Vicenç Fisas Armengol

LES ARMES DE LA DEMOCRÀCIA

Exportacions espanyoles d'armament 1980-1987

Vicenç Fisas Armengol

LES ARMES DE LA DEMOCRÀCIA

Exportacions espanyoles d'armament 1980-1987

Barcelona 1988

© by Vicenç Fisas Armengol
Propietat d'aquesta edició (incloent-hi el disseny de la coberta):
Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Provença 324, pral. 08037 Barcelona i
Edicions de la Magrana, Apartat de Correus 9487, 08080 Barcelona.
Disseny de la coberta: Narcís Comadira, amb una xilografia d'Erich Heckel
ISBN: 84-7410-378-9
Dipòsit legal: B-31.954/88
Impressió: F. & P. Institut Gràfic, S.A. Quintana 45, Esplugues de Llobregat (Barcelona).
Prohibida la reproducció total o parcial per qualsevol mitjà, sense l'autorització
escrita de l'editor.

A l'Arcadi Oliveres
i al Jaume Morrón,
per moltes coses.

ÍNDEX

Presentació 11

INTRODUCCIÓ 13

Una activitat molt confidencial 15
El ball de les xifres 25
Els resultats d'aquest estudi 31

METODOLOGIA DE L'ESTUDI 53

Les fonts informatives 55
Els capítols aranzelaris 65

LA INDÚSTRIA D'ARMAMENTS A ESPANYA 71

L'activitat de DEFEX 78
Quatre reflexions sobre el discurs justificador de la indústria i l'exportació d'armaments 80
Principals empreses exportadores 87
Construcciones Aeronáuticas (CASA) 87
E.N.Bazán 91
E.N. Santa Bárbara 93
E.N.Autocamiones (ENASA) 96
El grup d'Explosivos Rio Tinto (ERT) 99
Land Rover Santana 107
E.N. de Electrónica y Sistemas (INISEL) 108
Altres empreses exportadores 113

LEGISLACIÓ 121

FINANÇAMENT DE LES EXPORTACIONS 139

EXPORTACIONS IL.LEGALS I VENDES TRIANGULARS DES D'ESPANYA 147

EL TRANSPORT D'ARMES 159

L'OPOSICIÓ AL COMERÇ D'ARMES 171

EXPORTACIONS A EUROPA 179

Bèlgica 187
Bulgària 187
França 187
Grècia 190
Holanda 191
Itàlia 191
Iugoslàvia 192
Portugal 192
Regne Unit 193
R.F.Alemanya 193
Suècia 194
Turquia 195
Xipre 196

EXPORTACIONS A L'ORIENT MITJÀ 197

Arabia 207
Egipte 209
Emirats Arabs Units 212
Iemen del Nord 213
Iran 214
Iraq 221
Israel 226
Jordània 226
Kuwait 228
Líban 228
Qatar 229
Síria 229

EXPORTACIONS A ÀSIA 231

Afganistan 237
Corea del Sud 237
Filipines 237
India 238
Indonèsia 238
Malàisia 240
Pakistan 240
Singapur 241
Tailàndia 242
Taiwan 243
Xina 243

EXPORTACIONS AL MAGRIB 245

Algèria 253
Libia 254
Marroc 257
Tunisia 263

EXPORTACIONS A L'ÀFRICA NO MAGRIBÍ 265

Angola 273
Botswana 273
Burkina Fasso 274
Congo 274
Djibouti 275
Gabon 275
Guinea Equatorial 276
Kenya 276
Malawi 276
Mauritània 277
Nigèria 277
Senegal 278
Somàlia 279
Sud-àfrica 281
Sudan 283
Zaire 284
Zimbabwe 285

EXPORTACIONS A L'AMÈRICA DEL NORD 287

Estats Units 293
Canadà 296

EXPORTACIONS A L'AMÈRICA LLATINA 299

Argentina 307
Brasil 308
Colòmbia 309
Costa Rica 310
Cuba 310
Equador 311
Guatemala 312
Hondures 312
Mèxic 313
Nicaragua 315
Panamà 316
Paraguai 316
Perú 317
Uruguai 318
Veneçuela 319
Xile 321

EXPORTACIONS A OCEANIA 329

Austràlia 331
Tonga 331

BIBLIOGRAFIA 335

ANNEXOS 343

Aquest treball ha estat realitzat gràcies a una beca de recerca atorgada per la **Fundació Jaume Bofill** i el **Centre UNESCO de Catalunya**, dues entitats catalanes que han mostrat en prou ocasions el seu interès en la promoció dels estudis sobre temes de pau i conflictes. He d'agrair en aquest sentit la confiança que els directors d'ambdós centres, Jordi Porta i Fèlix Martí, han tingut en l'autor d'aquest treball, així com la seva convicció de què calia anar al fons del tema.

El propòsit bàsic d'aquest estudi ha estat quantificar les exportacions espanyoles d'armament dels darrers anys, atesa la manca de dades fiables sobre aquest punt. Per aconseguir l'elaboració dels nombrosos quadres estadístics que porta el llibre, ha estat necessari consultar i capgirar multitud d'anuaris, estadístiques comercials i altres documents. En aquest llarg i pesat procés ha estat d'agraïr l'ajuda de bibliotecàries que, amb paciència i bona professionalitat, m'han proporcionat part d'aquest material de consulta.

Bona part d'aquesta recerca ha estat realitzada dins el CIDOB, com a activitat de la seva Secció d'Estudis sobre Pau i Conflictes, i en el marc del programa de recerca pel 1988.

INTRODUCCIÓ

Una activitat molt confidencial.

Quant exporta Espanya en armament?

Respondre a aquesta pregunta és un dels propòsits d'aquest estudi, donat que fins i tot existeix una gran confusió quan s'intenta esbrinar la xifra total exportada. Es poden imaginar, doncs, les dificultats que hi ha si el que es pretén és, a més, conèixer amb un cert detall cada una de les operacions que integren aquest comerç.

Sobre les vendes d'armes espanyoles existeix molt poca informació, i la poca que hi ha prové de treballs periodístics, més que no pas de fonts oficials. El perquè d'aquesta foscor informativa pot deduir-se fàcilment d'una declaració feta pel Ministre d'Indústria, Luis Croissier, davant la Comissió d'Indústria del Congrés, el 12 de maig del 1987, quan manifestà, amb tota tranquil.litat, que *"jo crec que és molt difícil que les empreses puguin vendre quan s'està airejant permanentment a qui ven, com ven, quan ven i què ven. Estem en un sector en què a ningú no li agrada que es vegi reflectit a cap lloc què és el que està comprant o deixant de comprar. I com que no som els únics en oferir això, perque no tenim uns productes únics en el món, el tema és molt senzill: jo estic convençut que quant més es parli de tot això, més difícil ho tenen les nostres empreses per intentar signar un contracte..."*[1]

[1] Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Comisión de Industria, n. 130, 12 maig 1987, p. 4920

Al ministre sols li faltava dir: "els prego, senyories, que no em facin més preguntes sobre el tema; si no, ens carregarem l'economia del país. Ja són prou grans per saber que tot això és molt confidencial, sí, molt confidencial".

El Govern ja ho havia dit moltes vegades anteriorment. En resposta a una demanda formulada pel diputat Juan Maria Bandrés, en relació a les operacions de vendes d'armes durant el període 1983-85, el Govern va respondre que *"atès el caràcter del comerç exterior d'armes i explosius, no és possible donar una resposta per escrit a la pregunta formulada pel Diputat, donat que aquests temes estan sotmesos a reserva i confidencialitat. Aquesta norma, mantinguda per l'Administració, és seguida per les Administracions d'altres països, que en cap cas publiquen estadístiques al respecte"*.[1] El Govern va donar també la mateixa resposta a preguntes del diputat Eduardo Tarragona sobre exportacions d'armes a Líbia, i al senador Juan Francisco Serrano.[2] I el propi President del Govern va dir, al debat sobre l'estat de la Nació, el febrer del 1987, que *"és veritat que, no per aquest Govern, sinó per les relacions exteriors en aquesta matèria, la majoria dels països que compren armes, la immensa majoria, siguin del signe que siguin, exigeixen quelcom que es diu confidencialitat, perquè, si no, hi han altres ofertants i se'n van a altres ofertes"*.[3]

---

1 Boletín Oficial Cortes Generales, 30-5-86.
2 Boletín Oficial de las Cortes Generales, 29-10-84.
3 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Pleno y Diputación Permanente, n. 32, 25-2-87, p. 1832.

És d'agrair, almenys, la claredat del President i del ministre en aquest punt, però no per això hem de desistir del nostre propòsit, és a dir, saber què s'exporta, quant, com, a qui i quan, i per diversos motius.

En primer lloc, perquè és una activitat que afecta directament la política exterior i de defensa d'Espanya, i tots els ciutadans tenen el dret de saber si l'activitat exportadora d'aquest sector afecta positivament o negativament aquesta política.

En segon lloc, perque existeix una normativa jurídica sobre aquest comerç que hom sap que no es compleix. Un dels objectius d'aquest treball és, justament, mostrar la quantitat de vendes triangulars que es fan des d'Espanya, burlant la legislació vigent.

En tercer lloc, perquè el comerç d'armes és una activitat especialment delicada, en la mesura que es tracta de la venda d'aparells de destrucció humana o que fan possible que l'activitat bèl.lica es dugui a terme amb més "eficàcia". No es tracta, per tant, d'un comerç equiparable al d'un altre sector. Vendre armes no equival necessàriament a proporcionar major "seguretat" al comprador, sinó que sovint equival a augmentar la militarització del país que adquireix les armes, o a incrementar el nivell de letalitat d'un conflicte, com és el cas de les armes enviades al front irano-iraquí. És, per tant, un comerç terriblement polititzat i ideologitzat, on

qualsevol transacció va envoltada de conseqüències. Les armes no es venen per col.leccionar, sinó per a utilitzar-les quan convingui, i en situacions que moltes vegades contradiuen la nostra política exterior, la nostra concepció del món i, el que és més important, el nostre concepte de dignitat humana.

Una quarta raó per demanar claredat en aquest tema és el continu engany a què es sotmet l'opinió pública, dient que és blanc el que és negre. El comerç d'armes, aquí i a tot arreu, està edificat sobre el misteri, la trampa, l'ocultació deliberada, l'engany, la manipulació, l'activitat mafiosa, el mercat negre i altres qualificatius d'aquesta mena. No és, en definitiva, una activitat presentable, i com a tal ha d'estar envoltada de silenci. De cara enfora, això es justifica amb arguments com el de la cita del ministre, a més de justificacions economicistes, adduint que si no s'exporta, la indústria de defensa no pot ser ni rentable ni viable. Com deia el ministre, *"Qualsevol país que tingui una indústria de defensa, que a més aspiri a ésser una indústria moderna de defensa, no pot comptar sols amb el seu mercat interior... Evidentment, entorn a cadascun d'aquests productes, la possibilitat de comptar amb un mercat més ampli que el dels països productors és absolutament indispensable per a mantenir la viabilitat d'aquesta indústria que, insisteixo, és una indústria que necessita ésser viable, no sols per raons comercials o industrials, sinó també per raons de defensa i per raons d'interès nacional".*[1]

[1] Id., p. 4900.

En termes semblants es referí el President del Govern, Felipe González, en el debat sobre l'estat de la Nació del febrer del 1987, quan manifestava que *"nosaltres volem tenir menys dependència en la compra de material de defensa de l'exterior...Per tenir menys dependència cal intentar potenciar una indústria de defensa dins del país. Per tenir una indústria de defensa dins del nostre país, i en qualsevol país, fa falta també tenir un camp d'exportació d'aquesta indústria de defensa".*[1]

El que es planteja, en definitiva, és que l'exportació d'armes és una derivació necessària i inevitable de la producció d'armaments. Perquè la producció sigui rendible, s'ha d'exportar, a menys que volguem fabricar sols per a nosaltres i a un cost elevadíssim. Aquest criteri és compartit per la quasi totalitat de tecnòcrates lligats amb aquest sector. Luis Solana, president de la Telefònica i un dels seus representants més destacats, ho deia així: *"El mercat nacional per a la Defensa mai justificarà les quantioses inversions que exigeixen actualment els sistemes d'armes, si darrera no apareix la perspectiva de l'exportació. Sols amb aquest condicionant, o en raó a d'altres beneficis que puguessin derivar-se'n, es podran emprendre aquests desenvolupaments".*[2] El mateix "informe Castells" sobre les noves tecnologies adverteix, en aquest sentit, que *"l'única solució realista i eficaç per resoldre*

1 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Pleno y Diputación Permanente, n.32, 25-2-87, p. 1831.
2 Defensa Electrónica, n. 2, 1985, p. 57.

la delicada situació de la nostra indústria militar, és produir complementàriament per a l'exportació", i que, per això, "*cal seguir aprofitant i millorant els nostres sòlids vincles en el món àrab i hispanoamericà, contribuint així a l'estabilització d'aquestes àrees, per damunt de la influència dels blocs militars*".[1]

Aquest darrer argument està basat en un discurs absolutament incongruent. La fantasia que en vendre armes es ven seguretat i estabilitat no és més que una semantització, una manipulació falaç d'un fet de molt diferent naturalesa, a saber, que la venda d'armes és una forma de fer política exterior, en la mesura que crea una dependència del país comprador respecte al venedor. Això és el que el Govern intenta fer actualment amb el Magrib, i especialment amb el Marroc, i és una fòrmula utilitzada per diversos països. Però de voler controlar els fluxos d'armaments en una zona a dir que aquest és el sistema per estabilitzar-la, hi ha un abisme tan gran com voler apagar un incendi amb productes inflamables. El comerç d'armes forma part d'una cultura de les armes en què es sacralitza i mitifica els armaments.[2] Un cop les armes estan fetitxitzades, pot fer-se creure que no existeix la seva funció principal, que és la de destruir. La mitologia de les armes, però, intentarà fer-nos creure el contrari, és a dir, que les armes serveixen per donar vida i

---

1 CASTELLS, Manuel, i d'altres, "Nuevas tecnologias, Economia y Sociedad en España", vol.II, Alianza Editorial, 1986, pp. 755-757.

2 LUCKHAM, Robin, "La cultura de las armas", Ed. Lerna, 1986.

per salvar-la.

Es diu també que "*Espanya ocupa un lloc relativament poc important en comparació amb el que és el volum total del comerç internacional i en comparació amb la resta dels països del nostre entorn o fins i tot amb els que no són del nostre entorn*",[1] i a continuació es treuen les dades dels anuaris del SIPRI. Cal dir, al respecte, que el darrer anuari del SIPRI situa a Espanya en el vuitè lloc del rànking mundial de països exportadors d'armes, amb una mitjana de 358 milions de dòlars anuals pel període 1982-86.[2] Per damunt d'Espanya sols hi figuren quatre països "del nostre entorn" (França, Regne Unit, R.F.Alemanya i Itàlia). Evidentment, exportem molt menys que els francesos, però estem fent una progressió espectacular en els darrers set anys, que no ha estat igualada per cap país. Així, mentre la mitjana quinquenal d'exportacions d'armes espanyoles s'ha multiplicat per 22'3 en el període 1978-1984, cap altre país de la llista del SIPRI aconsegueix multiplicar-la per més de 4. La diferència és, per tant, més notable, i justifica que se li presti un mínim d'atenció.

1 Diario de Sesiones... Comisión Industria, p. 4900.
2 SIPRI Yearbook 1987, p. 221.

Principals països exportadors d'armes
Mitjana anual del període 1982-86
(a preus constants del 1985)

	milions de dólars
URSS	7.433
Estats Units	5.631
França	3.337
Regne Unit	1.169
Xina	952
R.F.Alemanya	872
Itàlia	798
ESPANYA	358
Israel	237
Brasil	215
Altres	1.112
TOTAL	22.114

Font: SIPRI Yearbook 1987, p.221

Si, en comptes del SIPRI agafem com a font l'ACDA (U.S. Arms Control and Disarmament Agency), veurem també com al darrer anuari d'aquest centre Espanya figura com el vuitè país del món per exportacions d'armes a l'any 1984, amb una xifra de 1.000 milions de dòlars per aquell any. Aquesta quantitat és igual a lo exportat per Itàlia, i supera a les de països com Polònia, Txecoslovàquia, Brasil, Bèlgica, Japó, Israel o Suissa. Val a dir que el 1984 fou un dels anys en que Espanya va mantenir nivells més alts de vendes d'armes. Però serveix igualment de referència per calibrar el volum d'aquestes vendes a nivell internacional.

Exportacions d'armament el 1984

	Milions de dòlars
URSS	11.100
Estats Units	10.200
França	3.600
R.F.Alemanya	2.800
Xina	1.900
Regne Unit	1.500
Itàlia	1.000
Espanya	**1.000**
Polònia	775
Txecoslovàquia	725
Bulgària	700
Iugoslàvia	575
Corea del Sud	525
Brasil	500
R.D.Alemanya	380

Font: ACDA, "Wolrd Military Expenditures and Arms Transfers 1986", Wash., 1987, p.16.

En el debat sobre l'estat de la Nació, el President del Govern va presumir de què Espanya no sortia a les llistes de països que envien armes a Iran o Iraq, referint-se a un estudi realitzat pel SIPRI el 1984. Deia el President que *"en aquestes llistes no hi apareixem. Els països que hi apareixen s'asemblen molt als que he citat. Però tampoc vull enterbolir el bon clima de les nostres relacions amb uns i altres països fent apel.lacions a les responsabilitats d'altres per intentar eludir o evadir les nostres"*.[1] Pocs mesos després deuria tenir un gran disgust en comprovar que, a l'anuari del SIPRI del 1987, sortia Espanya com un dels països que, durant el període 1980-86, han subministrat armes, tant a l'Iran com a l'Iraq.[2] Queda per veure com, a partir d'aquí,

1 Diario de Sesiones. Pleno..., p. 1831.
2 SIPRI Yearbook 1987, p. 205

el responsable de la política exterior espanyola assumeix les seves responsabilitats sobre aquesta qüestió. Pot ser que aquestes dades puguin fer canviar el criteri del President respecte a la moralitat i posició correcta de la política espanyola d'exportació d'armes. Segons el President, *"jo crec que algun cop haurà de plantejar-se aquest problema a la Cambra i públicament amb una certa racionalitat, i no amb tints que sempre apareixen molt cridaners i que pretenen posar el Govern a la defensiva en un tema en què no té perquè estar-ho, sinó, molt al contrari: defensar una posició que és correcta. A més, em permetran dir que no hi ha signe ideològic, cap signe ideològic a nivell internacional, que ens pugui donar una sola lliçó moral en aquesta matèria. (**Aplaudiments**)"*.[1] Les conclusions d'aquest treball no avalen l'actitud autocomplaent de les autoritats d'aquest país, que probablement necessitarien de cures d'humilitat o, en tot cas, de cautela i prevenció.

Les exportacions espanyoles d'armament representen, en l'actualitat, un 1'6% del total mundial. És, cert, un percentatge reduït, però cal tenir present que cinc anys abans aquest percentatge sols era del 0'2%, i que el percentatge d'ara és pràcticament igual al que tenia la RFA fa un quinqueni.

Aquestes dades del SIPRI sols es refereixen, però, a les exportacions d'armes pesades, que són les úniques que

1 Diario de Sesiones. Pleno..., p. 1832.

contabilitzen. En aquestes xifres no s'incluen, per tant, les vendes de municions, explosius i armes lleugeres, que en el cas d'Espanya representen, segons els nostres càlculs, una tercera part de les exportacions.

El ball de les xifres

Tot i que un cop finalitzat aquest treball hem acceptat com a punt de referència de les xifres oficials sobre exportació d'armaments les dades proporcionades pels ministres de Defensa i d'Indústria, com després comentarem, existeixen un grapat de referències sobre el particular de magnitud molt diferent. Atès que algunes d'aquestes fonts són de prestigi o tenen a veure amb la indústria armamentista, caldrà contrastar-les entre si i amb les nostres dades, per tal d'arribar a conclusions més precises sobre l'import final d'aquestes exportacions.

a) El SIPRI (Institut Internacional d'Investigació sobre la Pau d'Estocolm), publica cada any un anuari en el què, entre d'altres dades, es fa una estimació de les exportacions militars de cada país. Les xifres del darrer anuari es donen en dòlars, i a preus constants del 1985, agafant el tipus de canvi d'aquell any (170 ptes.). Recordem també que sols inclou les exportacions d'armes pesades (avions de transport i entrenament, helicòpters, patrulleres, fragates i corbetes, vehicles blindats i míssils), pel que queden descartades les

vendes d'armes lleugeres, explosius, municions i camions. Amb aquest criteri, el valor de les exportacions espanyoles ha estat, pel SIPRI, d'uns 1.900 milions de dòlars durant el període 1980-86, equivalents a uns 322.660 milions de ptes. del 1985 i a 370.000 milions de ptes., a preus del 1987. És una xifra que s'ajusta bastant a les nostres dades, si contabilitzem sols els sectors aeronàutic, naval i de vehicles (sense els camions).

Exportacions espanyoles d'armes segons el SIPRI i l'ACDA
(en milions de dólars)

	SIPRI	ACDA	% mundial
1986	107		
1985	247	340	1'2
1984	525	1.000	2'4
1983	542	350	0'8
1982	371	575	1'4
1981	97	90	0'2
1980	9	60	0'2
1979	21	60	0'2
1978	30	60	0'2

Les xifres de l'ACDA (Arms Control and Disarmament Agency), organisme oficial dels Estats Units, es publiquen a "World Military Expenditures and Arms Transfers", que a l'edició del 1986 recull dades de cada país fins el 1985. Pel període 1980-85 atorga a Espanya unes exportacions militars de 2.415 milions de dòlars, equivalents a 344.000 milions de ptes. per l'esmentat període. Aquesta xifra és un 34% superior a les proporcionades pel SIPRI sobre aquest període; això és degut a què l'ACDA recull les exportacions de municions i armes lleugeres, cosa que no fa el SIPRI. Les nostres estimacions són sols un 14% superiors a les de l'ACDA.

Un estudi realitzat recentment per la Biblioteca del Congrés dels Estats Units, indica que Espanya ha venut armes al Tercer Món per valor de 2.885 milions de dòlars en el període 1980-87, cosa amb la qual se sitùa en el novè lloc en el ànking mundial. D'aquesta quantitat, 1.100 milions corresponen al període 1980-83, i 1.785 milions al quatrienni 1984-87. Aquestes xifres són un 20% inferiors a les que presento en aquest llibre.

b) Respecte a les xifres donades des de l'interior del país, entenc que les més oficials han de ser les dades proporcionades justament pels ministeris més implicats en el tema, és a dir, Defensa i Indústria. Curiosament, les xifres donades pels dos ministres no coincideixen del tot, potser com a expressió de les diferències que sembla que guarden en relació al futur de la indústria militar espanyola. En qualsevol cas, he considerat prudent prioritzar les xifres del ministre d'Indústria, referides del 1983 al 1986, i complementar-les amb les del ministre de Defensa pels anys anteriors. Aquestes dades poden comparar-se també amb les proporcionades per l'anomenat "informe Castells" sobre les noves tecnologies, que de bon segur han estat extretes de "bones fonts".

Les exportacions espanyoles d'armes segons diferents fonts oficials (*)
(en milions de ptes. corrents)

	Min.Defensa	Min.Indústria	Inf.Castells
1987		16.000	
1986	(100.000)	48.055	
1985	125.000	63.500	
1984	90.000	86.000	89.805
1983	115.000	107.000	112.484
1982	125.000		122.496
1981	30.000		32.757
1980	37.000		37.000
1979			22.000
1978			12.000

Fonts: Declaracions de Narcís Serra i Luis Croissier al Parlament, el maig del 1987; "Las nuevas tecnologías", p. 752.

Les xifres guarden una certa coincidència fins el 1984, però a partir d'aquí existeix una evident confusió. Les dades de Defensa dupliquen les donades per Indústria. Per l'any 1986, a més, l'associació de fabricants d'armes AFARMADE donava una xifra d'exportacions d'uns 150.000 milions de ptes., és a dir, el triple del que Croissier declarà que havia autoritzat la Junta Interministerial que regula aquest comerç. Evidentment, aquestes diferències no ajuden a aclarir el tema, sinó que abonen el terreny perquè cadascú es faci les seves pròpies conjectures. Valgui com a exemple el fet que, en pocs dies de diferència, la xifra estimada d'exportacions realitzades el 1987 fos avaluada en 16.000 milions de ptes. pel Secretari d'Estat de Comerç[1], i en 60.000 milions de ptes. per AFARMADE.[2] Per acabar d'embolicar la troca, avanço que les dades d'aquest treball mostren una xifra superior a les dues acabades d'esmentar.

És evident, en tot cas, que en els darrers tres anys les xifres són força inferiors a les que s'aconseguiren durant el trienni màgic 1982-84, període en què es realitzaren quantioses exportacions a Egipte. Aquest descens és, però, relatiu, ja que ha acabat en uns nivells en tot cas superiors als assolits en els anys anteriors al 1982. Malgrat aquesta explicació força lògica, les autoritats competents han preferit buscar altres raons que expliquin el descens de les vendes a l'exterior que, en la seva opinió, no en la nostra,

1 La Vanguardia, 9-3-88.
2 El Globo, 25-3-88, p.6.

s'ha produit el 1987. A les explicacions econòmiques evidents (l'elevat endeutament exterior dels països tradicionalment compradors, les dificultats de finançament espanyol, les facilitats donades pels altres països exportadors, l'aparició de nous països venedors, la manca de tecnologia pròpia, els retardaments de la Junta Interministerial en concedir els permisos, etc.)[1], s'hi ha afegit darrerament una nova argumentació. d'un caire ben diferent: la culpa de la davallada de les exportacions la tenen els parlamentaris que només posen pegues a aquest comerç (amb una probable alusió a Enrique Curiel), i als periodistes que veuen tres peus al gat (una clara referència a "El País" i a "Interviu"). D'aquesta manera, els responsables de la mala marxa d'aquest sector vindrien a ser, doncs, els polítics que demanen claredat i els mitjans de comunicació que ventilen les exportacions prohibides, a més, és clar, dels tradicionals "enemics", com ara els pacifistes i els ecologistes, que no arriben a entendre les sagrades "raons d'Estat" i de "seguretat nacional" que envolten aquesta activitat exportadora.

[1] Mercado, 1-5-87, p.13.

Els resultats d'aquest estudi

Aquest estudi va iniciar-se amb la pretensió de posar al descobert el màxim possible de les exportacions fetes al llarg de la dècada dels vuitanta. Escollir aquest període, i no un altre, és degut a una raó ben senzilla: fins el 1980 no es produiren exportacions importants d'armes, i no és fins a partir d'aquest any que es comença a produir un increment substancial de les vendes d'armes a l'exterior. En efecte, si fins el 1980 no s'havia superat mai el llindar dels 20.000 milions de ptes. anuals en exportació, a partir d'aquesta data les exportacions d'armes es disparen fins arribar als 100.000 milions de ptes. anuals, el que implica un canvi radical en la línia seguida fins el moment i en les expectatives que això crea a la indústria armamentista espanyola.

Conexíem unes xifres oficials sobre el total exportat cada any, amb la salvetat que aquestes dades es referien a quantitats màximes autoritzades. Això vol dir que les xifres reals exportades podrien ésser inferiors, però en cap cas superiors a les autoritzades. En qualsevol cas, les xifres autoritzades per la Junta Interministerial ens havien de servir de referència final. Segons el Govern, les exportacions autoritzades en aquest període pujen a 718.000 milions de ptes. (a preus constants del 1987). A partir d'aquí, la informació facilitada des de mitjans oficials o

empresarials és nula. El repte, en començar aquest estudi, ha estat, doncs, el descobrir el màxim possible de vendes, detallant el nom de l'empresa exportadora, l'import, el producte i el país destinatari. L'objectiu final, aconseguir una xifra total d'exportacions que s'aproximés a l'oficial.

Exportacions espanyoles d'armament, 1980-87
(en milions de ptes.)

	Fonts oficials		Dades d'aquest estudi	
	preus corrents	preus constants 87	preus corrents	preus constants 87
1987	16.000	16.000	104.204	104.204
1986	48.000	50.544	63.595	66.965
1985	63.500	72.707	66.172	75.767
1984	86.000	107.156	109.196	136.058
1983	107.000	148.409	79.003	109.577
1982	125.000	194.500	90.964	141.540
1981	30.000	53.370	32.117	57.136
1980	37.000	75.443	15.953	32.528
TOTAL		718.129		723.775

A nivell estadístic, els principals resultats d'aquest estudi són els següents:

a) Aquest treball detalla un conjunt d'exportacions valorades en 723.775 milions de ptes., a preus del 1987. Aquesta xifra és pràcticament igual a la que dóna el Govern en relació a les vendes autoritzades per la Junta Interministerial encarregada d'aquest comerç. La primera conclusió, per tant, és que en aquest treball podem trobar, si no totes, sí almenys la major part de les exportacions conegudes.

b) Hem de tenir present que en aquest estudi considerem com a exportacions militars les referides a alguns productes que la Junta no considera material bèl.lic (com els jeeps, per exemple). Això crea una diferència notable entre el nostre registre i les xifres oficials, de l'ordre dels 70.000 milions de ptes., que s'haurien de sumar a les donades per la Junta. D'aquesta manera, les dades oficials s'acostarien als 800.000 milions de ptes. A partir d'aquestes dades, podem establir que l'abast real d'aquest estudi és d'un 85/90% del que s'ha exportat realment. Ens resta, doncs, un conjunt d'exportacions no localitzades, formades probablement per dos grups: un de moltes vendes de poc valor, i un altre de poques vendes importants fetes sense publicitat. En aquestes darreres poden aver-hi força de les exportacions triangulars dirigides a països embargats.

c) Tot i que la xifra final és força coincident, la distribució anual varia considerablement. En els primers anys, les xifres oficials depasen a les del nostre registre, mentre que en els darrers, pasa el contrari. Aquesta diferència en la distribució anual pot tenir una explicació lògica. Les xifres oficials es refereixen a autoritzacions, no a exportacions efectives. Els 125.000 milions autoritzats el 1982, no s'han realitzat durant el mateix any de l'autorització, sinó que una part s'ha fet durant el 1983, el 1984, o pot no haver-se fet mai. En canvi, les dades del nostre registre han procurat establir-se a partir de les xifres de duanes, que reflecteixen l'any d'enviament, no del

contracte. Això explica també que en el darrer any, el 1987, les nostres dades siguin molt superiors a les declarades pel Govern, donat que el 1987 aplega vendes contractades el 1986 i el 1985. A més, i aquesta és una consideració metodològica important, hem afegit al 1987 aquelles exportacions contractades durant el decurs de l'any 1987, encara que ens constés que no s'enviarien fins el 1988. És una petita trampa que infla les dades del 1987, però que he considerat necessari fer per tal de ressenyar les operacions que estaven en curs. En aquest any, doncs, he fet el mateix que fa la

EXPORTACIONS D'ARMES, PER ANYS I ZONES

zones / anys	ORIENT MITJA	MAGREB	AMERICA LLATINA	EUROPA	AMERICA NORD	AFRICA	ASIA	OCEANIA	TOTAL	milions $ (canvi)
1987	32.500	26.965	20.043	11.600	5.370	4.323	3.403	-	104.204	843 (123'48)
p.c.87	*32.500*	*26.965*	*20.043*	*11.600*	*5.370*	*4.323*	*3.403*	-	*104.204*	
1986	20.500	3.230	7.423	7.500	8.445	15.158	1.283	56	63.595	454 (140'05)
p.c.87	*21.500*	*3.400*	*7.815*	*7.900*	*8.997*	*15.961*	*1.350*	*59*	*66.965*	
1985	33.000	5.834	2.394	6.171	6.086	9.487	2.768	432	66.172	389 (170'04)
p.c.87	*37.800*	*6.680*	*2.741*	*7.065*	*6.968*	*10.863*	*3.169*	*495*	*75.767*	
1984	76.100	5.385	12.177	5.903	5.067	1.641	2.849	74	109.196	679 (160'76)
p.c.87	*94.800*	*6.710*	*15.172*	*7.355*	*6.313*	*2.040*	*3.550*	*92*	*136.058*	
1983	26.500	21.641	12.500	6.997	4.130	4.918	2.265	52	79.003	550 (143'43)
p.c.87	*36.600*	*30.015*	*17.386*	*9.705*	*5.727*	*6.822*	*3.141*	*72*	*109.577*	
1982	36.800	15.417	18.038	10.576	4.119	1.100	4.714	200	90.964	828 (109'86)
p.c.87	*57.300*	*23.985*	*28.068*	*16.455*	*6.410*	*1.710*	*7.335*	*310*	*141.540*	
1981	8.360	9.977	3.638	4.080	2.617	1.876	1.480	149	32.117	348 (92'32)
p.c.87	*14.800*	*17.750*	*6.473*	*7.260*	*4.655*	*3.338*	*2.630*	*265*	*57.136*	
1980	800	5.176	3.464	3.584	1.305	613	994	17	15.953	222 (71'70)
p.c.87	*1.700*	*10.550*	*7.054*	*7.310*	*2.660*	*1.250*	*2.026*	*35*	*32.528*	
TOTAL	*297.000*	*126.050*	*104.752*	*74.650*	*47.000*	*46.308*	*26.604*	*1.328*	*723.775*	4.313

(*) p.c.87 = pessetes constants del 1987

Junta. No s'han considerat, en canvi, les operacions contractades ja el 1988; es comenten però no es contabilitzen en els quadres corresponents. En qualsevol cas, sota cap criteri pot justificar-se la declaració oficial que el 1987 només s'han venut armes per valor de 16.000 milions de ptes. Aquesta xifra sols podria obtenir-se si, en un afany de mostrar-se victimista, el Govern ja no considera com a material militar, no sols els jeeps, sinó també els avions de transport venuts a forces armades, tots els explosius, el material electrònic, els camions comprats per exèrcits estrangers, etc. De no ser així, la xifra ha d'ésser forçosament molt superior, i les estadístiques ho demostren, tal com podrà comprovar-se en les pàgines següents.

d) Tant si s'agafen les xifres oficials com les d'aquest estudi, una conclusió clara és que les vendes a l'exterior han crescut enormement en relació amb la dècada passada, i que han tingut un moment àlgid durant el període 1982-84, degut a les exportacions fetes a Egipte. La davallada posterior no ha fet més que situar les coses al seu lloc, que des del meu punt de vista, pot expressar-se de la següent manera: existeix un mercat més o menys fix de clients assegurats, que compren per uns 30.000 milions anuals; uns altres 20.000 milions van dirigits a zones bèl.liques, especialment a l'Orient Mitjà, sovint utilitzant tercers països; la resta, siguin 10 o 50.000 milions més, van a parar a països "preferents", amb qui s'estableixen operacions de gran valor (abans Egipte, ara el Marroc).

e) La meitat de la producció exportada ha estat produïda a tres zones geogràfiques concretes: Sevilla (productes aeronàutics de CASA), Madrid (vehicles d'ENASA, avions de CASA, electrònica d'INISEL, etc.) i l'àrea Burgos-País Basc (munició d'ERT i armes curtes). A cadascuna d'aquestes zones s'han produït i exportat materials valorats en uns 120.000 milions de ptes. en el període 1980-87, i a preus constants del 1987. Els segueixen les províncies de Cadis (productes navals de Bazán fonamentalment), Valladolid (vehicles d'ENASA), Jaén (jeeps de Land Rover), La Coruña (vaixells de

LOCALITZACIÓ DE LES PRINCIPALS EMPRESES
EXPORTADORES D'ARMAMENT I MATERIAL MILITAR

Bazán), Barcelona (vehicles d'ENASA i TRABOSA, electrònica, etc.), i Murcia (vaixells de Bazán).

Aproximadament, atès que no és possible saber amb exactitud el volum i valor del que cada empresa fabrica a cadascuna de les seves factories, el valor global de les exportacions militars d'aquestes zones ha estat el següent en el període 1980-87:

Valor aproximat de les exportacions militars, per zones geogràfiques, 1980-87

(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
Sevilla	120.000
Madrid	120.000
Cadis	80.000
País Basc	70.000
Burgos	50.000
Valladolid	50.000
Jaén	45.000
La Coruña	40.000
Barcelona	40.000
Murcia	30.000
Altres	80.000
TOTAL	725.000

Què signifiquen aquestes exportacions militars en el conjunt de l'activitat exportadora espanyola?

Segons les nostres dades, les exportacions de material militar han representat el 2'3% del valor total de les exportacions espanyoles al llarg del període 1980-87, amb un mínim de l'1.1% el 1980, i un màxim del 4'1% el 1982.

Percentatge de les exportacions d'armes sobre el conjunt de l'exportació espanyola

	%
1987	2'5
1986	1'7
1985	1'6
1984	2'9
1983	2'8
1982	4'1
1981	1'7
1980	1'1
Mitjana	2'3

LES ARMES DINS EL TOTAL
DE L'EXPORTACIÓ ESPANYOLA

Les exportacions d'armes tenen un valor superior a les vendes a l'exterior de diversos i importants sectors industrials, com el de pells i cuiros o el de tèxtils sintètics. Les vendes d'armes dupliquen el valor de les exportacions de llibres, d'alumini o de gèneres de punt, i són quatre vegades superiors al valor de les exportacions de joguines. Les exportacions d'un sector de tanta tradició exportadora com el del calçat, sols depassen en un 43% a les del sector de material militar.

Aquest percentatge de les exportacions militars sobre el conjunt de les exportacions espanyoles, per si sol, no és però gaire significatiu. Si el distribuïm per zones geogràfiques, la diferència és abismal. Un 44% de les exportacions d'armes han estat dirigides a països mediterranis, i el que és encara més important d'assenyalar és que les exportacions d'armes al Tercer Món han suposat el 6'8% de les exportacions espanyoles a aquest grup de països. Dit amb altres paraules, un 83% de les exportacions militars espanyoles van dirigides a països del Tercer Món, sumant 600.000 milions de ptes. durant el període 1980-87. Una trista concepció del que ha d'ésser la cooperació al desenvolupament, molt especialment quan bona part d'aquestes exportacions s'han fet amb finançament de l'anomenat Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD), que hauria de canviar el seu nom pel de Fons de Desenvolupament de l'Armamentisme (FDA).

Les exportacions d'armes espanyoles dirigides al Tercer Món equivalen el 0'23% del PIB espanyol en el període 1980-87. Un percentatge que duplica el tant per cent que el nostre país ha dedicat, en el mateix període, en Assistència Oficial al Desenvolupament, que ha estat del 0'10%.

Aquesta concentració en el Tercer Món està igualment repartida de forma desigual. Les vendes d'armes a l'Orient Mitjà representen el 12'3% de les exportacions fetes cap a aquesta zona. Li segueix el Magrib, amb més del 8%, Amèrica

PERCENTATGE DE LES EXPORTACIONS D'ARMAMENTS SOBRE EL CONJUNT DEL COMERÇ EXTERIOR.
COMPARACIÓ AMB LES EXPORTACIONS D'ALTRES SECTORS EL 1987.

Llatina (4,7%), l'Àfrica no magribí (4%) i la resta d'Àsia (1'8%).

Pes de les exportacions d'armes en el conjunt de les exportacions al Tercer Món.

	%
Orient Mitjà	12'3
Magrib	8'1
Amèrica Llatina	4'7
Àfrica no magribí	4'0
Àsia (sense O.M.)	1'8
Mitjana	6'8

ZONES RECEPTORES DE L'ARMAMENT
(a preus constants del 1987)

FLUXES D'ARMES ESPANYOLES EN EL PERIODE 1980-87 (en milers de milions ptes.)

Per països, Egipte destaca molt per damunt de la resta, amb 142.000 milions de ptes., és a dir, amb gairebé la cinquena part del valor de totes les exportacions militars espanyoles. El segueixen dos països amb xifres aproximades, Marroc (79.620 milions) i l'Iran (76.300), que apleguen una altra cinquena part del total. Només aquests tres països ja abasten més del 41% del valor total.

Principals països receptors de material militar, 1980-87
(a preus constants del 1987)

	milions ptes.	%
Egipte	142.800	19'7
Marroc	79.620	11'0
Iran	76.300	10'5
Estats Units	46.580	6'4
Líbia	45.588	6'3
França	43.833	6'1
Xile	30.983	4'3
Iraq	28.700	4'0
Mèxic	23.750	3'3
Aràbia	23.300	3'2
Indonèsia	19.954	2'8
Jordània	17.000	2'3
Veneçuela	16.990	2'3
Argentina	12.066	1'7
Somàlia	11.685	1'6
Altres	104.543	14'5
TOTAL	723.692	100'0

Altres tres països (Estats Units, Líbia i França) han rebut per valor d'entre 40 i 50.000 milions de ptes., i nou països més (Xile, Iraq, Mèxic, Aràbia, Indonèsia, Jordània, Veneçuela, Argentina i Somàlia) han rebut materials valorats entre 10 i 30.000 milions de ptes. per cada un d'ells. La resta de països no arriba els 10.000 milions de ptes. de valor total. Així, doncs, els quinze països ressenyats han

PRINCIPALS PAÏSOS RECEPTORS D'ARMES ESPANYOLES, 1980-1987

acaparat el 85% del valor de totes les exportacions d'armament fetes per Espanya.

És igualment destacable el fet que, en almenys catorze països, l'exportació d'armes ha suposat més del 10% del valor total de les exportacions espanyoles en aquests països. El pes de les armes és particularment destacable en el cas d'Indonèsia (75%), però assoleix percentatges superiors el 18% a Egipte, Somàlia, Jordània, Hondures, Xile i Marroc.

Percentatge de les exportacions militars sobre el conjunt de les exportacions espanyoles en alguns països, 1980-87

	%
Indonèsia	75'0
Egipte	27'3
Somàlia	25'2
Jordània	24'4
Hondures	22'7
Xile	21'2
Iran	19'5
Marroc	18'1
Paraguai	14'3
Angola	13'8
Líbia	13'1
Iraq	(10/14)
Zimbabwe	12'5
Nigèria	12'0

Per sectors, les dades d'aquest registre difereixen força de les donades habitualment pels mitjans de comunicació. Val a dir que si bé no hi ha problema per classificar alguns productes (vehicles, aeronàutica, naval i electrònica), sí que es presenten greus problemes a l'hora de determinar el tipus exacte de producte d'algunes exportacions, especialment

VALOR DE LES EXPORTACIONS, PER SECTORS, 1980-87
(en milions de ptes. constants del 1987)

d'aquelles que es fan sense massa publicitat. Així, he hagut de fer una estimació de l'import del sector municions i explosius, armes lleugeres i artilleria, atès que sovint es fan conjuntament i no es coneix amb precisió quant hi ha d'una cosa i quant de l'altra. En qualsevol cas, he partit d'un total que resulta fiable, per la qual cosa els eventuals errors caldrà atribuir-los al repartiment entre els diferents sectors, i no pas al total general del valor de les exportacions.

Amb aquestes observacions prèvies, podem establir la seguent distribució de les exportacions:

Exportacions de material militar, per sectors, en el període 1980-87
(a preus constants del 1987)

	Milions ptes.	%	Principals zones
Vehicles	186.000	25'8	Or.Mitjà 75%
Aeronàutica	169.000	23'3	Eur. 25%; A.Ll.18%
Naval	141.000	19'5	O.M. 34%; A.Ll.30%
Municions i explos.	117.000	16'2	Or.Mitjà 45%
Armes lleugeres	58.000	8'0	Eur.32%; Am.N. 27%
Artilleria	34.000	4'7	Magrib 79%
Electrònica	18.000	2'5	Eur. 35%; Mag. 21%
TOTAL	723.000	100'0	

Les empreses que han participat més activament en l'activitat exportadora han estat, com pot endevinar-se fàcilment a partir del quadre anterior, les de l'INI. En efecte, les quatre primeres són empreses controlades per l'Estat, i elles soles abasten les dues terceres parts de l'exportació de material militar.

Empreses exportadores de material militar en el període 1980-87
(a preus constants del 1987)

	milions ptes.	%
CASA	158.000	21'9
Bazán	135.000	18'7
ENASA	123.000	17'0
Santa Bárbara	71.000	9'8
Grup ERT(*)	69.000	9'5
Land Rover	44.000	6'1
Altres	123.000	17'0
TOTAL	723.000	100'0

Construcciones Aeronáuticas (CASA) és la principal empresa exportadora de material militar. El seu producte estrella és l'avió d'entrenament C-212 "Aviocar", del qual n'ha exportat (o contractat) més de 110 unitats en versió militar al llarg d'aquesta dècada, a part de les que ha construït coparticipadament a Indonèsia. De la versió més moderna d'aquest avió, el CN-235, n'ha venut 21 unitats, sense comptar les enviades per peces a Indonèsia per ésser muntades allà. L'altre producte destacat de CASA és l'avió d'entrenament C-101 "Aviojet", del qual n'ha exportat 58 unitats. La resta de productes de CASA tenen un cost menys important, i es refereixen a manteniment i participació en diferents programes aeronàutics. Les exportacions de CASA suposen una mica més de la cinquena part del valor total de les exportacions espanyoles de material d'ús militar.

En segon lloc hi figura l'**Empresa Nacional Bazán**, amb 135.000 milions de ptes., resultat de la venda de 38 patrulleres de diferents tipus, dues fragates, una corbeta i sis remolcadors.

El tercer lloc està ocupat per l'**Empresa Nacional de Atocamiones (ENASA)**, també de l'INI, amb 123.000 milions de ptes. d'exportació al llarg d'aquests anys, el que representa el 17% del total. Aquesta xifra ha estat aconseguida amb l'exportació d'uns 18.000 camions, uns 1.500 vehicles blindats i uns 700 autobusos. La major part d'aquest material ha estat entregat a Egipte, dins del contracte més gran

signat a la història de la indústria armamentista espanyola.

Santa Bárbara ocupa el quart lloc del ranking d'empreses, amb uns 71.000 milions exportats, fruit de la venda d'explosius, municions, armes lleugeres, canons, llançacoets i altres materials, amb un mercat més diversificat.

El cinquè lloc, i amb quantitats semblants a Santa Bárbara, està ocupat pel grup **ERT**, format per la pròpia **Explosivos Rio Tinto (ERT)**, **Explosivos de Burgos (EDB)**, **Explosivos Alaveses (EXPAL)** i **Esperanza y Cia.** La quantitat assignada és una estimació, atès que el grup no facilita precisament un excés d'informació al respecte. De qualsevol manera, l'estimació està feta a la baixa, cosa per la qual l'import real pot ésser força superior.

Finalment, una darrera gran empresa exportadora és **Land Rover**, que ha venut vora d'uns 20.000 jeeps a diferents països, especialment a l'Iran (12.000 unitats), i que ha exportat per un valor total de 44.000 milions de ptes. La resta d'empreses presenten quantitats ja força inferiors, no depassant en cap cas els 15.000 milions de ptes. de valor global. Pot dir-se, doncs, que la història de l'exportació militar espanyola és la història d'aquestes sis empreses esmentades.

METODOLOGIA DE L'ESTUDI

Les fonts informatives

Com és conegut per tothom, les xifres detallades de les exportacions d'armes no són públiques. Normalment, les empreses prefereixen no donar publicitat sobre l'import dels seus negocis a l'exterior, algunes vegades per qüestions de competència comercial, altres per tractar-se de vendes conflictives (les triangulars), i altres per voluntad expresa del comprador, que no vol fer publicitat del que adquireix (motius de seguretat militar). Això no és obstacle, però, perquè d'altres vegades es faci àmplia publicitat de determinades vendes. A les mateixes empreses els interessa, de tant en tant, donar-se a conèixer en el mercat internacional, i una manera efectiva de fer-ho és mostrant els "trumfos" de determinats contractes. Així, amb aquesta doble política d'amagar i ensenyar alhora, es fa difícil de saber amb exactitud el que fan les empreses del sector d'armament.

Les **xifres proporcionades per les pròpies empreses del sector** són, per tant, escasses, i sòlen ser també limitades, en la mesura que sovint no mostren la part que correspon a material civil i la part que és estrictament militar. Són poques les empreses que es dediquen exclusivament a la fabricació de material militar i, lògicament, no tot el que exporten pot considerar-se de caràcter militar. La major part de les indústries implicades en aquest tema alternen la producció de

bens civils amb els d'ús militar. Aquesta és una primera dificultat.

A més, les xifres de venda i d'exportació que donen aquestes empreses, i que solen estar recollides en llurs memòries, no tenen perquè coincidir amb les xifres de Duanes. Una venda contractada en un moment donat pot no fer-se efectiva fins al cap de força temps; això explica algunes diferències, de vegades importants, entre les xifres que s'expressen en aquest treball i les que poden obtenir-se en les memòries d'algunes empreses. En aquest sentit, he preferit donar preferència al criteri de Duanes sempre que s'ha plantejat el dilema de quantificar una exportació. Si les estadístiques de Duanes la reflecteixen en un any determinat, aquesta dada ha estat la definitiva, encara que la memòria de l'empresa situés la venda en un altre any, probablement per ser el de la signatura del contracte.

Una segona font d'informació, en aquest cas més que escassa, és la facilitada per la Junta Interministerial encarregada del control del comerç exterior d'armes. Aquesta Junta és la que dóna els permisos per exportar material militar o material civil de possible ús militar. Les estadístiques detallades del que autoritza o denega aquesta Junta són secretes, cosa per la qual no transcendeixen a l'opinió pública. L'únic que es coneix, i per insistència d'alguns parlamentaris, no pas per la vocació informativa dels membres de la Junta, és l'import total anual de les exportacions

autoritzades per l'esmentada Junta. Com es comentarà posteriorment, aquesta Junta autoritza quantitats màximes d'exportació, sense que aquest permís signifiqui que s'arribi a exportar finalment la totalitat del material sobre el que es demanà autorització. És més, pot passar que la Junta autoritzi una determinada venda i que aquesta no s'arribi a fer mai. Així, doncs, les xifres que ens ha donat la Junta no exposen exactament les exportacions realitzades, sinó el màxim de vendes autoritzades. És possible i probable que les vendes realitzades siguin menors.

Aquesta deficiència contable cap a la baixa, queda més que compensada per un altre problema metodològic força important. El Govern i, per tant, la Junta, no considera com a material militar subjecte a control a determinats productes que nosaltres sí creiem que s'han de tenir en compte; aquest és el cas dels "jeeps" fabricats per Land Rover. En aquest sentit, en aquest estudi es consideren i es contabilitzen aquells materials (vehicles, electrònica, etc.) que es fan servir per a usos bèl.lics, especialment en aquells casos en què llur import sigui apreciable. De la mateixa manera, si un producte de doble ús s'ha exportat per a finalitats civils, no ha estat inclòs en el registre d'aquest estudi. Un exemple d'aquest darrer cas seria el dels nombrosos avions de transport "Aviocar" que s'han exportat per a finalitats civils. Sempre que s'ha tingut constància d'això, s'ha eliminat del registre d'exportacions que es presenta en aquest llibre. Val a dir, també, que pot haver-se donat algun

error en aquest criteri, però també és segur que es tractarà d'algun cas aïllat. En qualsevol cas, s'ha procurat no caure en l'error habitual de considerar com a exportacions militars tot el venut per les empreses de la Divisió de Defensa de l'INI, com ha arribat a fer més d'un alt càrrec.

La tercera font d'informació és la provinent de les estadístiques duaneres, que vénen classificades per partides aranzelaries. Aquesta és una font que hem fet servir exhaustivament en aquest treball malgrat presentar nombrosos problemes i deficiències.

En primer lloc, les estadístiques de duanes no fan distincions entre productes civils i militars, amb l'excepció de poquíssimes partides, com la 89.01.100 (vaixells de guerra), fet aquest que dificulta enormement el seguiment de les exportacions militars i és causa de més d'una equivocació interpretativa. Després comentarem, però, les formes que un/a analista pot utilitzar per descobrir el material militar que està "camuflat" entre els productes civils. Abans vegem quines són les fonts estadístiques que poden donar-nos dades sobre aquestes exportacions. Fonamentalment són quatre:

a) "Censo Oficial de Exportadores". És una font d'informació molt important, que ha estat bàsica per l'elaboració d'aquest estudi. Aquest Cens, que és publicat anualment per l'INFE (Instituto Nacional de Fomento de la Exportación), en un, dos o tres volums, recull classificats alfabèticament i per

posicions estadístiques, "quasi" totes les exportacions de les empreses que han enviat a l'exterior per un mínim de 12 milions de ptes., o que sense haver assolit aquesta quantitat, es troben dins del conjunt d'empreses que, ordenades de major a menor segons l'exportat, cobreixen el 75% de les exportacions realitzades per cada posició estadística en un any determinat. A l'anuari del 1986, per exemple, que porta les xifres corresponents al 1985, figuren més de 10.000 empreses, la xifra d'exportacions de les quals suposa el 95% del total de les exportacions espanyoles en l'any de referència. Aquesta font indica, en alguns anys (no tots), la xifra total d'exportacions de cada una de les empreses, els principals països destinataris i el tipus de productes.

Aquesta font presenta, però, algunes importants deficiències. Una d'elles és que no recull totes les empreses, i d'entre les que no hi són, n'hi ha justament algunes molt compromeses en l'exportació d'armes (Instalaza, per exemple), tot i que és evident que exporten en quantitats considerables. Un segon problema és que d'altres vegades no indica el nom de l'exportador, en partides clarament identificables com de material militar. Probablement, algunes empreses ordenen a l'INFE de no sortir a l'anuari; sempre poden donar l'excusa de que ho fan per protegir-se de la competència exportadora d'altres empreses del seu ram. Una tercera deficiència, i aquesta si que és gran, és que el Cens no recull tot el que exporten les empreses del sector de material militar, i fins

a extrems curiosos. Així, per posar alguns casos, el Cens indica pel 1985 unes exportacions de CASA per valor de 18.232 milions de ptes., quan la Memòria de l'empresa senyala per aquest any unes exportacions de 37.204 milions, és a dir, el doble d'allò exposat al Cens. El cas de Bazán és similar (2.718 milions en el Cens, i 4.581 a la Memòria), i el de Santa Bárbara resulta quasi còmic: 392 milions al Cens, i 6.661 milions a la Memòria, una diferència d'1 a 17.

Malgrat totes les limitacions esmentades, el Cens és un instrument que permet descobrir els noms de les empreses que exporten més de cada partida aranzelària, i els noms dels països destinataris de les vendes censades.

b) "Estadísticas de Comercio Exterior de España". Aquesta és una publicació anual edítada pel Ministeri d'Economia i Hisenda, on es recullen els imports totals de les exportacions espanyoles, per productes (indicant els països receptors) i per països (indicant els productes enviats), donant les dades del pes de les exportacions (en tones), les unitats venudes (sols en alguns casos) i l'import (en milers de ptes.). La utilitat d'aquesta font és que permet comprovar si s'han fet efectives algunes exportacions dubtoses o, almenys, saber si s'han pagat o no. Aquestes estadístiques són les que ens han permès afirmar en algunes ocasions que determinades exportacions que consta que s'han fet, no s'han abonat encara. Permet conèixer també les exportacions totals que es fan a cada país, i els principals productes enviats.

En alguns casos de vendes a països amb els que hi ha poc intercanvi comercial, si el material militar enviat és d'un valor important (equivalent a una tercera del volum total exportat per Espanya en un any determinat), això ens dóna unes pistes valiosíssimes per a saber la forma sota la qual s'envia el material militar (el capítol, partida i posició aranzelaria), amb un cert marge d'error que cal tenir en compte (alguns materials poden haver-se enviat fent servir un tercer país intermediari, per exemple).

c) "Resumen Estadístico de Exportación". Aquesta és una publicació trimestral que apareix com a suplement del butlletí setmanal "Información Comercial Española", editat pel Ministeri d'Economia. Proporciona dades sobre les principals exportacions de cada partida aranzelària, seguint els mateixos criteris del "Censo de Exportadores", del que n'és un avanç trimestral. Les deficiències d'aquesta font són, per tant, les mateixes del Cens, però amb l'avantatge que permet obtenir les informacions amb una certa rapidesa. Té el greu inconvenient que sols dóna les xifres d'exportació del total de cada partida aranzelària, sense especificar la part que correspon a cada empresa. Es, així, una font de referència orientativa.

d) "Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas". És un avenç mensual de totes les exportacions realitzades per cada capítol aranzelari, indicant els països destinataris. Com que no indica les

empreses exportadores, només és útil per a comprovar que s'han dut a terme determinades exportacions de control fàcil.

Els **anuaris especialitzats en temes de defensa** constitueixen una font inestimable d'informació. D'una manera especial destaquen els del SIPRI (SIPRI Yearbook), que inclouen una relació detallada de les exportacions d'armes pesades que fan tots els països, obtenint la informació a partir d'un gran nombre de revistes especialitzades en temes de defensa, a més de la premsa internacional. La fiabilitat de les seves dades és força gran, i les deficiències més apreciables són dues: que sols recull les exportacions d'armes pesades, ignorant les vendes de municions, metralladores, explosius, electrònica, etc., i que inclou també les exportacions contractades, però no realitzades, fet aquest que pot provocar alguna confusió entre les persones lectores. En un altre apartat es comparen les dades del registre d'aquest estudi amb les proporcionades per la base de dades del SIPRI.

Per la realització d'aquest treball ha estat fonamental la **documentació proporcionada pels diaris i revistes**. Pot dir-se, fins i tot, que un seguiment permanent d'un determinat nombre de diaris permet aconseguir una gran part de la informació sobre exportacions d'armes. Aquestes informacions de la premsa solen ésser parcials i limitades, per la qual cosa es tracta de completar-les amb les d'altres diaris. Això ha estat especialment necessari de fer en aquelles dades referides a vendes triangulars; un diari pot

donar referències a la sortida d'un carregament de Burgos, per exemple, i un altre pot donar la notícia, dos dies després, de la sortida d'un vaixell des de Barcelona o des de Santander amb material procedent de la província de Burgos. Les dues notícies guarden una relació, i ambdues poden donar detalls complementaris, que es poden ampliar cercant a d'altres fonts específiques. En els casos de carregaments que es fan per via marítima, per exemple, que són la majoria, pot comprovar-se pels diaris portuaris o per revistes especialitzades en transports, si determinats vaixells sospitosos han sortit d'un port determinat, un dia donat, amb quin destí teòric i amb quina consignatària. A més, amb determinats productes pot realitzar-se una comprovació posterior mitjançant les fonts estadístiques de duanes abans esmentades. Així, per exemple, els diaris van donar la notícia de la sortida, el mes de desembre del 1987, d'un vaixell carregat amb tanquetes i vehicles blindats cap a l'Equador. Tres mesos després, quan surt publicada l'"Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas" corresponent el mes de desembre, podem comprovar com a la partida 87.03 (vehicles automòbils per a usos especials) hi figura l'exportació de 15 unitats, amb un pes total de 165 tms. i un valor de 338 milions de ptes., cap a l'Equador, que correspon precisament als vehicles d'ENASA que parlaven els diaris. Aquest tipus de seguiment és molt útil, i ha estat utilitzat àmpliament per a la realització d'aquest treball.

Dels diaris espanyols destaca particularment El País, que sol donar compte de moltes d'aquestes operacions, a més de publicar reportatges de gran vàlua sobre les vendes triangulars a l'Orient Mitjà. Pel que fa a les revistes, Interviu i Tiempo són les que hi han dedicat major nombre de pàgines, especialment la primera, amb uns excel.lents reportatges de Jose Luis Morales.

Una altra font inevitable és la formada per **revistes especialitzades en temes de defensa**, destacant molt per damunt de la resta, la Revista Internacional de Defensa, que inclou a més una relació mensual de les principals exportacions mundials, superiors al milió de dólars.

Almenys pel cas d'Espanya, una font de gran qualitat és la formada per les **revistes econòmiques**, particularment interessants per donar xifres de vendes, exportacions i contractes. Expansión i Cinco Días són no sols unes fonts complementàries, sinó també les úniques fonts en alguns casos, o les primeres fonts en informar de determinades vendes.

Finalment, hem de ressenyar la importància de les dades obtingudes a les **memòries de les propies empreses**. El problema és que moltes empreses no fan memòries (o no les donen a persones que no en són accionistes), i que d'altres empreses proporcionen realment poques dades sobre els seus negocis armamentistes. En aquest sentit, les memòries de

l'INI serveixen cada any de menys, especialment pel que fa a les empreses públiques que no fan memòries individuals. La informació d'aquestes empreses de l'INI, que són les que exporten la major part del material bèl.lic espanyol, és molt petita, arribant quasi al misteri en el cas de Santa Bárbara, i ja se sap que quan no es poden presentar els comptes clars és perquè pot haver-hi quelcom a amagar...

Els capítols aranzelaris.

Com ja s'ha comentat anteriorment, la major part dels materials militars no tenen un apartat propi dins les llistes aranzelàries, sinó que s'encabeixen en capítols generals, junt amb productes d'ús civil. Aquesta barreja dificulta enormement el seguiment de les exportacions de caràcter militar. De totes maneres, bona part dels productes militars solen exportar-se amb qualificacions més o menys conegudes, pel que resulta possible aproximar-se a llur quantificació en alguns casos.

Els explosius tenen un capítol específic, el 36, que permet d'agrupar la major part d'aquest tipus de productes. La major part de les exportacions referides a les partides 36.01 i 36.04 corresponen a ERT, l'empresa més gran del sector, i s'hi inclouen algunes exportacions de municions (carcasses, beines, projectils, etc.), tot i que aquests productes disposen d'un apartat propi, el 93.07 (projectils i municions).

Segons les estadístiques de Duanes, en el període 1980-87, Espanya ha exportat un total de 37.824 tms. de productes explosius, valorats en 27.312 milions de ptes., a preus constants del 1987, xifra prou petita com per entendre que no inclou, ni de lluny, la major part de les municions exportades, que s'hauran de cercar en altres apartats. Els països que han rebut major quantitat d'explosius són: Argentina, Colòmbia, Xile, Filipines, Grècia, Iran, Itàlia, Líbia i Nigèria. Un llistat veritablement sospitós...

Exportacions d'explosius classificats en el capítol 36. de l'aranzel de duanes.

	Tms.	Milions de ptes.de 1987
1987	2.887	1.915
1986	3.389	3.915
1985	7.674	6.827
1984	3.331	2.124
1983	7.674	8.270
1982	4.908	1.892
1981	2.618	948
1980	5.343	1.421
TOTAL	37.824	27.312

Les municions, granades i coets s'exporten, en la seva major part, sota una amplia gamma de partides aranzelàries recollides en els capítols 73 (fundició, ferro i acer), 84 (calderes, màquines, aparells i artefactes mecànics) i 85 (màquines i aparells elèctrics). És freqüent trobar exportacions d'Explosivos de Burgos sota les partides 73.21 i 84.17, per exemple, o els productes de Plásticos Oramil (fabricant de granades) dins la partida 73.23 o la 84.59.999.

Altres partides utilitzades per l'exportació d'aquests productes són les seguents: 73.10, 73.40, 84.17, 84.48, 84.19, 84.45, 85.11 i 85.19. En totes aquestes partides solen trobar-se vendes d'International Technology i de Gamesa.

Els productes electrònics s'exporten, lògicament, des del capítol 85, especialment des de l'apartat 85.15, on poden trobar-se bona part de les exportacions de Marconi i d'Experiencias Industriales, del 85.13 i del 85.23. Elbasa exporta els seus circuits impresos des de l'apartat 85.19.

Un apartat específic de l'electrònica és el constituït per aquells materials d'ús aeronàutic. Els productes d'aviònica solen exportar-se des del capítol 90 (instruments i aparells d'òptica), particularment des dels apartats 90.28 i 90.29. Les exportacions d'ENOSA, per exemple, solen fer-se d'aquesta manera.

Pel que fa als vehicles, la quasi totalitat s'exporta des del capítol 87 (vehicles automòbils i altres vehicles terrestres), encara que sempre es poden trobar partides enviades des de l'apartat 84.06, quan es tracta d'exportacions de motors, de peces de recanvi o, simplement, de vehicles que s'envien desmontats.

Els jeeps de Land Rover van a l'apartat 87.02.231 en la seva major part, i al 87.06 en menors quantitats. Els camions d'ENASA, en canvi, solen exportar-se des dels aparats 87.02 i

87.06. Els vehicles blindats d'aquesta empresa s'exporten normalment, encara que no sempre, des de l'apartat 87.03, i els remolcs de TRABOSA des del 87.14.

El material aeronàutic té un capítol propi, el 89 (navegació aèria). En els apartats 88.02 i 88.03 podran trobar-se tots els productes exportats per CASA, junt amb el 84.08, que aplega els motors i peces de recanvi de caràcter aeronàutic. Els materials d'aviònica, com s'ha dit, van sota l'apartat 90.28.

Els materials navals de la Bazán, ja siguin patrulleres, corbetes o fragates, s'exporten des del capítol 89 (navegació marítima i fluvial), especialment des de l'apartat 89.01.100, que és específic per materials de guerra, o en d'altres del 89.01. Els motors i peces de recanvi van a parar al 84.06.

Existeix, finalment, el capítol 93, que teòricament aplega tot el que es refereix a "armes i municions". Aquest capítol, però, resulta notablement incomplet, des del moment que recull totes les exportacions "civils" (escopetes de caça, revòlvers, pistoles, etc.), i deixa de banda quasi tot allò militar. El primer problema resideix en classificar una arma com a civil o militar. Sabem, d'altra banda, que moltes exportacions importants d'armes curtes i municions a determinats països han anat a parar finalment a països en guerra, cosa per la qual aquestes vendes han tingut un destinatari militar. De vegades s'envien sota alguns dels

apartats que van del 93.02 al 93.07, i d'altres sota els apartats referits anteriorment.

Segons les xifres de duanes, sota el capítol 93 s'han exportat 29.277 tms. en el període 1980-87, valorades en 58.281 milions de ptes., a preus constants del 1987. Més de la meitat d'aquestes armes (51'7%) s'han exportat a un reduït grup de sis països, encapçalat pels Estats Units (principal importador), i format també per França, Portugal, R.F.Alemanya, Regne Unit i Sudàfrica. Altres clients destacats, encara que amb xifres força menors, han estat Jordània, Xipre, Colòmbia, Iemen del Nord, Líbia, Bulgària, Malàisia i Argentina.

Exportacions d'armes i municions classificades dins el capítol 93 de l'aranzel de duanes.

	Tms.	Valor milions ptes. 87	% grup de sis països
1987	5.342	6.147	
1986	3.342	5.334	69'9
1985	3.881	7.200	67'0
1984	4.673	7.311	67'4
1983	3.881	8.721	40'6
1982	4.714	10.811	31'7
1981	1.831	5.596	67'3
1980	1.623	7.161	38'7
TOTAL	29.277	58.281	51'7

Segons va declarar el Ministre d'Indústria, el 12 de maig del 1987, a la Comissió d'Indústria del Congrés, "el material de guerra d'aquesta partida no es publica", seguint un costum imposat a tots els països. Cal cercar-lo, doncs, en els

capítols 73, 74 i 85, tot i que, com he dit, existeix el convenciment que, de vegades, s'ha venut material militar des de l'apartat 93. El 1982, per exemple, el capítol 93 d'exportacions a Jordània, assolí un valor de 1.982 milions de ptes., clarament indicatiu de què es tracta de material per a ús militar, probablement destinat a l'Iraq. Altres exportacions fetes a Xipre, Líbia o Malàisia al llarg de la dècada, fan suposar que s'han fet vendes triangulars sota aquest capítol.

LA INDÚSTRIA D'ARMAMENTS A ESPANYA

No és aquest un treball orientat a la descripció de la indústria espanyola de material militar. A diferència de l'aspecte concret de les exportacions, sobre el que existeix un silenci quasi absolut, són abundants (encara que poc complets) els estudis relatius a la història i estructura d'aquesta indústria. No tindria sentit, per tant, que repetíssim aquí el que pot trobar-se a d'altres publicacions. El propòsit d'aquest apartàt es limitarà, doncs, a facilitar unes dades generals que permetin emmarcar l'activitat exportadora d'aquest sector.

Segons l'associació de fabricants de material de defensa (AFARMADE), el valor de la producció de les empreses espanyoles d'armament fou d'uns 250.000 milions de ptes. el 1986, una xifra ja respectable. Aproximadament la meitat d'aquesta producció sol dedicar-se a l'equipament de les forces armades espanyoles (compres directes del Ministeri de Defensa), i l'altra meitat va a l'exportació, encara que aquest percentatge varia segons els anys.

La Direcció General d'Armament i Material, del Ministeri de Defensa, té un registre d'empreses subministradores en què consta informació d'unes 4.000 societats amb algun tipus de vinculació amb l'activitat militar, ja sigui a l'actualitat o de forma potencial. Unes 400 empreses produeixen material civil que pot ésser incorporat a productes de defensa. Unes 56 empreses, però, són les que proporcionen la major part dels productes de caràcter militar. És més: un petit grup de

unes vint empreses acapara com a mínim un 60-70% de la producció militar. Aquestes empreses són, també, les que exporten la quasi totalitat dels productes considerats en aquest estudi.

Un fet molt important en l'estructura d'aquest sector és que unes dues terceres parts de la producció està en mans de l'INI, és a dir, del Govern. Quatre empreses públiques (CASA, Bazán, Santa Bárbara i Enasa) controlen no sols la meitat de la producció militár, sinó també del conjunt de les exportacions. Com a derivació d'aquest fet, val a dir que el Govern té possibilitat de controlar i reconduir les línies generals d'aquest sector industrial, atesa la seva participació en el conjunt de la producció global.

Pel que fa al capital d'aquestes empreses, un 70% és privat, un 13'8% públic i un 15'8% estranger.

La indústria militar espanyola ocupa a uns 66.000 trebaladors, repartits de la següent manera:

Treballadors de la indústria militar espanyola

	Plantilla	% participació activitats defensa
Divisió Defensa de l'INI	30.300	100
Divisió Electrònica INI	2.400	60
Altres divisions de l'INI	10.000	variable
Indústries privades de defensa	3.300	100
Indústries privades amb alguna activitat militar	20.000	variable
	66.000	

Aquesta indústria ha crescut notablement en el darrers deu anys, resultat del progressiu augment de la part dels pressupostos de defensa dedicats a inversions, que són els que reverteixen més directament a aquestes indústries en forma de comandes. Les inversions reals del Ministeri de Defensa fetes dins d'Espanya, han passat de 74.000 milions el 1980 a 286.000 el 1988, amb la següent distribució:

Inversions del Ministeri de Defensa a Espanya
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus 1987
1988	286.922	(276.000)
1987	243.146	243.146
1986	196.819	207.250
1985	205.172	234.922
1984	174.592	217.542
1983	137.898	191.264
1982	123.910	192.804
1981	92.006	163.678
1980	74.631	152.172

La major part d'aquestes inversions són les que donen vida a la indústria militar espanyola, amb l'excepció d'unes poques que treballen fonamentalment per l'exportació. Pel Ministeri de Defensa, l'objectiu fonamental d'aquesta inversió és aconseguir una menor dependència de l'exterior pel que fa als productes militars, substituint les importacions d'armes per produccions nacionals. Per a obtenir-ho, s'ha donat una gran prioritat a la investigació de caràcter militar, que ha vist multiplicar el seu pressupost en els darrers anys.

La compra d'armes del Ministeri de Defensa es canalitza des de la CADAM (Comissió Assessora de la Defensa sobre Armament

i Material), que fou creada el 1982 amb el propòsit d'assessorar al Ministre de Defensa en qüestions de política industrial relacionades amb l'armament i el material.

El juliol del 1985, la CADAM fou reestructurada per una ordre ministerial que donava entrada dins la Comissió a les organitzacions empresarials de les empreses associades. Posteriorment, el 1987, la representació del sector públic i dels organismes empresarials a la CADAM ha estat ampliada.

L'augment de les xifres anteriors, però, no ha de donar la impressió que ens trobem davant d'un sector molt dinàmic. El cert és que hi conviuen empreses realment actives i emprenedores, junt amb d'altres gens competitives, que viuen de subvencions oficials. Concretament, les indústries de defensa de l'INI enregistraren unes pèrdues de 35.000 milions de ptes. el 1986.[1]

La indústria militar espanyola està sotmesa actualment a una important reestructuració, dirigida des del Govern, on sembla que el Ministeri de Defensa i el d'Indústria mantenen criteris força diferents. El Ministeri de Defensa és més partidari de contractar amb les companyies més competitives, encara que siguin privades, mentre que des d'Indústria el que es vol és reorganitzar les empreses de l'INI i fer un grup de societats públiques fortes, encara que sigui al preu

1 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Comisión de Indústria, n. 130, 12-5-87, p. 4897.

d'aliar-se amb algun grup internacional que operi en el sector defensa. La reorganització afecta, en primer lloc, les indústries d'electrònica, que tenen moltes dificultats de competir degut, entre d'altres motius, a llur parcelització.

No és estrany, doncs, que de les inversions previstes en el Segon Pla Electrònic i Informàtic Nacional (PEIN-2), un 30'5% correspongui a inversions del Ministeri de Defensa, amb 14.609 milions pel trienni 1988-90. En el quatrienni anterior, aquest Ministeri havia invertit 10.585 milions en el sector electrònic (26'6% del total)[1], en part subvencionant la recerca d'algunes empreses. En conjunt, el Ministeri de Defensa va efectuar compres de material electrònic espanyol per valor de 23.000 milions de ptes. el 1985, el que representa l'11% de la seva inversió.[2] El sector d'electrònica professional va exportar el 1986 per valor d'uns 3.300 milions de ptes., el que representa el 6'3% de la producció total espanyola.[3]

Moltes d'aquestes empreses compten amb l'assessorament de bufets d'advocats prestigiosos, en els que treballen polítics o ex-polítics, com Jimenez Torres, Rafael Escudero, Antonio Garrigues, Luis Domenech o Luis Ortiz.[4]

---

1 Expansión, 9-12-87, p.2
2 Segons Nuevo Lunes, 16/22 novembre 1987, p. 10, les empreses de l'INI reberen comandes per valor de 9.000 milions, Telefónica per 4.000 milions, i les privades, per 10.000 milions.
3 Mercado, 25-12-87, p.58
4 El País, 7-4-85, p.15.

L'activitat de DEFEX

Una part de les exportacions espanyoles d'armament estan canalitzades per la societat DEFEX, constituïda el 1972 amb la intenció de millorar les relacions exteriors de les empreses del sector.

DEFEX està integrada per cinc empreses públiques i set privades, a les que tramita i canalitza part de llur producció. Les empreses són les següents:

Empreses públiques	% del capital
E.N. Bazán	10'2
CASA	10'2
E.N. Optica (ENOSA)	10'2
Experiencias Industriales (EISA)	10'2
E.N. Santa Bárbara	10'2
	51'0

Empreses privades	
Esperanza y Cía. (ECIA)	7
Explosivos Rio Tinto (ERT)	7
Explosivos Alaveses (EXPAL)	7
Plásticos Oramil	7
Placencia de las Armas (SAPA)	7
Star, Bonifacio Echevarría	7
Instalaza	7
	49'0

Com pot comprovar-se, cada una de les empreses públiques deté el 10'2% del capital de DEFEX, mentre que cada una de les privades manté una participació del 7%. El grup ERT, per tant, controla el 21% del capital d'aquesta societat.

DEFEX assumeix també la representació a l'exterior d'empreses no accionistes. En aquest sentit, ha exportat productes de **Land Rover** i d'**ENASA**, entre d'altres empreses.

DEFEX té oficines pròpies als Estats Units (DEFEX USA, a Washington), a Singapur (pel mercat oriental) i a Bogotà (pel mercat llatinoamericà). Està present a 38 països mitjançant representants d'organitzacions privades. DEFEX està presidida per Felipe Cons Gorostola, ex-president d'Iberia i de la Divisió de Defensa de l'INI.

El 1978 va constituir una societat anomenada **Compañía de Representaciones, Inversiones y Exportaciones SA (CIREX)**, de la qual controla el 100% del capital. El 1985, va subscriure un acord amb la societat nordamericana **Robert Burdersaw International (RBI)**, perquè li facilités introduir-se al mercat dels Estats Units. Segons sembla, DEFEX paga un mínim de 200 milions de ptes. a l'any a l'esmentada societat, sense incloure les xifres adicionals derivades de cada contracte aconseguit.[1]

---

1 El País, 1-3-85, p.14

Quatre reflexions sobre el discurs justificador de la industria i l'exportacio d'armaments.

El comerç d'armes sol justificar-se normalment amb raons de tipus econòmic, amb un discurs en forma de cercle, en què cada argument en justifica un altre. Vegem quines són les argumentacions més habituals d'aquest discurs.

1 - LA DEFENSA DEL PAÍS REQUEREIX L'EXISTÈNCIA D'UNA INDÚSTRIA MILITAR.

"Aquesta és una indústria que necessita ésser viable, no sols per raons comercials o industrials, sinó també per raons de defensa i per raons d'interès nacional".(Luis Croissier, Ministre d'Indústria, 12-5-87)

Efectivament, el punt de partida de tot aquest discurs resideix en la convicció que la defensa del país exigeix el desenvolupament d'una indústria militar potent i viable, que sigui capaç de satisfer les necessitats de defensa.

El problema d'aquest primer punt és justament "qui" decideix "quines" són les necessitats de defensa del país. Els centres de decisió política estableixen unes prioritats que no concorden sovint amb els criteris de bona part de l'opinió pública. Les polítiques de defensa, aquí i arreu del món, estan dominades per criteris militaristes, en els quals l'armamentisme té moltes vegades un pes superior a l'actuació

política. La investigació i fabricació d'armes funciona amb una dinàmica pròpia, de caràcter comercial, i seguint el fort impuls de la tecnologia militar. Així, és freqüent veure com es fabriquen determinades armes que no tenen res a veure amb les necessitats de defensa del país. Si es fabriquen no és per "raons d'interès nacional", sinó per raons d'interès econòmic dels grups de persones i empreses dedicades a aquesta activitat. D'altres vegades es construeixen armes per raons de "prestigi" dels propis militars (com el portavions espanyol), però sense que es pugui demostrar que siguin necessàries per la defensa del país.

En canvi, un país pot plantejar-se tenir una política de defensa en la qual sols tinguin cabuda els armaments defensius i no provocatius estrictament necessaris. Amb aquest plantejament, molts dels armaments que actualment es fabriquen podrien deixar de fer-se, i de la resta sols se'n necessitarien quantitats realment menors.

L'opció seguida pels governants espanyols, però, és ben diferent a l'esmentada anteriorment. El que s'està fent és més aviat el contrari, és a dir, promocionar la fabricació de tot tipus d'armes a Espanya i participar al màxim possible en projectes internacionals, siguin o no d'un clar i indiscutible interès per la defensa del país. En realitat, s'ha optat per defensar un tipus de política de defensa basada en el rearmament i la força militar, i això implica inevitablement enfortir la indústria bèl.lica del país.

2 - CAL TENIR UNA INDÚSTRIA MILITAR POTENT PER TAL DE NO DEPENDRE DE L'EXTERIOR.

"Per tenir menys dependència cal intentar potenciar una indústria dins del país. Per tenir una indústria de defensa dins del país, fa falta també tenir un camp d'exportació d'aquesta indústria de defensa". (Felipe González, 25-2-87)

El desenvolupament de la indústria militar es justifica també amb l'argument que cal disminuir les compres de material a l'estranger, a base de potenciar la producció pròpia i arribar a un major nivell d'autosuficiència.

Aquest plantejament prescindeix però de quelcom tan elemental com que les necessitats d'armaments dependran del tipus de defensa que s'hagi escollit. El model de defensa que s'està seguint a Espanya comporta inevitablement importar nombrosos sistemes d'armes. Evidentment, pot intentar-se, a mig termini, substituir aquestes compres per fabricacions nacionals o convenis de cofabricació. Però semblaria més interessant, políticament i econòmicament, prescindir d'alguns d'aquests programes d'adquisicions d'armes, en la mesura que no són realment necessaris per a la defensa del país; si es compren o cofabriquen és, en tot cas, perquè hi ha sectors industrials o tecnològics, a més d'algunes élites militars, a qui els interessa que es comprin aquestes armes, sigui per fer negoci o per presumir-ne.

A la política de defensa pot aplicar-se perfectament una reflexió normalment referida a la política energètica: un país serà menys dependent energèticament no sols si augmenta l'explotació dels seus propis recursos energètics, sinó també si estalvia consum energètic prescindint de la producció de béns industrials innecessaris que, per a fabricar-los, requereixen grans quantitats d'energia. Una bona política industrial de defensa serà també aquella que procuri prescindir de l'adquisició a l'exterior o de la fabricació a l'interior del país de tot allò que realment no és necessari.

Val a dir, també, que la independència d'un país no es medeix solament per l'indicador de l'autosuficiència en matèria armamentista. Cal recordar que, per exemple, en el període 1980-87, les inversions estrangeres a Espanya s'han multiplicat per 8'5, passant de 85.415 a 727.279 milions de ptes. A la nostra era ja no s'estilen les invasions militars als països desenvolupats; resulta molt més efectiva la penetració econòmica, financera, comercial o cultural, contra les quals l'aparell militar no pot fer-hi res.

3 - EL MERCAT NACIONAL NO ES MAI SUFICIENT, PER AIXÒ CAL EXPORTAR LA PRODUCCIÓ D'ARMES.

"Qualsevol país que tingui una indústria de defensa, no pot comptar sols amb el seu mercat interior..." (Luis Croissier, Ministre d'Indústria, 12-5-87)

"El mercat nacional perr a la Defensa mai no justificrà les quantioses inversions que exigeixen actualment els sistemes d'armes, si darrera no apareix la perspectiva de l'exportació". (Luis Solana, president de la Telefónica, 1985)

La realitat és que hi hn indústries muntades en funció de l'exportació, i no de la satisfacció de les necessitats del mercat interior. Cal recordar que, per exemple, hi ha països en què la indústria d'armaments treballa fonamentalment pel mercat interior; les indústries militars de Suècia i la RFA sols exporten una quarta o cinquena part de llur producció. En canvi, hi ha països, com Itàlia, que tenen una projeccció clarament exportadora (un 70% de la producció), actuant al marge de la dimensió del mercat interior. Espanya, com França o el Regne Unit, manté un percentatge d'exportacions equivalent a la meitat de la producció del sector militar. Això vol dir que les empreses fabricants inicien determinades produccions pensant bàsicament en les exportacions, i no en les necessitats internes. Un producte com l'avió de transport C-212 "Aviocar", fabricat per CASA, ha estat concebut per vendre'l als mercats exteriors, i així ho mostra el fet que més del 80% dels avions d'aquesta sèrie hagin estat exportats. Si es continuen fabricant no és per a ésser independents, sinó per fer negoci. El mateix pot dir-se de molts altres productes militars.

Els que justifiquen l'exportació a partir de la

inevitabilitat derivada dels elevats costos de producció, que cal rendabilitzar venent el màxim a l'exterior, obliden també el caràcter polític d'aquesta indústria. El que no es pot fer és mantenir, a la vegada, els dos discursos: que "cal produir això, sigui com sigui, per raons de seguretat nacional", i que "el mercat nacional mai no justificarà les quantioses inversions derivades de la producció d'armes".

A més, si s'ha d'exportar per rendabilitzar els costos de producció o d'investigació, això no eximeix de les responsabilitats polítiques derivades de la venda de productes militars a determinats països, coneguts pel seu menyspreu vers els drets humans més elementals. La realitat és que, malgrat la normativa vigent, s'intenta exportar a qui sigui, incluïts països que estan embargats.

4 - LA INDÚSTRIA D'ARMAMENTS CREA LLOCS DE TREBALL.

El creixement de les indústries d'aquest sector ha estat i és desigual. Algunes noves empreses (o societats que s'han introduït recentment en el sector) han vist incrementar notablement llurs xifres de vendes i d'exportacions. D'altres, però, estan sotmeses a profundes reestructuracions per tal de fer-les més viables i competents, atès que presenten dèficits a l'acabar l'any.

En qualsevol cas, la tendència del sector és la de promocionar aquelles empreses de capital intensiu i, per

tant, amb poca mà d'obra; la tecnologia bèl.lica així ho imposa. De fet, si s'analitzen algunes dades de les quatre principals empreses del sector (CASA, Bazán, Santa Bárbara i ENASA), comprobarem que en el període 1980-86 han incrementat

Dades de les quatre principals empreses militars de l'INI (CASA, Bazán, Santa Bárbara i ENASA)
(en milions de ptes.)

	1986	1980	% △
Vendes	191.411	97.832	+ 95'6
Inversions	10.890	4.407	+ 147'1
Exportacions	48.635	26.311	+ 84'8
Personal (nº)	35.354	36.023	- 1'9

notablement la xifra conjunta de vendes (+95'6%), d'inversions (+147'1%) i d'exportacions (+84'8%), mentre que en el mateix període ha disminuït en un 1'9% la xifra de treballadors d'aquestes quatre empreses. Per tant, l'argument justificatiu que la indústria militar crea llocs de treball és, senzillament, fals. No sols no crea nous llocs de treball, sinó que la tecnologia militar els fa disminuir.

PRINCIPALS EMPRESES EXPORTADORES

Construcciones Aeronáuticas (CASA)

CASA és la principal empresa espanyola exportadora de material militar. Més de la meitat de les seves exportacions poden considerar-se com a militars.

Els productes més destacats d'aquesta empresa aeronàutica són els avions de transport C-212 "Aviocar" i CN-235, i l'avió d'entrenament avançat C-101 "Aviojet". Actualment està realitzant els estudis de factibilitat del caça lleuger AX, que s'espera pugui ésser operatiu vers el 1992.

L'octubre del 1987, havia venut ja 412 unitats del C-212, en versió civil i militar, 42 dels quals operen comercialment als Estats Units i 136 a Indonèsia. S'ha venut a 35 països.

Pel setembre del 1987, tenia concertades 117 comandes del nou avió CN-235, la meitat dels quals per a usos militars (57 unitats exactament, per a cinc països). A l'actualitat, els fabrica a un ritme de quatre unitats mensuals.

Pel que fa a l'avió d'entrenament Aviojet, a finals del 1987 se n'havien construït 155 aparells, funcionant en tres països estrangers (Xile, Hondures i Jordània). Cal dir, al respecte, que com a contrapartida a la venda de 37 unitats d'aquest aparell a Xile, Espanya comprà 40 avions T-35 Pillán al règim de Pinochet, i segons el director de l'Escola d'Aviació "Capitán Avalos", de Xile, "és molt probable que CASA sigui qui comercialitzi el "Pillán" a certs països del món".[1]

La major part del seu capital pertany a l'INI (72'2%), i la resta a accionistes espanyols i estrangers.

Distribució del capital de CASA

	1986	1980
INI	72'294	69'590
Banco de Vizcaya	1'351	1'350
Banco de Bilbao	1'289	3'140
Altres	0'085	0'920
Total socis espanyols	75'019	75'000
Northrop Corpor. (USA)	13'270	13'270
M.B.B. (RFA)	11'091	11'000
Av.Marcel Dassault (Fr)	0'606	0'610
Henry Jacques Kuylen (RU)	0'014	0'120
Total socis estrangers	24'981	25'000

1 El Mercurio, 26-5-87.

La plantilla de l'empresa era de 10.591 persones el 1986 (8.270 el 1980). Disposa de factories a Madrid, Getafe i Ajalvir (Madrid), Cadiz i San Pablo (Sevilla). Disposa d'una oficina de representació a Arlington (Estats Units).

El Consell d'Administració està presidit per Javier Alvarez Vara, i han exercit aquesta funció amb anterioritat, Enrique de Guzmán Ozámiz (del 1980 al 1982) i Fernando de Caralt Cera (del 1983 al 1985).

CASA ha estat una societat polèmica per dos motius fonamentals. Un, pels importants negocis que ha establert amb la dictadura xilena i amb el Govern racista de Sudàfrica. L'altre, pel descobriment, el 1985, de nombroses irregularitats contables derivades de l'existència d'una caixa paral.lela, destinada al pagament de comissions irregulars, soborns i fons no enregistrats oficialment.[1]

De fet, CASA alterna la imatge d'empresa puntera en les noves tecnologies amb la d'empresa deficitària de difícil solució. Les perdues del 1986 assoliren la xifra de 8.600 milions de ptes., enfront d'uns beneficis de 1.639 el 1985. Pel 1987, les pèrdues sembla que pujen a 14.000 milions de ptes.[2], i els deutes acumulats a 90.000 milions.

Segons les memòries de l'empresa, les xifres de vendes de CASA en els darrers anys, per productes, han estat les següents, en milers de milions de ptes. corrents:

	1985	1984	1983	1982	1981	1980
C-212	15'3	11'2	10'0	8'1	5'9	3'1
C-101	3'0	6'1	8'6	7'4	5'9	4'8
Altres fabricacions aeronàutiques	21'8	18'7	16'9	12'6	7'4	4'9
Manteniment	4'2	4'3	3,9	5'3	4'5	3'0
Espai i Sistemes	1'4	1'4				
Altres	2'2	0'9	0'6	0'6	1'0	1'0
TOTAL	47'8	42'6	40'1	34'1	24'6	16'8

Les exportacions dels darrers anys han estat les següents, en milions de ptes.:[3]

1 Tiempo, 29-4-85, p. 24-28.
2 Tiempo, 16-11-87, p.133
3 El 1980 i 1981, la xifra d'aeronàutica inclou les exportacions de la Divisió Espai.

	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980
Aeronaut.	28.731	33.899	32.856	25.588	22.599	13.093	7.354
Mantenim.	2.132	1.970	2.580	2.076	2.710	2.502	1.687
Espai	1.658	1.335	1.305	27	27	51	37
TOTAL	32.521	37.204	36.741	27.691	25.296	15.646	9.078
% Exp./Vend.	77'6	81'5	89'0	70'0	74'4	63'8	53'9

Dels quadres anteriors poden deduir-se'n tres fets importants:

a) Les xifres d'exportacions resten aturades des del 1984, trencant una tendència ascendent molt forta iniciada el 1980. Dóna la sensació que CASA ha arribat a un cert sostre pel que fa a les seves exportacions. Les xifres avançades pel 1987 semblen confirmar-ho.

b) Tot i així, les exportacions continuen sent la base de l'activitat de CASA. Quatre cinquenes parts de la seva producció corresponen a l'exportació, i un 55% d'aquesta es refereix a productes militars.

c) Les vendes del C-212 continuen representant una part important de la xifra de negocis de CASA. No és aquest el cas de l'avió C-101, que ha vist baixar el seu volum de vendes des del 1983, sense aconseguir l'èxit que s'esperava d'un aparell d'aquestes característiques.

d) Resulta particularment important l'increment enregistrat per l'apartat "altres fabricacions aeronàutiques", resultat de les diverses col.laboracions de CASA en projectes multinacionals o amb empreses de l'exterior.

Efectivament, CASA és una empresa que participa en nombrosos projectes nacionals i internacionals, fet pel qual és propietària de part del capital de diverses societats. Ha signat diversos contractes de col.laboració amb empreses estrangeres, que li suposen un constant flux exportador. Algunes de les participacions de CASA són les següents:

* Des de la seva creació el 1972, CASA participa a **DEFEX**, amb el 10'2% del capital.

* Part dels productes de CASA són comercialitzats per la societat d'Indonèsia Nusantara Aircraft Industries, abans denominada Nurtanio o IPTN. Aquesta empresa fabrica l'avió de transport C-212 Aviocar, utilitzant peces subministrades per CASA, així com la versió més moderna, el CN-235.

* Per tal vendre els seus avions als Estats Units, CASA disposa en aquest país d'una filial anomenada CASA Aircraft-USA Inc., de la que detenta la totalitat del capital.

* CASA participa en el programa de construcció d'un nou avió de combat europeu (EFA). A tal efecte, és posseidora del 13% del capital de la societat Eurofighter Jaddflugzeug Gmbh., encarregada de desenvolupar el projecte. També participa, juntament amb Lockheed, British Aerospace, Aerospatiale i MBA, en el programa FIMA (Future International Military Aircraft), que pretén desenvolupar un avió de transport que pugui reemplaçar el veterà "Hercules". Igualment, CASA manté negociacions amb Euromissile i d'altres grups, per a la seva participació en els programes dels míssils Trigat, Aspide, Roland i ASRAAM.

* El 1984 va signar un acord de col.laboració amb l'United Technologies Sikorsky Aircraft, per a fabricar components de l'helicòpter S-70/H-60 i obtenir mercats d'interès mutu.

* També fabrica els fusellatges centrals del Mirage F-1 d'Avions Marcel Dassault, elements pels helicòpters francesos Super Puma i Gazelle, d'SNIAS, i components dels helicòpters Chinook, de la Boeing-Vertol.

* Des de l'abril del 1985, CASA revisa els avions F-15 nordamericans, el que li suposa uns ingressos de 20 milions de dólars en cinc anys. Un 10% de la facturació actual de CASA procedeix del manteniment dels avions nordamericans, activitat en la què tè gran experiència, atès que porta ja anys fent-ho amb els avions F-4.

* CASA participa en els programes de compensació del FACA, fabricant components de l'EF-18 A Hornet, amb un valor total de 45.000 milions de ptes., que es refereix tant als componentes dels 72 aparells comprats per Espanya, com pels altres 645 avions que fabricarà la McDonnell Douglas.[1] En aquest programa de compensacions, CASA construeix diversos components per a les empreses nordamericanes MCAIR (flaps i estabilitzadors), Northrop (frens, timons i panels laterals) i General Electric (manteniment de motors d'avions). També com a contrapartida del programa FACA, CASA signa un contracte, el desembre del 1986, amb la McDonnell Douglas, comprometent-se a participar en la construcció del nou avió civil MD-11, fet que pot suposar-li uns ingresos de 48.000 milions de ptes. en el període 1987-89.[2]

* El setembre del 1987 CASA guanya un contracte, valorat en 35 milions de dòlars anuals, per mantenir els helicòpters dels Estats Units desplegats a la R.F.Alemanya. Aquest contracte podria representar-li uns ingresos de 20.000

1 Tecnología Militar, desembre 1986, p.79
2 El País, 13-12-86.

milions de ptes. per un període de quatre anys.[1]

* CASA participa en el consorci **IBERMISIL**, creat el 1987 amb Santa Bárbara, Bazán i INISEL. Aquesta nova societat fabricarà el primer míssil contra-tanc espanyol, dins d'un programa anomenat PNM (programa nacional de míssils).

* El gener del 1988 va arribar a un acord amb la companyia alemanya M.B.B. (accionista de CASA), per a constituir la societat **MBB de Helicópteros España (MHESA)**. També participa en la construcció d'un nou helicòpter lleuger A-129-LAH, associant-se per aquesta finalitat amb l'empresa Joint Helicopter Company.[2]

E.N. Bazán

L'Empresa Nacional Bazán és la principal societat constructora de vaixells militars que existeix a Espanya. Fabrica portaaeronaus, fragates, corbetes, patrulleres i submarins, així com artilleria de 76/62 i 40/70 mm., turbines i motors diesel.

Disenya i construeix guardacostes "Halcón", patrullers llançamíssils "Cormorán" i patrulleres lleugeres "Piraña". Tots aquests productes són exportats.

El guardacostes "Halcón" té una eslora màxima de 67 metres i desplaça de 910 a 1.060 tms. L'armament es limita a un canó de 40 mm., i compta amb instal.lacions per a transportar un helicòpter. La velocitat és de 20 a 22 nusos. Ha venut diverses unitats a l'Argentina i a Mèxic.

Les patrulleres d'atac "Cormorán" tenen una eslora màxima de 55 metres, i desplacen 374 tms., amb una velocitat de 35 nusos. Van equipades amb quatre míssils mar-mar Harpoon, amb un abast de 110 kms., així com dos canons de 40 i 76 mm. Sense armament, cada unitat val una mica més de 2.000 milions de ptes.

Les patrulleres "Piraña" tenen una eslora màxima de 32'7 metres, desplaçant 140 Tms. La velocitat màxima és de 30 nusos. Van equipades amb dos canons de 20 i 40 mm, així com de dues metralladores. Ha venut tres unitats al Congo.

Bazán, que pertany íntegrament a l'INI, té factories a El Ferrol (La Corunya), Cartagena (Múrcia) i San Fernando (Càdis). Al 1986, la plantilla de l'empresa era de 12.521

1 El País, 2-10-87, p.20
2 Actualidad Económica, 29-2-88, p.16

persones (13.527 el 1980), de les que unes 10.300 treballen en activitats militars.

Bazán és una empresa deficitària i amb greus problemes estructurals. Els plans estratègics de l'empresa preveuen unes inversions de 7.105 milions de ptes. en el període 1987-90. Les instal.lacions per a la construcció de cascs de caça/dragamines són les que absorbeixen més recursos d'aquest pla d'inversions, assolint la xifra de 730 milions de ptes. També es destinaran 545 milions per la fàbrica d'artilleria.

La facturació del 1987 es situà entorn dels 51.600 milions de ptes., dels quals només 4.679 corresponen a l'exportació.

Està presididà per Jordi Mercader des del 1984. Del 1980 al 1984 ocupà la presidència Félix Alonso-Majagranzas y Acha.

Bazán participa en el capital de diverses empreses, algunes d'elles dedicades també a activitats militars. Les participacions, el 1986, eren les següents:

	%
International Schiffsstudien-AG	14'29
DEFEX	10'20
Deslastre y Desgasificaciones (DESSA)	80'00
Fábrica de San Carlos	84'80
Astilleros y Varaderos de Gran Canaria	100'00
Bazán do Brasil Industria y Comercio	100'00
Sociedad Iberoamericana de Reparaciones Navales, Limitada (SOCIBER)	59'00

Aquesta darrera empresa (SOCIBER) va constituir-se el 1981, amb la xilena ASMAR, per a l'explotació d'un dic sec a Valparaiso. Bazán ha establert a l'Amèrica Llatina diversos acords de cooperació. Al Perú té signat un conveni amb la societat SIMA (Servicios Industriales de la Marina), i al Brasil va constituir, el 1983, una societat mixta (**Construçoes Navais de Aratu**) que, en col.laboració amb la Marina d'aquell país, fabricarà naus de guerra destinades a països llatinoamericans i africans.

Bazán participa també a **IBERMISIL**, un consorci format juntament amb CASA, Santa Bárbara i INISEL, de cara a fabricar un míssil contra-tanc de tecnologia espanyola.

Durant el període 1980-87, Bazán ha exportat per valor de 153.000 milions de ptes., a preus constants del 1987. Quatre cinquenes parts d'aquesta xifra, però, corresponen a les exportacions realitzades en el trienni 1982-84. En aquests anys coincidiren la major part dels contractes més importants aconseguits per Bazán al llarg de la seva història: dues fragates per Egipte, una corbeta i quatre patrulleres pel Marroc, sis patrulleres per Mèxic i altres cinc per l'Argentina. Des d'aleshores, les comandes han baixat

dràsticament, fent descendre el nivell d'exportacions a xifres més habituals per l'empresa (de 3 a 5.000 milions anuals). Aquesta mitjana exportadora augmentarà segurament el 1988 arran de dos contractes recents d'un import elevat, referits a la venda de sis patrulleres pel Marroc i quatre per Veneçuela, amb un valor conjunt d'uns 22.000 milions de ptes.

Segons les memòries de l'empresa, les xifres anuals d'exportació han estat les següents, al llarg d'aquesta dècada:

Exportacions de Bazán, 1980-87
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 87
1987	4.679	4.679
1986	3.061	3.223
1985	4.581	5.245
1984	28.309	35.273
1983	39.460	54.731
1982	22.475	34.971
1981	2.577	4.584
1980	5.136	10.472
TOTAL		153.178

Aproximadament, una tercera part de les exportacions de Bazán han estat dirigides a l'Orient Mitjà (Egipte fonamentalment), un 30% al Magrib (al Marroc concretament), una mica més de la quarta part a l'Amèrica Llatina (especialment a Mèxic, Argentina i Veneçuela), i percentatges menors a la resta del món. Pot dir-se, en certa manera, que les seves exportacions van dirigides quasi totalment a mercats del Mediterrani i d'Amèrica Llatina .

E.N. Santa Bárbara

Santa Bárbara és una de les gran empreses de l'INI dedicades a la fabricació d'armament. A diferència de les anteriors, Santa Bárbara fabrica productes més fungibles i petits. Pot ser per aquest motiu que les seves exportacions són també de més difícil control i localització.

Els productes més destacats de la seva producció són:

* míssil contra-tanc "Toledo"
* metralladores M-2 (12'70 mm.), MG-35 (7'62 mm.) i AMELI (de 5'56 mm.)
* canó sense retrocés M-40 A1 i A2, de 106 mm.
* projectils per a obusos i canons de 155, 122, 106, 105, 35, 25 i 20 mm.
* projectils APFSDS (fletxa) de 105 i 90 mm. per a tancs
* cartutxeria lleugera de 12'70, 7'62, 5'56, 9, 7'65, 6'35, 0'22 i 0'38 mm.
* obús de 155/39 mm.
* espoletes, estopins, pólvora i explosius

La seva plantilla, que era de 4.508 persones el 1986 (4.103 el 1980), serà reduïda progressivament fins arribar a 3.205 treballadors l'any 1991, i està repartida en les següents factories:

* Granada (pólvora, explosius, estopins, carregues demolició)

* Toledo (armes blanques, cartutxeria, espoletes i components de míssils)

* Oviedo (armes lleugeres i metralladores, coets Teruel, munició, pólvora, explosius i canons antiaeris)

* Palencia (cartutxeria, explosius, míssils i munició).

* Alcalá de Guadaira (Sevilla) (tancs AMX-30, artilleria, canons, llançacoets)

* Murcia

* Valladolid (explosius, munició, míssils i cartutxeria).

Des del 1986 està presidida per Juan Luis Ruiz Nuñez. En anys anteriors, han exercit aquest càrrec: Manuel Esteve Garriga (1985), Antonio Hernandez Gallardo (1983 i 1984), i Manuel Nadal Romero (de 1980 a 1982).

Santa Bárbara participa en les següents empreses relacionades amb la fabricació o comercialització d'armaments:

	%
CETME, SA	100'00
S.A.Placencia de la Armas (SAPA)[1]	1'45
Santa Bárbara Sistemas	50'00
DEFEX	10'2
Trebal, SA	25'00

[1] La participació a SAPA data del 1985.

Santa Bárbara Sistemas fou creada el 1980, a mitjes amb l'alemanya Rhenmetall, amb la finalitat de desenvolupar la investigació d'alguns sistemes d'armes. La societat fou disolta el 1984, després de descobrir-se que havia estat implicada en vendes no autoritzades d'armes a l'Argentina.

Pel que fa a **CETME (Compañía de Estudios Técnicos de Materiales Especiales)**, aquesta empresa de l'INI fou absorbida per Santa Bárbara el 1985. Atès que la seva finalitat és la investigació i el desenvolupament, manté un nivell reduït d'exportacions. Està presidida per Jose Luis Aramburu Topete, ex-director general de la Guàrdia Civil.

També participa en el consorci **Ibermisil**, creat el 1987 juntament amb altres empreses de l'INI per construir un míssil contra-tanc.

Quant a projectes, un dels més destacats és el de crear, a mitjes amb **ERT**, una empresa dedicada a fabricar canons de 120, 155 i 203 mm., així com vehicles per a remolcar aquest material.

Segons les memòries de l'INI, les exportacions de Santa Bárbara en els darrers anys han estat les següents:

Exportacions de Santa Bárbara
(en milions de ptes.)

	a preus corrents	a preus constants 1987
1987	7.292	7.292
1986	2.658	2.799
1985	6.661	7.627
1984	14.084	17.548
1983	9.881	13.705
1982	6.129	9.536
1981	6.955	12.373
1980	3.427	6.987
TOTAL		77.867

El destí d'aquestes exportacions és difícil de precisar, almenys amb la certesa amb què poden fer-se les d'altres empreses del sector. El que és evident, tal com es comenta en el capítol sobre l'Orient Mitjà, és que Santa Bárbara ha estat implicada en nombroses vendes triangulars dirigides a Iran i Iraq. En aquest sentit, és una de les dues empreses espanyoles (l'altre és ERT) que han sortit malparades de l'afer Bofors, és a dir, del grup d'empreses europees que han estat enviant armes i municions a l'Iran en els darrers anys, especialment des de Jordània. Ha estat implicada també en una obscura operació de venda d'armes a Líbia, per valor de 28.000 milions de ptes., i es coneixen vendes seves a Xile per valor d'uns 15.000 milions de ptes. Amb el Marroc ha fet

igualment operacions d'envergadura, així com amb Aràbia.

Es tracta, doncs, d'una empresa pública amb un historial molt fosc pel que fa els països destinataris dels seus productes. És per aquest motiu que, sovint, els exporta mitjançant societats intermediàries, com **Gamesa** o **International Technology**.

E.N. de Autocamiones (ENASA)

ENASA és la tercera empresa espanyola pel volum de vendes a l'exterior de material militar. Encara que la major part de la seva producció és de caràcter civil, la Divisió de Vehicles Militars d'aquesta empresa proporciona una quarta part del volum total de negocis. Pel que fa a les exportacions, aquest percentatge és força més elevat.

Des del 1982, la totalitat de les accions pertanyen a l'**INI**. Anteriorment, la multinacional International Harvester Co. detentava el 35% del capital d'ENASA.

Accionistes d'ENASA

	a partir del 1982	1981	1980
INI	100	64'96	64'15
Banesto	-	-	0'18
Hispamer	-	-	0'18
Banco Bilbao	-	-	0'11
Banco Central	-	0'04	0'15
Altres	-	-	0'23
International Harvester	-	35'00	35'00
Total	100	100	100

ENASA posseeix la totalitat de les accions de Comercial Pegaso. Fins el 1986 ha estat presidida per Federico Sotomayor Gippini. Des del 1987 ostenta aquest càrrec Juan Molina Vivas.

Els productes militars més venuts per ENASA són els següents:

* camions 3045 (4*4), 3046 (4*4), 3050 (6*6), 3055 (6*6) i 7217.

* VAP (vehicle anfibi sobre rodes 4*4)

* BLR (vehicle lleuger 4*4)

* VEC (vehicle blindat d'exploració de cavalleria 6*6)

* BMR-600 (blindat medi sobre rodes, 6*6), ara denominat BMR-3560, i que constitueix el producte de més prestigi de la casa.

Té factories a La Sagrera i a la Zona Franca (Barcelona), a Madrid-Barajas i a Valladolid, essent en aquestes dues darreres on es monten la major part dels productes militars. A Valladolid fabrica els BMR-600 i els VEC. A la fàbrica de Barcelona hi ha instal.lat un centre d'investigació i desenvolupament.

La plantilla era de 7.734 persones el 1986, força inferior a les 10.123 de l'any 1980. Aproximadament unes 1.300 treballen per la Divisió de Defensa.

El 1979 va signar un conveni amb la Compañía Venezolana de Industrias Militares (CAVIN), per constituir en aquest país una societat dedicada a la producció i comercialització de motors diesel. A finals dels anys setanta negociava amb Veneçuela la possibilitar d'instal.lar nous motors en un centenar de tancs AMX-30 que aquest país havia comprat a França. A l'actualitat aquest projecte sembla que el durà a terme Santa Bárbara.

Les exportacions realitzades al llarg d'aquesta dècada, segons les memòries de la companyia, han estat les següents:

Exportacions d'ENASA, 1980-87
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987
1987	18.119	18.119
1986	10.395	11.902
1985	12.970	14.850
1984	21.122	26.318
1983	36.340	50.403
1982	29.589	46.040
1981	12.910	22.967
1980	8.670	17.678
TOTAL		208.277

Un 55/60% de les exportacions d'ENASA poden considerar-se de caràcter militar. Com en el cas de Bazán, el nivell anual d'exportacions enregistra un moment expectacular en els anys 1982-83, degut a l'important contracte que aquestes dues

empreses aconseguiren d'Egipte. En el cas d'ENASA, els convenis signats amb Egipte es referien a 700 autobusos, més de 10.000 camions 5063 i 600 BMR-600, d'un import conjunt d'uns 90.000 milions de ptes., a preus del 1987. Això suposa un 43% del valor de totes les exportacions que ENASA ha fet al llarg de la dècada. Si no contem aquest contracte, haurem d'estimar les exportacions d'ENASA a una mitjana anual de 15 a 20.000 milions de ptes. anuals.

Després de l'afer Egipte, el contracte més destacat d'ENASA és el signat amb el Marroc el 1986. Aquest contracte entrà en vigor l'any següent. Es refereix al subministrament de 4 ó 5.000 vehicles (camions i BMR-600), valorats en uns 18.000 milions de ptes.

El 1985, el volum de vendes de la Divisió de Productes de Defensa va reduir-se significativament, degut al congelament del contracte amb Egipte.i per no prosperar un contracte amb el Sudan valorat en 17.000 milions de ptes. La pèrdua va estar parcialment compensada per un contracte amb Aràbia, per valor d'uns 10.000 milions de ptes.

Segons diverses fonts[1], les exportacions d'alguns productes militars d'ENASA, al llarg d'aquests anys, haurien estat les següents:

Exportacions d'alguns productes militars d'ENASA

		Exportacions		
	Vehicles blindats venuts	Camió 3046	Camió 3050	Autobús 5063
1987		629	-	-
1986		-	-	-
1985	147	3	-	-
1984	364	2.055	-	10
1983	191	3.689	-	204
1982	87	3.836	2	431
1981	167	576	11	289
1980	141	-	19	47

Finalment, hem d'assenyalar la venda de 200 vehicles BMR-600 a l'Iraq al llarg d'aquesta dècada, és a dir, en plena guerra contra l'Iran, fet aquest que ha estat denunciat en el Congrés dels Diputats.

1 Les memòries de l'empresa pel que fa als vehicles blindats, que inclou les vendes a l'interior del país, i el Boletín Estadíst. ANFAC, de gener 1981 a desembre 1987, per la resta de productes.

El grup Explosivos Rio Tinto (ERT)

L'empresa privada que està més implicada en el negoci de l'exportació d'armes és Explosivos Rio Tinto, una societat que lidera un grup més ampli d'empreses, totes elles conegudes per dur a terme importants quantitats d'exportacions.

En els darrers temps, el grup ERT ha estat font d'atenció permanent en els mitjans de comunicació, i per diversos motius. El primer, per ser un grup implicat en la venda d'armes a Iran i Iraq mitjançant vendes triangulars, és a dir, utilitzant a tercers països com a intermediaris. També ha estat notícia a causa dels constants intents de la multinacional KIO per controlar-la. La tercera raó de l'actualitat d'ERT és la derivada dels plans d'aquesta empresa de crear un gran complexe industrial dedicat a la fabricació de diferents sistemes d'armes.

Explosivos Rio Tinto és una de les empreses químiques més importants d'Espanya, ostentant el liderat en la producció de diversos productes. El grup ERT actua preferentment en el camp de la química i del petroli, però els seus negocis abasten també els rams del plàstic, serveis, potasses i afers immobiliaris, amb una facturació global de més de 200.000 milions de ptes. anuals i una plantilla de més de 7.400 persones. Un dels sectors en què actua ERT és el d'explosius, que cada cop té més importància en l'activitat global del grup, i que és precisament el que ens interessa comentar. Analitzarem, en primer lloc, l'activitat de la pròpia ERT, per comentar posteriorment la de les altres societats que configuren el grup.

ERT, una empresa molt explosiva.

El sector explosius d'ERT està format per set factories, que apleguen a uns 1.500 treballadors. La localització d'aquests establiments és la següent:

* Galdácano (Biscaia)
* Páramo de la Masa (Burgos)
* La Manjoya (El Caleyo, Astúries)
* Alcalá de Guadaira (Sevilla)
* El Garrobo (Gerena, Sevilla)
* Iruña de Oca (Nanclares, Alava)
* Guturribay (Biscaia)

La factoría de Galdácano és la més important, juntament amb la d'Iruña de Oca, que està aplegant bona part de l'activitat que es feia anteriorment a d'altres establiments. Pel que fa a la fabricació de municions militars, la fàbrica més important sembla que és la de Burgos (El Páramo de la Masa). En aquesta localitat va posar en funcionament, el 1983, una nova planta de fabricació de ciclonita, i el 1985, una nova instal.lació de TNT, al temps que amplià la d'explosius industrials. En aquest darrer any, concentra a Iruña de Oca les instal.lacions que tenia a Galdácano, i trasllada a Alcalá de Guadaira el sector de cartutxeria.

El 1986 impulsa la investigació del sector d'explosius, dedicant-hi una xifra equivalent al 2'8% de les vendes. En aquest mateix any, amplia i modernitza la fàbrica de nitroceluloses de Guturribay, i inicia la instal.lació de propulsants complets a Galdácano.

En el moment d'escriure aquestes ratlles, la situació accionarial d'ERT és la següent: Un 24% del capital està controlat per la **S.A.Cros**, una societat depenent de **Torras Hostench**, que, a la vegada, està controlada pel grup kuwaití **KIO**. Un altre 10% del capital d'ERT està en mans de Torras Hostench. D'aquesta manera, el grup KIO (Kuwait Investment Office) controla un 34% d'ERT, amb la possibilitat que aquest percentatge s'incrementi en un futur proper.

Aquest control d'ERT per part d'un grup estranger va motivar una forta polèmica, en el sentit que no es veia amb bons ulls que una societat forània tingués un poder decisori sobre una empresa considerada d'interès estratègic[1]. A més, el grup ERT participa directament a DEFEX, i això implicaria que un grup àrab podria saber permanentment el que s'està fabricant i exportant des d'Espanya. A partir d'aquest fet es començaren negociacions per tal de separar la divisió de defensa d'ERT de la resta d'activitats de la societat, donant-li autonomia jurídica. El grup KIO ja manifestà, pel novembre del 1987, el seu interès en desembarassar-se d'aquest polèmic sector, que es calcula factura entorn dels 8.000 milions de ptes. anuals. Segons sembla, el propòsit és que a partir d'aquest sector es construexi una nova societat de gran dimensió, a la qual s'integrarien totes les empreses públiques fabricants de municions, a més d'altres societats com Amper, Ceselsa o Telefónica.

Sigui quin sigui el final d'aquest projecte, el cert és que ERT ha anat fent la seva al llarg dels darrers anys, ja sigui creant noves empreses o ampliant la seva participació en d'altres, molts cops des de l'estranger.

La filial **CAVOSA** va treballar el 1981 a Portugal (des de la nova empresa Promotora Minera Portuguesa), a Veneçuela i a l'Argentina, mantenint projectes a Thailàndia, Malàisia i Indonèsia. Val a dir que, excepte el cas de Veneçuela, els altres quatre països citats són prou coneguts arreu del món per facilitar falsos certificats de destinació d'armes i municions que, finalment, van a parar a la guerra Iran-Iraq.

També el 1981, ERT crea dues noves filials: **Rio Blast**, dedicada a l'assessorament i enginyeria d'explosius, i **Desarrollo y Tecnologia de Armamento, SA (DYTASA)**. En aquesta darrera, ERT detenta el 92% del capital, i Explosivos de Burgos el 8% restant.

El 1986, creà una societat d'estudis especialitzada en temes de defensa anomenada **SITECSA (Desarrollo de Sistemas y Tecnologias, SA)**, que ja té una plantilla de 50 persones, i **SERALTEC**. Aquestes empreses han invertit uns 2.000 milions de ptes. en el desenvolupament d'un canó de 155 mm., així com en d'altres de 203 i 120 mm. A finals del 1977 existia el projecte de crear, a mitges amb la E.N. Santa Bárbara, una fàbrica per construir els canons i vehicles que puguessin transportar-los. La factoria s'instal.laria a Reinosa (Cantàbria), i també fabricaria míssils anti-tanc. ERT va rebre una subvenció de 200 milions de ptes. del Pla d'Expansió de Castella i Lleó per aquest projecte.

---

1 Un dels directors de la divisió de defensa d'ERT ha estat el tinent coronel d'artilleria Francisco Asín, responsable de l'àrea de l'Est del CESID, (servei d'intelligència de l'Exèrcit)

ERT posseeix, des del 1987, el 40% d'**Esperanza y Cia.**, una de les empreses privades més importants dels sector armamentista a Espanya, de la qual en parlarem posteriorment amb més detall. També controla la totalitat d'**Explosivos de Burgos (EDB)**, una de les empreses més implicades en la venda de materials a l'Iran i a l'Iraq.

També durant el 1987 crea, juntament amb el Ministeri de Defensa argentí, la societat **Sistemas Tecnológicos y Aeronáuticos (SITEA)**, que fabricarà bombes d'aviació. ERT ja manté negocis amb l'Argentina des de fa anys; el 1980, el consorci ERT-IQAES ja va signar un contracte amb la Direcció General de Fàbricacions Militars de l'Argentina per a subministrar-li una fàbrica d'hidrogels (slurris), clau en mà. IQAES és una societat argentina que produeix i comercialitza explosius, amb una xifra de vendes que suposa el 37% de tot el mercat argentí. La participació d'ERT en aquesta empresa va incrementar-se el 1981, passant del 18'3 al 32%.

A començaments del 1988, ERT constitueix la **Compañia Española de Programas y Desarrollos de la Defensa (ESPRODESA)**, amb el capital repartit entre ERT (60%), Ceselsa (20%) i Instalaza (20%). L'objectiu de la nova societat és el de desenvolupar un míssil contra-tanc anomenat "Aries" amb l'empresa nordamericana Hughes. A mitjans del 1988, Esprodesa i Hughes formen l'empresa **HEICSA**, que serà l'encarregada de desenvolupar el míssil. Hughes hi participa amb el 40% del capital, ERT amb el 46%, i Ceselsa i Instalaza amb un 7% cadascuna. El director-gerent d'Esprodesa és Jaime Pallejá.

A curt termini, les inversions previstes arriben a uns 16.000 milions de ptes. A llarg termini, les inversions podrien pujar fins a 1.500 milions de dòlars (uns 170.000 milions de ptes.). Val a dir que les necessitats de l'exèrcit espanyol en míssils contra-carro són de 20.000 unitats, i que cada míssil costa de 10 a 12.000 dòlars.

Resumint, les empreses que formen el grup de defensa d'ERT són les següents:

	% participació d'ERT
Danex Overseas (Londres)	100
Explosivos de Burgos (EDB)	100
Explosivos Alaveses (EXPAL)	100
Prado Alameda (Madrid)	100
Rio Blast (Madrid)	96'50
Talleres Biabi (Vitòria)	55
Mechas del Sur (Perú)	30
IQAES (Argentina)	42
Unión Peruana de Explosivos (Lima)	52'93
Esperanza y Cia. (ECIA)	40
Forjas Extruidas (FOREXSA) (Vitòria)	25
Metalúrgica de Extrusiones (MEXSA) (Burgos)	25

Explosivos de Trafaria (EXTRA) (Lisboa)	24
DEFEX (indirectament)	(21)
Desarrollo y Tecnología de Armamento (DYTASA)	92
Desarrollo de Sistemas y Tecnología (SITECSA)	100
SERATELC	
Sistemas Tecnol.y Aeronáuticos (SITEA) (Argentina)	50
Compañía Española de Programas y Desarrollos de la Defensa (ESPRODESA)	60
SRC Española	

Des del 1982, la presidència d'ERT està ocupada per Jose Mª Escondrillas. Amb anterioritat havia ocupat aquest càrrec Ignacio Herrero Garralda, vinculat al Banco Herrero.

Entre les nombroses empreses relacionades amb els consellers d'ERT, hi figuren Abengoa, Banco Guipuzcoano i Hispamer.

Altres persones amb càrrecs relacionats amb el sector defensa han estat: Eugenio Muñiz Hevia (president del sector explosius, del 1981 al 1986), Antonio Figueroa de la Guardia (director general d'ERT Explosivos, del 1983 al 1986), i José Martín Ruiz (director general d'ERT Cartuchería, del 1983 al 1986).

La xifra exacta de les vendes i exportacions d'explosius i municions del grup ERT és molt difícil de determinar, atès que l'empresa no dóna xifres sobre la qüestió, i el que es publica a les memòries és parcial. Les vendes d'explosius estan integrades en l'apartat química, que en els darrers anys ha tingut la següent evolució:

Exportacions del grup ERT en productes químics
(en milions de ptes.)

	preus corrents	ptes. constants 1987
1985	27.201	31.145
1984	28.237	35.183
1983	36.896	51.174
1982	18.230	28.365
1981	17.605	31.319
1980	12.606	25.703

En el període 1980-85, el grup ERT ha exportat productes del seu sector químic per un valor superior els 200.000 milions de ptes., a preus constants del 1987. Esbrinar quina part d'aquestes exportacions correspon a productes militars és, com ja s'ha dit, difícil. Segons les nostres estimacions, el grup ERT hauria exportat materials per valor d'uns 50-60.000 milions de ptes., del 1980 al 1987. Un càlcul aproximatiu ens

diu que una cinquena part de les exportacions del sector químic d'ERT podria referir-se a explosius i municions. Però per avaluar tot això, caldrà fer un repàs a l'activitat de les seves principals filials.

Esperanza y Cia. (ECIA)

És l'empresa més important del grup. ERT en poseeix el 40% del capital. La factoría és a Markina (Biscaia), i té uns 370 treballadors.

Dirigida per Javier Ozamiz, el 1986 va enregistrar unes vendes de 15.520 milions de ptes. (10.500 el 1985), i unes pèrdues de 500 milions. Dedica importants quantitats a investigació (uns cent milions de ptes., anuals). Sòl exportar més de les tres quartes parts de la producció, cosa per la qual el seu nivell de vendes a l'exterior pot oscil.lar entre els 4 i els 10.000 milions de ptes., segons els anys. El material militar d'ECIA ha estat exportat, sobretot, a l'Iraq, des de Jordània, i al Marroc.

Fabrica morters de 60, 81, 105 i 120 mm., granades i aparells de punteria. Cofabrica, amb Instalaza, una munició per morters de 120 mm. També produeix maquinària industrial i eines.

ECIA ha estat pendent, fins l'abril del 1988, d'una decisió del Pentàgon referida a un concurs per subministrar morters de 120 mm. a l'exèrcit dels Estats Units, per valor de 10.000 milions de ptes., que finalment han estat adjudicats a una empresa israeliana.

Explosivos Alaveses (EXPAL)

EXPAL és una de les principals empreses del grup ERT. Fa la part metàlica de les bombes, pritècnia i càrregues de petit calibre, granades de morter i de mà, així com material per demolició.

Té dues factories a la província d'Alava, a Gasteiz i a Ollabarre, ón fabrica bombes BR i BRP de 50 a 500 kgs., granades, projectils de 105 i 155 mm., i munició per a canons de 40 mm. A El Páramo de la Masa (Burgos) té una altra factoría, on fabrica obusos. També fabrica i exporta paracaigudes.

Participada al 100% d'ERT, té una plantilla d'unes 700 persones, de les quals unes 250 treballen a les factories d'Alava.

Al Saló Le Bourget 87 va presentar la multibomba, o bomba de raïm BME-330 per a 180 submunicions (bombetes) de càrrega buida, antipersonal o incendiària.

EXPAL és una empresa coneguda internacionalment arran d'una investigació duta a terme per les Nacions Unides el 1984, a petició d'Iran, en què es demostrà que les carcasses de les bombes químiques que van costar la vida a centenars de persones, a més de 8.500 ferits iranians, havien estat fabricades per aquesta empresa.

Segons sembla, quan l'actual director general d'EXPAL, Manuel Gurrea, formava part de la plana major d'ERT, fou objecte de nombroses especulacions que se'l vincula amb el càrtel europeu d'explosius que ha estat venent material a l'Iran i a l'Iraq.

EXPAL exporta més de les tres quartes parts de la seva producció. Segons algunes fonts, ho va fer per valor de 6.000 milions de ptes. el 1982, xifra que sembla excessiva, atès que per altres anys es coneixen xifres de vendes molt més petites (2.800 milions de ptes, el 1985, amb unes exportacions de 2.100 milions). És probable que exporti normalment per valor de 2 a 4.000 milions de ptes. anuals. Exporta habitualment a Iraq, Marroc, Argentina i Jordània.

EXPAL poseeix el 7% del capital de DEFEX

El gerent de l'empresa és Claudio Aldecoa Lecanda.

Explosivos de Burgos (EDB)

És una participada al 100% d'ERT creada el 1981. La factoria està situada a El Páramo de la Masa (Burgos), i compta amb 200 empleats. El domicili social d'EDB és a Madrid (Orense, 68), just en el mateix immoble que abans ocupava DEFEX.

L'activitat fonamental de l'empresa és el carregament dels explosius dels projectils i de les bombes, substituint a ERT en aquest tipus de feina.

Les vendes d'EDB el 1985 s'evaluen en 1.090 milions de ptes. Les xifres habituals podrien situar-se entre 700 i 1.500 milions de ptes. anuals, de les quals bona part correspondrien a exportacions. Són conegudes força trameses de material d'EDB a Jordània, país que serveix d'intermediari per enviar municions a l'Iraq. Algunes trameses poden haver-se fet a través de **Gamesa** o d'**International Technology**.

Metalúrgica de Extrusiones (MEXSA)

ERT detè el 25% del capital d'aquesta empresa, domiciliada a Burgos. Els principals accionistes són l'advocat Luis de Arancibia Alcaraz i la **Sociedad de Inversión y Financiación de Empresas.** Els administradors de la societat són el propi Luis de Arancibia i Rafael Mariscal. **Explosivos Alaveses** també participa en el capital d'aquesta societat.

Té una planta al polígon de Villayuda (Burgos), que fabrica les beines i els cartutxos metàl.lics de les bales i bombes produïdes per **Explosivos de Burgos** des d'El Páramo de la Masa.

Fou creada el 1982. Des d'aleshores pot haver subministrat material al mercat de l'Orient Mitjà. El 21 de març del 1988 va enviar 957 tms. de beines de projectils a Grècia (un dels països tradicionalment intermediaris de l'Iran), a bord del vaixell de bandera turca "Zihni-Isik", que partí de Barcelona amb destinació al port d'El Pireo. Moltes de les seves exportacions són fetes a través de **Gamesa.**

Forjas Extruidas (FOREX, SA)

Domiciliada a Vitòria, té un capital de 300 milions de ptes., una quarta part del qual està subscrit per ERT. La societat està presidida per Angel Aranzabal Achaerandio.

Juntament amb MEXSA fabrica projectils de granades, parts metàl.liques, forja i mecanitzats, tractaments i pintura.

Talleres Biabi.

Domiciliada a Vitòria, és una participada d'ERT al 55%. Construeix les parts metàl.liques d'espoletes i projectils de petit calibre (fins a 40 mm.).

Land Rover Santana

Aquesta empresa, dedicada a la fabricació dels populars "jeeps", està controlada per la britànica Rover (30%) i per la japonesa Suzuki Motor (20%). Està presidida per Alfredo Gimenez Cassina, i el Conseller-Delegat és Manuel Salvadores.

Té factories a Linares i La Carolina (Jaén), a Manzanares (Ciudad Real) i a Madrid. La plantilla era de 4.697 persones el 1986, enfront de les 4.107 del 1980, de les quals 3.416 treballen a la planta de Linares.

Els vehicles tot-terreny de Land Rover no són considerats com a productes militars pel Govern, per la qual cosa llur exportació no precisa de l'autorització de la Junta Interministerial encarregada de l'exportació de material militar. L'exportació dels jeeps suposa cada cop una part més important de les seves vendes (58% el 1986, enfront del 34% el 1982 i el 23'5% el 1980).

Segons els nostres càlculs, la meitat de les exportacions de Land Rover correspon a comandes d'ús militar, amb un valor global de 44.000 milions de ptes. pel període 1980-87, a preus constants del 1987. L'evolució global de totes les exportacions de l'empresa, al llarg d'aquests anys, ha estat la següent:

Exportacions globals de Land Rover
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987
1987	17.115	17.115
1986	11.927	12.559
1985	10.306	11.800
1984	9.151	11.402
1983	7.100	9.848
1982	6.164	9.591
1981	5.556	9.884
1980	3.890	7.931
TOTAL		90.180

L'operació exportadora de caràcter militar més important ha estat la venda de 12.000 unitats a l'Iran, valorats en 21.000 milions de ptes., a preus del 1987. Aquesta operació suposa, per sí sola, el 23% del valor total de les exportacions de la companyia al llarg del període esmentat. Els jeeps foren transportats des del port de Màlaga al de Sansum (Turquia), i d'allí es transportaven cap a l'Iran per carretera.

El segon mercat important dels vehicles de Land Rover és el marroquí, al que ha venut, des del 1980, més de 6.000 vehicles valorats en 13.000 milions de ptes. També ha subministrat 2.000 unitats a Egipte durant l'any 1984, amb un valor de més de 4.100 milions de ptes. Els altres clients més importants han estat Angola (més de 1.000 vehicles el 1985-86), Jordània (més de 600 vehicles en començar la dècada), i Iraq. En definitiva, el mercat de l'Orient Mitjà li ha suposat uns ingressos per exportació de l'ordre dels 28.000 milions de ptes.

E.N. de Electrónica y Sistemas (INISEL)

La setena empresa o grup empresarial exportador de material militar, és el format per una colla de societats agrupades actualment entorn a INISEL.

INISEL fou creada el 1985 com a conseqüència de la voluntat de l'INI de reorganitzar la seva presència en els sectors d'electrònica i informàtica. Resultat d'aquest procés fou la fusió de dues empreses de l'INI dedicades a aquests afers: Equipos Electrónicos (EESA) i Experiencias Industriales (EISA). INISEL és també el cap d'un grup més ampli, format per ERIA, PESA i ENOSA.

El grup va facturar, durant el 1985, per valor de 6.328 milions de ptes. en el capítol de defensa, cosa que representa vora de la tercera part del seu nivell de vendes total. Les exportacions del grup, per aquest mateix any, sumaren 3.115 milions de ptes., dels quals 259 corresponguerien a INISEL pròpiament dita, i la resta a les altres tres empreses del grup. El 1986, el grup exportà per 2.889 milions de ptes., dels quals 2.051 eren d'INISEL, 580 de PESA, 176 d'ENOSA i 82 d'ERIA.

Les dades del 1987 semblen indicar un fort augment de les xifres del grup, amb una facturació d'uns 24.000 milions de ptes., dels quals 13.000 corresponen a l'empresa capçalera. En aquest any, les exportacions assoliren els 40 milions de dòlars (uns 5.000 milions de ptes.).

INISEL, cap de grup, està dirigida per Eduardo Moreno. La plantilla és de 2.554 persones, de les quals 1.400 es dediquen plenament al sector defensa.

Aquesta empresa està desenvolupant diversos projectes en el camp de les comunicacions tàctiques, electrònica de municionament, missilística, direccions de tir, espoletes de radioproximitat, visors nocturns, bancs automàtics de mesura,

Principals vinculacions del grup INISEL

sonars i armes submarines, radars militars i guerra submarina.

Té factories a Aranjuez i a Torrejón, des d'on fabrica components del míssil antiaeri Aspide. També participa en la construcció de diversos components del míssil franco-alemany Roland de baixa cota, i construeix la consola de llançament del míssil naval nordamericà Harpoon.

Prepara, amb Siemens, GEC i Selenia, la presentació d'una oferta pel desenvolupament i fabricació dels bancs automàtics de diagnóstic de l'aviònica de l'EFA.

INISEL participa en el programa de compensacions del FACA, subministrant materials a les empreses nordamericanes LSI (sistemes de control d'armaments i comunicacions), KAISER (pantalles de presentació de l'avió) i Hughes (enginyeria de desenvolupament del radar).

Participarà en el programa de fabricació de l'helicòpter franc-alemany FADEC. Juntament amb CETME (de Santa Bárbara) i Placencia de las Armas (SAPA), ha format el consorci CESBEIPA, encarregat del desenvolupament del sistema de direcció de tir antiaeri FELIS.

INISEL participa igualment en el consorci Ibermisil, format amb CASA, Santa Bárbara i Bazán, que fabricarà un míssil contra-tanc. El director-gerent del consorci és Juan Sanchez-Harguindey.

L'empresa cap de grup poseeix el 5% de Marconi, amb qui ha concertat uns acords per desenvolupar conjuntament els elements processadors de dades i senyals del futur avió de combat europeu (ACE).

El futur d'INISEL sembla que serà el de restar dins d'un grup estranger més potent. En els primers mesos del 1987 es barrejava la possibilitat de cedir un paquet del 40% de les seves accions al grup alemany Mercedes Benz (MB), controlat per la societat AEG, en un procés de reordenació general que afectaria tota la indústria de defensa espanyola.

Experiencias Industriales (EISA)

Com s'ha dit abans, el 1986 va fusionar-se amb Equipos Electrónicos, donant naixement a INISEL.

Té la factoria a Aranjuez (Madrid), i està administrada per Eduardo Morenco Cerezo. Anteriorment havia estat presidida per Javier Aguirre de Carcer (del 1980 al 1982) i per Antonio Pintado de la Puente (1984).

Fabrica direccions de tir, radars, sonars, làssers, direccions de llançaments de torpedes i mecanismes per tancs. Des del 1980 realitza treballs del programa de compensacions per la compra espanyola d'avions Mirage. Aproximadament un 87% de la seva producció pot considerar-se de caràcter militar. La plantilla era de 625 persones el 1980.

Les exportacions d'EISA, que sovint es canalitzen a través de Bazán (moltes de les seves produccions estan incorporades a vaixells), han estat les següents, en el període 1980-85:

Exportacions d'Experiencias Industriales
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987
1985	1.657	1.897
1984	2.113	2.633
1983	1.394	1.933
1982	925	1.439
1981	649	1.154
1980	463	944
TOTAL		10.000

Equipos Electrónicos (EESA)

L'altra empresa que forma INISEL és Equipos Electrónicos, amb factoria a San Fernando de Henares (Madrid) i plantilla de 316 persones el 1980.

EESA produeix electrònica de municionament (espoletes de radioproximitat, mines d'influència magneto-acústiques, auto-directors de torpedes, etc.), comunicacions i contramesures electròniques. El producte més exportat és, però, les espoletes, de les quals s'han enviat fortes trameses a Egipte i al Marroc. El nivell d'exportacions de l'empresa ha oscil.lat entre 120 i 430 milions de ptes., anuals.

El 1983 fou seleccionada per a participar en el consorci europeu que desenvoluparà i construirà el radar aerotransportat del futur avió de combat europeu (EFA).

Està presidida per Javier Alvarez Vara. En el període 1980-82 fou presidida per Antonio Rodriguez Rodriguez.

Exportacions d'Equipos Electrònicos
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987
1985	125	143
1984	430	536
1983	398	552
1982	186	289
1981	174	310
1980	148	302
TOTAL		2.132

ENOSA (E.N. de Óptica)

A l'actualitat, el 100% del seu capital pertany a INISEL. Fabrica instruments òptics i de mecànica de precisió, tant de caràcter civil com militar. La meitat de les vendes solen tenir caràcter militar (45% el 1980, 41% el 1983 i 75% el 1984).

La factoria és a Madrid, i ocupava 546 persones el 1986 (789 el 1980). Ha estat presidida per Antonio Rodriguez Rodriguez (1980 i 1981), Jesús Sancho Rof (1982), Antonio José Rojo Sastre (1984 i 1985), Juan Molina Vivas (1986), i per Angel San Segundo a l'actualitat.

El nivell d'exportacions és variable, havent estat les següents en el període 1980-86:

Exportacions globals d'ENOSA
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987
1986	176	185
1985	1.077	1.233
1984	32	40
1983	368	510
1982	567	882
1981	697	1.240
1980	245	500
TOTAL		4.590

ENOSA participa a DEFEX, amb el 10'2% del capital. El 1987 va guanyar un concurs del Ministeri de Defensa valorat en 3.000 milions de ptes., per instal.lar direccions de tir a 54 tancs AMX-30.

Ha estat objecte de nombroses crítiques per haver venut material militar a l'Iran.

Altres empreses exportadores

A part de les empreses esmentades anteriorment, destaquen per la seva activitat exportadora les següents societats:

Aeronàutica Industrial

Des del 1986 és una filial de CESELSA. Fins aleshores era una participada de Nissan Motor-Ibérica.

Té factoria a Cuatro Vientos (Madrid), amb una plantilla de 1.100 treballadors. La major part dels contractes són del Ministeri de Defensa, però exporta a diversos països europeus en funció de contractes signats amb algunes companyies aeronàutiques.

Automóviles Talbot

Aquesta empresa prové de l'antiga Barreiros Diesel, que el 1978 s'associà amb el grup francès Peugeot (PSA), que ara detenta el 100% de les accions de la companyia.

Té una factoria a Villaverde (Madrid), on la seva Divisió de Productes per la Defensa ocupa uns 20.000 m2, i dóna feina a unes 300 persones. El 1985, la facturació d'aquesta divisió fou d'uns 2.500 milions de ptes., dels quals uns 375 milions corresponguerien a exportacions.

Talbot, que està presidida per Estanislao M. Chaves, modernitza els tancs espanyols, i fabrica el caçatancs M-41 Cazador, que dispara míssils TOW. També modernitza i transforma els tancs M-41, M-47 i M-48, a més de produir els vehicles M-113, baules per vehicles eruga i camions d'arrossegament i manteniment.

Barreiros Hermanos Internacional (INBASA)

És un grup empresarial d'Orense que es dedica a la forja, i que també fabrica beines per obusos, munició per artilleria de 155, 105 i 90 mm., a més de munició naval de 76/50, 76/38 i 127/54.

Barreiros va protagonitzar, durant els anys setanta, diversos episodis de vendes triangulars d'armes.

La principal empresa del grup és **Forjas de Galicia (FORGASA)**, que serveix a la E.N.Santa Bárbara, a Explosivos de Burgos i a la Bazán. Està presidida per Valeriano Barreiros Rodríguez. El seu germà Graciliano ocupa la vicepresidència primera, i Miguel Moreno López, la vicepresidència segona.

El 1986, FORGASA va tenir uns ingressos de 4.300 milions de ptes. La plantilla era d'uns 400 treballadors.

Bressel

Presidida per Emiliano Alberto Bressel, és una empresa del grup FIAT que, segons algunes fonts, està controlada pel grup sionista "Sepharad", que manté una estreta relació amb GAMESA.

La seva divisió de defensa fabrica productes de cronoelectrònica i espoletes. També desenvolupa components del llançacoets Teruel. Aquesta divisió compta amb 300 treballadors, i factura per valor d'uns 2.700 milions de ptes. anuals, equivalent al 60% de la facturació de l'empresa.

CESELSA

CECSA Sistemas Electrónicos (CESELSA) és una de les empreses del sector defensa més dinàmiques. Fabrica simuladors tàctics i de vol, sistemes de defensa aèria i comunicacions militars.

Té factoria a Alcobendas i a Torrejón (Madrid), amb una plantilla de 1.100 treballadors. El 70% del capital està controlat per un grup d'inversors privats, agrupats entorn de la societat de cartera **Sociedad Madrileña de Desarrollo**, dirigida per José Antonio Pérez-Nievas. Un altre 10% del capital està en mans del banc francès Paribas. Un dels consellers de CESELSA és Joan Majó, ex-ministre d'Indústria, fet que ha creat polèmica per la possibilitat d'haver-se donat tràfic d'influències. Un altre conseller és el Sr. García-Conde, ex cap de l'Estat Major de l'Aire.

CESELSA participa amb el 20% al capital de la nova societat **Española de Programas y Desarrollos de la Defensa (ESPRODESA)**, que desenvoluparà un nou míssil contra-tanc. La resta del capital està en mans d'ERT (60%) i Instalaza (20%).

El març del 1988 va adquirir el 40'6% del capital de l'empresa francesa Giravions-Durand, especialitzada en la fabricació d'equipaments de simulació i de mesura.

La facturació del 1987 fou de 7.710 milions de ptes. enfront dels 6.900 del 1986 i els 6.500 del 1985. La meitat de les vendes van dirigides al Ministeri de Defensa.

Actualment, el projecte més important que porta CESELSA és el desenvolupament del radar tridimensional, valorat en 3.500 milions de ptes. També està desenvolupant un sistema inercial de navegació, a més de participar en la construcció de l'avió de combat europeu (EFA) i en la fragata dels anys 90.

Fabrica per MCAIR, dels Estats Units, simuladors de vol i disseny pels caçes F-18, dins del programa de compensacions FACA.

Ha exportat simuladors de vol a Grècia i Jordània,

El 1986 va adquirir Aeronáutica Industrial (AISA), que es dedica al manteniment de diversos models d'avions.

Grupo Auxiliar Metalúrgico (GAMESA)

GAMESA és un holding d'empreses vinculades comercialment. Segons diverses fonts, no és més que una cobertura per a exportar materials d'empreses de DEFEX que, per anar a parar a destinataris embargats (Iran i Iraq especialment), cal fer-les amb prudència i a través de països intermediaris. El paper de GAMESA, doncs, seria el de dur a terme determinades operacions que no convé comercialitzar directament o des de conductes públics.

El domicili de la societat és a Vitòria. A Madrid disposa de la cobertura d'una empresa agrícola, **IDEASA**, des d'ón es comercialitzen algunes operacions de venda d'armes.

Està presidida per Juan Luis Arregui. El director gerent és Joseba Miguel Grajales Gimenez. Els consellers de la societat són Rafael Eraso Luca de Tena, Cayetano Abendibar Gamboa i Javier Lopez Gorri. Segons sembla, el primer ha viatjat amb certa freqüència a Teheran, aconseguint importants contractes que es camuflaven sota certificats de venda a Líbia i a Síria. De fet, bona part de les exportacions de GAMESA han estat dirigides vers aquests països, que tradicionalment han servit de pont per enviar armament a l'Iran.

Un cop cremades aquestes vies per a realitzar les vendes triangulars a l'Iran, GAMESA s'ha servit de Portugal per a continuar enviant armes a aquell país. Segons el llibre de Bock i Denian, del 17 d'octubre del 1986 al 18 de març del 1987, GAMESA hauria obtingut a Portugal diverses llicències d'exportació fraudulentes, per valor d'uns 85 milions de

dòlars (uns 10.000 milions de ptes.). Els materials s'enviaren amb set vaixells.

GAMESA va sortir a la llum pública al descobrir-se que, el 1984, havia canalitzat exportacions militars valorades en uns 10.000 milions de ptes., especialment cap a l'Iran. Segons algunes fonts, el 1985 hauria facturat per valor de 25.000 milions de ptes.

Aquesta xifra de facturació provindria de la comercialització de productes fabricats per empreses del grup **ERT**, **Santa Bárbara** i d'altres més estretament lligades a GAMESA, com **Mecanizaciones Numéricas (MECANUSA)**, de Vitòria, **FIBERTECNIC** (materials i enginyeria aeronàutica), **ROBOTECSA** (robòtica i automació), **Torneados Numérios (TORNUSA)** o **Control Vision Computers (CVC)**. Aquesta darrera fou creada el 1985, amb un capital de 20 milions, i està administrada per Pablo Garín Fernandez de Pierola. Les dues anteriors fabriquen vasos o carcasses de projectils d'artilleria i de granades de morter.

Instalaza

Té tres factories a Saragossa, amb uns 200 treballadors, des d'on fabrica llançagranades de 88'9 mm., projectils coet antipersonal i fumígen incendiari. Cofabrica, amb Esperanza y Cia. granades de morter de 120 mm. "Espín", i participa en el 20% del capital de la nova societat **Española de Programas y Desarrollos de la Defensa (ESPRODESA)**, dedicada al desenvolupament d'un nou míssil contratanc.

Un 40% de la seva producció, que sol ser d'uns 1.000-1.500 milions de ptes. anuals, va dirigida al Ministeri de Defensa, i la resta és exportada, esspecialment a l'Africa i Amèrca Llatina (Xile, Paraguai).

Està presidida per Pedro Llaguno Asua, i en són consellers Rafael Gámez Pérez, Rafael Gámez Lucena, Francisco Arribas López, Esteban Vera García, Fausto Jordana de Pozas, José María Pradera Sagarduy i Manuel Roldán Llaguno.

International Technology (ITSA)

És un consorci constituït el 1984 per empreses espanyoles de material bèl.lic. En els darrers anys ha vingut actuant com a "pool" per a fomentar i canalitzar llurs exportacions. Canalitza les trameses a l'Iran a través de la consignatària

Sea Spain, de Bilbao, que està presidida per Ricardo Gil i representa a Espanya a l'agència estatal iraní **Islamic Republic of Iran Shipping Lines (IRISL)** i a la Jordan National Line, d'Aqaba (Jordània). Les trameses a l'Iraq les fa via Jordània, i també amb la mediació de la consignatària **Cargomaster**. Disposa d'algus petits tallers, un dels quals està situat a Miranda de Ebro (Burgos).

L'agent venedor d'ITSA és **International Technology Equipment (ITESA)**. Ambdues firmes estan controlades per Javier Rodríguez, que fins no fa molt treballà com a director comercial d'Explosivos Alaveses (EXPAL). Juntament amb Rodríguez, també marxà d'EXPAL Germán Berroeta, tècnic que disenyava noves bombes d'aviació.

Segons algunes fonts, al primer any ja facturà 1.163 milions en exportacions. Pel primer trimestre del 1987, se li calculen exportacions valorades en 7.000 milions de ptes.

Marconi Española (MESA)

Fins el 1985, Marconi depenia de Standard Eléctrica, que a la vegada era una participada de Telefónica (24%) i de la ITT. Posteriorment passà a mans de la multinacional Alcatel, i el 1987, després de la retirada d'aquesta darrera, la gestió de l'empresa va passar a mans de Julian Sancristóbal, ex-director general de seguretat de l'Estat, que posseeix el 90% del capital de la societat a través de **PRODENSA**.

Durant el 1987, el Govern va mantenir negociacions amb Matra, AEG, Siemens i Thompson perquè alguna d'aquestes companyies participessin en l'accionariat de Marconi. Segons sembla, l'alemanya **AEG**, que està controlada en un 57% per Daimler Benz, podria fer-se amb el control de l'empresa, al temps que **INISEL** augmentaria de forma notable la seva actual participació a Marconi, que és del 5%. Segons algunes fonts, però, AEG no és molt partidària d'aquesta operació, atès que ja ha invertit en els darrers anys uns 600 milions de ptes. a **OTEMA**, una petita societat amb 170 treballadors, que fabrica radiotelèfons i podria dedicar-se a activitats de defensa.

Marconi té la factoria a Villaverde (Madrid), en la qual la part de defensa ocupa uns 400 treballadors. Fabrica fonts d'alimentació del radar AN-APG/65 dels F-18 per a Hughes, dins del programa de compensacions del FACA. Un recent contracte signat amb l'Armada dels Estats Units puja a 110 milions de dòlars. Marconi és l'únic fabricant mundial de les consoles de control que equipen als helicòpters de lluita antisubmarina LAMPS.

També exporta electrònica de senyalització visual (intermitents) per a tancs, especialment a Bèlgica, Holanda i Estats Units. En total, Marconi sol exportar la meitat de la seva producció, que assoleix un valor de 2.000 milions de ptes. el 1985. Les exportacions de caràcter militar pugen a uns 500-1.000 milions de ptes. anuals.

Placencia de las Armas (SAPA)

Fabrica canons antiaeris L/70 de 40 mm. sota llicència Bofors, municions i espoletes per a morters de 81, 120 i 160 mm., a més de productes civils (telers i maquinària tèxtil).

Té les factories a Placencia de las Armas i a Andoaín (Guipuscoa), que ocupen a unes 500 persones. L'1'45% del capital està en mans de la **E.N. Santa Bárbara**, i està presidida per Joaquin Aperribay Elosua.

Plásticos Oramil

És una empresa domiciliada a San Sebastián, amb uns 400 treballadors, que fabrica granades de mà. Les vendes del 1985 foren de 700 milions de ptes., i ha exportat material a Aràbia, entre altres països.

Sainco

Pertany al grup **Abengoa**, que està dirigit per Javier Benjumea Puigcerver. L'empresa està presidida per Pedro Bernard, i compta amb una plantilla de 200 treballadors.

Sainco fabrica sistemes de C3 (comandament, control i comunicacions), des de les seves factories de Madrid (oficina central) i Sevilla (producció). Realitza el programa Tritan per l'Armada espanyola, valorat en uns 3.000 milions de ptes., i que dotarà de cinc sistemes C3 les fragates de la classe "Baleares".

Pel 1986 preveia una facturació de 4.500 milions de ptes., dels quals 4.000 corresponen a activitats militars. Uns 1.500 milions provenien de l'exportació de simuladors. Ha venut dues unitats (una tàctil i una altra de navegació) a la Marina mexicana.

SENER

Sener Ingenieria y Sistemas és una empresa d'enginyeria que participa en el programa del Futur Avió de Combat Europeo (EFA), concretament en la fabricació dels motors dels avions. En aquest sentit, SENER ha creat un holding amb **CASA** i **Bazán**, del que detenta el 50% del capital. Posteriorment, les tres empreses constituiràn una societat amb Rolls Royce, MTU, Fiat Aviacione, Banco Bilbao Vizcaya, Caja de Ahorros Municipal de Bilbao i Caja de Ahorros de Vizcaya. El 51% d'aquesta nova societat restarà a mans de les tres empreses inicialment esmentades. La factoria de motors s'instal.larà a Orduña (Biscaia), i la inversió serà de 15.000 milions de ptes.

La creació del holding aeronàutic contempla la venda a SENER de la factoria de manteniment de motors que CASA té a Ajalvir (Madrid).

SENER ja fabrica components del F-404 per la General Electric, dins del programa de compensacions del FACA, i a llarg termini preveu participar en el desenvolupament de l'avió espanyol AX.

LEGISLACIÓ

L'única legislació existent fins ara ha estat la relativa al funcionament de la **Junta Interministerial Reguladora del Comercio Exterior de Armas y Explosivos (JIRCEAE)**, que és l'encarregada de concedir o denegar llicències d'exportacions d'armes. Aquesta Junta fou creada el 15 de desembre del 1978.[1]

La JIRCEAE ha estat formada per representants dels ministeris d'Afers Exteriors, Economia i Hisenda, Defensa i Comerç, i ha estat presidida pel Director General de Política Comercial[2]. Cada membre de la Junta tenia dret a vet sobre qualsevol operació, i en diverses ocasions, els representants d'algun departament, especialment d'Exteriors, han impedit inicialment algunes vendes.[3]

Les restriccions han estat fixades d'acord amb criteris polítics especificats de forma oral. Segons l'article 2.a del decret de 1978, la Junta tindrà en compte "les circumstàncies del país d'origen o destí de la mercaderia, sempre que afectin a la política exterior espanyola". Sota aquest criteri, de tan àmplia interpretació, la Junta aprovà o denegà vendes d'armes a l'exterior, seguint les directrius del Govern.[4]

---

1 Reial Decret 3150/78, B.O.E. de 17-1-79, pp. 1202-1203.
2 Fernando Merry del Val, en el moment de redactar aquest capítol.
3 El País, 11-6-86, p.16.
4 El País, 25-11-86.

Davant qualsevol possible exportació d'armes, la Junta sols exigía tres condicions bàsiques: un certificat de darrer destí procedent d'un país que no estigui en guerra; que el trasllat es realitzi amb mitjans que no siguin propietat de països en guerra; y que l'avió o el vaixell emprat no toqui un país en guerra durant la seva ruta.[1]

Segons va manifestar el Ministre d'Indústria, Luis Croissier, a la Comissió d'Indústria del Congrés dels Diputats, el 12 de maig del 1987, "*aquesta Junta Interministerial estableix límits màxims, és a dir, autoritza la possibilitat de realitzar determinades operacions comercials d'importació o exportació amb determinats països i per a determinats productes, i aquestes autoritzacions tenen un caràcter de màxim. Són també autoritzacions que després s'executen o no... La Junta dóna una autorització, que té un caràcter de máxim, amb validesa per a un determinat període de temps, que s'executa al llarg dels mesos subsegüents, per un import que pot diferir de les autoritzacions de la Junta, però que, en qualsevol cas, diferirien sempre per sota i no per damunt de les autoritzacions*".[2]

Quan la JIRCEAE autoritzava una exportació, l'empresa beneficiària tenia un termini de sis mesos per realitzar l'operació. El termini podia ampliar-se en sis mesos més o en un any, al marge que el país receptor hagués estat o no

1 El País, 5-7-86.
2 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Comisión de Industria, n. 130, 1987, p. 4895.

inclòs en la llista dels països embargats. En qualsevol cas, la caducitat d'aquesta llicència no implicava l'anulació de l'autorització prèvia que se li havia dat. Per tant, a partir de qualsevol moment de l'embargament, és possible que hi hagi hagut entregues, durant sis mesos, un any o un any i mig, sobre contractes prèviament analitzats i aprovats per la Junta Interministerial.[1]

"La Junta comunica a la Direcció General de Duanes i a les respectives Duanes les autoritzacions que ha aconseguit per a determinades operacions... i en base a aquestes autoritzacions s'atorguen llicències per sis mesos. Normalment, aquest atorgament de llicències va acompanyat de l'exigència d'un certificat de darrer destí del país comprador, certificat que és legalitzat per la representació diplomàtica o consular de l'Estat espanyol en el respectiu país, el qual legalitza, en definitiva, les firmes que figuren en aquest certificat de darrer destí, i pot exigir també un certificat d'entrada en el país en qüestió.[2]

Encara que el país receptor estigui en situació d'embargament, les empreses subministradores estan obligades a servir recanvis dels sistemes venuts amb anterioritat. Els contractes signats abans d'una prohibició, doncs, es compleixen fins el final, per la qual cosa poden haver-hi exportacions, encara que no autoritzacions.

1 Diario de Sesiones, op.cit., p. 4928.
2 Diario de Sesiones, op. cit., p. 4901.

"Donada una autorització, es materialitza en una llicència que, per tant, s'extén en el temps a partir del moment en el qual es diu que no es dóna cap llicència més. A més, una altra cosa important, el criteri utilitzat pel Govern espanyol - semblant al dels altres països- és que, normalment, es respecten els contractes en vigor. És a dir, quan es pren una decisió d'embargament és per a nous contractes, respectant-se l'execució de contractes anteriors, així com -encara que també s'analitza cas a cas- també s'analitzen i es permeten els recanvis lligats a contractes anteriors que estan lligats a contractes inicials i que, d'altra manera, donaria lloc a perjudicis i a compensacions per danys i perjudicis a les empreses que havien subministrat aquest material, i que es veurien en la impossibilitat de proveir els corresponents recanvis".[1]

Quan la Junta ho estimava oportú, podia sol.licitar de l'exportador un certificat de darrer destí de la mercaderia, lliurat per l'autoritat governativa del país importador i legalitzat per la representació diplomàtica espanyola en el país. Molts exportadors, mitjançant el pagament de quantitats que poden assolir fins el 30% del valor del contracte, aconsegueixen aquests certificats a països intermediaris com Líbia, Jordània, Aràbia o dictadures llatinoamericanes. Amb el certificat a la mà, l'Administració espanyola autoritza l'exportació, però deixa de controlar com i per on surt l'armament d'Espanya, així com la destinació final de

[1] Diario de Sesiones, op. cit., p. 4902.

l'exportació.[1]

Així, doncs, el Ministeri de Comerç exposa oralment una sèrie de criteris bàsics a la Junta Interministerial, pels que es fixen uns criteris restrictius. Fins ara, el països sotmesos a embargament han estat els següents:[2]

* Per aplicació de les resolucions del Consell de Seguretat de les Nacions Unides: Sudàfrica.
* Per la prohibició d'exportar armes a països en conflicte: Iraq i Iran.
* Per aplicació de les decisions del Consell de Ministres de la C.E.E.: Síria i Líbia.
* Prohibició de venda quan tinguin incidència en les relacions bilaterals d'Espanya amb d'altres països: Taiwan.
* Prohibició a països que no respecten els drets humans: Xile i Paraguai.
* En funció de compromisos internacionals: països del Pacte de Varsòvia, Vietnam, Albània, Mongòlia i Corea del Nord.

Malgrat la llista, el Govern ha reconegut que des del 1983 fins a finals del 1986, s'havien realitzat operacions amb Xile, Paraguai, Sudàfrica i Turquia.

Pel Ministre d'Indústria, *"la política que ve aplicant el Govern des de 1983 només pot caracteritzar-se com a una*

1 El País, 25-11-86, p.13.
2 Boletín Oficial de las Cortes Generales, 10-3-87.

política restrictiva, tremendament dura en matèria d'autoritzacions per a l'exportació, que està tenint, sense cap dubte, un cost econòmic important i, evidentment, en aquesta comparació, en aquest "trade off" entre criteris econòmics i polítics, el Govern de la Nació ha aplicat uns criteris restrictius a l'hora de concedir autoritzacions en operacions d'exportació".[1]

Pel que fa a Sudàfrica, el Ministre d'Indústria va declarar que no s'han donat autoritzacions al llarg de la legislatura anterior, exceptuant per armes curtes i esportives. També va dir que durant l'any 1986 -concretament des del setembre- també s'han prohibit les armes curtes i esportives, exceptuant algunes excepcions fonamentalment lligades a reposicions de subministraments anteriors. Sorprèn de veure, però, l'elevat import de les vendes realitzades a aquest país el 1986 (1.072 milions, com a mínim, incloent-hi dos avions de CASA), i que pel 1987 han assolit encara un valor superior els 117 milions de ptes. Però això no és tot. En el debat, i responent al diputat Enrique Curiel, el Ministre va assenyalar que *"no hi ha venda de material de guerra a Sudàfrica. Aquest Govern no ha autoritzat cap operació de material de guerra a Sudàfrica... i com he dit abans, les autoritzacions a Sudàfrica són de pistoles i d'armes de caça i esportives. Aquestes són, repeteixo, les autoritzacions donades per la Junta interministerial en el cas de*

1 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Comisión de Industria, n. 130, 1987, p. 4900.

Sudàfrica".[1]

Curiosa la matització del Sr. Ministre, atès que no considera els sis avions de transport venuts per CASA a les Forces Aèries de Bhuputatswana i Transkei, uns "homelads" que sols estan reconeguts per Sudàfrica, però no pas pel Govern espanyol ni per cap altre. Greu error del titular d'Indústria, encara que només sigui per interferir-se en la política exterior del Govern, pel fet d'establir relacions diplomàtiques pel seu compte...

Igual de sorprenent és també el cas de l'Iraq. Segons el Ministre d'Indústria, *"l'única autorització que s'ha donat és en un material d'ús possible civil o militar, concretament d'helicòpters, que arrenca d'un contracte anterior, i és l'autorització que ha donat, concretament, la Junta d'Exportació, juntament a un petit material, per si a les SS.SS. els interesa, de pistoles d'empotrar i de pistoles d'escorxador".*[2] Qualsevol afeccionat a temes militars sap quina és la utilització habitual dels BO-105 que va comprar Iraq a CASA; i si en tinguessin dubtes, qualsevol anuari estratègic l'hagués informat que es tractava d'una comanda militar, i no civil. No cal dir, també, que són incomptables els enviaments realitzats a l'Iraq a través de Jordània, i que el Ministre sembla ignorar completament.

---

1 Diario de Sesiones, op. cit., p. 4919.
2 Diario de Sesiones, op. cit., p. 4903.

El 1987, el CDS i Izquierda Unida varen demanar en el Parlament la constitució d'una comissió parlamentària que investigués la possible existència de vendes il.legals d'armes a tercers països. La majoria socialista va refusar aquesta petició, al temps que declarava secretes les actes de la Junta encarregada de controlar les exportacions. Segons el Govern, les actes de la Junta figuren entre les matèries "classificades", amb categoria de secret. Per això, aquest tipus d'informació sols serà facilitada al Congrés dels Diputats en la forma i els requisits previstos en la resolució de la Presidència de la Cambra sobre accés a matèries classificades, amb data de 18 de desembre de 1986, que permet donar informació a tres diputats pertanyents a Grups Parlamentaris diferents, elegits a l'efecte pel Ple de la Cambra, per majoria de tres cinquenes parts, i per a la totalitat de la legislatura.[1]

En diverses ocasions, el Govern s'ha negat a facilitar informació requerida per diferents parlamentaris sobre aquest tema. El maig del 1986, per exemple, el Ministeri de Defensa va refusar de donar una resposta per escrit a la pregunta formulada per un diputat del Grup Popular, sobre l'import de l'armament exportat a Líbia. El Ministeri va contestar que "atès el caràcter del comerç exterior d'armes i explosius, no és possible donar una resposta per escrit a la pregunta formulada... ja que aquests temes estan sotmesos a reserva i confidencialitat". Aquesta norma, afegeix el Govern, "és

1 ABC, 29-3-87, p.25.

seguida per les administracions d'altres països, que en cap cas publiquen estadístiques al respecte".

En una altra ocasió, el desembre del 1986, el Ministre d'Afers Exteriors va comentar, responent a una pregunta del Diputat Ignacio Gallego, del Grup Parlamentari Mixt, que "*tradicionalment, ni a Espanya ni a cap país s'estableix com a criteri per a vendre el que un règim sigui democràtic o no democràtic... Si determinat producte s'ha de vendre només als països que nosaltres considerem com a democràtics, aleshores ens trobariem amb certes dificultats, primer per a posar-nos d'acord, i, segon, senzillament per a poder vendre. Aquest és un criteri general acceptat com a pragmàtic en tots els països del món.*[1]

Davant aquesta situació, el diputat d'Izquierda Unida, Enrique Curiel, va sol.licitar el 19 de març del 1987, la intervenció del Defensor del Poble, Sr. Ruiz Giménez, per tal que "mitjançant les oportunes investigacions s'aclareixi l'existència o no de les presumptes desviacions o tràfic d'armes no autoritzades pel Govern i, per conseqüent, il.lícites". A l'abril del mateix any, el Defensor del Poble es va declarar incompetent per a investigar el tràfic d'armes, adduint que aquesta tasca "excedeix dels mitjans i possibilitats tècniques del Defensor del Poble", a més d'ultrapassar la seva competència. Posteriorment, el Defensor

1 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Comisión de Asuntos Exteriores, nº 55, any 1986, p.55-

del Poble va declarar que si el Govern i el Parlament li facilitaven dades suficients, investigaria la possible desviació d'exportacions d'armes espanyoles a països distints dels autoritzats.

A mitjans del 1987, el Govern va posar de manifest que el Ministeri de Comerç estava preparant una llei per a penalitzar la reexportació de tecnologia de doble ús i els desviaments d'armaments. Les sancions podrien arribar fins els 500 milions de ptes.[1] Anteriorment, el desembre del 1984, l'aleshores embaixador d'Estats Units a Espanya, Thomas Enders, va insistir al ministre espanyol d'Afers Exteriors en la conveniència, des del punt de vista nordamericà, que Espanya i els Estats Units iniciessin negociacions per a subscriure un acord bilateral pel qual Espanya es comprometria a controlar i restringir les exportacions de material avançat de doble ús, és a dir, susceptible de ser emprat per a fins civils i militars.[2]

Quasi un any després dels primers rumors, el Consell de Ministres celebrat el 25 de març del 1988 aprova un reial decret pel qual es determina la contribució, finalitat i funcionament de la Junta Interministerial encarregada del comerç exterior d'armes i productes de doble ús. En el decret es defineixen els materials que han de ser objecte d'informació per la Junta, delimitant així el seu camp

1 El País, 15-6-87.
2 El País, 29-1-85, p.. 12.

d'actuació.

El decret també crea un registre en el qual s'hauran d'inscriure totes les empreses que vulguin exportar material militar. La Junta s'encarregarà igualment dels "trànsits d'armes", cosa que fins aleshores no estava sota control.

Segons sembla, l'aprovació d'aquest decret va fer-se amb una certa pressa, abans fins i tot d'elaborar-se les llistes dels més de 120 productes que sembla que restaran sotmesos a control. Alguns ministeris afectats no n'estaven ni assabentats, i tot donava la impressió que es tractava d'un cop de mà del Ministeri d'Economia per fer-se amb el control del tema. En qualsevol cas, a l'hora de redactar aquest capítol (juny del 1988), encara no s'havien publicat al B.O.E. la totalitat dels decrets previstos.

El que sí s'ha publicat al B.O.E.[1] és la creació del registre d'exportadors de Defensa i l'organigrama de la Secretaria d'Estat de Comerç, en la qual es crea la **Junta Interministerial Reguladora de Comerç Exterior de Material de Defensa i Productes i Tecnologies de Doble Ús.**

La Junta Interministerial estarà formada, a partir d'ara, per set membres: un president (el Secretari de Comerç), un vicepresident (el Subsecretari del Ministeri d'Afers Exteriors), i diversos vocals, entre els quals hi figuren el

1 BOE, 21-5-88, pp. 15529-15562 (R.D. 480/1988, de 25 de març)

Director General d'Armament i Material del Ministeri de Defensa, el Director General de Comerç Exterior del Ministeri d'Economia, el Director General de Duanes i Impostos Especials del Ministeri d'Economia, i el Secretari General Tècnic del Ministeri d'Indústria. El Secretari de la Junta serà el Subdirector general de Control del Comerç Exterior. Com es pot comprovar, més de la meitat dels membres de la Junta són del Ministeri d'Economia, que a partir d'ara controlarà l'activitat de la Junta. És amb aquesta finalitat que el Ministeri d'Economia ha creat la nova Subdirecció General de Control del Comerç Exterior, que s'encarregarà de preparar i executar els acords de la Junta, així com de tramitar els expedients.[1]

Segons l'article 4. del Decret, el Ministeri d'Afers Exteriors informarà periódicament a la Junta sobre les sol.licituds de trànsit de material de defensa per territori espanyol que hagi autoritzat, i el Govern comunicarà, a través del Ministeri d'Economia, els criteris generals a què haurà d'atenir-se la Junta en les seves actuacions.

Per a efectuar operacions d'exportació caldrà haver-se inscrit prèviament en el Registre Especial d'Exportadors (article 6), i aquestes operacions es sotmetran a l'obtenció, amb caràcter previ, d'una Autorització Administrativa d'Exportació. En els casos que la Junta ho estimi convenient,

1 El País, 27-5-88, p.17; Cinco Días, 25-5-88, p.7; BOE 23-5-88, p.15700 (R.D. 485/1988, de 6 de maig).

podrà fer figurar en l'Autorització, una clàusula de no reexportació (article 12).

Segons l'article 13, l'expedició d'una Autorització Administrativa d'exportació queda subordinada a la presentació davant la Direcció General de Comerç Exterior dels documents següents:

a) Certificat Internacional d'Importació o document equivalent expedit per les autoritats competents del país destinatari, i que s'exigirà a un grup de països que es determinaran per criteris dictats pel Govern.

b) Pels països que no formin part del grup abans esmentat, i en els casos que la Junta ho estimi oportú, s'exigirà a l'exportador la presentació d'una declaració de darrera destinació, en què hi figuri el compromís del destinatari o, quan així ho disposi la Junta, de les autoritats competents del país de destinació, d'efectuar la importació en els terminis i condicions comercials previstes, així com de no reexportar el producte o tecnologia en qüestió sense l'autorització preceptiva de les autoritats espanyoles.

c) Pel que fa a les operacions d'exportació d'armes de guerra, exceptuant casos dictats expressament per la Junta, la Direcció General de Comerç Exterior subordinarà l'autorització de l'exportació a la presentació per part de l'exportador d'un Certificat de Darrera Destinació expedit

per l'autoritat competent del país importador. Aquest document haurà d'estar legalitzat per la representació diplomàtica o consular espanyola competent.

Finalment, l'article 14 assenyala que en determinats casos dictats per la Junta, aquesta podrà exigir, amb posterioritat a l'acte exportador, documentació acreditativa de què el material exportat ha estat rebut (importat) pel país de destinació. Aquesta documentació consistirà en el Certificat de Verificació d'Entrada o equivalent.

Així, doncs, la nova normativa instrumenta clarament la possibilitat de dur a terme un estricte control de les exportacions armamentistes. Si la Junta exigís, per norma, el Certificat Internacional d'Importació, el Certificat de Darrera Destinació i el Certificat de Verificació d'Entrada, i no sols pel que fa als intents d'exportar a països embargats, sinó també als països intermediaris (com Jordània, per exemple), el Govern podria efectuar un control real d'aquesta activitat.

Pocs dies després d'aprovar-se aquesta reforma, els mitjans de comunicació donaven ressó d'una extranya decisió. El Govern havia prohibit l'entrada a ports espanyols de 32 vaixells, coneguts per enviar armes a països d'Orient Mitjà subjectes a embargament de material bèl.lic.

En aquest llibre es mostra una llista d'almenys 77 vaixells

implicats en no menys de 80 trameses de material bèl.lic a l'Iran o a l'Iraq, al llarg dels anys 1982-87. Sorprèn, doncs, que la mesura governamental afecti sols 32 vaixells, quan n'hi ha almenys uns altres tants que es dediquen a la mateixa activitat. Quina pot ésser la raó d'aquest criteri selectiu?

Una primera pista, i molt significativa, és que dèls 32 vaixells esmentats, només un ha enviat material a Iraq (el Jotun, el febrer del 1987). Els altres 31 han descarregat llur material a l'Iran. D'això en deduïm una primera conclusió: el que es pretén és, en tot cas, obstaculitzar la tramesa d'armes a l'Iran, però no pas a l'Iraq.

Però hi ha un segon interrogant: per què aquests vaixells, i no uns altres? Coneixem uns altres 45 vaixells que han enviat armes a l'Iraq o a l'Iran en aquests darrers anys, i malgrat això no són a la llista del Govern. El que sembla és que la mesura sols pretén vendre a l'opinió pública la imatge que des de les esferes governamentals es vol intervenir en la qüestió. Però aquesta pretensió és absurda si sols es vol prohibir l'entrada a la meitat dels vaixells coneguts. Resta l'altre meitat i, a més, poden contractar-se nous vaixells per fer el treball. Fins i tot, els mateixos vaixells prohibits poden canviar de nom. En definitiva, si el que es vol és impedir les exportacions d'armes a l'Iran i a l'Iraq, el sistema que s'ha escollit és el pitjor, atès que és totalment insuficient.

Si es vol evitar la tramesa d'armes a l'Iran i a l'Iraq, és a dir, si el que es vol és fer complir la llei, el que sembla lògic és que s'intenti, abans de res, controlar la producció de les indústries dedicades a aquest negoci, especialment la d'aquelles que s'han especialitzat en la venda de material a l'Orient Mitjà. Hi ha molts sistemes per aconseguir-ho, i el Govern els coneix de sobra. El que resta, en tot cas, és la ferma voluntat política de no fer augmentar les exportacions a costa de saltar-se a la torera la legislació vigent.

FINANÇAMENT DE LES EXPORTACIONS

D'acord amb un informe publicat en una revista econòmica[1], *"existeixen dues modalitats de crèdit a l'exportació d'armament i material de defensa: finançament al comprador i al venedor. La primera fòrmula sol aparèixer en les grans operacions, generalment contractades pel Govern del país client (o el seu ministeri de Defensa), i que assegura el cobrament als fabricants. Els crèdits al venedor, que solen concedir-se sobre bens intermedis, consisteixen, com en qualsevol altra operació d'aquest tipus, en el pagament de l'operació al fabricant per part del banc, que posteriorment cobrarà l'exportació al client sota determinades condicions; llur funcionament és similar al del descompte de paper comercial. Per últim, en petits contractes de material fungible, també existeix una varietat, que generalment és un prefinançament a un any de termini, pel qual l'entitat financera facilita fons que permetin fer front a una necessitat temporal de finançament, el qual premetrà la fabricació de la partida contractada".*

Una de les vies que han conduït a la banca privada al finançament d'exportacions d'armes, afegeix l'esmentat informe, ha estat el Crèdit de Capital Circulant a l'Exportació, pel qual les autoritats monetàries avalaven el dret a un determinat volum de crèdit per les empreses, en funció de llurs xifres d'exportació de l'any anterior, fórmula que ha estat substituïda pel Crèdit de Capital Circulant Interior, basat en la facturació que les empreses

1 Expansión, 27-11-86, p.4.

assoleixen a l'interior. D'altra banda, hi ha exportadors espanyols d'armament que realitzen operacions a tres bandes, creuant-se pagaments d'armes i d'altres mercaderies (petroli, per exemple), entre tres països.

Prop del 75% de les exportacions d'armament i material militar considerat com a bens d'equipament (vaixells, avions, vehicles pesats), es beneficien de crèdits oficials canalitzats pel **Banco Exterior de España**, i part d'aquest volum rep les línies especials del **Fondo de Ayuda al Desarrollo** (FAD). Aquests crèdits solen restar assegurats per la **Compañía Española de Seguros de Crédito a la Exportación (CESCE)**[1]. El termini d'aquests crèdits normalment és superior als cinc anys, arribant a dotze en el cas de l'exportació de material naval. L'exportació de vehicles sol tenir terminis inferiors els cinc anys.[2]

El **Fondo de Ayuda al Desarrollo** fou creat el 1976[3], pel que es dicten normes de foment a l'exportació. En un decret posterior (509/77) s'assenyala que els recursos del Fons es destinaran primordialment a l'atorgament de crèdits concessionaris i lligats directament o indirectament a l'adquisició pel beneficiari de bens i serveis espanyols, donant a entendre el veritable caràcter comercial, que no assistencial, del FAD.

1 Des de 1982, Egipte té un capital compromès amb la CSCE de l'ordre de 170-210.000 milions de ptes. La major part del risc corresponent ha estat assumit per raons "d'interès nacional".
2 Tiempo, 8-6-87, p.70.
3 Reial Decret 16/76.

La Comissió Interministerial per l'Ajuda al Desenvolupament està presidida en l'actualitat pel Secretari d'Estat de Comerç. Aquesta Comissió examina les propostes concretes que a través del Secretari de la pròpia Comissió li presenta el Ministeri de Comerç, bé per pròpia iniciativa, bé per suggerència del Ministeri d'Afers Exteriors.

En el cas de les exportacions a Egipte, per exemple, el 15% dels crèdits concedits foren canalitzats a través del FAD, amb una carència de pagament de 9 anys, un venciment de 20 i un interès del 5%, és a dir, condicions més que avantatjoses. El 85% restant s'entregà mitjançant el Banco Exterior de España.

Pel que fa a les vendes al Marroc, el 1986 s'empraren 252 milions de dòlars per a finançar les compres militars d'aquest país, dins d'un paquet de 550 milions de dólars concedits com a línia de crèdit per a l'adquisició de bens d'equipament, pesquers i finançament de projectes d'inversions. Aquest fort component militar de l'ajuda al Marroc va provocar, segons sembla, cert malestar en alguns ministeris, especialment al d'Afers Exteriors. La major part d'aquestes exportacions s'han considerat com de caràcter civil, per tal d'evitar la preceptiva autorització de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior.[1]

1 El País, 15-3-87, p.4.

L'**Instituto de Crédito Oficial (ICO)** ha instrumentat crèdits del FAD per import de 41'2 milions de dòlars per a finançar parcialment les vendes d'armes al Marroc que han dut a terme algunes empreses de l'INI. Amb càrrec a aquest import ja es va signar, el juliol del 1986, un crèdit amb el Ministeri de Finances marroquí, per valor de 7'7 milions de dólars.

Fora d'aquests canals oficials, una altra quarta part de les exportacions compta amb finançament de bancs privats, que es dirigeix exclussivament a les vendes d'armes lleugeres (municions, explosius, morters, coets, armes curtes, metralletes i d'altres productes fungibles).

D'entre els bancs privats que financien exportacions d'armes, destaquen el **Bilbao, Vizcaya, Hispano Americano** i **Central**, que solen concedir crèdits amb terminis d'amortització que van de 5 a 12 anys. Les armes curtes i alguns tipus de vehicles reben un finançament mitjà, a dos o tres anys. Els productes consumibles, com la munició, només solen obtenir préstecs que comprenen el procés productiu, generalment d'un any.

En els darrers anys, però, els bancs estrangers presents a Espanya s'han introduït en aquest tipus d'activitat creditícia, finançant exportacions d'armes curtes, municions i petits vehicles. Els bancs més actius en aquest terreny són els següents: **Citibank, Continental Illinois, National Bank & Trust Co. of Chicago, Bank of America, Aresbank,**

Manufacturers Hannover Trust Co. i Deutsche Bank A.G.

De forma aïllada, la major quantia de les operacions que reben finançament privat sol ser de tres milions de dòlars, i hi ha un gran nombre de contractes que no superen els 20 milions de ptes.[1]

DEFEX actua en ocasions com a gestora de l'obtenció de crèdits internacionals, en els casos d'operacions que no troben finançament a Espanya. La quantia dels contractes així coberts no excedeix dels 20 milions de ptes. El 1986 va gestionar quinze operacions amb finançament internacional, amb un volum total superior els 1.000 milions de ptes., amb intervenció de bancs europeus i dels Estats Units.[2]

1 Expansión, 27-11-86, p.4.
2 Expansión, 23-12-86, p.21-22.

EXPORTACIONS IL.LEGALS

I VENDES TRIANGULARS DES D'ESPANYA

Des de mitjans dels anys setanta, Espanya s'ha vist implicada en nombrosos casos de vendes il.legals d'armes i en els circuits triangulars del comerç d'armaments, especialment dirigits a Sudàfrica, Iran, Iraq i dictadures llatinoamericanes.

La naviera **Garcia Miñaur** va realitzar almenys nou transports d'armes belgues i holandeses a Sudàfrica entre 1976 i 1980. Els barcos que varen fer els transports foren els següents: "Pico Blanco" (maig 76), "Allul" (juliol 76 i octubre 78), "Alfer" (juliol 76, agost 78 i setembre 78), "Alraigo" (maig 78), i "Alalma" (juliol 80).

Altres barcos de la mateixa naviera ("Alraigo", "Aljarmi", i "Algalo") varen traslladar també armes a El Salvador, Nicaragua i Xile, respectivament,l'agost del 1978 i el juliol del 1979, i a Dar Es Salaam el juliol del 1979.[1]

Un memoràndum repartit en la reunió de la O.U.A. el 1979, ja exposava la implicació d'Espanya en diverses vendes d'armaments a Sudàfrica. Un any abans, en començar el 1978, l'empresa **Barreiros Hermanos Internacional**, d'Orense, havia venut 60 tancs Centurión britànics a Sudàfrica. Els tancs havien estat adquirits per Barreiros a l'Exèrcit de l'India.

Al mateix any, el 27 de juny exactament, un vaixell holandès, el "Breezand", va sortir de Barcelona amb 21.624 obusos

1 El País, 17-6-83, p.14.

fabricats per la companyia nordamericana-canadenca Space Research Corporation, amb destinació Durban (Sudàfrica). El consignatari del vaixell fou de nou **Barreiros**.

El 1979, la Fiscalía de l'Estat va obrir una investigació sobre el tràfic d'armes dut a terme pel vaixell "Allul" el 1978, en el qual estava implicada, com ja hem comentat, la companyia Barreiros **(INBASA)**. Altres empreses possiblement implicades foren **Elcano**, **Trafume Lines**, **Naviera Miño** i **Naviera Asón**.[1] La investigació va sorgir arran de la intervenció en el port de Manchester, el setembre del 1978, del vaixell "Allul", de la naviera Garcia Miñaur, amb 2.830 fusells de fabricació belga destinats a Sudàfrica. L'intermediari de l'operació era **Barreiros Internacional**.[2] El vaixell "Allul" va sortir de Bilbao amb direcció a Ciutat El Cap, el 1976, amb explosius valorats en 6'2 milions de dòlars. L'Alfar va transportar munició de 7'62 mm. valorats en 1'2 milions de dòlars, també el 1976. Un altre vaixell de la García Miñaur, el "Puerto de Amberes", va transportar armes al Marroc el 1965.[3]

Ja a la dècada dels vuitanta, el vaixell "Tinamaru" transportà també armes a Sudàfrica, fent escales a Espanya. En almenys trenta viatges, la càrrega havia estat assegurada per la companyia danesa Trigon Shipping Line, emprant com a

---

1 La Vanguardia, 18-3-79.
2 El País, 17-6-83, p.14.
3 El Periódico, 15-6-83.

subsidiària la **Anchor Shipping**, establerta a Marbella.[1]

El vaixell "M.S.Romeo" fou també acusat el 1983 de transportar armes desde Zeebrugge (Bèlgica) fins a Durban (Sudàfrica), fent escala a les Canàries, on el vaixell canviava de nom per a convertir-se en el "Bella Donna II".[2]

El desembre del 1986, per posar un altre exemple, fou descobert al port d'Hamburg un carregament de pistoles espanyoles **STAR**, destinades a Sudàfrica.

Homes com l'iraní **Azima** (relacionat amb empreses espanyoles d'armament), **Henry Arsán** (que fins i tot disposa d'una oficina-cobertora a Madrid), i **H. Peter Schulz**, han estat utilitzant Espanya com a base de llurs operacions encobertes, en connexió amb les xarxes internacionals del tràfic d'armes.[3]

Un altre grup que opera a Espanya en aquest tràfic és l'organització **Sepharad**, amb seu a Madrid, i formada bàsicament per jueus hispano-marroquís. És un dels canals utilitzats per l'exportació d'armes a països en guerra, a la "contra" i al Marroc. El grup Shepharad està en estreta relació, segons sembla, amb **GAMESA**, a través de la firma sionista **Bressel S.A.**[4]

---

1 Liberación, 15-2-85, p.2.
2 Liberación, 15-2-85, p.2.
3 ABC, 3-9-87, p.49.
4 Interviu, 20-5-87, p.39-40.

També sembla que Israel pot estar utilitzant Espanya per l'enviament d'armes a l'Orient Mitjà, probablement mitjançant empreses que venen tecnologia de doble ús, tenint a l'staff d'aquestes empreses a persones lligades amb els serveis secrets israelians. Algunes de les empreses que han estat assenyalades al respecte són **SERCOSA**, **EXCEM**, **MYIDAS** o **STAR**.[1]

Al gener del 1984, segons fonts iranianes, avions nordamericans van passar per Torrejón carregats amb dues tones de "gas mostassa" per l'Iraq. A l'any següent, a l'abril del 1985 exactament, un avió Boeing va tenir un accident a la base militar de Getafe, i es va descobrir que anava carregat de "napalm" i "gas mostassa" fabricat per **EXPAL**. Segons es va dir, la càrrega anava destinada a l'Iraq.[2]

Amb el Marroc també s'han realitzat abundants exportacions clandestines. Durant el 1978 i el 1979, sortien motonaus des de Màlaga , com el vaixell "Sirius", amb embarcaments clandestins vers aquell país.

La major part de les armes exportades il.legalment, però, han anat a parar a l'Iran. I es tracta tant d'armes fabricades a Espanya, com de materials construïts a d'altres països i que han fet servir territori espanyol per enviar-les a l'Iran.

---

1 El Periódico, 24-11-86, p.8.
2 Interviu, 26-11-86, p.20.

Atès l'abast de les vendes espanyoles a l'Iran i a l'Iraq, aquest comerç és tractat en el capítol que fa referència a les exportacions espanyoles a l'Orient Mitjà. Aquí comentarem, més aviat, la utilització del territori espanyol com a base per a transportar armes a l'Iran procedents de tercers països.

La major part de les vendes dirigides a Iran i Iraq es realitza a través d'intermediaris, els anomenats "traders", que cobren primes de molts milions per aconseguir els certificats de compra de tercers països no embargats. Per fer aquesta gestió, els "traders" poden emportar-se del 15 al 25% del cost total de l'operació.

A part dels ja mencionats, es coneixen els noms d'importants "traders" procedents de Defex, com **Angel Presmanes** i **Carmelo Trujillo**, propietaris de l'empresa **Eintrade**, **Alvaro Cervera**, de **Defense Developpment**, i **José Ramón Esteruelas**, associat amb l'argentí **Jorge Volpe**.[1]

Fonts de l'Administració han assegurat que el tràfic d'armes vers l'Iran a través d'Espanya va tenir el seu auge a començaments dels anys vuitanta, moment en què els intermediaris arrivaren a disposar fins i tot d'un magatzem en les proximitats de l'aeroport de Barajas, essent clausurat el 1983 per ordre governamental. Altres carregaments, procedents de l'Argentina, de Xile o d'Itàlia, tots ells amb

1 Cambio 16, 15-2-88, p.23.

destinació Iran, han passat igualment per l'aeroport de Barajas, essent descoberts en algunes ocasions. El desembre del 1982, per exemple, un Boeing 747 de Iran Air, fou retingut quan transportava a Teheran un carregament d'armes procedents de l'Argentina, les quals havien arrivat a Barajas mitjançant un vol regular de la companyia Aerolíneas Argentinas. Poc abans, el novembre del 1982, havia estat confiscat a Barajas un altre carregament procedent d'Itàlia, i que tenia el Sudan com a destí.[1]

L'empresa consignatària **Sea Spain** és la representant de la firma iraní **Islamic Republic of Iran Shipping Lines** (IRISL), de Teheran, i de la Jordan National Line (J.N.L.), d'Aqaba. Aquesta consignatària de vaixells, està domiciliada a Bilbao, i està presidida per Ricardo Gil. La IRISL porta armes a l'Iran, i la J.N.L. a l'Iraq. L'empresa **Flick Canarias**, pel seu costat, consigna els vaixells de Sea Spain que passen pels ports canaris. El capital de Sea Spain és fonamentalment alemany, i està conectada amb antics nazis i sectors conservadors.[2]

L'empresa catalana **Boviga, SA**, ha estat també acusada per un jutge italià d'estar implicada en el tràfic il.legal de mines italianes a l'Iran.[3]

---

1 El País, 24-12-82, p.11.
2 Interviu, 22-4-87, p.39.
3 Avui, 8-9-87, p.14-15.

Segons asseguren fonts iranianes residents a Espanya, l'aeroport de Màlaga i, en menor mesura, el de Madrid-Barajas, han estat utilitzats des del 1985 i 1986 pels Estats Units, per tal d'enviar material bèl.lic nordamericà a l'Iran. El material ha estat format per 1.500 míssils contra-carro TOW, míssils antiaeris HAWK, radars i recanvis pels avions F-4 i F-14. Alguns dels carregaments foren transportats per avions de la companyia belga International Air Tours of Nigeria.[1]

Portugal, Iugoslàvia, Austria i Suissa són alguns dels països que han usat vaixells espanyols per a enviar armes a l'Iran, encara que sempre han posat a d'altres països com a destinataris finals (Síria, Líbia, Tailàndia o Nigèria).[2] Durant uns quants anys, Libia ha servit de tapadora per a enviar armes a l'Iran. Després, de l'atac nordamericà a Trípoli, però, el Govern espanyol es va veure obligat a embargar les trameses d'armes a aquest país. Des de llavors, els venedors d'armes han cercat millors intermediaris, especialment a Portugal.

Diversos carregaments han anat a parar, com ja hem comentat, a la "contra" de Nicaragua. Els beneficis de les vendes d'armes a Iran (el famós afer de l'Irangate), depositats en el Crédit Suisse de Ginebra, s'han utilitzat per pagar les armes i les municions de proveïdors diversos, incluïdes

1 El País, 14-11-86, p.2.
2 El País, 4-4-87, p.17.,

empreses espanyoles, que han estat contractats a través de **Gray & Co.** i de **GAMESA.**[1] Algunes de les armes espanyoles enviades a la "contra" foren embarcades, segons sembla, en els ports de Santander i Bilbao, essent desembarcades posteriorment al port portuguès de Setubal, i enviades d'allí a Hondures i a El Salvador mitjançant avions de les companyies aèries privades Southern Air Transport i Race Corporation. Ambdues companyies tenen connexions amb la CIA.

Pel que fa a les dictadures d'Amèrica Llatina, són diverses les exportacions il.legals detectades. Un informe publicat a Las Palmas el novembre del 1984, feia referència a 200 embarcaments clandestins de vaixells cap a l'Argentina. Molts d'aquests carregaments haurien portat armes fabricades a Espanya, ja que una llarga columna de camions matriculats a Bilbao cargaven a Motril diversos carregaments procedents d'Eibar. Els vaixells eren de matrícula alemanya.[2]

Una altra empresa que ha participat activament en les operacions de vendes d'armament vers destinacions il.legals és **Roebuck**, filial de **Sears World Trade**, de Washington.[3]

Un dels episodis més coneguts d'aquests tipus d'afers, és l'enviament d'armes alemanyes a l'Argentina, amb la participació d'una empresa pública espanyola. El maig del

1 Interviu, 22-4-87, p.38.
2 Liberación, 15-2-85, p.2.
3 Interviu, 22-4-87, p.38.

1986, un tribunal de Düsseldorf va condemnar a diversos directius de la firma alemanya **Rheinmetall** per enviar armes a l'Argentina, Aràbia i Sudàfrica mitjançant Espanya, Paraguai i Itàlia. Aquesta empresa va transferir el 1979 un total de cent canons de 20 mm., i 27 bateries de defensa antiaèria, així com el doble de la quantitat en canons i obturadors adicionals com a peces de recanvi, a l'empresa espanyola **Santa Bárbara**, que a la vegada va enviar aquest material a l'exèrcit argentí. Els canons de la Rheinmetall foren montats a l'Argentina en tancs del tipus "Tam" i VCTP, versions dels tancs "Leopard I" i "Marder". Una part d'aquests tancs va quedar en mans de l'exèrcit argentí, i la resta fou transferida al Paquistà, a Líbia i a Síria.[1] Segons sembla, avions militars argentins Super DC-8 varen transportar el material des de l'aeroport civil d'Astúries.[2] Una de les persones implicades en aquest afer és el general **J.A. Andrés Giménez**, director gerent de Santa Bárbara el 1979, director general d'Armament a partir del 1983, i actualment conseller de CASA. Entre els consellers de Santa Bárbara el 1979, any en que es realitzen les vendes a l'Argentina, figuren **José Aramburu Topete**, ex director general de la Guardia Civil, i **Gabriel Peña Aranda**, que posteriorment passaria a formar part del Consell d'Administració de CASA i a dirigir la divisió de Defensa de l'INI. Santa Bárbara estava aleshores presidida pel tinent general **Manuel Nadal Romero**.

1 Diario 16, 26-2-85, p.5.
2 Diario 16, 27-2-85, p.5

Segons sembla, un dels homes-clau a Portugal en el tràfic il.legal d'armament i municions espanyoles és Pedro Pieres de Miranda, actualment ambaixador plenipotenciari pel subministrament de petrolis a Portugal, i president de l'empresa estatal Petrogal, així com ex-ministre de Negocis Estrangers en el primer govern del centrista Cavaco Silva.[1]

Segons Interviu, "*des del nostre país, armes i municions eren traslladades a Portugal per via terrestre i marítima, deixant les càrregues a Lisboa i al port de Setúbal. Posteriorment es dirigien estratègicament a* ***Defex Portugal****, amb el certificat de darrera destinació fals, per l'Exèrcit de Guatemala o d'Hondures*".[2]

La connexió espanyola sembla que era portada pel coronel **De la Malla García**, que lliurava a les empreses interessades els falsos certificats de darrera destinació, per tal de burlar el control de la Junta Interministerial. Aquest militar és un estret col.laborador del ja esmentat general **José Antonio Andrés Giménez**, també implicat en afers de vendes il.legals.

MORALES, José Luis, "Militares españoles y políticos portugueses controlan el negocio", Interviu, 7-6-88, p.38.
Ibid.

EL TRANSPORT D'ARMES

Des que es produeixen a les fàbriques fins que arriben a les mans dels destinataris, els armaments han de seguir tot un circuit amb diferents intermediaris. Una de les peces d'aquest circuit és la representada pels transports que van de les fàbriques als ports o aeroports. La major part de la informació que es coneix sobre aquest tema és deguda a la recerca feta pel periodista Jose Luis Morales, del setmanari Interviu.

Les armes poden seguir tres tipus de circuits. El primer és el que va dels llocs de producció a un aeroport, normalment proper, des d'on les armes són enviades al país destinatari o a un altre país que fa les funcions d'intermediari. En aquest sentit, els aeroports més implicats són els de Madrid-Barajas (materials a l'Iran), Madrid-Getafe (Iran i d'altres països), Bilbao-Sondica i Vitoria/Gasteiz-Foronda (exportant productes d'**Esperanza y Cia.**, entre d'altres empreses), Barcelona-Prat (vendes a Síria i Iran), i Málaga (Iran). En algunes ocasions, els aeroports sols han servit per transportar armes fabricades a d'altres països, com es comenta al capítol sobre les vendes triangulars. Així, per exemple, el diputat Rodríguez Sahagún, del CDS, va acusar el febrer del 1987 d'una suposta participació d'avions de la **International Air Tours**, amb seu a Brusel.les, en l'enviament d'armes nordamericanes a l'Iran.[1]

1. El País, 14-11-86, p.2.

El segon circuit és igual que l'anterior, però per via marítima, i és el més emprat. Val a dir que la ruta dels vaixells que transporten armaments és desviada un cop aquest ha depassat les 12 milles. A partir d'aquí, la responsabilitat passa a ser de l'armador, i no del venedor.

El tercer circuit, finalment, és el que fa servir rutes terrestres, normalment per arribar a un port de l'estranger (a Portugal, normalment), des d'on les armes són embarcades en vaixells.

En qualsevol del casos, el material sol ser quantiós, cosa per la qual és enviat en combois. Aquests combois que transporten armes solen estar formats per 50 o més camions, arribant en algunes ocasions als 130 camions, els quals porten sempre una doble escorta: la dels guàrdies civils i la dels guàrdies jurats de les pròpies empreses fabricants.

Qualsevol tipus de transport destinat a l'exportació és comunicat amb antelació a la policia local, sense especificar de què es tracta. La policia local, en rebre el comunicat, elabora la ruta més adient en funció de la procedència del comboi, i suggereix els horaris en què el pas del grup de vehicles crearia menys problemes. El pas d'aquests combois en ruta d'una ciutat a d'altra és comunicat pertinentment als respectius Centres d'Ordenació de Serveis (COS) de la Guàrdia Civil. La Guàrdia Civil fa els relleus necessaris fins als límits de cada província.

Atès que moltes de les empreses fabricants d'armes estan localitzades a la província de Burgos, són freqüents els transports d'aquesta zona fins al port de Santander. Les caravanes que fan aquesta ruta paren a Vivar del Cid. Les que van a Bilbao, en canvi, solen repostar a l'Alto de Alturbe i a Basauri quan recullen les municions de la fàbrica de Galdácano.[1]

A la ruta cap a Barcelona, els combois passen també per l'Alto de Alturbe i per l'estació de servei Casablanca, ja a Zaragoza, i al matí, molt d'hora, arriben a Barcelona, atravessant la zona franca fins arribar a la part Sud del port de Barcelona.[2]

La ruta Madrid-València es realitza a través la N-III, amb parades a Tarancón i Requena.[3]

Pels ports, els embarcaments de material bèl.lic suposen notables beneficis. El valor afegit de les feines d'embarcament d'armes és molt gran, superant fins i tot el de la manipulació del petroli. Aquests embarcaments donen lloc a uns costos superiors a 7.300 ptes. per tona de càrrega. Pel port de Santander, per exemple, això suposa uns ingressos de 400 milions de ptes. anuals.[4]

---

1 Interviu, 18-3-87, p. 6-12.
2 Id.
3 Id.
4 Alerta, 6-6-85, p.17.

Els ports més destacats en aquest tràfic són els de Barcelona i Santander. Segons algunes fonts, des del port de Santander han sortit 171.181 tm. d'armes en el trieni 84-86.[1] La dinàmica activitat d'aquest port ve donada per la seva proximitat a les fàbriques de Bazán, Expal, ERT i Gamesa, empreses totes elles implicades en la venda d'armes a l'exterior. Les armes han anat a parar, fonamentalment, a l'Iran i a l'Iraq, utilitzant intermediaris que han facilitat falsos certificats de darrer destí (Jordània, Líbia i Síria, especialment).

El port de Barcelona tampoc s'ha quedat curt en aquesta activitat, essent un dels principals punts de sortida de materials per l'Iran i l'Iraq, a més d'Aràbia, Argentina i Sudàfrica. La major part de les operacions s'efectuen en el moll Sur Uno. Sol enviar, com a mínim, un vaixell al mes.[2] Cal recordar que **ENASA** té una factoria a poca distància d'aquest port.

Altres pqrts implicats en el tràfic d'armes són els d'Algeciras (amb trameses cap a l'Iran), el d'Alacant (segons la Federació de Marina Mercant de l'UGT de València, es tenen indicis clars que la gran naviera danesa **A.P. Moeller** utilitzava la seva terminal de contenidors d'Alacant per carregar armes nordamericanes amb destinació Iran)[3], Avilés (envia armes fabricades per Santa Bárbara a Astúries), Bilbao

1 Avui, 17-5-87, p.1.; Diario 16, 7-4-87, p.8.
2 El País, 10-5-87, p. 19.
3 Información, 19-11-86, p.34.

(des d'on s'ha exportat material a l'Iran i a l'Argentina), Càdis (envia armes al Marroc i a l'Iran), Màlaga (preferentment al Marroc), Las Palmas (punt de trànsit dels vaixells que van a Iran, Sudàfrica o Argentina), i València, que cada quinze dies sol enviar un carregament a l'Iran o al Marroc.

Algunes de les empreses que freqüenten aquest tipus de transports són conegudes. **Transportes Peñacoba**, de Burgos, va transportar armes, del 1982 al 1986, de les factories burgaleses d'**EXPAL** i **ERT**, que estan ubicades al municipi d'El Páramo de la Masa, transportant-les fins els ports de Barcelona i de Santander,[1] i amb una freqüència quinzenal.[2]

Altres companyies que participen en el transport d'armes de Burgos a Barcelona, per a ser enviades a Iran o Iraq, són **Hernando**, **Parte** i **San Pablo**. Els camions més utilitzats per l'agència San Pablo, de Burgos, pertanyen als transportistes **Pedro Hernando**, **Quintanal de la Sierra** i **Villa Guirán**.

Pel que fa a les navilieres i consignatàries encarregades del transport marítim, sabem que **Vapores Suardíaz** és l'encarregada de portar els vehicles blindats BMR i altres materials a Egipte[3] i a Mèxic.

---

1 Diario Sur, 12-5-87, p.22.
2 D.M., 14-2-87m p.5.
3 Destino, 8-5-85, p.46.

Els embarcaments de productes que formen la comanda de 326 milions de dòlars del Marroc, s'iniciaren el 1987 des del port de Málaga, en vaixells de la naviliera **Líneas Marítimas Españolas**, amb seu a Madrid, i d'**Areshipping**, una societat del **Banco Arabe Español**.[1]

La naviliera **García Miñaur** realitzà almenys nou transports d'armes belgues i holandeses a Sudàfrica en el període 1976-80, així com altres trameses a El Salvador, Nicaragua i Xile entre l'agost del 1978 i el juliol de 1979.[2]

Altres consignatàries dedicades al transport d'armament són **Cargomaster**, que s'ha encarregat de gran nombre de transports a l'Iran i Iraq (via Jordània), **Contenemar, Bergé y Cia.** (per Líbia i Jordània), **Unión Marítima Española** (per trameses als Estats Units) i **Cantabria de Silos**, de Santander, per exportacions a l'Iran, l'Iraq i Libia.

Els vaixells que porten armes a Iran des d'Europa, solen tenir com a consignatària a **Seą Spain**, de Bilbao, a **Cantabria de Silos (CANTABRIASIL)**, de Santander, o a **Flick Canarias**, de Las Palmas.

La major part dels vaixells que porten armes a l'Iran des d'Espanya són de bandera danesa o xipriota. Les marines mercants d'aquests països lideren la màfia del transport

1 El País, 12-7-87, p.19.
2 El País, 17-6-83, p.14.

marítim de material bèl.lic a l'Orient Mitjà. Segons les dades recollides en aquest llibre, almenys 21 vaixells danesos han enviat material a Iran/Iraq des d'Espanya, dels que un mínim de dotze han anat a parar a l'Iran i set a l'Iraq. Els vaixells danesos, per tant, no s'han especialitzat en cap dels dos països. Tant envien a un com a l'altre. Normalment, les navilieres daneses que es dediquen a aquest tràfic, unes quaranta, solen ser empreses petites, familiars, comptant sovint sols amb un vaixell de petit tonatge (menys de 1.000 tones).

Països que donen bandera als vaixells que transporten armes des d'Espanya
(nombre de vaixells)

Destinació / Bandera	Iran	Iraq	Iran o Iraq	Sudàfr.	Altres	TOTAL
Dinamarca	12	7	2	-	7	28
Xipre	12	1	4	3	-	20
Panamà	5	2	2	1	6	16
Espanya	-	-	-	4	8	12
Grècia	4	-	2	-	1	7
Iran	7	-	-	-	-	7
R.F.A.	-	2	1	-	2	5
Libèria	1	-	2	-	1	4
Altres	4	2	3	3	15	27
TOTAL	45	14	16	11	40	126

Els vaixells de bandera xipriota ocupen el segon lloc, amb 17 vaixells, la major part d'ells dirigits a l'Iran (12), cosa per la qual quasi pot establir-se una relació directa entre els vaixells amb bandera d'aquest país i el seu destí final.

En tercer lloc hi figuren els vaixells de bandera panamenya, que han enviat els materials militars tant a l'Iran com a l'Iraq, encara que preferentment al primer. Grècia és també un pais que dóna seu a navilieres especialitzades en la tramesa d'armes i municions a l'Iran.

Els ports europeus especialitzats en carregar armes són pocs: Hamburg (RFA), Zeebrugge (Bèlgica), Cherbourg (França), Talamone (Itàlia), Setúbal (Portugal), Santander, Las Palmas i Barcelona.

Alkántara Iberian Exports ha canalitzat forces de les vendes al Marroc i als països àrabs. El capital d'aquesta empresa està repartit entre l'INI (25%), l'empresa **Fomento del Comercio Exterior (FOCOEX)**, amb un altre 25%, i Adnan **Kashoggi**, que controla la resta mitjançant la societat **Triad International Marketing**. Les exportacions han consistit, bàsicament, en tancs, remolcadors i armaments de diferents empreses, entre les que figuren **Santa Bárbara** i **ENASA**.[1] El 1980, el libanès **Abdul Rahman el Assir**, conegut traficant i intermediari en la venda d'armes, va ser nomenat vicepresident d'Alkántara. Posteriorment s'independitzà, formant la companyia **EXEL** a Madrid.[2]

Segons sembla, l'empresa danesa **Maersk Lines** ha transportat material bèl.lic espanyol fins a l'Iran, Turquía i Israel

1 La Vanguardia, 13-5-87, p.3.
2 El País, 12-7-87, p.19.

mitjançant **Alkántara**, i els seus vaixells són atesos a Espanya per consignatàries contractades. Té obertes oficines a Barcelona, Bilbao, València, Algeciras i Madrid. Al port d'Algeciras posseeix un moll propi per l'embarcament de contenidors amb armes destinades a l'Orient Mitjà i a ports marroquís, i en les delegacions de València i Algeciras tenen centres de documentació informatitzats que es comuniquen mitjançant un satèlit propi amb la central de Copenhague.[1]

[1] Interviu, 3-6-87, p.12.

L'OPOSICIÓ AL COMERC D'ARMES

El creixement de les exportacions espanyoles d'armament i l'existència d'un important tràfic d'armes amb països dictatorials o en conflicte, han estat motivacions suficients per a que, des de diferents sectors socials i polítics, es plantegés críticament aquest tema.

També és cert que aquestes protestes no han estat mai suficients com per aturar o fer disminuir les exportacions d'armaments, probablement perquè no han estat prou intenses com per a sensibilitzar l'opinió pública del país. D'altra banda, la manca generalitzada d'informació sobre aquest punt ha dificultat el sorgiment d'un corrent d'opinió crític al respecte. Aquestes dificultats no han estat obstacle, però, per a que, de tant en tant, s'alcessin veus de protesta. Al marge dels advertiments fets, de feia anys, per alguns sectors del moviment pacifista, particularment des de **Justícia i Pau**, les primeres accions de protesta foren, probablement, les dels estibadors dels ports. Aquestes són algunes de llurs protestes.

Pel novembre del 1978, el **Sindicat Lliure de la Marina Mercant (SLMM)** declarà un boicot al transport d'armes, negant-se a col.laborar en el rearmament de nombrosos països dictatorials. El SLMM proposà aleshores la constitució de Comitès de Vigilància en els ports, la funció dels quals era la de detectar, denunciar i boicotejar qualsevol tramesa dirigida a dictadures. El 16 de novembre va quedar oficialment constituït el comité del port de Barcelona,

format pels sindicats CC.OO., USO, CSUT, SOC, SLMM, OEPB, les organitzacions de sol.lidaritat amb Argentina, Xile i Nicaràgua, i la Lliga dels Drets dels Pobles.[1]

En aquesta línia, els estibadors del port de Barcelona es negaren, el juny del 1979, a embarcar 6.000 coets d'Instalaza que anaven dirigits a l'Argentina.[2]

El juliol del 1980, els tripulants del mercant espanyol "Al-Alma", que es trobava atracat al port de La Luz (Las Palmas), es negaren a continuar la ruta fins a Guinea Equatorial i Port Elisabeth (Sudàfrica), en descobrir en el vaixell un carregament de 156 kgs. d'armes (tipus Parabellum, de 9 mm.). El vaixell és propietat de la naviliera García Miñaur, i el descobriment inicial de les armes es va produir al port de Barcelona.[3]

El febrer del 1981, els treballadors del port de Barcelona varen també boicotejar el vaixell "Cuzco", de bandera panamenya, carregat amb 20 tanquetes FIAT que, es creia, anaven a El Salvador. El boicot va finalitzar un cop comprovat que anaven al Perú.[4]

Aquestes accions portuàries, junt amb d'altres no ressenyades, no han acabat de fer el pes als estibadors. En

1 Avui, 17-11-78, p.7

2 Mundio Diario, 7-6-79, p.28
3 El Correo Catalán, 5-7-80, p.32.
4 El Periódico, 3-2-81.

llur opinió, l'únic que aconsegueixen és desviar el tràfic d'armes cap a d'altres ports menys conflictius o conscienciats sobre aquest tema, però que mai arriben a deturar aquestes exportacions. Segons han manifestat alguns estibadors, i crec que amb raó, el boicot portuari sols pot tenir sentit en la mesura en que, paral.lelament, els treballadors de les indústries d'armes pressionin per reconvertir llur producció militar en materials civils. En altres paraules, el boicot des dels ports podria ésser eficaç si al mateix temps s'endeguen campanyes d'un caràcter més general que afectin a la mateixa indústria bèl.lica.

Els treballadors de l'aeroport valencià de Manises, per la seva banda, es negaren, el maig del 1986, a carregar unes 30 tm. d'explosius en un Boeing 707 nordamericà que tenia com a destí teòric Grècia i Argentina.[1]

En el món de la política, però, i malgrat algunes veus aïllades al llarg del període democràtic, no és fins el 1985 que es comença a notar una certa oposició en el conjunt d'alguns sectors. El motor d'aquesta recent sensibilització ha estat la publicació de diversos reportatges en mitjans de comunicació d'àmplia difusió (El País i Interviu), relatius a la participació espanyola en la venda d'armes a l'Orient Mitjà. Aquests treballs periodístics varen actuar com a detonants de nombroses protestes.

---

1 Ultima Hora, 6-5-86, p.4

En aquest contexte, el **Grup de Desarmament de l'Associació pro Drets Humans**, de Madrid, publica un article el juliol de 1985, en què exposa la necessitat que una nova legislació compleixi, com a mínim, amb els següents requisits:[1]

* que controli estrictament que no s'exporti a Governs que violen els drets humans.
* que no es venguin armes ni es transfereixi tecnología bèl.lica a zones de guerra actual o potencial.
* que existeixi una major transparència en les operacions, de cara a l'opinió pública.

Poc després, a l'octubre del 1985, s'inicia una **campanya de partits polítics, organitzacions sindicals i populars d'esquerra rupturista i abertzale al País Basc**, en solidaritat amb el poble sudafricà. Amb l'eslògan unitari de "amb armes de Gernika s'assassina a Sudàfrica", la campanya denunciava la venda d'armes curtes de la indústria basca al règim de Pretòria.[2]

En el II Congrés de l'Associació progressista **Jueces para la Democracia**, celebrat a Madrid el gener del 1986, es demanà "el cessament de la venda d'armaments als països del Tercer Món, i a aquells altres que violen sistemàticament les normes internacionals en matèria de drets humans".

1 El País, 2-7-85, p.18.
2 Egin, 9-10-85, p.8

Al mateix mes, la secció espanyola d'**Amnistia Internacional** assenyalava que el Govern hauria de considerar els informes que sobre els drets humans dels països o territoris als quals s'exporta armament, i prohibir llur transferència on sigui raonable de preveure que aquests armaments contribuiran o facilitaran les violacions dels drets humans. Aquesta mesura podria ser complementària amb la implantació d'un registre públic on es recollirien els detalls de les transferències fetes.

Anteriorment, el juliol del 1985, dos membres de l'equip d'estudi de transferències militars de l'esmentada organització, assenyalaven en un article que la legislació sobre comerç d'armes havia de ser *"precisa en els seus enunciats i concreta en els procediments, evitant ambigüetats i minimitzant la possibilitat que sigui interpretada i executada en contradicció amb el seu propòsit"*.[1]

Més recentment, vers la primavera del 1988, un nombrós grup d'associacions, entitats, col.lectius pacifistes i sindicats de Barcelona, han iniciat una campanya de sensibilització sobre aquest tema, tractant-se probablement de la primera campanya que s'inicia a nivell estatal amb aspiracions a llarg termini i amb pretensions de gran amplitud. La campanya porta el nom de C3A (Campanya Contra el Comerç d'Armes).

---

1 El País, 23-7-85, p.14.

EXPORTACIONS A EUROPA

El nivell tecnològic de la indústria armamentista espanyola, situat en un llindar intermedi dins de la producció internacional, no permet que les empreses del país puguin establir contractes gaire importants amb països dotats d'una gran infrastructura tecnològica en aquest camp. A part dels Estats Units, la majoria dels països europeus gaudeixen d'unes condicions industrials superiors a les espanyoles. Per aquest motiu, no ens ha d'estranyar que les exportacions de material de defensa a Europa siguin menors a les que es fan a àmplies zones del Tercer Món.

En el decurs de la dècada dels vuitanta, Espanya ha exportat productes militars a Europa per valor d'uns 9.300 milions de ptes. anuals, com a mitjana i a preus constants del 1987.

Exportacions d'armes a Europa, 1980-87
(en milions de ptes.)

	a preus corrents	a preus constants 1987	% /total export.
1987	11.600	11.600	0'4
1986	7.500	7.900	0'3
1985	6.171	7.065	0'2
1984	5.903	7.355	0'2
1983	6.997	9.705	0'4
1982	10.576	16.455	0'8
1981	4.080	7.260	0'4
1980	3.584	7.310	0'4
TOTAL		74.650	0'5

Aquesta xifra significa un 0'5% de les exportacions espanyoles al vell continent, percentatge prou petit per adonar-se de la dificultat de vendre productes militars a

països dotats d'importants indústries bèl.liques que, a més, exporten sovint en quantitats molt superiors a les que puguin somiar les empreses espanyoles.

El fet potser més destacable d'aquestes exportacions és la seva concentració en territori francès. França acapara el 58% de les exportacions espanyoles de material militar, amb un valor que supera els 43.000 milions de ptes. per al període 1980-87, a causa dels contractes que CASA té establerts amb aquest país. A continuació, amb xifres similars però ja a una gran distància, figuren el Regne Unit, la R.F.Alemanya i Portugal, amb quantitats que van dels 5.500 als 6.000 milions de ptes. per al període esmentat.

Països europeus receptors, 1980-1987

	Milions de ptes. de 1987
França	43.833
Regne Unit	5.917
R.F.Alemanya	5.703
Portugal	5.506
Itàlia	3.660
Grècia	3.581
Suècia	1.725
Bulgària	1.282
Bèlgica	1.162
Xipre	1.071
Turquia	573
Holanda	520
Iugoslàvia	93
TOTAL	74.650

Un tercer grup de sis països han rebut materials valorats entre 1.000 i 4.000 milions, i tres països més per sota d'aquesta xifra.

Pes dels armaments en les exportacions totals d'Espanya als països d'Europa. Període 1980-1987

	%		%
Bulgària	2'2	Turquia	0'2
Xipre	2'1	Regne Unit	0'2
Grècia	2'1	Bèlgica	0'2
		Itàlia	0'2
França	0'8	R.F.Alemanya	0'2
Portugal	0'6	Iugoslàvia	0'1
Suècia	0'6	Holanda	0'0

Pel que fa a la incidència d'aquests productes dins el comerç general amb cada país, tal com es pot veure en el quadre anterior, val a dir que no hi ha cap país que destaqui en aquest sentit, almenys si ho comparem amb d'altres zones o continents. Sols tres països depassen el nivell del 2% (Bulgària, Xipre i Grècia), sense arribar al 3%. La resta de països no arriba a l'1%.

Vora de la meitat de les exportacions (46'7%) han estat efectuades per Construcciones Aeronáuticas (CASA), que aplega un percentatge realment monopolitzador que no es troba en cap altre continent, i amb un import superior als 34.000 milions de ptes. pel període 1980-87. En el cas de poder-les presentar com una pinya, la seguiria el grup d'empreses armeres que venen armes curtes. Aquestes empreses venen una part molt important de llur producció a Europa (uns 19.000 milions de ptes. en ell període esmentat), i acaparen una quarta part del total exportat en material militar.

A gran distància la segueixen el Ministeri de Defensa (4.263 milions), Experiencias Industriales (3.820), Motor Ibérica, ERT, Equipos Electrónicos, Elbasa, Marconi i Santa Bárbara, amb quantitats superiors als mil milions de ptes.

Empreses exportadores de material militar a Europa durant el període 1980-1987

	milions de ptes. de 1987
CASA	34.055
Diverses armeres	18.947
Ministeri de Defensa	4.263
Experiencias Industriales	3.820
Motor Ibérica	2.912
E.R.T.	2.693
Equipos Electrónicos	1.879
Elbasa	1.819
Santa Bárbara	1.433
Marconi	1.154
Ceselsa	600
Aeronáutica Industrial	359
INISEL	150
Altres	1.016
Total	74.650

Com es dedueix del quadre anterior, el material aeronàutic absorbeix més de la meitat de les exportacions (56'3%), seguit del d'armes i municions (25'4%). Els altres sectors presenten percentatges que oscil.len entre el 3 i el 6% del total, i amb quantitats que no superen els 5.000 milions de ptes. pel conjunt del període. Cal destacar, també, l'absència de vendes de material naval.

Exportacions de material militar a Europa
per sectors. Període 1980-1987
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.	%
Aeronàutic	42.000	56'3
Armes i municions	19.000	25'4
Electrònica	4.300	5'8
Explosius	3.700	4'9
Vehicles	3.200	4'3
Artilleria	2.500	3'3
Naval	-	-

BÈLGICA

Si exceptuem les vendes anuals d'armes curtes per valor d'uns 80-100 milions de ptes. anyals, únicament podem fer referència a l'exportació, el 1986, d'un avió de transport C-212 fabricat per CASA[1], del qual s'ha abonat fins ara uns 300 milions de ptes.

En total, el que s'ha exportat durant els anys vuitanta no puja gaire més de mil milions de ptes., equivalent al 0'2% de les exportacions totals d'Espanya a Bèlgica en l'esmentat període.

BULGÀRIA

Contra el que es pot pensar, Espanya ha venut fins a 1983, abundants quantitats d'armes curtes a Bulgària. Bona part d'aquestes pistoles són de les empreses Star i Astra, la primera de les quals va exportar armes a aquest país per valor de 442 milions de ptes., a preus constants del 1987[2]. En total, en el quatrienni 1980-1983 s'exportaren armes valorades en uns 1.300 milions de ptes., la qual cosa significa més del 5% de les exportacions d'Espanya a aquest país en el període esmentat. Val a dir que pot tractar-se, perfectament, de vendes triangulars, i que les armes anessin destinades a algun altre país.

FRANÇA

França acapara unes dues terceres parts de les exportacions espanyoles de material de defensa dirigides a Europa. Es, per tant, el principal país europeu receptor de productes militars espanyols, i un dels principals clients d'aquest sector a nivell global. En el decurs del decenni, s'han exportat materials a aquest país per un valor superior als 40.000 milions de ptes., cosa que significa vora de l'u per cent del total exportat per Espanya al país veí.

D'aquestes exportacions, tres quartes parts corresponen a material aeronàutic, un 10% a armes curtes, i un 8% a electrònica i aviònica. Es tracta, en general, de productes d'elevada tecnologia, exportats mercès als convenis de compensació derivats de les importants compres d'armes que Espanya fa a França.

---

1 Memoria CASA 1986.

2 Actualidad Económica, 23-6-83, p.45; Censo Oficial de Exportadores 1983, p.1299; Censo Oficial de Exportadores 1985.

Dues terceres parts del total exportat per Espanya correspon a **CASA**, amb un volum difícil de precisar atès l'important volum de les exportacions civils que aquesta empresa té amb França, però que estimo en una mitjana de 3.500 milions anuals en el període 1980-1987.

CASA fabrica els fuselatges centrals dels avions Mirage F-1, com també elements per als helicòpters Super-Puma i Gazelle de l'empresa francesa SNIAS. Avions Marcel Dassault, fabricant dels Mirage, és propietària del 0'6% de les accions de CASA.

En la dècada passada, França es va comprometre a promoure i vendre uns 50 avions de transport Aviocar de CASA, com a compensació de l'adquisició per part d'Espanya de 48 Mirage F-1.

Un dels resultats d'aquests compromisos, concretament de la compra espanyola de 18 helicòpters Super-Puma, ha estat l'adquisició, el 1987, de 5 unitats del C-212, valorats en uns 25 milions de dòlars (uns 2.750 milions de ptes.)[1], i que s'han destinat als centres d'ensenyament militar francesos. Les primeres unitats foren entregades el maig del 1988. El 1983 ja havia rebut altres dues unitats d'aquest avió de transport[2]. Segons sembla, França podria adquirir també algunes unitats de l'avió de transport CN-235.

Una altra empresa del sector aeronàutic que exporta a França és **Aeronáutica Industrial (AISA)**, actualment filial de CESELSA i que abans del 1986 havia estat una filial de Nissan-Motor Ibérica. Aquesta empresa es dedica, entre altres coses, al manteniment de diversos components dels avions Mirage i Alpha Jet i de diferents helicòpters, fabrica peces per a l'empresa francesa Turbomeca (constructora del motor dels helicòpters Super Puma), fabrica esmorteïdors hidràulics i frens de direcció dels tancs AMX-30 de l'empresa francesa GIAT, i també fabrica elements de l'helicòpter Alouette, d'Aerospatiale. Una estimació pel cap baix d'aquestes exportacions ens porta a una quantitat de més de 300 milions pel període 1980-1987.[3]

Experiencias Industriales (EISA), per la seva banda, ha exportat igualment material aeronàutic a França per un valor considerable (més de 3.000 milions de ptes)[4], i cal destacar-ne una del 1982 per valor de 1.943 milions de ptes. de llavors. També ha venut elements d'un banc de proves per avions, el 1986[5]. **INISEL**, empresa de l'INI dedicada a

---

1 Memoria CASA 1986; Ya, 4-2-86, p.10; 5 Días, 26-10-87; Avui, 19-10-87, p.10; Diario de Cádiz, 17-5-88, p.15.
2 Diario 16, 24-12-82.
3 Censo Oficial de Exportadores, 1982, 1983, 1986 i 1987.
4 Censo Oficial de Exportadores, 1982, 1983 i 1987.
5 Censo Oficial de Exportadores 1987, p. 1559. Capítol 90.16.551.

l'electrònica, ha exportat material radiotelefònic[1] el 1987, com també material aeronàutic no especificat, però per un valor probablement al voltant del centenar de milions de ptes.[2]

En el camp de l'aeronàutica, finalment, cal mencionar diverses exportacions fetes al llarg de la dècada per part del **Ministeri de Defensa**, mitjançant el "Cuartel General del Ejército" o el "Mando de Material del Ejército del Aire", i per valor de 3.200 milions, a preus constants del 1987[3].

Pel que fa a l'electrònica, és coneguda la participació de l'empresa catalana **ELBASA (Electrónica Básica)**, amb factoria a Esparreguera, que fabrica circuits impresos per als míssils "Exocet" d'Aerospatiale, particularment famosos arran de la guerra de Les Malvines[4]. Les exportacions en aquest concepte pugen uns 200/300 milions de ptes. anuals.

Equipos Electrónicos (EESA), empresa de l'INI actualment integrada a INISEL, i amb factoria a San Fernando de Henares (Madrid), ha exportat a França diversos materials (probablement espoletes) per valor de 100/200 milions de ptes. anuals durant la dècada estudiada. Marconi, i acabo amb aquest apartat electrònic, ha exportat diversos materials d'electrònica aeronàutica (aviònica), per un valor no inferior als 83 milions de ptes.[5], i probablement per a ús militar.

En un altre terreny, en aquest cas el de transport, cal afegir una exportació de remolcs feta per **Santa Bárbara**, el 1985, per valor de 255 milions de ptes.[6]

Pel que fa a l'exportació d'armes curtes, França és també un client important de les indústries basques, atesa la xifra de 4.000 milions exportats al llarg del període 1980-1987. D'aquesta quantitat, uns 130 milions corresponen a explosius enviats el 1987 (probablement d'**ERT**).

De cara al futur, les exportacions espanyoles de caràcter militar sembla que estaran condicionades per l'evolució de les relacions polítiques entre els dos països, especialment pel que fa a dos temes concrets: la cooperació general en matèria de política de defensa, i les compensacions derivades de la compra espanyola de materials fabricats per companyies

---

1 Resumen Estadístico de Exportación, n. 16, 1987, p. 534.
2 Resumen de Estadística de Exportación, n. 18, 1987.
3 Censo Oficial de Exportadores, 1982, 1983, 1984 i 1987, capítols 88.03.801 i 88.03.800; Resumen Estadístico de Exportación, n. 16 al 18, 1987.
4 Tecnología Militar, gener/febrer 1987, p.17; Censo Oficial de Exportadores, 1982 a 1987.
5 Actualidad Económica, 3-3-83, p.262; Censo Oficial de Exportadores 1987, p.1556.
6 Censo Oficial de Exportadores 1986, p.1424, partida 87.14.490.

gal.les. En tot cas, tot sembla indicar que es continuaran concentrant en els sectors aeronàutic i d'electrònica.

GRÈCIA

Fins molt recentment, el comerç de material militar amb Grècia ha estat de poc valor, i s'ha reduït a l'exportació d'armes curtes i munició; en destaca una venda de **Santa Bárbara** el 1982.

Durant el 1986, però, es produeixen importants vendes d'explosius per part d'**ERT**, empresa denunciada per protagonitzar exportacions de material embargat a l'Iran a través, entre d'altres països, de Grècia. El cert és que, segons les estadístiques de comerç, aquesta empresa va exportar pólvores i detonadors per valor de 1.340 milions de ptes. el 1986[1], i pot ser que es tracti (encara que no es pugui demostrar) d'una exportació triangular. Del 1987 i 1988, se'n coneixen diverses trameses[2] d'explosius a Grècia,[3] probablement del grup ERT[4].

Al marge d'aquest afer, cal mencionar una probable venda d'un simulador de vol per als F-18 grecs, per part de **CESELSA**, que podria valer uns 600 milions de ptes. La comanda es va fer el 1986[5], i es podria materialitzar el 1987 o 1988.

S'ha tingut referència, també,que el 30 de juliol del 1982 va sortir del port de Barcelona, amb destinació al Pireu, el vaixell "Meroka", carregat amb 1.194 tm. de cartutxos[6], sense que es coneguin més dades sòbre el particular. Podria tractar-se igualment d'una venda triangular.

En el període 1980-1987, les exportacions esmentades signifiquen el 2'1% del valor de les exportacions espanyoles realitzades a aquest país. Pel futur, sembla que puguin establir-se nous contractes, especialment arran de la visita que el mes de setembre del 1983 el ministre de Defensa, Narcís Serra, va fer a la indústria armamentista hel.lènica, per tal de negociar un acord de cooperació.

---

1 Censo Oficial de Exportadores 1987, p. 539.

2 El gener del 1988 va sortir del port de Tarragona el vaixell "Unique", carregat de 800 tm. de projectils, espoletes i detonadors d'ERT, destinat oficialment al port grec de Rodes.

3 Avance de Estadísticas de Exportación, octubre i desembre del 1987

4 L'onze de desembre del 1987 sortia de Tarragona el vaixell "La Paix", amb 800 tm. de projectils transportats des de Burgos per 30 camions, i amb destinació el Pireu.

5 Defensa, n. 104, desembre 1986, p.10.

6 La Vanguardia, 11-2-83.

HOLANDA

Durant la dècada dels vuitanta, Espanya ha exportat a Holanda algunes armes curtes, particularment en els anys 1986 i 1987, com també material aeronàutic, el 1987, per part del Cuarter General de l'Exèrcit del **Ministeri de Defensa**[1]. Tot plegat suma una mica més de 500 milions de ptes., xifra irrellevant (0'03%) davant les importants quantitats del comerç exterior espanyol amb aquest país.

Atès que el ministre de Defensa holandès va visitar les instal.lacions de l'INI el 1985, és previsible que s'arribi a algun tipus d'acord en matèria de defensa que comporti algunes exportacions espanyoles en els propers anys.

ITÀLIA

Les exportacions més destacables amb Itàlia són les que fan referència a material electrònic i, més concretament, de radiotelefonia. **Marconi** ha exportat transmissors i receptors de telefonia[2], com també equipaments de direcció de tir antiaeri el 1982, en aquest cas per valor de 650 milions de ptes[3]. **Experiencias Industriales (EISA)**, per la seva banda, ha venut a Itàlia diversos aparells radiotelefònics, presumiblement per a activitats militars, per un valor superior als 575 milions de ptes.[4]

El material aeronàutic venut correspon a una exportació del **Ministeri de Defensa** (Jefatura Apoyo Logístico) el 1987, per valor d'uns cent milions[5], i diverses vendes d'**Aeronáutica Industrial (AISA)** en els darrers anys, encara que de poc import. L'empresa italiana Agusta subcontracta a AISA, des de fa anys, el piló de cua i l'estabilitzador horitzontal dels helicòpters HH-3F usats pel SAR italià. Construcciones Aeronáuticas (CASA) ha venut també dos avions C-212 a Itàlia, però no consta que siguin per a usos militars. La venda fou el 1984, després que l'exèrcit espanyol comprés helicòpters Agusta Bell fabricats a Itàlia[6].

De la resta d'exportacions conegudes, podem fer menció d'unes vendes d'explosius i municions per part d'**ERT**[7], i d'unes constants exportacions d'armes curtes per valor d'uns cent

1 Estadísticas de Comercio Exterior, gener/març 1987.
2 Resumen Estadístico de Exportación, nº 16 i 18, 1987.
3 Actualidad Económica, 3-3-83, p.262, i 23-6-83, p.47.
4 Censo Oficial de Exportadores 1986, capìtol 85.15.; Resumen Estadístico de Exportación, nº 16, 1987, p. 534.
5 Resumen Estadístico de Exportación, nº 16, 17 i 18, 1987.
6 El País, 9-6-84.
7 Censo Oficial de Exportadores 1983 i 1984.

milions anuals.

En conjunt, el material enviat a aquest país significa sols el 0'2% del valor de les exportacions espanyoles a Itàlia, percentatge que no sembla que vagi a incrementar-se substancialment en els propers anys.

IUGOSLÀVIA

Amb Iugoslàvia sols es coneix una operació de venda de material bèl.lic. Es tracta d'una exportació realitzada el 1985 per **CETME**, actualment integrada a **Santa Bárbara**, i referida a productes químics (capítol 38.19 de l'aranzel) valorats en 81 milions de ptes[1]. Aquesta venda no té, per tant, cap pes específic en el volum d'intercanvis comercials entre els dos països.

PORTUGAL

La vinculació de Portugal amb el comerç d'armes espanyol té a veure, més que res, amb el fet que aquest país ha servit de pont per a fer vendes triangulars amb destinació a l'Iran, tal com es comenta en un altre capítol.

Fora d'això, Espanya ha venut a aquest país vei diferents materials valorats en més de 5.000 milions de ptes. L'exportació de major valor ha estat la realitzada per **Motor Ibérica**. Aquesta empresa va rebre una comanda el 1980 de l'exèrcit portuguès per al subministrament de 500 camions Ebro. Aquest contracte fou guanyat en un concurs internacional[2], i podria pujar uns 1.400 milions de ptes.

CASA va vendre-li, el 1983, dues unitats del C-212 Aviocar, provistes d'equipaments MAE i CME produïts per la societat Elettronica[3]. Els aparells estan adaptats per dur a terme missions de reconeixement i exercicis d'ensinistrament amb els operadors de la defensa portuguesa.

Finalment, cal mencionar l'exportació d'explosius d'**ERT**, per poc valor, i una més considerable quantitat d'armes curtes, per valor d'uns 200 milions de ptes. anuals.

En conjunt, però, aquestes vendes signifiquen sols el 0'6% del valor de les exportacions espanyoles a aquest país.

---

1 Censo Oficial de Exportadores 1986, p.141.
2 5 Días, 22-1-80.
3 Revista Internacional de Defensa, novembre 1983, p.1660; Censo Oficial de Exportadores 1984, 1985, 1986 i 1987.

REGNE UNIT

Com a la RFA, les exportacions d'armes fetes per Espanya al Regne Unit han estat centrades en la venda d'armes curtes, amb un valor mitjà de 500 milions de ptes. anuals. El Regne Unit és, en aquest sentit, un dels principals clients d'aquest sector. Una de les empreses que més hi exporta és **Aguirre y Aranzabal**[1]. **Santa Bárbara**, empresa de l'INI, també ha venut peces per armes en diversos anys, amb un valor conjunt mínim d'uns 420 milions de ptes[2].

La resta d'exportacions conegudes tenen a veure amb productes aeronàutics. **Aeronáutica Industrial** ha exportat productes d'aviònica, almenys el 1986[3], però probablement durant altres anys. Aquesta empresa fabrica elements de radars de la companyia britànica Thor-EMI Electronics Ltd. **CASA**, pel seu costat, va vendre al Regne Unit diversos elements aeronàutics el 1984, per valor de 135 milions de ptes.[4] **CESELSA** sembla que exportarà simuladors de vol[5], i el **Ministeri de Defensa**, per mitjà de la Jefatura de Apoyo Logístico, ha venut material aeronàutic el 1986 i 1987, per valor de 852 milions de ptes[6].

Totes les exportacions esmentades sumen quantitats força petites comparades amb el volum comercial que Espanya manté amb el Regne Unit, i no signifiquen més que el 0'2% de les exportacions espanyoles. De cara al futur, podria ser que la visita que el ministre britànic d'Adquisicions per a la Defensa va fer a l'INI el 1985, es traduexi en algunes adquisicions en els propers anys.

R.F.ALEMANYA

Fins a 1986, la quasi totalitat de les exportacions de material militar a la RFA feien referència a la venda d'armes curtes. **Star**, que va vendre 9.000 pistoles a la RFA el 1983[7], i altres empreses basques han venut armes per valor d'uns 300 milions de ptes. anuals a aquest país[8].

---

1 Censo Oficial de Exportadores 1986 i 1983; Actualidad Económica, 23-6-83, p.45.
2 Censo Oficial de Exportadores 1983, 1985 i 1986.
3 Censo Oficial de Exportadores 1987, capítol 90.28.
4 Censo Oficial de Exportadores 1985, p.1680.
5 Revista Internacional de Defensa, setembre 1986, p.1350.
6 Resumen Estadístico de Exportación, gener/març 1987, capítol 88.03.800; Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas, octubre 1987.
7 Censo Oficial de Exportadores 1984; Estadísticas de Comercio Exterior de España 1983.
8 Censo Oficial de Exportadores, 1981 a 1987.

El 1987, però, es produeix una important exportació de productes aeronàutics de **CASA**, per valor de 2.800 milions de ptes.[1], que podrien referir-se a la venda de cinc avions de transport C-212, i diverses unitats de l'helicòpter BO-105, reexportats posteriorment per la RFA a Xile[2]. CASA ja ha venut altres materials a la RFA en altres anys. Cal recordar que l'empresa alemanya M.B.B. forma part de l'accionariat de CASA (11% del capital).

Altres exportacions detectades, encara que de poc valor, són les fetes per la **Direcció General de la Guardia Civil** el 1986, per valor d'uns 15 milions de ptes. i referides a material aeronàutic[3], i una venda de **Plásticos Oramil** el mateix any, per valor de 10 milions (probablement de detonadors o granades)[4]. L'**E.N. Santa Bárbara** ha venut també diverses peces per a armaments durant alguns anys (82 i 84 com a mínim), i per un valor superior els 160 milions de ptes. de 1987.[5] És probable que les vendes de Santa Bárbara a la RFA hagin estat força superiors a les indicades, atesa la relació que aquesta empresa té amb l'alemanya Rhenmetall, que també ha passat a tenir fama per realitzar vendes triangulars a l'Argentina.

Fins a 1987, aquestes exportacions sols han representat el 0'2% de les vendes totals d'Espanya a la RFA.

SUÈCIA

La venda més important a Suècia és la de tres avions C-212 Aviocar fabricats per **CASA**. La venda es materialitzà el 1986, amb dues unitats per al servei de guardacostes, i una altra per la Marina sueca. El valor de l'operació ha estat de 7 milions de dólars[6], i els avions han estat construïts a la factoria que CASA té a San Pablo (Sevilla)[7].

INTELSA, una empresa que pertany al grup suec Ericsson, ha rebut el 1986 una comanda de Suècia per subministrar-li un

1 Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas, gener a novembre 1987, capítol 88.02.
2 El País, 29-5-88, p.16
3 Resumen Estadístico de Exportación, abril/juny 1986, capìtol 88.03.800.
4 Resumen Estadístico de Exportación, gener/març 1986, capítol 85.04.597 (acumuladors elèctrics).
5 Censo Oficial de Exportadores 1983 i 1985, capítol 93.
6 Censo Oficial de Exportadores 1987; Resumen Estadístico de Exportación, nº 10, 1986; Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas, novembre 1987.
7 Revista Internacional de Defensa, març 1986, p.373; Defensa, nº 102, octubre 1986, p.76; El País, 23-12-85; SIPRI Yearbook 1987, p.234; Memoria CASA 1986 i 1985; Tecnología Militar, gener 1986,p.70

sistema de comunicacions tàctiques, sense que es tingui dades de si s'ha realitzat. Més recentment, l'empresa viguesa **Polyships**, del grup Rodman, ha estat negociant la venda de 25 lanxes ràpides R-46 a la Marina sueca, per un valor proper als 2.000 milions de ptes.[1]

Finalment, cal esmentar vendes periòdiques d'armes curtes, amb una mitjana de 70 milions de ptes, anuals.

En conjunt, les exportacions assenyalades signifiquen el 0'6% de les exportacions que Espanya fa a aquest país nòrdic, percentatge degut en bona mesura a la venda dels Aviocar el 1986, any en què el percentatge pujà el 2'5%.

TURQUIA

Amb Turquia, més que vendes, el que hi ha són projectes i negociacions.

Un projecte de fa anys és el de la venda de 52 avions de **CASA**, valorats en 300 milions de dòlars[2]. Quan el setembre de 1984 va visitar Espanya el cap de l'Estat Major turc, general Gurug, se li va reiterar l'oferta espanyola de vendre-li els avions de transport CN-235, però aquesta operació sembla que ja pot donar-se per descartada. Segons el SIPRI, tres d'aquests avions serien construïts a Espanya, i la resta a Turquia, amb llicència, per la Turkiye Ucak Industri.

El juliol del mateix any, visita Espanya el ministre de Defensa turc, Zeki Yavuztürk, el qual va visitar les factories d'**ENASA** i de **CETME** de cara a una possible cofabricació del canó Meroka i dels vehicles BMR a Turquia[3].

Un altre projecte que es negocia des del 1986, és la transformació de 150 tancs M-47 turcs en tancs de servei, amb una opció a fer-ho amb 550 més. La transformació la realitzaria **Talbot** a la seva factoria de Villaverde (Madrid), i tindria un valor de 75 a 100 milions de dòlars. Se n'ha signat el prototip, sense compromís ferm[4]. L'operació és, per tant, d'una gran magnitud econòmica.

La Sociedad Española de Vehículos Especiales Normalizados (**SEVENSA**),negocia també de construir a Guadalajara diversos vehicles blindats sobre rodes "Coba" per a transport de persones. Aquests vehicles tenen una velocitat màxima de 120

1 La Voz de Galicia, 22-4-88, p.41; Faro de Vigo, 22-4-88, p.6
2 SIPRI Yearbook 1986, p.369; El Periódico, 3-2-87, p.14; Ya, 14-2-85, p.12; Defense & Armament, nº 65, setembre 1987.
3 El País, 25-7-84.
4 Revista Internacional de Defensa, juliol 1986, p.985; Tecnología Militar, juliol/agosto 1987, p.64.

km./hora, poden transportar 21 persones, tenen una autonomia de 800 a 1.000 kms., i valen uns 19 milions de ptes. cada un. Existeixen negociacions amb una empresa turca per tal de fabricar a Turquia el Coba i destinar-lo a les forces de seguretat d'aquest país[1].

Si no n'hi ha prou amb aquestes negociacions, n'hi afegirem dues més: tres patrullers antisubmarins de **Bazán**, per valor de 60 milions de dòlars, i 2.500 jeeps **Land Rover**, per valor de 100 milions de dólars[2].

Així, doncs, encara que fins al moment no s'hagin dut a terme operacions importants, hi ha diversos projectes en marxa per valor de 500 milions de dòlars, alguns dels quals podrien perfectament materialitzar-se een el que resta de dècada, i amb el quel Turquia es convertiria en un dels principals clients de la indústria militar espanyola. De moment, sols s'ha exportat material (armes curtes, explosius i espoletes) per valor de 500 milions de ptes., equivalent al 0'2% de l'import de totes les exportacions d'Espanya dirigides a aquest país, al llarg del període 1980-1987.

XIPRE

Durant el trienni 1983-1985, diverses empreses espanyoles han exportat a Xipre importants quantitats d'armes curtes, per valor d'uns mil milions de ptes., una quantitat tan respectable que fa sospitar que es tracti de vendes triangulars. Aquest capítol -el 93- significa el 2'5% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país durant el període 1980-1986.

1 Tecnología Militar, juliol/agosto 1987, p.56-57.
2 Cinco Días, 4-5-87, p.21.

LES EXPORTACIONS A L'ORIENT MITJÀ

L'Orient Mitjà és, de bon tros, la zona on s'han concentrat major nombre d'armes i municions espanyoles al llarg d'aquesta dècada. Entre un 40 i un 45% de les exportacions espanyoles de material bèl.lic han estat dirigides a aquesta regió, amb un valor de prop dels 300.000 milions de ptes., a preus constants del 1987.

Dos fets clau expliquen aquesta enorme concentració. El primer és l'elevadíssim import d'unes operacions fetes amb Egipte en els primers anys de la dècada, que significa gairebé la meitat de les exportacions fetes a l'Orient Mitjà, i una cinquena part de les exportacions espanyoles d'armes realitzades a tot el món durant el període esmentat.

L'altre fet decisiu ha estat la guerra Iran/Iraq i l'allau de material fungible enviat a aquests dos països, normalment de forma triangular, és a dir, fent servir un tercer país com a fals destinatari del material bèl.lic. Aquests dos països han comprat armes i municions valorades en uns 100.000 milions de ptes., a preus d'ara, en el període 1980-1987.

Un tercer factor a afergir-hi és el que es deriva d'importants contractes establerts, en els darrers anys, amb dos països més de la zona, Aràbia i Jordània, amb els quals hi ha tractes per valor de 40.000 milions de ptes. Així, doncs, els cinc països esmentats (Egipte, Iran, Iraq, Aràbia

i Jordània), apleguen la quasi totalitat de les exportacions espanyoles a l'Orient Mitjà, amb un valor conjunt d'uns 280.000 milions de ptes., sempre a preus constants del 1987.

Exportacions d'armaments a l'Orient Mitjà
Període 1980 - 87
(a preus constants del 1987)

	milions ptes.
Egipte	142.800
Iran	76.300
Iraq	28.700
Aràbia	23.300
Jordània	17.000
Emirats Arabs Units	5.220
Kuwait	2.180
Qatar	580
Líban	385
Iemen del Nord	355
Síria	150
Israel	30
TOTAL	297.000

Aquesta quantitat no ha estat repartida proporcionalment al llarg dels anys, sinó que ha tingut un període d'acumulació notable en el quatrienni 1982-1985, que acapara el 76% del valor total, gràcies en bona part a les vendes realitzades a Egipte durant aquells anys. Sols l'any 1984 ja es registraren unes exportacions de 94.000 milions de ptes. a aquesta regió, xifra fins i tot superior al total exportat durant altres anys arreu del món.

Valor de les exportacions militars a l'Orient Mitjà, per anys. Període 1980-87
(en milions de ptes.)

	a preus corrents	a preus constants 1987
1987	32.500	32.500
1986	20.500	21.500
1985	33.000	37.800
1984	76.100	94.800
1983	26.500	36.600
1982	36.800	57.300
1981	8.300	14.800
1980	800	1.700
TOTAL		297.000

D'acord amb les nostres estimacions,les vendes d'armes a l'Orient Mitjà signifiquen el 12'3% del valor total de les exportacions espanyoles a aquesta zona, durant el període 1980-1987, percentatge molt superior a l'assolit en qualsevol altra regió. Aquest percentatge ha estat força elevat en els darrers anys, sobretot per culpa del descens general de l'activitat comercial amb la zona.

Percentatge de les exportacions d'armes sobre el conjunt de les exportacions a l'O.M.

1987	22'8
1986	12'1
1985	10'9
1984	22'3
1983	9'5
1982	15'8
1981	4'5
1980	0'7
Mitjana	12'3

Val a dir, també, que els percentatges reals són lleugerament inferiors als indicats, atès que algunes vendes a l'Iran i Iraq s'han vehiculat mitjançant tercers països que no pertanyen a l'Orient Mitjà (Grècia, Portugal, països del Sud-est Asiàtic, etc.) i, per tant, les quantitats corresponents s'han comptabilitzat fora de l'Orient Mitjà en les estadístiques de comerç.

A causa de l'important pes de les vendes triangulars i de les operacions fetes per mitjà d'intermediaris (Gamesa o International Technology), es fa difícil d'establir amb rigurositat les vendes reals de cada empresa, almenys pel que fa a les implicades en aquest tipus de comerç triangular (el grup ERT, Santa Bárbara, Esperanza, etc.). No és aquest el cas, però, d'altres empreses que exporten productes de difícil simulació, com els avions de CASA o els jeeps de Land Rover. Així, doncs, no hi ha més remei que aventurar-se a fer estimacions a partir de les tones enviades i dels tipus de productes lliurats, deduint a partir d'aquí el valor que això pot significar per a cada empresa.

En qualsevol cas, l'empresa que ha exportat material per valor més elevat ha estat ENASA, amb 102.500 milions de ptes., una quantitat tan elevada que significa, per si sola, la setena part de totes les exportacions espanyoles, arreu del món, en la dècada dels vuitanta. La quasi totalitat d'aquest import ha estat realitzat a Egipte durant els anys 1981-1985.

Empreses exportadores d'armament a l'Orient Mitjà, en el període 1980-87
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
ENASA	102.500
Bazán	48.000
Grup ERT	(45.000)
Land Rover	28.000
CASA	28.000
Santa Bárbara	(15.000)
Trabosa	8.500
Ceselsa	600
Altres (Gamesa,etc.)	(21.400)
Total	297.000

En segon lloc figuren les vendes de **Bazán**, amb 48.000 milions de ptes., fruit dels negocis establerts amb Egipte. La segueix el grup ERT, format per la mateixa **ERT**, **Expal**, **EDB**, **Esperanza**, etc., encara que la xifra que se li ha assignat (45.000 milions de ptes.), és el resultat d'una estimació elaborada a partir d'informacions insuficientment precises, cosa que pot ésser força diferent en la realitat, tant per damunt d'aquesta quantitat com per sota. Aquesta imprecisió és perquè, com ja he dit, moltes exportacions es fan per intermediaris (Gamesa i I.T.), que apleguen a d'altres empreses que no formen part del grup ERT. Es coneix el valor exacte d'algunes exportacions anuals d'empreses del grup ERT, com les d'**Esperanza** o **Expal** a l'Iraq el 1982, però no es tenen dades de l'import d'aquestes empreses en altres anys.

En quart i cinquè lloc hi figuren, amb una xifra semblant de 28.000 milions de ptes., dues empreses, **Land Rover** i **CASA**. La

primera ha fet el negoci amb l'Iran, i la segona a Jordània.

Després hi figura **Santa Bárbara**, una altra empresa de l'INI que, a part d'importants negocis amb Aràbia, sembla que està implicada amb el subinistrament de municions a l'Iran. Com en el cas de les empreses del grup ERT, es fa difícil saber el valor exacte del material enviat per Santa Bárbara, del qual també hem de fer una estimació a partir d'informacions poc consistents. Cal dir, sobre això, que els errors comesos en aquestes estimacions queden compensats amb el total que hi ha en l'apartat "d'altres empreses", que inclou certament a empreses no indicades fins al moment, però també a algunes de les esmentades (grup ERT i Santa Bárbara, per exemple). El que sembla més fiable, tot i sent una aproximació, és el valor total indicat (297.000 milions). El problema és repartir aquesta xifra.

Finalment, pel que fa a les empreses, hem de ressenyar les exportacions de **Trabosa** (8.500 milions) i de **Ceselsa**. Altres empreses que també han exportat a l'Orient Mitjà, i que o han tingut poc valor o estan incloses en l'apartat "altres", són **Plásticos Oramil**, **ENOSA**, **Control y Aplicaciones** i **Talbot**. Les dues primeres formen part de DEFEX i, com a tals, poden haver exportat llurs productes per mitjà dels intermediaris esmentats anteriorment.

Finalment, pel que fa als sectors, les xifres abans esmentades indiquen que vora la meitat del valor de les

exportacions corresponen a vehicles (140.000 milions de ptes.), seguit del de les armes i municions (64.000 milions), naval (48.000), aeronàutica (28.000), explosius (14.000), i en quantitats força menors, artilleria i electrònica.

Exportacions a l'Orient Mitjà, per sectors
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
Vehicles	140.000
Armes i municions	64.000
Naval	48.000
Aeronàutica	28.000
Explosius	14.000
Artilleria	2.000
Electrònica	1.000
TOTAL	297.000

A causa dels problemes mencionats anteriorment, les xifres relacionades amb els sectors d'armes i municions, explosius i artilleria són quelcom més que aproximatives (quasi intuitives), atès que les informacions relatives als carregaments no solen especificar sempre si es tracta d'una cosa o d'una altra. De tota manera, repetim, aquesta incertesa no invalida el total, que és molt més raonable perquè es fonamenta en tones conegudes d'exportació.

ARÀBIA

Fora d'una comanda de remolcs fabricats per **TRABOSA**, entre 1981 i 1983, i valorats en 369 milions de ptes[1], no és fins al 1984 que es comencen a realitzar operacions importants.

El juliol del 1984 visita Espanya el príncep hereu d'Aràbia i cap de la Guardia Nacional Saudí, Abdullah Ibn Abdulaziz, el qual es mostrà interessat per diversos materials espanyols (vehicles lleugers anfibis, lanxes ràpides, guardacostes, material antidisturbis, vehicles i armes lleugeres). Poc després, els mitjans de comunicació van fer referència a una propera signatura d'un contracte militar valorat en 150 milions de dòlars, que es canalitzarien mitjançant **DEFEX**. Aquesta empresa va elaborar una oferta integrada per transports per a la tropa (Pegaso 3055 i 3046), granades, fusells CETME de 7'62 i 5'56 mm., llançadors Teruel, vehicles BLR, canons sense retrocés, jeeps de Land Rover, ametralladores, i orters de 60, 80 i 120 mm.[2]

Un any abans, l'octubre del 1983 exactament, havia visitat Espanya el ministre de defensa saudí, el príncep sultà Ben Abdul Azuz, amb qui s'acordà una venda d'armes per valor d'uns 24.000 milions de ptes. Aquest acord va sofrir algun retard, i la seva quantia coincideix força amb l'acordada el 1984.

Segons fonts àrabs, a més de l'esmentat contracte, hi ha la possibilitat de finançar una indústria hispano-saudí d'armament sofisticat, Aquesta col.laboració es centraria en el camp dels míssils, electrònica avançada, avions de combat i tancs[3]. Després, ja en el 1985, el ministre de Comerç d'Aràbia visità Espanya, on inspeccionà algunes instal.lacions de l'INI.

L'operació més destacable, almenys pel que fa a l'import, és la venda de 140 vehicles blindats BMR-600, d'**ENASA**, lliurant-se'n 100 unitats el 1984 i 40 el 1985, amb un valor superior als 10.000 milions de ptes., a preus de 1987.[4] Segons algunes fonts, una delegació d'Aràbia visità Espanya el setembre del 1986 per retirar una partida de vehicles BMR que s'havien contractat per mitjà de Kashogui, i realitzada amb la mediació d'Alkántara[5].

Una altra operació negociada també el 1983 fou la venda de munició i armament de **Santa Bárbara**, per valor d'uns 51

1 Censo Oficial de Exportadores 1983 i 1984.
2 Tiempo, 13-8-84, p.41
3 Tiempo, 13-8-84, p.41
4 SIPRI Yearbook 1987, p.261; SIPRI Yearbook 1986; Revista Internacional de Defensa, febrer 1985, p.217; Tiempo, 22-9-86, p.47; El Periódico, 2-4-84; Censo Oficial de Exportadores 1985 i 1986.
5 Tiempo, 22-9-86.

milions de dòlarrs[1], i munició per a mortersfabricada per **Esperanza y Cia.**, valorada en uns 2 milions de dòlars[2]. En aquest any 1983, **Plásticos Oramil**, de San Sebastián, començà a subministrar-li granades de mà, que en el període 1983-87 pugen més de 300 milions de ptes[3].

El 1985, **Bazán** hi exporta sis remolcadors de 100 tms., valorats en 1.371 milions de ptes[4].

Del paquet negociat el 1984 destaca igualment una comanda de quatre avions de transport CN-235 de **CASA**, enviats el febrer i abril del 1987[5]. El valor dels avions és de 25 milions de dòlars (3.124 milions de ptes.)[6]. Segons sembla, la comanda pot ser augmentada a deu unitats més. Val a dir que Aràbia ja ha adquirit 40 unitats de l'avió de transport C-212 Aviocar, que CASA fabrica a Indonèsia amb Nurtanio. En tractar-se d'una cessió de tecnologia, aquesta venda no la inclourem en aquest registre[7].

També, recentment, el 26 de maig del 1987, el vaixell "Sea Baltic", de bandera panamenya, va sortir de Barcelona cap a Aràbia amb 700 tm. de bombes d'aviació i munició[8]. Podria tractar-se de material de Santa Bàrbara i Esperanza, i anar destinada a l'Iraq, atès que anava a nom d'**International Technology**.

Finalment, Aràbia podria comprar algunes unitats del camió transportador de tancs "Aljaba", tot-terreny 8*8 fabricat per **Kynos**, actualment sotmesos a prova per Aràbia mateix.[9] Aquesta pot ser una de les operacions ofertes pel ministre de Defensa, Narcís Serra, en la visita que efectuà el febrer del 1987. A la tornada, el ministre va declarar que es negociava la creació d'una empresa mixta amb Espanya, que modernitzaria els 300 tancs AMX-30 d'Aràbia[10].

---

1 SIPRI Yearbook 1986, p.396; Revista Internacional de Defensa, febrer 1984, p.117; ABC, 20-4-87, p.22; Censo Oficial de Exportadores 1986, p.1434 i 1177.
2 Diario 16, 5-1-84.
3 Censo Oficial de Exportadores 1984 a 1987; Resumen Estadístico de Exportación, capítols 73.23.290, 36.04, 84.48, 84.59, 84.60 i d'altres.
4 Memoria INI 1985; Revista Internacional de Defensa, octubre 1984, p.1549; Censo Oficial de Exportadores, p.1434 i 1177, capítol 89.02.
5 Memoria CASA 1986, p.11; Revista Internacional de Defensa, agosto 1987, p.1109.
6 SIPRI Yearbook 1987, p.261; SIPRI Yearbook 1986, p.396; Tiempo, 25-1-88, p.67; Actualidad Económica 23-2-87, p.52; Diario 16, 15-2-87, p.7; Mercado, 1-5-87, p.16; La Vanguardia, 15-2-87, p.16.
7 SIPRI Yearbook 1983, p.330; Military Balance 1987-88, p.111.
8 El País, 28-6-87, p.16
9 Defensa, n. 118, febrer 1988, p.56.
10 La Voz de Galicia, 20-2-87, p.12

En resum, Aràbia s'ha convertit en un dels principals clients de la indústria espanyola d'armament. En el període 1980-87 ha comprat material valorat en més de 23.000 milions de ptes., la major part del qual, amb posterioritat al 1983. Això vol dir el 3'5% del total de les exportacions espanyoles a aquest ric país, que no té problemes de pagament i que, justament per aquest motiu, atrau enormement l'atenció dels empresaris i de l'administració epanyola.

EGIPTE

Egipte ha estat, juntamentamb Iran i Iraq, la gallina dels ous d'or per a algunes empreses espanyoles de fabricació militar. Espanya ha exportat a aquest país diversos productes de defensa valorats en quasi 150.000 milions de ptes., a preus constants del 1987, durant la dècada dels vuitanta. Sols en el quadrienni 1981-1984, les vendes militars ja pujaren a la xifra astronòmica de 138.000 milions de ptes., quantitat molt superior de la venda feta a qualsevol altre país o a diversos continents sencers.

El cas egipci és també el paradigma del que pot passar quan es concentra l'exportació en un país poc solvent econòmicament. Una cosa és el valor del que s'ha exportat, i una altra el valor delque s'ha cobrat finalment. Xile, Marroc, però sobretot Egipte, són exemples de com l'exportació a països subdesenvolupats pot conduir a generar importants deutes, com ho explicarem després.

Les operacions amb Egipte s'han fet per mitjà de tres grans contractes amb empreses públiques. En conjunt, sumen uns 1.100 milions de dòlars. La major part de la venda es realitzà a través d'**Alkántara Iberian Exports**, una empresa creada el 1978 per estimular les exportacions espanyoles als països àrabs. Segons alguns mitjans de comunicació[1], la venda d'aquest material a Egipte va significar uns beneficis de més de 10.000 milions de ptes. a **Kashogui**, principal accionista de la societat, que ja havia manifestat alguna vegada que Alkántara li havia comportat la major font dels seus ingressos. El capital d'Alkántara està repartit entre l'INI (25%), FOCOEX (25%) i Triad International Marketing (50%), encara que arran de l'escàndol "Irangate", en el qual estava implicat Kashogui, el Govern espanyol va decidir dissoldre la societat[2]. Alkántara disposa d'una oficina central a Londres, i delegacions comercials a Aràbia, Xipre, París i Madrid. El 1980 la presidia Manuel de Prado y Colón de Carvajal, que el 1981 va presidir l'ICI (Instituto de Cooperación con Iberoamérica). Després l'ha presidida Agustín

1 Interviu, 3-6-87, p.8
2 Cambio 16, 8-6-87

Mainar, i Isidro Calzado Contreras ha fet d'administrador. Compta amb l'assessorament de l'advocat Francisco Jimenez Torres, ex-president de l'INI.

El primer contracte fou signat el 1980, i feia referència a la venda de 2.650 camions Pegaso 3046/10 (tot-terreny de quatre rodes) i 500 autobusos 5063 d'ENASA[1], amb un valor conjunt de 180 milions de dòlars[2]. La majoria d'aquest material fou entregat entre 1981 i 1982. El contracte incloïa també la venda de dues corbetes "Descubierta" i sis patrullers, tot això construït per la **Bazán**, per un valor conjunt de 584 milions de dòlars. El cost de les corbetes fou de 265 milions de dòlars[3]. Segons les estadístiques de comerç, l'import exacte de la venda fou de 37.156 milions de ptes. (46.296 milions, a preus de 1987). Foren entregades el febrer i juny del 1984, i portaven els noms de "El Suez i "Abuquir". Construides inicialment a la factoria del Ferrol per a la Marina espanyola, foren enviades després a Cartagena per a ser objecte de modificacions especificades per la marina egípcia, instal.lant-hi dues llançadores quàdruples de míssils Harpoon.[4] Els patrullers foren després retirats del contracte, i no s'han servit mai. Posteriorment es va rumorejar que es podrien servir dues noves corbetes en substitució dels sis patrullers. Per dur a terme aquest primer contracte es concedí a Egipte un crèdit de quasi 500 milions de dòlars en crèdits tous del Fons d'Ajuda al Desenvolupament.

El segon contracte es va signar el 1981, i preveia l'entrega d'altres 5.000 camions Pegaso 3046 d'**ENASA**, valorats en 250 milions de dòlars, i 2.500 jeeps (model 209) de **Land Rover**, amb un valor de 25 milions de dòlars[5]. Es concediren dos crèdits per l'import total de cada operació.

El tercer contracte es va signar el 1982, i preveia la venda d'uns altres 3.000 camions Pegaso 3046 i 200 autobusos 5063 d'**ENASA**, i també 600 vehicles blindats BMR-600 de la mateixa empresa[6], dels quals, finalment, sols se n'entregaren 250

---

1 El País, 12-11-85; Expansión, 23-12-86, p.26; Defensa, n. 44, desembre 1981, p.88; Censo Oficial de Exportadores 1986, capítol 87.02.812; Revista Internacional Defensa, març 83, p.263.

2 Memoria ENASA 1980.

3 Declaracions del ministre de Defensa, Narcís Serra, en una interpel.lació parlamentària del desembre del 1984.

4 Revista Internacional de Defensa, setembre 1983, p.1324; octubre 1983, p.1377; febrer 1984, p.193; abril 1984, p.507; El País, 11-2-87, p.14; Censo Oficial Exportadores 1985, p.1681.

5 Revista Internacional de Defensa, octubre 1983, p.1377; Actualidad Económica, 23-6-83, p.45; Censo Oficial de Exportadores 1986., capítol 87.02 i 87.06.

6 SIPRI Yearbook 1986, p.377; Revista Internacional de Defensa, octubre 1983, p.1377, i febrer 1985, p.2173; La Vanguardia, 11-2-83; Destino, 8-5-85, p.46.

unitats[1]. El valor total d'aquest tercer contracte era de 370 milions de dòlars, dels quals 80 corresponien als BMR. Les trameses de la fàbrica d'ENASA a Valladolid s'aturaren el juny del 1985, per dificultats en el pagament egipci. S'enviaven per vaixell des de Barcelona fins a Alexandria, consignats per Vapores Suardíaz. Es concediren tres nous crèdits per finançar les operacions. Un de 80 milions de dòlars pels camions, un de 12'5 milions de dòlars pels autobusos, i un darrer de 80 milions pels BMR-600. Els autobusos foren entregats entre 1982 i 1983, i la resta del material entre 1982 i 1985.[2] En relació amb aquest darrer contracte, cal recordar que l'agost del 1982 va visitar Egipte el vice-president del Govern i ministre d'Economia, Juan A. García-Díez, acompanyat del president de l'INI, Carlos Bustelo.

En conjunt, es varen concedir crèdits per valor de 978 milions de dòlars, dels quals un 85% eren del Banco Exterior de España, i el 15% restant a càrrec del Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD).

Dels 10.650 camions encarregats del model 3046, se n'han entregat, segons ANFAC, unes 9.542 unitats (576 el 1981, 3.836 el 1982, 3.275 el 1983 i 1.910 el 1984)[3]. Les trameses foren interrompudes el juny del 1985, per dificultats en el pagament. Per altres fonts, fins al final del 86 s'havien venut 8.650 unitats. Els camions els envien amb vaixells, des de Barcelona fins a Alexandria[4], i els consignava Suardíaz.

La història, doncs, és que es signen inicialment tres contractes per un valor total de quasi 1.400 milions de dòlars, i que queden reduïts a uns 1.100 milions en retirar la comanda dels patrullers. D'aquest import, Egipte sols n'ha pagat una part petita, que algunes informacions estimen en 200 milions de dòlars, per la qual cosa sols li resta per pagar uns 1.000 milions de dòlars. Fonts del Ministeri de Defensa assenyalaren que en els primers mesos del 1987, Egipte devia 185.000 milions de ptes. en concepte de contractes de venda de material de defensa[5]. El fet és que Egipte deixà de pagar el setembre del 1984, i creà aquest enorme deute a les empreses de l'INI que li havien subministrat el material.

Malgrat això, després del 1984 han continuat les converses per veure la possibilitat de subministrar més armaments. El 1985 visita l'INI el mateix president Mubarak, i el gener del 1986, el ministre de Defensa espanyol, Narcís Serra, visita

---

1 D'aquestes 250 unitats, 217 eren VIT, 13 vehicles de comandament, 10 de recuperació i 10 ambulàncies.

2 Actualidad Económica, 2-9-82, p.12-17

3 Boletín Estadístico ANFAC, gener 1981 a desembre 1987.

4 La Vanguardia, 11-2-83. Alguns dels vaixells eren el "Rivainfanzón", el "Salem" i el "Roline".

5 Expansión, 16-3-87, p.4.

Egipte per tractar del deute militar. Arran d'aquesta visita, alguns mitjans periodístics informaren d'un possible nou contracte amb Egipte, valorat en uns 100.000 milions de ptes.[1], i en el qual es preveuria la manera d'acabar de subministrar el material que faltava dels contractes anteriors, com també nous armaments. De fet, Egipte negocia des del 1982 una compra de quatre submarins S-70, classe Agosta[2]. El març del 1983, d'altra banda, arribà a Espanya el general Jacques Mitterrand, president de la societat francesa SNIAS, per negociar la participació espanyola en la construcció de tancs AMX per a Egipte, en una operació valorada en 400 milions de dòlars. Els tancs serien construïts per Santa Bárbara, que es quedaria amb el 40% dels beneficis[3]. De moment, cap d'aquests rumors no s'ha transformat en realitat.

A més de les operacions esmentades, cal també mencionar la venda d'espoletes per part d'Equipos Electrónicos, probablement el 1985[4], i de remolcs dde TRABOSA, des del 1981 al 1984, per un import proper als 900 milions de ptes., a preus del 1987[5], d'usos probablement militars. Finalment, s'han venut algunes quantitats d'armes curtes al llarg d'aquests anys, especialment el 1981 i 1984.

En resum, doncs, Espanya ha venut material a Egipte per valor de 142.800 milions de ptes. al llarg del període 1980-1985. Part d'aquest valor cal considerar-lo com a deute, ateses les dificultats d'Egipte per pagar des del 1985. De tota manera, la factura significa un 27'3% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país en el període de referència, percentatge que va depassar el 50% l'any 1984. En els propers anys no sembla que es puguin revitalitzar vells projectes, si no és que es paguin els deutes i s'arribin a acords que garanteixin els futurs pagaments. La lliçó ha estat clara, i és probable que les empreses no vulguin tornar a picar-se els dits.

EMIRATS ÀRABS UNITS

La relació amb els Emirats ha estat, sobretot, de caràcter aeronàutic. CASA va rebre el 1981 una comanda de quatre avions de transport C-212 "Aviocar", que va enviar el 1982,

1 El País, 13-1-86, p.10.
2 SIPRI Yearbook 1985, p.395.
3 El País, 14-3-83.
4 Revista Internacional de Defensa, agost 1985, p.1344.
5 Censo Oficial de Exportadores 1982 i 1983, capítol 87.14.

per valor de 2.000 milions de ptes., a preus del 1987.[1] El destinatari d'aquests avions fou l'emirat d'Abu Dhabi.

Més tard, el març del 1987, rep dues unitats més de l'avió de transport[2], probablement per a ús militar, i per valor de 1.750 milions de ptes.

A més d'aquestes trameses, s'ha sabut que hi ha hagut una exportació de 83 milions el 1986, realitzada per **Control y Aplicaciones**, de material de precisió[3], i unes vendes de **Santa Bárbara** i **ERT** el 1982. per valor de 373 i 437 milions, respectivament. Cal advertir que Dubai i altres Emirats serveixen de lloc de trànsit per enviar armes a l'Iran; no s'ha de descartar, per tant, que alguna d'aquestes exportacions hagi estat triangular.

El 7 de maig del 1988 va sortir del port de Santander, amb direcció Abu Dhabi, el vaixell "Morsoe", de Dinamarca, conegut per haver fet algun transport a l'Iran. El vaixell va carregar 179 Tms. de bombes d'aviació. La consignatària fou Cantabria de Silos.

En els propers anys és possible que hi hagi comandes de caràcter naval, derivades de la visita que el cap de l'Estat Major de les Forces Armades d'aquest país, Mohamed Saeeb Al-Badí, realitzà a la factoria ferrolana de la **Bazán**[4].

En conjunt, aquestes exportacions ssignifiquen el 6'2% del valor del total exportat per Espanya als Emirats en el període 1980-1987.

IEMEN DEL NORD

Tot i que pràcticament no hi ha hagut relacions comercials amb aquest país de la península aràbiga que manté bones relacions amb la URSS, el novembre del 1987 se li envià un important carregament d'armes, per valor de 355 milions de ptes.[5], sense que se'n tingui més informació. Aquesta venda significa el 13'7% de les exportacions espanyoles a aquest país el 1987, i el 3% de les del període 1980-1987.

---

1 Memoria CASA 1981; SIPRI Yearbook 1986; Expansión, 23-12-86, p.21; Censo Oficial de Exportadores 1983, capítol 88.02 i 88.03 bàsicament.

2 Estadísticas de Comercio Exterior. Avance por partidas, març 19

3 Censo Oficial de Exportadores 1986, capítol 90.28.971 i 90.29.900.

4 Faro de Vigo, 13-4-88, p.22

5 Estadísticas de Comercio Exterior. Avance por partidas, novembre 1987, capítol 93.

IRAN

La guerra entre Iran i Iraq ha estat un bon negoci per a les empreses fabricants d'armes europees, incloent-hi les espanyoles. Malgrat les reiterades declaracions oficials en el sentit que Espanya es mantenia al marge del conflicte, i que no s'autoritzaven les vendes de productes bèl.lics a cap dels dos països, hi ha multitud de proves que demostren el contrari i, per tant, que hi ha hagut una tolerància per tal que algunes empreses espanyoles, incloent-hi les públiques, s'aprofitessin d'aquesta guerra sagnant.

Oficialment, doncs, Espanya no ven armes a l'Iran. En resposta a una pregunta formulada el novembre del 1986 pel diputat Agustín Rodriguez Sahagún, i en relació amb el subministrament a l'Iran d'armes de fabricació espanyola, el Govern va respondre que "*s'han comptat amb les degudes garanties documentals per què l'armament d'origen nacional no arribi a cap dels contendents en la guerra Iraq-Iran. Per altra banda, el Govern no té constància que s'hagi utilitzat el territori espanyol per al subministrament d'armament d'altre origen amb destinació a Iran... Se significa que el Govern espanyol s'ha limitat a efectuar les degudes comprovacions sobre la possible utilització del territori espanyol amb les esmentades finalitats, constatant-se que no ha existit tal utilització*"[1]. Aquest darrer extrem pretenia sortir al pas de diverses informacions relatives a la utilització de l'aeroport de Barajas per enviar material bèl.lic nord-americà a l'Iran.

Davant aquestes declaracions oficials, les dades que presentem en aquest estudi mostren una realitat molt diferent. Espanya no sols ha enviat molt material militar a l'Iran, sinó que, després d'Egipte, és el pais que ha rebut, durant la dècada dels vuitanta, més productes bèl.lics espanyols, ja sigui directament o indirecta.

El que sorprèn d'això és que en aquest negoci que es vol ocultar, hi han participat empreses públiques que, se suposa, les controla el govern. Efectivament, algunes empreses de l'INI han establert negociacions amb l'Iran, des de fa uns anys, per subministrar-los diversos tipus de material. Al començament del 1984, una delegació de l'INI, en la qual figuraven tècnics de **Santa Bárbara**, va visitar Teheran. El gener del mateix any, una delegació iraniana va acudir a la **Bazán**, i s'interessà per diversos productes de l'empresa[2]. Aquesta empresa ja havia fet tractes amb l'Iran amb anterioritat, atès que el Ministeri d'Afers Exteriors va haver d'impedir, la primavera del 1983, que vengués a l'Iran diversos remolcadors i bucs de guerra de segona mà, per un

---

1 Boletín Oficial de las Cortes Generales, 20-2-87.
2 El País, 13-11-86, p.2.

import no precisat[1].

El president egipci mateix va haver de demanar a Felipe González, durant la seva visita a Egipte, que Espanya deixés de proveir de munició l'Iran. Segons la revista "Al Magalla", l'Iran hauria obtingut fins al moment més de 300.000 bombes espanyoles[2].

A part de les vendes triangulars que comentarem, se sap que algunes empreses privades espanyoles han venut a l'Iran material de doble ús (d'utilització civil i militar). Concretament, una empresa de cautxú amb domicili a Madrid, ha subministrat regularment soles per a les rodes dels tancs iranians, i una altra empresa, en aquest cas catalana, va reexportar a l'Iran material electrònic adquirit als Estats Units, fet que va originar les protestes de l'aleshores ambaixador nord-americà a Madrid.

Segons alguns mitjans de comunicació[3], el coronel Esmail Hoseini, segon cap de l'Estat Major de les Forces Aèries Iranianes, va visitar Espanya l'octubre del 1986, i negocià amb diverss empresaris espanyols i nord-americans el subministrament de material militar a l'Iran. Segons sembla, Hoseini s'entrevistà, entre altres, amb Forzim Azima, iranià resident als Estats Units que habitualment viatja a Espanya, i que ha estat relacionat amb l'"Irangate". Hoseini visità les instal.lacions de Santa Bárbara i d'una empresa de camions, i s'interessà pel transport de tancs[4] i tubs de radar[5]. Posteriorment, els visitants iranians marxaren a Portugal, un dels països on solen obtenir amb facilitat els certificats de darrera destinació que permeten la realització de vendes triangulars.

Aquests contactes i visites no haurien tingut lloc si, de forma clara i taxativa, l'Iran sabés que no pot fer negocis militars amb empreses espanyoles. Des del moment que hi han negociacions al llarg dels darrers anys, vol dir que s'ha establert sistemes d'enviar material. I com s'ha demostrat en nombrosos mitjans de comunicació, tot i donant xifres diferents, amb grans quantitats. Així, per algunes fonts[6], l'Iran i l'Iraq han rebut, sols el 1986, més d'11.000 tm. d'explosius procedents d'Espanya[7]. D'altres mitjans han estimat que les trameses efectuades des de Barcelona a aquests dos països, espececialment a l'Iran, signifiquen un valor mínim de 160 milions de dòlars (més de 20.000 milions

1 El País, 24-4-83, p.14.
2 Jaén, 3-2-87, p.15.
3 El País, 15-11-86, p.4
4 Una empresa espanyola que fabrica aquest tipus de transports és Kynos.
5 Interviu, 26-11-86, p.20.
6 Diario 16, 7-4-87, p.8
7 Segons els nostres càlculs, la xifra podria ser superior a les 18.000 tm.

de ptes.) entre els anys 1984 i 1986[1]. Per aquestes fonts, entre l'octubre del 1986 i el març del 1987, en mig any, foren exportats des de Barcelona un total de 5.883 tm. d'armament a l'Iran i l'Iraq, per un valor superior als 7.000 milions de ptes. I *"si a aquesta quantitat si afegeixen les trameses de 9.200 tms. detectades en el port de Barcelona el 1984 i principi del 1985, el volum del negoci depassa els 160 milions de dòlars esmentats. Aquesta aproximació, pel cap baix, no inclou els enviaments enregistrats en els nou primers mesos del 1986"*[2].

Segons altres fonts[3], des que el PSOE governa s'han autoritzat trameses a l'Iran, encara que per via indirecta, valorades en 35-40.000 milions de ptes., xifra que coincideix notablement amb les estimacions que fem en aquest treball.

Segons una font d'origen força diferent, la cadena de televisió nord-americana ABC, Espanya envià a l'Iran, durant l'any 1986, un total de dotze vaixells carregats d'armes i explosius, utilitzant certificats de destinació falsos. Els vaixells sortiren especialment de Santander, i s'esmentava la participació de l'empresa Explosivos Rio Tinto (ERT)[4].

Com podrà comprovar-se en els quadres adjunts, la major part de les vendes a l'Iran s'han fet amb la participació d'altres països, que han facilitat certificats falsos de darrera destinació. Destaquen les "col.laboracions" de Líbia, Portugal i Síria, a més de diversos països asiàtics (Tailàndia, Singapur, Filipines, Indonèsia i Paquistà), i de Grècia, Argentina i Nigèria. L'experiència demostra que, per norma, cap de les trameses dirigides oficialment a aquests països arriben a la seva destinació teòrica. Un cop ha sortit de les 12 milles jurisdiccionals, el vaixell agafa una altra ruta, fins a arribar al port iranià, normlment el de Bandar Abbas.

La major part del material enviat a l'Iran està format per productes fungibles (bombes, granades, munició, etc.), propis d'una guerra de desgast com la que l'Iran du a terme contra l'Iraq. Una estimació moderada sobre els explosius i municions enviats des d'Espanya a l'Iran, en els darrers anys, se situaria per damunt les 68.000 tm., la major part de les quals havien estat enviades en el trienni 1985-1987. Segons els nostres càlculs, la distribució anual d'aquestes trameses ha estat aproximadament la següent:

---

1 El País, 11-5-87, p.15. Aquesta font es refereix a l'enviament de 3.178 tm. de bombes d'aviació, 3.256 tm. de munició artillera, 74 tm. d'engegades, 2'5 tm. d'explosius i 1'5 tm. de munició.

2 El País, 13-10-87, p.17

3 Cambio 16, n. 846, 15-2-88, p.21; El Globo, 25-3-86, p.6.

4 El Periódico, 25-2-87, p.14

Explosius i municions enviats a l'Iran

	tm.
1987	17.000
1986	16.000
1985	28.000
1984	4.000
1983	1.500
1982	1.500

El valor d'aquestes exportacions podria aproximar-se als 50.000 milions de ptes., a preus constants del 1987. Les empreses o societats intermediàries implicades en aquest comerç d'explosius i municions, haurien estat les següents:

Empreses exportadores d'explosius i municions

	Valor aproximat, en milions ptes. de 1987
GAMESA (Santa Bàrbara, ERT, ECIA, etc.)	29.400
Grup ERT (ERT, Expal, EDB, etc.)	11.000
International Technology	7.400
Altres	2.200

L'import de cada empresa, encara que sigui aproximat, és dificil d'establir-lo, des del moment que solen canalitzar llurs exportacions per mitjà de Gamesa o d'International Technology, indistintament, quan no ho fan directament. GAMESA és, però, el principal intermediari en aquest flux vers l'Iran.

Segons alguns mitjans de comunicació[1] GAMESA va subministrar a l'Iran material bèl.lic valorat en 85 milions de dòlars (uns 10.200 milions de ptes.), valent-se d'una llicència d'exportació tramitada fraudulentament a Lisboa. Les exportacions es portaren a terme des dels ports de Barcelona i Santander, i durant el període octubre 1986-març 1987. La Junta Interministerial que controla les exportacions d'armes va donar llum verd a l'operació, estenent la corresponent llicència d'exportació a GAMESA i el permís per transportar el material fins a Lisboa, per a "ús exclusiu" del Ministeri de Defensa português[2]. Malgrat descobrir-se l'engany i que es comencés a investigar l'afer, les vendes de GAMESA no

1 El País, 15-10-87, p.20
2 El País, 13-10-87, p.17

s'interromperen[1]. És més, i tal com ja va denunciar en el moment oportú el diputat Curiel, *"hi ha tècnics de GAMESA que s'estan a Teheran des de fa quasi dos anys, assessorant i complint la part del contracte corresponent"*[2]. Curiel va dir també que tenia proves que l'empresa **Flick Canarias** gestionava la tramessa d'armes a l'Iran, i era l'encarregada de contractar els vaixells, comprar les armes i treure-les del port de Las Palmas.

S'ha dit, també, que GAMESA, ERT i d'altres empreses han negociat amb l'Iran l'enviament de materials militars valorats en 280 milions de dòlars, a través de Líbia i Síria. La primera comanda era del setembre del 1983, i era de 100 milions de dòlars. La segona era de productes valorats en 180 milions de dòlars, que serien subministrats entre 1984 i 1986. Segons aquestes fonts, el material de GAMESA ja pujava 100 milions de dòlars[3].

La major part dels vaixells destinats a l'Iran foren consignats per **Sea Spain**, empresa que representa la societat estatal Islamic Republic of Iran Shipping Lines (IRISL). La relació és més que evident. D'altres consignatàries que han treballat per enviar a l'Iran són **Cargomaster** i **Cantabria de Silos**. Pràcticament tots els vaixells sortiren dels ports de Santander o Barcelona, almenys pel que fa a les exportacions conegudes.

Alguns d'aquests transports procedien de l'estranger. Almenys onze vaixells provenien del port francès de Cherbourg, i quatre més del port belga de Zeebrugge. Aquests han estat, també, les trameses que han aixecat la llebre i l'escàndol, en veure-s'hi implicades diverses empreses europees. Entre elles, naturalment, les espanyoles **ERT** i **Santa Bàrbara**.

El 1986, Santa Bàrbara va acceptar de participar, com a tapadora, en una tramesa de 250 tm. de pólvora i més d'un milió de detonadors a l'Iran, eludint l'embargament vigent a diferents països. Santa Bàrbara havia de substituir l'empresa grega Elviemek, que ja havia estat descoberta en els seus afers triangulars. Des de la primavera del 1987, aquesta darrera empresa és presidida per Jorge Burr, home de confiança del productor d'armes xilè Carlos Cardoen, i director de la fàbrica que aquest darrer ha muntat a Pontejos (Santander), amb el nom d'IMECSA[4].

Segons sembla, Santa Bàrbara havia de cursar una sèrie de comandes a la fàbrica d'explosius Poudreries Reunies del Belgique (PRB), que després canviaria de nom, dient-se Gechem, i aportaria les coresponents llicències d'importació. El 21 de febrer del 1986, un tren arribà a Irun carregat amb

1 El País, 14-10-87, p.15
2 Deia, 3-5-87, p.6
3 El País, 10-2-87, p.13 i 12-5-87, p.15.
4 El Globo, 25-3-88, p.13.

140 caixes plenes de 834.000 detonadors, que foren enviats a la fàbrica que Santa Bárbara té a Toledo. Poques setmanes després, les caixes foren embarcades a Santander i enviades des d'allí a la societat grega Elviemek, que les traslladà al port iranià de Bändär Abbas.

Aquest fou, segons sembla, l'únic carregament que entrà a l'interior del país. Vuit partides més passaren de trànsit pel port de Santander, a bord de cinc bucss, que hi carregaren més materal espanyol. Tots els vaixells foren fletats per la societat sueca Scandinavian Commodity (Scanco). L'operació havia estat preparada per una xarxa d'empreses europees que traficaven amb l'Iran, sota la coordinació de la societat belga PRB/Gechem, i amb la participació de la sueca Bofors[1].

Al marge d'aquestes trameses d'explosius i municions, hem de mencionar igualment tres exportacions més de material militar espanyol, i d'un import més que considerable.

La més quantiosa és la de **Land Rover**. Aquesta empresa va rebre el 1982 una comanda per subministrar 12.000 jeeps dels models 88 i 109 a l'Iran. Com ja s'ha esmentat en altres ocasions, els jeeps no són considerats com a material militar per les autoritats espanyoles, cosa per la qual no estan subjectes a controls restrictius. Land Rover va enviar aquestes unitats en el període 1983-1986. Anterioment ja havia venut un miler d'unitats a l'Iran. L'import total d'aquesta exportació puja 21.000 milions de ptes., a preus constants del 1987[2]. Xifra que és massa elevada per a no ser considerada en les anàlisis de les vendes a l'Iran.

Atès que Land-Rover té les factories a la província de Jaén, els jeeps s'enviaven a Màlaga, i des d'allí s'enviaven amb vaixell fins al port turc de Sansun. Alguns dels vaixells que participaren en aquestes trameses foren l'"Iran Salam". "Iran Elham", "Iran Ershad", "Iran Adala" i "Merapi".

L'altra exportació fa referència a la venda de gran quantitat de remolcs fabricats per **TRABOSA**, de Mollet (Barcelona), el 1984, per valor de més de 5.000 milions de ptes. a preus d'ara[3]. La magnitud de la xifra indica que es tracta d'una comanda militar, a menys que, de cop i volta, a tots els iranians els agafés el rampell d'anar a fer camping...

La darrera exportació per comentar és la que es refereix a **ENOSA**, una altra empresa de l'INI, que ha estat acusada en diverses ocasions de vendre material òptic d'ús militar a l'Iran[4]. Segons el Cens d'Exportadors, el 1983 va enviar a

1 El Globo, 25-3-88, p. 6-12.
2 Censo Oficial de Exportadores, de 1981 a 1987
3 Censo Oficial de Exportadores 1985, p.1676, i 1986, p.1424. capítol 87.14.430.
4 El País, 16-3-84, p.18

aquest país diversos aparells valorats en 11 milions de ptes.[1] L'import exacte de tot el que hagi pogut enviar a l'Iran és desconegut.

En total, doncs, el material enviat a Iran al llarg d'aquesta dècada, pot pujar 76.000 milions de ptes. Una primera estimació d'aquest import per sectors ens dóna que la meitat d'aquest valor correspondria a municions (38.000 milions de ptes.).

Exportacions a Iran, per sectors, 1980-87.
(a preus constants del 1987)

	milions ptes.
Armes i municions	38.000
Vehicles	26.300
Explosius	10.000
Artilleria	1.900
Electrònica	100
Naval	-
Aeronàutica	-
TOTAL aproximat	76.300

En aquest cas, no és possible cercar el percentatge d'aquest import sobre el volum total de les exportacions espanyoles a l'Iran, atès que bona part de les exportacions a què ens hem referit, com que són triangulars, han d'estar ressenyades en les estadístiques comercials d'altres països (Líbia, Síria, etc.). El material bèl.lic exportat a Iran, segons els nostres càlculs, significaria el 19'5% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país, en el període 1980-87, si hagués estat canalitzat íntegrament i directament cap a l'Iran. Com que no és així, repetim, aquest percentatge no té cap valor i no pot orientar-nos com en altres països. En qualsevol cas, es tracta d'un flux importantíssim de diners, que situa l'Iran al segon lloc del ranking de països receptors de material bèl.lic espanyol.

1 Censo Oficial de Exportadores 1984, capítol 90.13.803.

IRAQ

Com ja hem comentat, la guerra entre Iran i Iraq ha estat molt beneficiosa per a la indústria d'armamament espanyola, des del moment que li ha comportat nombroses comandes de material militar, tant d'un país com de l'altre.

Atès que les vendes d'armes a l'Iraq estan teòricament embargades, per tractar-se d'un país en guerra, la major part de les trameses es fan per intermediació d'un altre país, en aquest cas Jordània, que és qui facilita els certificats de darrera destinació. Es d'aquesta manera com la major part de les exportacions conegudes a l'Iraq van a parar prèviament al port jordà d'Aqaba, al nord del Mar Roig. Molts d'aquests enviaments es fan amb la participació de la **Jordan Shipping Line**[1]. Les trameses des de Barcelona solen estar consignades per **Cargomaster** en la seva major part.

Les relacions militars amb l'Iraq, però, no han estat pas sempre triangulars, sinó que han estat precedides de diversos contactes oficials, el que fa suposar que han existit una sèrie d'acords que expliquen els importants fluxos de materials enviats a aquest país.

El ministre de Defensa de l'Iraq, Aduan Jairalla visità Espanya el maig del 1979, retornant una visita que mesos abans havia efectuat a Bagdad l'aleshores vice-president del Govern, general Gutierrez Mellado. El tema fonamental del viatge del ministre iraquià va consistir a concretar acords per l'adquisició d'armaments espanyols.[2]

Al cap de poc, el febrer del 1980, el president del Govern Adolfo Suarez va visitar l'Iraq, i tractà sobre la possible venda de material bèl.lic espanyol[3]. Diverses autoritats militars i experts en armaments d'Iraq van visitar Espanya en diverses ocasions amb aquesta finalitat. Com pot constatar-se, la relació era prou fluida com perquè es duguessin a terme negocis importants en aquest terreny.

El 1981 es fa una primera operació important. A través de Jordània, **Land Rover** exporta uns 1.500 jeeps, que són entregats entre 1981 i 1982, amb un valor actual d'uns 2.400 milions de ptes[4]. Aquesta operació fou denunciada pel diputat Enrique Curiel al Congrés[5]; la resposta del ministre d'Indústria fou que els jeeps no són considerats material militar i que, per tant, no estaven subjectes a embargament..

1 Cambio 16, 15-2-88, p.21
2 Tele/Express, 1-6-79
3 La Vanguardia, 7-2-80
4 Castilla, 13-5-87, p.29; Censo Oficial de Exportadores 1985, 1983 i 1982; Estadísticas de Comercio Exterior de España 1981 i 1982.
5 Comisión de Industria, Sesión 12-5-87

El 1982 és l'any del negoci amb l'Iraq, en coincidir les primeres vendes d'explosius, armes curtes i municions a aquest país, via Jordània, amb dos contractes més d'armes pesades i de difícil camuflament, realitzades directament a l'Iraq amb tots els vist-i-plaus del Govern d'UCD.

La primera d'aquestes vendes fou la de 24 helicòpters BO-105 de CASA. La comanda datava del 1979,any en què es concedí la llicència d'autorització. Inicialment, els helicòpters havien de prestar funcions sanitàries a Espanya, però després foren dotats de blindatge a la factoria que CASA té a Getafe (Madrid), i exportats d'allí a l'Iraq. Estan dotats de míssils Hot, i tenen una funció de lluita contra-carro. El preu de la venda fou de 3.280 milions de ptes[1] (uns 30 milions de dòlars), equivalents a 4.200 milions de ptes. del 1987.[2] Segons el SIPRI[3], foren entregades 12 unitats el 1983 i 12 més el 1984. Altres fonts donen dades diferents[4], però sembla clar que els helicòpters foren entregats entre el 1981 i el 1984.

El 1985, Iraq va demanar 60 unitats més d'aquest helicòpter, i va ser denegada la petició pel Govern espanyol. El valor d'aquesta nova comanda s'elevava a 10.200 milions de ptes[5]. Diverses fonts havien donada per feta la venda de nous helicòpters[6]. No es té constància, però, que se n'hagin venut més unitats.

Val a dir, igualment, que hi ha una comanda del 1981 sobre 20 avions de transport C-212[7] i d'un nombre no determinat d'avions d'entrenament C-101[8] de CASA, que no ha depassat el llindar de la simple petició, i no sembla que sigui factible satisfer-la en aquests moments.

La segona operació iniciada el 1982 es refereix a la venda de 200 vehicles blindats BMR-600 d'ENASA[9]. Segons sembla, foren entregats unes cinquanta unitats anuals durant el quatrienni 1982-1985. Aquesta venda també fou denunciada pel diputat Curiel al Congrés, el novembre del 1986. El valor de

---

1 Censo Oficial de Exportadores 1986 i 1983.

2 El País, 25-6-85, p.15; 10-2-87, p.13; 17-5-87, p.7; El Periódico, 24-11-86, p.8; Tiempo, 6-12-82, p.58-59; Mercado, 1-5-87, p.16.

3 SIPRI Yearbook 1984.

4 Per Tiempo (6-12-82), s'entregaren 20 unitats abans d'acabar el 1982. Segons les estadístiques de comerç, el 1982 s'entregaren 8 unitats.

5 El País, 25-6-85, p.15

6 Segons Mercado (1-5-87), a l'agost del 1984 es signà un acord de venda de 24 aparells més. El SIPRI Yearbook del l'any 84, per la seva banda, es referia a una nova exportació de 32 aparells.

7 SIPRI Yearbook 1985, p.401

8 SIPRI Yearbook 1986

9 SIPRI Yearbook 1986; El Periódico, 20-11-86; Alto Aragón, 15-2-87, p.12.

l'exportació pot estimar-se en uns 1.000 milions de ptes., a preus actuals.

Fora d'aquestes tres operacions, la resta de vendes es refereixen a municions, explosius i armes lleugeres, per part d'empreses que han utilitzat la via jordana. Algunes fonts[1] s'han referit a l'existència d'un contracte signat el gener del 1981 amb l'Iraq, per valor de 100 milions de dòlars. Tot i no saber si ha existit o no aquest contracte, les nostres dades avalen almenys l'existència d'importants vendes, al llarg d'aquests darrers anys, per un import similar.

La premsa s'ha fet ressò d'algunes exportacions poc clares. Empreses com **EXPAL**, de Gasteiz, que ha estat assenyalada d'haver enviat material el 1984[2], via Jordània, o **Santa Bárbara**, que hauria enviat municions també des de Jordània[3]. Aquestes i altres empreses espanyoles han rebut acusacions de violar sistemàticament l'embargament d'armes a Iraq. Les empreses s'excusen adduint que sols exporten a Jordània el que és legal, i que no tenen responsabilitat sobre si, després, aquest material va a parar al front iraquià. D'entre aquestes acusacions, una ha tingut ressonància internacional, pel que en farem menció especial.

Segons s'ha comprovat, el febrer del 1984, l'Iraq va utilitzar armes químiques (gas mostassa exactament) en la batalla de les illes Madjun. Existeixen documents que mostren l'enviament de 2 tm d'aquest producte des de la base de Torrejón a l'Iraq, concretament el día 21 de gener del 1984, mitjançant un avió procedent dels Estats Units. Posteriorment, el març del 1984, una missió de les Nacions Unides que va inspeccionar el terreny iranià afectat pel gas mostassa, va descobrir una bomba intacta amb espoleta de l'empresa espanyola **EXPAL**. Segons sembla, el gas s'hauria pogut obtenir també a partir d'una exportació d'etilè realitzada el 1982, atès que aquest darrer producte pot convertir-se en iperita en una refineria. En d'altres ocasions, com el març del 1988, Iraq sembla que ha tornat a utilitzar productes químics contra Iran.

El cert és que durant el període 1980-1987, i especialment des del 1982, s'han exportat a l'Iraq, normalment a través de Jordània, un mínim de 21.000 tm de municions, explosius i armes lleugeres des d'Espanya, amb un valor probablement superior als 20.000 milions de ptes. Aquesta és l'avaluació que fem de les vendes triangulars vers l'Iraq des d'Espanya. Quasi la meitat d'aquestes exportacions foren realitzades en els anys 1982 i 1984. Aquesta, repeteixo, és la conclusió de les dades disponibles, cosa que no vol dir que en altres anys no s'enregistressin exportacions importants; simplement, no són de domini públic.

1 El País, 10-2-87, p.13
2 Egin, 25-6-87, p.26
3 Alto Aragón, 15-2-87, p.12

Segons les informacions despreses dels quadres adjunts, podem estimar que s'han enviat a l'Iraq les quantitats següents de material:

Municions, explosius i armes lleugeres enviades a l'Iraq, directament o via Jordània

	Tms.
1987	2.000
1986	2.500
1985	500
1984	8.000
1983	400
1982	7.200
1981	200
1980	200
Total aproximat:	21.000

La major part de les exportacions conegudes sortiren del port de Barcelona, actuant com a consignatària l'empresa **Cargomaster**.

Si a aquesta xifra aproximativa, hi afegim el valor del BMR d'ENASA , els helicòpters de CASA i els jeeps de Land Rover, ens dóna un volum total d'exportacions d'uns 28.700 milions de ptes., a preus del 1987, per al període 1980-87. Aquesta xifra significa el 14% del valor total de les exportacions espanyoles a l'Iraq. Atès que una part important dels explosius i municions dirigits a aquest país van amb certificat de darrera destinació referida a Jordània, cal rebaixar aquest percentatge pel que fa al comerç espanyol amb Jordània. Així, l'estimació més raonable és que les vendes d'armes a l'Iraq representen un 10% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país.

Les dades conegudes permeten estimar que més de la meitat del tonatge de municions i explosius fou enviat pel grup **ERT** (unes 13.000 tones), i que una quarta part fou enviat pel consorci **International Technology** (unes 5.500 tones). 2.000 tones més no tenen paternitat coneguda, encara que podrien pertànyer als dos grups citats anteriorment.

A partir d'aquestes estimacions, repeteixo que aproximatives i per tant subjectes a error avaluatiu, podem efectuar el quadre següent, relatiu a l'import de les exportacions de cada una de les empreses implicades, i en relació amb el període 1980-1987.

Estimació de les vendes a Iraq, per empreses
(preus constants del 1987)

	milions de ptes.
Grup ERT / EDB	13.300
Grup Int. Technology	5.100
CASA	4.200
Santa Bárbara	1.000
Land Rover	1.000
(No localitzades)	4.100

D'acord amb aquesta estimació, el grup ERT, format per la mateixa **ERT**, **Explosivos Alaveses (EXPAL)**, **Explosivos de Burgos (EDB)** i **Esperanza (ECIA)**, entre d'altres empreses, és el grup que ha venut més gran quantitat de material a l'Iraq, encara que via Jordània. El segueix, amb una quantitat força menor, el grup **International Technology**, que canalitza les exportacions de diverses societats públiques (**Santa Bárbara**, especialment) i privades. Es curiós observar, en aquest sentit, que a partir del 1985 quasi desapareixen les trameses fetes a nom d'ERT o EDB, i apareixen les d'International Technology. Un exercici de sentit comú ens faria veure que podria ser el mateix, però amb nom diferent. Això no és res més, és clar, que una hipòtesi que no podem garantir.

Les exportacions d'**Esperanza** poden ser realment quantioses, atès que sols l'any 1982 assoliren els 3.500 milions de ptes. En aquest mateix any, **Expal** va exportar-hi material per valor d'uns 1.000 milions de ptes., i **Santa Bárbara** per 1.686 milions. Totes aquestes vendes van fer-se via Jordània.

Per sectors, i sempre d'una manera aproximada, la distribució de les exportacions realitzades a l'Iraq, directament o per mitjà de Jordània, és la següent:

Distribució, per sectors, del material enviat a Iraq en el període 1980-87
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
Armes i municions	16.700
Explosius	4.300
Aeronàutic	4.200
Vehicles	3.400
Artilleria	100
Electrònica	-
Naval	-
Total	28.700

Com pot comprovar-se, un 73% del valor del material enviat es refereix a productes fungibles, propis d'una guerra de desgast com la de l'Iraq amb l'Iran.

En els propers anys, aquest comerç tan actiu pot veure's dificultat per entrebancs legals (major control) i polítics (és una qüestió cada cop de major domini públic). De tota manera, les empreses tenen encara mitjans per esquivar la llei, i la guerra Iran-Iraq no sembla que s'agi d'acabar aviat. No és extrany, doncs, que el 1987, una dotzena de militars iraquians visitessin instal.lacions del País Basc, i es rumoregés sobre unes proves amb un míssil tipus Exocet[1]. Mentre hi hagi guerra hi haurà empreses que intentaran augmentar llurs vendes, encara que sigui al preu d'allargar fins a l'infinit la letalitat d'una guerra tan absurda com la que porten a terme Iran i Iraq.

ISRAEL

Espanya no ha tingut fins ara cap mena de relació comercial amb Israel de caràcter militar, fora d'una venda d'electrònica informàtica de part d'**ERIA** el 1983. Les exportacions d'armes curtes han estat també insignificants (28 milions de ptes. en el període 1980-1987). Des del 1986, però, hi ha negociacions amb l'empresa **Talbot España**, per tal que aquesta societat modernitzi els tancs M-47 israelians[2]. Talbot ja té experiència en aquests afers, atès que ja ha modernitzat uns 500 tancs de l'exèrcit espanyol. Una delegació de Talbot va visitar Israel, el gener del 1986, per conversar sobre aquesta qüestió.

JORDÀNIA

Des de fa anys, Jordània està interessada a establir la infrastructura per a una indústria de defensa pròpia, en la qual Espanya podria aportar tecnologia.

L'abril del 1984, el ministre d'Afers Exteriors, Fernando Morán, va visitar aquest país, i sembla que tractà sobre la venda de material militar espanyol. Un any després, el març del 1985, el rei Hussein va visitar Espanya, i el febrer del 1987, és el ministre de Defensa, Narcís Serra, el que viatjà fins a Jordània.

---

1 Tiempo, 14-12-87, p.73.
2 Revista Internacional de Defensa, abril 1986, p. 506.

De tot aquest seguit de visites, s'han establert una sèrie de contractes de caràcter militar. Uns fan referència a vendes aeronàutiques, que comentarem tot seguit. Els altres es refereixen a un tema molt més obscur. Jordània és el país que utilitza Iraq per proveir-se d'armaments. Jordània lliura els certificats de darrera destinació, i amb aquest paper es legalitzen vendes de materials que van a parar directament a l'Iraq, tal com s'explica en l'apartat corresponent a aquest darrer país.

Així, doncs, hem tret del registre jordà totes aquelles exportacions que, per la seva naturalesa, sembla que han anat dirigides a l'Iraq. Si no fos així, Jordània seria un país replè de municions, bombes i explosius, cosa que no és el cas.

Del material enviat realment a Jordània, com dèiem, la major part ha estat venut per CASA, i recentment. L'operació més important és la venda de 16 avions d'entrenament bàsic avançar C-101 Aviojet, valorats en 90 milions de dòlars (uns 15.000 milions de ptes.)[1]. El contracte se signa el desembre del 1984, i s'entrega la primera unitat el juliol del 1987[2]. Durant el 1987 sembla que s'han lliurat unes set unitats[3]. La resta devien ser exportades el 1988.

Segons algunes fonts, l'operació ha estat finançada per Aràbia. Per facilitar la venda, es formà un consorci de bancs. Espanya concedí un crèdit de 90 milions, un 20% del qual a càrrec del Fons d'Ajuda al Desenvolupament.

L'altre acord, signat el juny del 1985, es refereix a la venda de dos avions de transport CN-235, que són lliurats el 1987. El valor de les dues unitats és d'uns 900 milions de ptes[4]. La tercera operació, finalment, es refereix a un avió C-212 "Aviocar", amb versió de reconeixement aèri, el valor del qual és de 450 milions de ptes[5]. En conjunt els 19 aparells venuts assoleixen un valor de 16.350 milions de ptes., aproximadament.

---

1 SIPRI Yearbook 1986; SIPRI YEarbook 1987, p.253; Revista Internacional de Defensa, maig 1985; Memoria CASA 1986; Tecnología Militar, desembre 1987, p.60.

2 Revista Internacional de Defensa, juliol 1986, p.982, i octubre 1987, p.1413; Navarra Hoy, 17-2-87, p.14; La Vanguardia, 20-6-85, p.16.

3 Estadísticas de Comercio Exterior. Avance por partidas, gener a desembre del 1987.

4 Revista Internacional de Defensa, agost 1985, p.1349; El País 22-6-85, p.37; SIPRI Yearbook 1986, p.253; SIPRI Yearbook 1987 p.253; La Vanguardia, 15-2-87, p.16.

5 Revista Internacional de Defensa, agost 1985, p.1349; SIPRI Yearbook 1986; SIPRI Yearbook 1987, p.253; El País, 22-6-85, p.37; Military Balance 1987-88, p.102.

Lligat amb la primera de les operacions abans esmentades, **CESELSA** ha entregat, el 1987, un simulador de vol de l'avió C-101, valorat en uns 600 milions de ptes[1].

Atès que fins el 1987 no s'han efectuat els primers lliuraments reals de material militar, no té sentit considerar aquí el percentatge del valor d'aquest material sobre el conjunt de les exportacions espanyoles a aquest país. Fins al 1986, ha estat nul, i a partir del 1987, serà d'un nivell molt elevat.

KUWAIT

L'única exportació coneguda a aquest país és la d'uns 400 remolcs fabricats per **TRABOSA**, de Mollet, a partir del 1980, i que molt probablement tenen un ús militar. El valor d'aquestes exportacions, a preus del 1987, és de 2.178 milions de ptes, i fa referència del 1980 fins al 1983[2].

Aquestes vendes signifiquen el 2% del valor total de les exportacions espanyoles a Kuwait en el període 1980-1987.

LÍBAN

Espanya no ha exportat al Líban més que petites quantitats anuals d'armes curtes, per valor de 50 milions de ptes. anyals de mitjana.[3] El 1987, el 27 de gener exactament, sembla que un vaixell, el "Ville d'Aurore", va partir del port de Barcelona cap a Beirut, amb 46 tm d'armament[4]. A la documentació oficial constava que el carregament anava al port de Mersin (Turquía).

Tot plegat no significa més que el 0'3% del valor de les exportacions espanyoles a aquest país, en el període 1980-1987.

---

1 Revista Internacional de Defensa, gener 1987, p.113; Expansión, 23-12-86, p.29 i 16-11-87, p.9; Tecnología Militar, desembre 1986, p.89.
2 Censo Oficial de Exportadores, de 1981 a 1984, capítol 87.14.
3 Estadísticas de Comercio Exterior, de 1980 a 1986.
4 ABC, 3-9-87, p.49.

QATAR

D'aquest petit país de la península aràbiga sols es té referència d'una exportació feta per **Esperanza** l'any 1982, per valor de 377 milions de ptes., xifra equivalent a quasi la meitat de les exportacions que Espanya dirigí aquell any a Qatar.

També es té coneixement que s'envià algun tipus de material el 1986, sense saber-ne més detalls[1].

La venda esmentada en primer lloc significa un 5'7% del valor total de les exportacions espanyoles a Qatar, durant el període 1980-1987.

SÍRIA

Síria és un país aliat de l'Iran, al qual ajuda a subministrar armes, tot concedint falsos certificats de darreres destinacions a les empreses que estiguin interessades a enviar material a Teheràn. En el registre d'enviaments a aquest darrer país, es mostren alguns casos d'aquestes vendes triangulars.

No es tenen referències d'haver venut material militar a Síria en els darrers anys, si no és algunes petites quantitats d'explosius[2] que, repetim, també podrien haver anat a parar a l'Iran. En tot cas, l'import que podem asignar a Síria és de poc valor, i no significa més que l'1% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país.

---

1 Declaracions del ministre d'Indústria en el debat parlamentari sobre exportacions d'armes.

2 Estadísticas de Comercio Exterior, 1980, 1981 i 1983, capítol 36.

EXPORTACIONS A L'ÀSIA

La zona asiàtica que no comprèn l'Orient Mitjà no ha estat mai una regió fàcil pels intercanvis comercials des d'Espanya. La llunyania i la manca d'un passat colonial amb els països asiàtics, poden ésser les causes d'aquesta escassa presència.

En el terreny armamentístic ha passat exactament el mateix. En el període 1980-1987, els països asiàtics han comprat material militar a Espanya per un valor de 26.600 milions de ptes., a preus constants del 1987. Es, per tant, la zona que presenta un volum menor d'importacions d'armes espanyoles (amb l'excepció lògica d'Oceania).

Exportacions d'armes espanyoles
a l'Àsia (sense Orient Mitjà)
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987		% /total exportac.
1987	3.403	3.403		2'0
1986	1.283	1.350		0'7
1985	2.768	3.169		1'2
1984	2.849	3.550		1'6
1983	2.265	3.141		1'6
1982	4.714	7.335		4'8
1981	1.480	2.630		1'8
1980	994	2.026		2'0
Total		26.604	Mitjana:	1'8

Malgrat que el nivell anual d'exportacions d'armes és baix (entre 3 i 4.000 milions de ptes. anuals), a causa del reduït

import del conjunt del que s'ha exportat a la regió, el percentatge del material militar sobre les exportacions totals depassa l'1'8%

El fet més remarcable del comerç militar amb l'Àsia és la gran concentració de les vendes a un sol país, Indonèsia, que acapara el 75% de les exportacions militars espanyoles a l'Àsia, amb un volum acumulat d'uns 20.000 milions de ptes. en el període 1980-1987. A molta distància ja, un grup de tres països (Tailàndia, Índia i Malàisia) presenten unes compres totals que van dels 1.500 als 2.000 milions de ptes. Altres quatre països no arriben als 1.000 milions.

Països asiàtics receptors de material militar espanyol en el període 1980-1987

	Milions de ptes. de 1987	%
Indonèsia	19.954	75'0
Índia	1.884	7'1
Tailàndia	1.825	6'9
Malàisia	1.517	5'7
Pakistan	669	2'5
Filipines	625	2'3
Singapur	104	0'4
Taiwan	3	0'0
TOTAL	26.604	100'0

Pel que fa al pes d'aquest material militar sobre el total exportat a cada país, tres països (Indonèsia, Malàisia i Tailàndia) presenten quotes realment importants (entre el 6 i el 17%). Els altres no arriben al 2%,

Pes del material militar en el conjunt de les exportacions a cada país. Període 1980-1987

	%
Indonèsia	16'6
Malàisia	6'8
Tailàndia	6'1
Filipines	1'7
Pakistan	1'2
Índia	1'2
Singapur	0'2
Taiwan	0'0
Mitjana:	1'8

Donada la preponderància de les vendes aeronàutiques de CASA a Indonèsia, aquesta empresa absorbeix més de quatre cinquenes parts del total exportat a l'Àsia (81'7%), a molta distància d'ERT i Sainco, les altres úniques empreses que han venut per damunt dels 1.000 milions.

Principals empreses exportadores en el període 1980-87
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.	%
CASA	21.754	81'8
ERT	1.329	5'0
Sainco	1.000	3'8
Gamesa	190	0'7
Diverses armeres	2.331	8'7
Total	26.604	100'0

Per sectors, lògicament, el sector aeronàutic s'emporta la major part de l'exportació (82'8%), seguit del sector d'armes i municions, explosius i electrònica. No es té referència de cap exportació naval i d'artilleria pesada.

Exportacions, per sector. Període 1980-1987
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.	%
Aeronàutic	21.750	81,8
Armes i municions	2.650	10'0
Explosius	1.200	4'5
Electrònica	1.000	3'7
Artilleria	-	-
Naval	-	-
Vehicles	-	-
Total	26.600	100'0

AFGANISTAN

No se saben exportacions d'armes espanyoles a l'Afaganistan, llevat d'una petita venda d'armes curtes el 1983, per valor de tres milions de ptes. Tot i això, s'han vist armes de fabricació espanyola, concretament de **Santa Bárbara**, a la guerrilla que lluita contra els soviètics. Aquestes armes, però, es poden haver comprat en el mercat negre o haver-se transferit a l'Afganistan per mitjà de països intermediaris.

COREA DEL SUD

Ja fa anys que hi ha converses entre Corea del Sud i l'empresa aeronàutica **CASA**, pel subministrament de 30 avions de transport C-212, sense que s'hagi arribat a cap acord fins al moment[1]. El 1980, CASA havia venut un exemplar de l'Aviocar a aquest país, per a usos civils[2].

FILIPINES

Filipines és un dels països que actuen com a intermediaris per fer arribar armes i explosius a l'Iran, almenys abans que Aquino accedís a la presidència, el 1986. No sorprèn, per tant, que el 1984 i 1985 s'hagin enregistrat exportacions espanyoles d'explosius en aquest país. Concretament, es tracta de material d'**E.R.T.** valorat en 625 milions de ptes.[3] Durant l'any 1985, precisament, es detectaren algunes trameses a l'Iran, mitjançant vaixells que duien a Filipines com a destinació teòrica; es tracta, entre altres, de les naus "Golden Glory", amb càrrega de **Gamesa** i **ERT** (mes de gener i des de Bilbao) i "Merapi"(mes d'agost i des de Bilbao). El valor d'aquests explosius enregistrats oficialment, equival a l'1'7% del valor total de les exportacions espanyoles a Filipines en el període 1980-1987 (16'3% l'any 1985). Val a dir també que les exportacions espanyoles en aquest país han estat especialment importants els anys 1982 i 1983, especialment per vendes efectuades per **Dragados y Construcciones**.

En els pròxims anys pot ser que s'estableixin acords més importants. **CASA** manté negociacions amb un grup filipí per crear una empresa mixta dedicada a la reparació de motors, amb l'objectiu llunyà d'arribar a vendre avions d'entrenament C-101.[4] A més, el ministre d'Indústria i Comerç de Filipines, Jorge Concepción, va visitar l'INI el 1986, i ja se sap que aquestes visites solen acabar amb contractes de caràcter

1 Actualidad Económica, 29-9-83, p.191.
2 Memoria CASA 1980.
3 Censo Oficial de Exportadores 1986, p.477, i 1985, capítol 36.01.
4 El País, 1-7-87, p.54.

militar. Cal recordar, a més, que el President del Govern, Felipe González, va visitar aquest país el maig del 1988, establint diversos acords de cooperació comercial.

ÍNDIA

El fet més destacable de les relacions militars amb aquest gran país, és l'intent frustrat de **CASA** de vendre, el 1982, uns 225 avions de transport C-212, per valor de 400 milions de dòlars.

A part d'aquestes quantitats, de moment sols es té referència de la venda d'explosius d'**ERT** el 1980 i el 1982, per un import considerable (704 milions de ptes.)[1], com també armes curtes i altres explosius, els primers anys de la dècada.

Més recentment, un contracte notable és l'aconseguit per **Sainco**, una empresa del grup **Abengoa**, que el juny del 1987 va rebre una comanda de l'Armada de l'India per subministrar-li un simulador tàctic, valorat en uns 9 milions de dòlars. Aquest simulador haurà d'ésser entregat abans del 1990.[2]

En conjunt, aquests contractes estan valorats en una xifra equivalent a l'1'2% de les exportacions espanyoles a l'India, en el període 1980-1987.

INDONÈSIA

Indonèsia és un punt de referència important per als venedors espanyols de material militar, per dos motius concrets: perquè és el país asiàtic que ha comprat material de major valor, concretament avions, i perquè és un dels punts de referència per les vendes triangulars que porten armes a l'Iran.

Com en el cas de Filipines, es té coneixement de diversos vaixells que des del 1985 porten certificats d'Indonèsia com a darrera destinació, però que en realitat van a parar a Bandar Abbas. Concretament, podem fer referència a les naus "Nicole", amb material de **Gamesa**, **ERT**, **Star** i d'altres, i que va sortir de Santander l'agost del 1985; aquest mateix vaixell va partir de Cherbourg (França) el gener del 1986, i posteriorment carregà granades, detonadors i explosius de les empreses anteriorment citades, a més de productes de **Santa Bárbara**, al port de Santander; el "Nicole" va fer també un altre viatge des de Santander l'agost del 1986, carregà unes 2.000 tm de material. Un altre vaixell, el "Vinderslev-Holm",

1 Censo Oficial de Exportadores 1981; Estadísticas de Comercio Exterior 1980.
2 Expansión, 23-6-87, p.10.

procedent dels Estats Units, ha estat denunciat perquè va carregar al port de Santander 168 tm de bombes d'**Expal** i **ERT** el setembre de 1986. Més cap aquí, el febrer del 1987, el vaixell "Sea Star" sortia del port de Barcelona amb 1.200 tm de munició per a morters de 122 mm. i a Indonèsia com a destinació oficial. Curiosament, durant l'any 1987 no es registra cap venda significativa en aquest concepte, en les estadístiques de comerç amb Indonèsia... Aquest és un fet que val per altres anys, ja que les estadístiques no avalen pas que les armes hagin arribat finalment a Indonèsia.

L'altre fet important amb Indonèsia és el rol destacadíssim que juga dins la promoció del material aeronàutic de **Construcciones Aeronáuticas (CASA)**[1]. A Indonèsia, la societat Nusantara Aircraft Industries (abans denominada Nurtanio o IPTN), fabrica el C-212 Aviocar utilitzant jocs de peces subministrades per CASA. IPTN ha exportat més de 80 unitats d'aquest aparell. El soci d'Indonèsia fabrica també una versió modernitzada del C-212, el CN-235, del qual, el setembre del 1987 se n'havien concertat 117 comandes. CASA, per tant, ha venut aparells o peces d'aquests dos tipus d'avions a Indonèsia, per un valor total de 20.000 milions de ptes.[2], a preus constants del 1987, durant el període 1980-1987.[3]

Les vendes de CASA a Indonèsia tenen, segons que sembla, un sobrecàrrec del 2% per a un fons destinat als "militars jubilats".[4]

El ministre de Defensa d'Indonèsia, senyor Poniman, va visitar Espanya el març del 1985, i recorregué diverses empreses armamentistes, i s'interessà per una possible cofabricació dels vehicles BMR fabricats per ENASA.[5] Durant el mateix any va visitar també l'INI el ministre d'Investigació i Teconologia d'aquest país. Aquestes visites poden donar lloc a nous contractes d'exportació, els propers anys, i augmentant el pes ja important que el material de CASA té en el conjunt de les exportacions espanyoles en aquest país (16'6% el període 1980-1987), dominat per l'exèrcit i presidit autoritàriament pel general Suharto. Un dels projectes en negociació és el de la **Bazán**, que competeix amb altres empreses estrangeres per aconseguir un contracte de fabricació almenys de vuit corbetes tipus "Sagitari" (una corbeta allargada de la classe "Descubierta"), d'un valor de centenars de mils de milions de ptes.[6]

---

1 Memoria CASA 1986, 1985 i 1981.

2 Censo Oficial de Exportadores, de 1981 a 1987; Estadísticas de Comercio Exterior, de 1980 a 1986.

3 Revista Internacional de Defensa, maig 1983, p.708, i agost 1987, p.1109; El País, 8-3-82, 15-7-84 i 9-9-82; Tiempo, 29-4-85, p.26; Mercado, 1-5-87, p.16; 5 Días, 1-8-81 i 8-9-82.

4 El País, 11-2-87, p.14.

5 El País, 12-3-85, p.17.

6 El País, 24-7-86, p.16.

MALÀISIA

Fins ara, la venda més important efectuada a la monarquia de Malàisia és una exportació d'armes curtes, el 1982, per valor d'uns 1.500 milions de ptes. a preus d'ara, sense que es conegui el nom de l'empresa exportadora[1]. Aquest fou un any especialment difícil per a Malàisia, a causa d'una greu inestabilitat política que es traduí en freqüents assassinats polítics. **Santa Bárbara** també va exportar armes el 1985, encara que per un import petit[2].

Fora d'aquestes armes, cal destacar que hi ha, de fa temps, una comanda (data del 1980) de quatre unitats de l'Aviocar C-212 fabricat per **CASA**, que encara no ha estat servida. Segons algunes fonts, els aparells podrien ésser construïts a Indonèsia[3]. En cas de realitzar-se l'operació, podria pujar als 2.400 milions de ptes, xifra que duplicaria el volum del total exportat per Espanya el 1986.

Durant el període 1980-1987, les armes esmentades han significat el 6'8% de les exportacions totals dirigides a aquest país, percentatge força elevat que es deu a l'alt nivell assolit el 1982 (38%). Aquest país es caracteritza per greus enfrontaments racials entre malais (en el Govern) i xinesos (en l'oposició).

PAKISTAN

Amb aquest gran país, de més de 100 milions d'habitants, Espanya no hi manté un ccomerç gaire actiu, si n'exceptuem importants exportacions siderúrgiques d'Altos Hornos de Vizcaya. En el terreny dels armaments, les estadístiques sols assenyalen unes vendes per valor de 669 milions durant el període 1980-1987, bàsicament en armes curtes, per part de **Francisco Sarriugarte** el 1986[4], **Llama Gabilondo** el 1982 i 1984[5], i **Zabala Hermanos** el 1983 i 1984[6], a més d'altres empreses.

Cal mencionar també una exportació de **GAMESA**, de Vitoria, el 1986, per valor de 190 milions de ptes[7]. Encara que restà registrada com una venda de "piles elèctriques" (capítol 85.03.110), es podria tractar perfectament d'una venda triangular de granades dirigida a l'Iran. De fet, el Pakistan és un dels països acusats de proporcionar falsos certificats

1 Estadísticas de Comercio Exterior 1982.
2 Censo Oficial de Exportadores 1986, p.1499.
3 SIPRI Yearbook 1984, p.249; Military Balance 1987-88, p.166.
4 Censo Oficial de Exportadores 1987
5 Censo Oficial de Exportadores 1983 i 1985, capítol 93.06.350
6 Censo Oficial de Exportadores 1984 i 1985
7 Censo Oficial de Exportadores 1987, p.1440; Resumen Estadístico de Exportación, gener/març 1986 i abril/juny 1986.

de darrera destinació per a vendes triangulars, i se sap que almenys dos vaixells, el "Trautenbels" i el "Antenbels", sortiren del port de Santander vers l'Iran, l'octubre del 1985 i l'agost del 1986, amb aquests certificats falsos. Podrien dur carregaments tramitats per Gamesa.

El Pakistan és una república islàmica pro-occidental, ferm aliat dels Estats Units en aquesta zona asiàtica, que la governa autocràticament des del 1977 el general Zia, que no va suprimir la llei marcial fins al 1985.

Aquest país domina abastament la tecnologia nuclear per fabricar la bomba nuclear, i ha estat implicat en el tràfic clandestí de material fissionable. Junt amb els conflictes interns entre comunitats religioses i ètniques, cal destacar l'impacte brutal que li representa tenir al seu territori més de tres milions de refugiats afgans, cosa que provoca contínues tensions en les zones frontereres amb l'Afganistan.

Les armes enregistrades en les estadístiques de duanes (hagin arribat o no totes al Pakistan), signifiquen l'1'2% de les exportacions espanyoles en aquest país durant el període 1980-1987.

SINGAPUR

A aquest petit país, que manté tenses relacions amb Malàisia i que està governat autoritàriament i sense oposició parlamentària, les empreses armeres espanyoles (Star[1] i d'altres) sols han venut reduïdes partides de productes, d'un valor insignificant en relació amb el volum global de les exportacions espanyoles en aquest país.
Singapur, però, participa també en el comerç triangular d'armes dirigides a l'Iran, i es tenen dades que almenys quatre vaixells han sortit d'Espanya en els darrers anys adreçats a Singapur com una de les falses darreres destinacions. L'agost del 1985 sortia de Santander el vaixell "Barenbels", amb material de **Gamesa** i **Santa Bárbara**; el novembre del mateix any salpava el vaixell "Rio Venture" de Las Palmas. El 1986, i també de Las Palmas, sortiren les naus "Elisa Dyo" (el febrer) i, de nou, "Rio Venture" (el mes de juny).

També hem de mencionar l'existència de negociacions, des de fa temps, per al subministrament de 30 avions d'entrenament C-101 fabricats per **CASA**, i que no ha arribat a concretar-se[2].

El 1988, finalment, **Marconi Española** va signar un contracte valorat en 200 milions de ptes., per subministrar 530

1 Censo Oficial de Exportadores 1982, capitol 83.01.552
2 Actualidad Económica, 29-9-83, p.191.

aparells de comunicació al Ministeri de Defensa de Singapur.[1] Segons que sembla, aquest país necessita un total de 2.500 aparells, i per això es negocia la transferència de la corresponent tecnologia per construir-los a Singapur.

TAILÀNDIA

Tailàndia completa el grup de països asiàtics que faciliten certificats falsos de darrera destinació per a armes que van a parar a l'Iran. Almenys quatre vaixells han partit de ports espanyols amb aquests certificats. El gener del 1985 sortia de Bilbao el "Golden Glory", amb explosius de **Gamesa** i d'**ERT**; el març i l'octubre de 1986, el vaixell "Elefhteria" sortí de Santander amb més de 2.000 tm de material, al igual del "Nicole", durant el mes d'agost.

Segons algunes fonts periodístiques, Tailàndia va adquirir fa uns quants anys un nombre no determinat de llançacoets "Teruel", fabricats per **Santa Bárbara**[2], si bé no hi ha gaires dades sobre aquesta possible exportació.

Es més important, però, el contracte signat per **CASA** l'abril del 1987, pel qual subministrarà tres avions C-212[3] a aquest país. L'acord se signà com a resultat d'una visita a Tailàndia, d'una delegació empresarial de la patronal CEOE. Tailàndia ja disposa de cinc avions de transport d'aquest tipus, venuts per la societat Nurtanio, d'Indonèsia, sòcia de CASA[4].

Des del 1980 es negocia amb aquest país per la venda d'una fragata F-30[5]. El 1983 havia transcendit que el ministre d'Afers Exteriors havia donat llum verda a la **Bazán** per iniciar converses amb la Marina tailandesa per la construcció en aquests país asiàtic de dos o tres submarins de la classe "Daphné".[6]

Fins al 1986, per tant, les vendes dutes a terme no han tingut cap repercussió en el conjunt del comerç que Espanya manté amb aquest país, aliat dels Estats Units i de la Xina. En els propers annys, però, es podrien ampliar els tractes comercials en matèria de defensa. La visita en aquest país, que el novembre del 1987 realitzaren els reis d'Espanya, podria tenir alguna relació amb aquesta possibilitat.

---

1 Expansión, 5-2-88, p.8; ABC, 6-2-88, p.76
2 Tiempo, 4-6-84.
3 Cinco Días, 4-5-87, p.21, i 30-4-87, p.7; Military Balance 1987-88, p.175.
4 SIPRI Yearbook 1986; Cinco Días, 4-5-87, p.21; Military Balance 1986-87.
5 SIPRI Yearbook 1983, p.334.
6 El País, 24-4-83, p.14.

TAIWAN

Amb Taiwan sols es tenen notícies que, el gener del 1987, el vaixell "C.R.Kove" (ex "Chevalier"), havia carregat a Barcelona 2'3 tm de coets destinats al port de Keelung[1]. Segons que sembla, aquest vaixell va carregar 35 tm més de material bèl.lic destinat a Hong Kong.

XINA

Encara que fins ara no s'han fet exportacions militars en aquest país, tot fa pensar que durant els propers anys s'endegaran convenis comercials en aquest terreny.

El 1985, el ministre de Realacions Econòmiques amb l'Exterior de la R.P. de Xina va visitar les instal.lacions de l'INI. El setembre d'aquest mateix any, el president del Govern Felipe González va fer una visita a la Xina. Arran del viatge, es comentà que la Xina estava interessada a adquirir motors Diesel per als seus tancs i blindats[2] i avions de transport CN-235.[3] Diverses delegacions de **CASA**, **Bazán** i altres empreses dedicades a fabricar material bèl.lic visitaren aquest país.

El juliol del 1987, el ministre de Defensa, Narcís Serra, acompanyat del president de la **Bazán**, visità la Xina i li oferí la construcció conjunta de patrullers i vaixells, com també artilleria pesada de 155 i 203 mm. fabricada per **Santa Bárbara** o **ERT** juntament amb Norinco. En aquest darrer cas, l'operació es duria a terme amb la firma **SETSA Ingenieria**, formada per ERT i la belga, Bélgica SRC[4].

---

1 ABC, 3-9-87, p.49.
2 ABC, 16-8-85, p.17.
3 Memoria CASA 1985
4 Defense & Armament, nº 65, setembre 1987, p..26; La Vanguardia, 28-6-87.

EXPORTACIONS AL MAGRIB

La zona mediterrània del Magrib és una de les regions d'interès prioritari en la política exterior i de defensa espanyola. Aquesta importància estratègica que el Magrib té per a Espanya, explica que en els darrers anys, i especialment en el període de transició democràtica, s'hagin establert vinculacions comercials i polítiques relacionades amb la defensa. En aquest sentit, la venda d'armes als països magribins ha jugat un paper important, especialment pel que fa al Marroc i Líbia, i per motius diferents.

Espanya ha venut armes al Magrib per més de 126.000 milions de ptes., a preus constants del 1987, en el període 1980-1987, però aquesta és una estimació feta tirant curt. a causa de l'existència de vendes poc o gens controlades. Val a dir que d'aquesta quantitat, uns 15.000 milions corresponen a exportacions dirigides realment a l'Iran, però que s'ha fet veure que eren per Líbia, país que actua com a intermediari per fer arribar material militar al front iraní.

En el període 1980-1987, les exportacions espanyoles d'armaments que figuren en aquest registre han tingut la destinació següent:

Exportacions d'armes al Magrib, 1980-1987
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes	%
Marroc	79.620	63'2
Líbia	45.588	36'2
Algèria	662	0'5
Tunísia	180	0'4
TOTAL	126.050	100'0

Com podem comprovar, en aquest període les exportacions d'armes espanyoles han anat dirigides, quàsi exclusivament, a Líbia i al Marroc, encara que en els propers anys hi ha prevista una dinamització forta dels intercanvis amb Tunísia i, sobretot, amb Algèria.

La distribució anual d'aquestes exportacions de material militar enregistrà nivells molt elevats en el trienni 1980-1983, és a dir, el període de vendes concertades pel govern d'UCD, amb un important pes específic de les exportacions navals fetes al Marroc. Després es produí una davallada exportadora fins a 1987, any en què es tornen a subministrar importants quantitats al Marroc.

Exportacions espanyoles d'armes al Magrib
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987	% / total comerç
1987	26.965	26.965	20'5
1986	3.230	3.400	2'9
1985	5.834	6.680	4'7
1984	5.385	6.710	3'0
1983	21.641	30.015	11'3
1982	15.417	23.985	10'0
1981	9.977	17.750	7'6
1980	5.176	10.550	5'5
Total		126.050	8'1

Les exportacions d'armes que Espanya envia al Magrib significa, com a mínim, el 8'1% del total exportat en aquesta zona. Aquest percentatge ha tingut, de totes maneres, variacions importants, depassant l'11% el 1983, pereò no ha

arribat al 2% durant l'any 1986. El 1987, incloent-hi el cost de contractes no acabats de lliurar, el percentatge sobrepassa el 20%.

Per països, tal com ja hem comentat anteriorment, la diferència és abismal. Si bé amb Algèria i Tunísia aquest comerç d'armes no té la més mínima importància, amb Líbia i el Marroc se situa entre el 12 i el 14% de les exportacions totals espanyoles, cosa que significa un percentatge molt elevat.

Pes dels armaments en el total exportat, 1980-1987

	%
Marroc	18'1
Líbia	13'1
Tunísia	0'1
Algèria	0'1

Dues empreses públiques destaquen en aquest comerç vers el Magrib: **Santa Bárbara** i **Bazán**. Ambdues signifiquen el 65% del volum exportat en el període 1980-1987. Les segueixen les empreses del grup **ERT** (12%) i de **Land Rover** (10%). Es tenen notícies que **Astilleros Reunidos (ARESA)**, d'Arenys de Mar (Barcelona), negocia la venda d'un nombre no determinat de llanxes a un país del nord d'Africa.[1]

1 Tecnología Militar, nº 1-2, 1987, p.14

Principals empreses exportadores d'armes, 1980-87
(preus constants de 1987)

	milions ptes.
Bazán	41.500
Santa Bárbara	41.000
Land Rover	13.200
E.D.B.	7.300
ERT	5.500
ENASA	5.000
Trabosa	2.500
INISEL/ENOSA	2.500
Esperanza	2.000
Expal	400
Altres	5.150

De la llista anterior observarem que el Magrib és de les poques regions a les quals encara no s'ha exportat material aeronàutic i, per tant, no hi ha la presència de CASA. Per sectors, les exportacions han estat força repartides, figuren en primer lloc les del sector naval, seguides de les relacionades amb l'artilleria, municions, vehicles, armament lleuger i electrònica.

Exportacions 1980-87, per sectors
(preus constants 1987)

	Milions de ptes.
Naval	41.000
Artilleria	30.750
Municions i explosius	21.000
Vehicles	20.800
Armament lleuger	10.000
Electrònica	2.500
Aeronàutica	-

Cal fer constar, però, que totes aquestes estadístiques referides al Magrib s'han de relativitzar pels motius que hem

comentat anteriorment, és a dir, per les exportacions que utilitzen Líbia per anar a l'Iran, i per les vendes poc clarificades de les mateixes empreses exportadores.

ALGÈRIA

Fins recentment, i i a causa de la distància política entre el règim algerià i l'espanyol i, molt especialment, per no crear tensions amb el Marroc, la indústria espanyola d'armament no s'ha pogut plantejar enviar material militar a aquest país en quantitats importants. Del 1980 al 1987 sols s'han exportat explosius i municions d'**ERT**, per un valor de 662 milions de ptes.

Aquesta situació, però, canvia a marxes forçades, fins al punt que Algèria pot esdevenir un dels principals clients espanyols a partir de la dècada vinent. Diversos fets avalen aquesta hipòtesi.

El febrer del 1985 es comentà l'existència d'uns acords secrets per posar fi al problema del gas algeri. Algèria acceptaria una compensació equivalent a 400 milions de dólars per part d'Espanya (uns 74.000 milions de ptes.), que s'abonarien en bens d'equipament i serveis espanyols en un termini no gaire llarg. Aquest pagament, va dir-se, es realitzaria mitjançant una operació comercial de subministrament d'armament modern per a l'exèrcit algerí[1].

Un mes després, el president del Govern, Felipe González, visità Algèria. Segons la premsa, es revisaren nous acords de cooperació conjunta, entre els quals figuraven la venda d'armes[2]. Posteriorment, i durant la visita oficial del president algerí a Espanya, el juny del 1985, les autoritats espanyoles varen preferir no abordar la possibilitat d'arribar a un acord de cooperació militar amb Algèria, segurament per no perjudicar les relacions d'Espanya amb el Marroc[3]. El mateix any 1985, el ministre de Comerç Exterior d'Algèria va visitar algunes instal.lacions de l'INI.

Més endavant, el Govern espanyol va manifestar, el març del 1987, l'oportunitat d'exportar material militar a Algèria per tal d'equilibrar la balança comercial entre ambdós països, atès que el dèficit comercial d'Espanya amb aquest país és de 300 milions de dòlars. Algèria té interès en adquirir vehicles BMR d'**ENASA**, camions, munició, patrullers, fragates de la **Bazán**, peces d'artilleria pesada (el canó de 155 mm de **Santa Bárbara**), material electrònic d'**ENOSA** i d'**INISEL**[4].

El setembre del 1987, el ministre algerí d'Afers Exterior visità Espanya, i s'entrevistà amb el ministre de Defensa, Narcís Serra. L'octubre, una delegació de **DEFEX** es traslladà a Alger per tal d'explorar possibles camps de col.laboració. La visita responia a la que havia fet el gener del mateix any

1 La Vanguardia, 23-2-85.
2 El País, 12-3-85, p.17.
3 Diario 16, 15-7-85, p.9.
4 Ideal, 31-3-87, p. 19.

una delegació algerina, presidida pel sots-cap de l'Estat Major de l'Exèrcit, general Abderramín, el qual va mostrar un gran interès pels vehicles BMR d'ENASA[1].

A l'hora de cercar una explicació en aquest canvi d'actitud respecte de les vendes d'armes a Algèria, sembla evident que ha estat decisiu el paper que aquest país ha jugat respecte a ETA. La col.laboració antiterrorista d'Algèria pot tenir, com a una de les compensacions, la venda de material militar espanyol en condicions especialment favorables. No és estrany, doncs, que a finals del 1987 el ministre de Defensa, Narcís Serra, manifestés que tots els països del Magrib, amb excepció de Libia, tenien *"les mateixes possibilitats que el Marroc a l'hora de comprar armaments fabricats a Espanya"*[2]. Sembla evident que es tracta d'un comentari dirigit a Algèria, especialment quan pocs dies abans havia visitat Espanya el general Abbas Ghezaiel, cap del cos paramilitar de la Gendarmeria algerina, i feia poc que el secretari d'Estat de Comerç, Miguel Angel Fernandez Ordoñez, s'havia entrevistat amb el general Mostefa Chellufi, secretari general de Defensa d'Algèria, per tractar de la possible venda a aquest pais d'abundant material militar, entre el qual figurarien canons, municions, tancs AMX-30, avions C-212 i C-101, i fragates[3]. Es tracta, per tant, de projectes que podrien tenir un valor de centenars de milions de dòlars. Si això es dugués a terme, la ribera sud del Mediterrani passaria a convertir-se en la zona receptora de major nombre d'armaments espanyols.

LÍBIA

Calibrar el volum del que s'ha exportat a Líbia és més que difícil. Podem conèixer amb una certa precisió el que s'ha fet veure que s'enviava a aquesst país, però no el que hi ha rribat realment.

Líbia és el cas típic, l'exemple per excel.lència, d'un país que s'utilitza per fer vendes triangulars. En aquest cas, per enviar armes a Iran. La major part de les exportacions que figuren en el registre adjunt han anat a parar a mans de l'exèrcit iranià. Líbia sols ha estat un intermediari que ha deixat posar el seu nom als certificats de darrera destinació, atès que aquests armaments no es podien enviar directament a l'Iran, en estar embargades aquestes trameses pel govern espanyol.

El volum total d'aquestes exportacions és molt important, i assoleixen una xifra probablement superior als 45.000 milions

1 El País, 13-11-87, p.15.
2 El País, 22-12-87, p.15.
3 Cinco Días, 15-12-87, p.6.

de ptes., a preus constants del 1987, per al període 1980-1986, que pot ésser molt superior a la realitat, atesa la condició de país "conflictiu" que caracteritza Líbia i, per tant, el probable interès d'algunes empreses de no fer públics els negocis armamentistes dirigits a aquest país magrebí, o canalitzats a través seu vers l'Iran.

La primera i més costosa operació feta amb Líbia és la de **Santa Bárbara**, que de nou sobresurt en una venda poc clarificada. Segons han recollit alguns mitjans de comunicació[1], aquesta empresa pública va signar dos contractes amb Líbia, el desembre de 1978 i el 1979, per valor de 50 i 200 milions de dòlars, respectivament, que en aquell moment significarien uns 20.000 milions de ptes. El contracte feia referència a la venda de canons sense retrocés de 106 mm, municions i fusells, i almenys una part d'aquest material s'enviava per avió des de l'aeroport de Madrid-Barajas. L'afer d'aquesta important operació va sortir a la llum pública quan un traficant internacional d'armes, el libi Mohammed Ali el Oberdi, va portar als tribunals internacionals l'E.N.Santa Bárbara, per l'impagament de les comissions d'aquesta venda. No tenim, però, la certesa que s'hagin enviat tots els materials contractats, ni sabem quan es van pagar. Es per això que hem fet una estimació orientativa, no exempta d'un possible error, assignant unes vendes de 1.500 milions de ptes. per al 1980, 5.000 el 1981 i 4.000 per a cada un dels tres anys següents. A preus del 1987, aquestes exportacions significarien 28.700 milions de ptes., una xifra de les més destacables en la història de la venda d'armes fetes des d'Espanya. Es també l'única operació que coneixem d'empreses públiques a Líbia, encara que se sap que **CASA** va iniciar negociacions per exportar diverses unitats de l'Aviocar, però van ser paralitzades pel Govern espanyol[2].

Una altra exportació de començaments de la dècada, en aquest cas de material de doble ús, és la feta per l'empresa catalana **TRABOSA (Traylers Bartomeu Ochoa)**, de Mollet del Vallès, que durant el 1980 i el 1981 va enviar 492 rulots militars, de 22 tipus diferents, per valor de més de 2.500 milions de ptes., a preus actuals[3]. TRABOSA construeix els xassís, i **Carrocerías Sarquella**, de Banyoles (Girona), els mòduls. Les caravanes sortien per vaixell, des de Palamós, fins al port libi de Tobruk.

De la resta d'exportacions, la major part són d'empreses del grup **ERT**. Així, **Explosivos de Burgos (EDB)** va enviar material per valor de 4.559 milions de ptes. el 1982, encara que el gros de la venda figura sota un apartat aranzelari

1 Tiempo, 9-3-87, p. 34-37.
2 Tiempo, 13-1-86, p.19.
3 Defensa, abril 1980, p.100; El Correo Catalán, 23-7-80; Censo Oficial de Exportadores 1980, 1981 i 1982.

"inocent"[1]. Com es pot intuir, es tracta d'una exportació amb totes les qualitats per referir-se a una venda triangular, encara que no es pot demostrar que ho sigui.

D'EXPAL se sap que hi va haver una exportació de 52 milions de ptes. el 1980,[2] probablement de material militar.

ERT, per la seva banda, ha exportat pólvora el 1985 i 1986 en quantitats molt importants, (3.110 milions de ptes. el 1985 i 875 milions el 1986)[3]. Es probable, també, que es tracti d'una exportació dirigida a l'Iran.

També se sap que alguns enviaments de productes militars a Líbia poden correspondre a les operacions citades anteriorment. Per exemple, el 5 de març del 1982 va sortir de Barcelona el vaixell "Fauna", amb destinació a Trípoli, carregat de 40 tm de material bèl.lic. El vaixell, de bandera grega, estava consignat per Bergé y Cia.

També s'ha divulgat una tramesa de munició per a morters de 35 mm, per valor de 67 milions de ptes, durant el 1985[4]. Aquesta venda podria ser alguna de les que es feren durant el 1985, de més de 1.000 milions de ptes., sota el capítol 36.01 (pòlvora). Finalment, hem d'esmentar una important exportació feta el 1980, per valor de 625 milions, d'armes i municions (capítol 93).[5] Tots aquests enviaments podrien tenir l'Iran com a destinació real.

Com es pot comprovar en l'apartat que es refereix a l'Iran, hi han hagut almenys 20 trameses marítimes a l'Iran fetes mitjançant la col.laboració de Líbia, entre el 1984 i el 1985, d'un import difícil d'estimar però que pot superar els 20.000 milions de ptes.

Les exportacions triangulars a través de Líbia, però, sembla que s'han acabat a causa de l'embargament d'armes decretat per la C.E.E. a aquest país. Això comportarà sens dubte una disminució radical de les vendes militars a Líbia i, possiblement, l'obertura de nous camins triangulars per fer arribar les armes a l'Iran. Sorprèn, en aquest sentit, la notícia facilitada pels treballadors del port de Santander, en el sentit que, en els primers mesos del 1988, s'han detectat alguns embarcaments de municions vers aquest país. Es tracta dels vaixells "Sirt", de bandera líbia, que carregà 398 tm d'explosius el 10 de març, amb destinació Bengasi; del "Danica Black", de Dinamarca, que va partir de Raos el 18 de març amb 681 Tms. de munició en direcció Trípoli, del "Danica Brown", també de Dinamarca, que el 29 d'abril arribà

1 Censo Oficial de Exportadores, 1983, capítol 49.06.
2 Censo Oficial de Exportadores, 1981.
3 Censo Oficial de Exportadores 1986, p.477; Censo Oficial de Exportadores 1987, p.539.
4 Cambio 16, 3-2-86, p. 37.
5 Estadísticas de Comercio Exterior de España, 1980.

a Raos per carregar 572 Tms. de munició amb destinació al port de Bengasi, i del "Danica Four", que carregà explosius el dia 7 de juny. Els quatre vaixells foren consignats per Cantabria de Silos.

Determinar el pes d'aquestes exportacions dins les relacions comercials que Espanya manté amb Líbia és, per tant, una feina inútil, atès el seu caràcter d'intermediari. Podem dir, en tot cas, que les quantitats que es mouen signifiquen més del 13% del volum d'exportacions d'Espanya a aquest país magribí.

MARROC

Els subministraments d'armes al Marroc varen començar el 1976 i 1977. En aquests dos anys, el Marroc va adquirir d'Espanya diversos vehicles tot-terreny fabricats per **Land Rover**, canons sense retrocés, morters i pistoles, amb un valor global d'uns 3.000 milions de ptes.

En els anys vuitanta, però, aquest comerç comença a adquirir un volum respectable, particularment a partir del 1981, en entregar-se diverses unitats navals que signifiquen més de la meitat del valor exportat entre 1980 i 1987.

El 1977, el Regne alauita havia comandat a les drassanes de la **Bazán** a San Fernando (Càdis), la construcció de quatre patrullers de la classe "Barceló", que desplacen 420 tm i estaven valorats en uns 5.000 milions de ptes. Els patrullers, que porten els noms de "Katabi", "Boutouba", "El Kharti" i "Azzouggahgar", han estat equipats després amb míssils Exocet. Les dues primeres unitats foren entregades el 1981, i les dues restants el 1982.[1] L'import d'aquesta venda encara no ha estat abonat del tot.

El 1982 se sap que hi ha hagut la venda d'explosius i municions d'**Esperanza** (1.291 milions), **ERT** (156 milions) i **Expal** (142 milions).

El 1983, la **Bazán** fa entrega d'una comanda que data del 1976, d'una corbeta F-30 de la classe "Descubierta", de 1.479 tm. La corbeta, batejada amb el nom de "Coronel Ar Rahmani", va ser construïda a les drassanes que Bazán té a Cartagena[2], i està armada amb míssils Albatros terra-aire. Després de ser avarada va partir cap al port francès de Brest, per instal.lar-hi míssils Exocet. El cost de la corbeta era de 60 milions de dòlars de 1977, equivalents a uns 14.500 milions de ptes. del 1983, i com els patrullers, està pendent de

1 SIPRI Yearbook 1983, p. 325; Memoria Construnaves 1981, p.114; ABC, 23-4-85, p.23; La Vanguardia, 23-4-85, p.21.
2 SIPRI Yearbook 1986; El País, 11-3-83; La Vanguardia, 23-4-85.

pagament.

Més tard, el 1986, l'Armada marroquí demanà a la Bazán, juntament amb un paquet d'armaments, cosa que comentarem seguidament, la construcció de 6 nous patrullers, en aquest cas un desenvolupament dels de la classe "Lazaga", que desplacen 425 tm i tenen una llargada de 58 metres. En principi, es preveu que s'entreguin el 1988.[1] El cost dels patrullers, que es construiran a San Fernando (Càdis), és de 104'6 milions de dòlars, uns 12.465 milions de ptes., dels quals 81 milions de dòlars corresponen estrictament als patrullers i 24 al millorament de l'armament que han de dur. L'operació serà finançada mitjançant una línia de crèdit de l'acord pesquer del 1983, amb 18'3 milions de dòlars de crèdits FAD (Fons d'Ajuda al Desenvolupament) i 86'5 milions de dòlars en crèdits comercials, a condicions de l'OCDE. L'acord inclou també la formació i entrenament del personal de la Marina marroquina que estarà a càrrec dels patrullers, com també la construcció de les instal.lacions per ubicar-los.

Com ja he indicat, el Marroc ha tingut importants problemes per pagar aquest material naval. Com a resposta a una pregunta formulada pel diputat Isaías Monforte, el Govern va assenyalar, l'octubre del 1983, que el Ministeri de Finances marroquí havia incorregut des de feia mesos en impagaments en les operacions anteriorment esmentades. Els ingressos acumulats el setembre del 1983 totalitzaven 27 milions de dòlars, mentre que l'import oficial de l'operació era de 75 milions de dòlars[2].

Durant el primer quinquenni dels anys vuitanta s'han subministrat importants quantitats de vehicles tot-terreny fabricats per **Land Rover**, i per valor de quasi 10.000 milions de ptes., a preus constants del 1987, com també diferents productes fabricats per **Santa Bárbara**.

Les exportacions d'aquesta empresa pública al Marroc són incertes, i no hi han dades oficials que avalin algunes de les afirmacions fetes en els mitjans de comunicació. La manca de transparència informativa de Santa Bárbara ajuda que les especulacions sobre les seves exportacions vagin acompanyades normalment de polèmiques. Durant el 1985, per exemple, alguns mitjans de comunicació varen recollir les crítiques del Front Polisari sobre això. Anteriorment, el juliol del 1984, el responsable del Front Polisari per Relacions amb Europa, Ahmed Boukhari, va declarar que Espanya havia venut al Marroc morters valorats en 22.500 milions de ptes., a més de canons de 105 mm fabricats a Sevilla, "bazookas" i una amplia gama

---

1 Sipri Yearbook 1986 i 1987; Memoria INI 1986; Revista Internacional de Defensa, gener 1986, p.111, i maig 1986, p.684; El País, 15-3-87 p.4; Tiempo, 1-12-86, p.59; Diari de Barcelona, 31-3-88, p.8.

2 Boletín Oficial Cortes Generales, 25-10-83.

de vehicles[1]. Fonts algerines varen indicar, a més, que fins aleshores Hassan comprava les armes amb finançament d'Aràbia Saudita, i que a partir del pacte amb Líbia, aquest darrer país s'encarregava de finançar les compres marroquines. A l'efecte del nostre registre, he considerat més prudent agafar una quantitat menor, uns 1.000 milions de ptes. anuals en el període 1980-1985, cosa que significa una quantitat total de 9.150 milions, a preus constants de 1987, sense que es pugui demostrar si la xifra real d'exportacions de Santa Bàrbara ha estat superior o inferior. També s'ha comentat que aquesta empresa pública ha venut al Marroc diversos llançacoets "Teruel"[2], espoletes i municions, probablement per mitjà de **GAMESA** i d'**International Technology**[3]. El que ja és més segur és el contracte de 25 milions de dòlars signat el 1986 per Santa Bàrbara, pel qual es compromet a entregar durant el 1987 diverses torretes per als blindats BMR-600 d'ENASA i un nombre no determinat de metralladores[4].

També durant el primer quinquenni s'han enviat al Marroc espoletes de proximitat per a granades de morter de 120 mm., fabricades per **Equipos Electrónicos (EESA)**[5], sense que se sàpiga el seu import i els anys exactes de les vendes. Tampoc no se sap l'import d'exportacions efectuades durant el 1984 per **Explosivos Alaveses (EXPAL)**[6].

Si la major part de les exportacions anteriorment citades corresponien a contractes signats en època de la UCD, durant el període de govern socialista s'han fet també operacions importants i, el que és més significatiu, dins del marc d'una nova política de col.laboració militar amb el Marroc.

L'abril del 1983 visità Espanya el coronel Mohamed Achabad, secretari general de la defensa del Marroc, i s'interessà per la compra de productes militars espanyols[7]. En aquest mateix any, el Banco Exterior de España va concedir un crèdit al Ministeri de Finances del Marroc, per un valor de 9.500 milions de ptes.

El primer acord important se signà, segons sembla, el juliol de 1984, i mitjançant d'Arabia Saudita, per valor de 35.000 milions de ptes. L'acord es materialitzà durant la visita a Espanya del príncep saudita Abdulaziz. El contracte es referia a la venda de canons de 106 i 120 mm., morters de 81 i 120 mm., vehicles BMR d'ENASA i camions cisterna[8]. L'import d'aquest contracte fou desmentit pel Govern[9].

---

1 Destino, 8-5-85, p.45.
2 Tiempo, 4-6-84.
3 Futuro, octubre 1986, p.38.
4 El País, 5-12-86, p.15.
5 Revista Internacional de Defensa, agosto 1985, p.1344.
6 Egin, 25-6-87, p.26.
7 El País, 22-4-83.
8 Tiempo, 29-10-84, p.11.
9 El País, 3-11-84, p.17.

El ministre espanyol de Defensa, Narcís Serra, va visitar el Marroc el novembre de 1984, amb el propòsit d'accelerar l'establiment d'un acord de cooperació militar. En aquells dies, el ministre de Defensa va manifestar que l'Armada Reial marroquí estava interessada en l'adquisició de fragates del tipus FFG. Una comissió marroquí va visitar les factories de Bazán per tal d'estudiar les característiques dels vaixells[1]. L'interès del Marroc per aconseguir un potencial naval s'interpreta com un intent d'impedir, amb aquests mitjans, el subministrament d'armes via marítima al Front Polisario.

Durant l'abril del 1985, el secretari d'Estat de Defensa, Eduardo Serra, es desplaçà al Marroc en visita oficial, per concretar línies de cooperació en matèria d'armaments. Aquest país fa saber que pensa gastar, entre 1985 i 1990, uns 1.000 milions de dòlars en equipaments de defensa. Una quantitat prou respectable perquè les indústries militars espanyoles no deixin escapar l'oportunitat de participar-hi.

De totes maneres, és durant el 1986 quan es produeix un salt quantitatiu important. En aquest any es negocia un paquet de 326 milions de dòlars, que comprèn el següent material:

	milions de dòlars
* 1.645 jeeps de Land Rover	30
* productes electrònics d'ENOSA i INISEL	20
* camions d'ENASA	171
	(221)
* 6 patrullers de la Bazán	105
TOTAL	326

El contracte de 221 milions de dòlars per subministrar vehicles tot terreny, camions militars i material de transmissions, està recolzat per un crèdit comprador del Govern del Marroc (el prestatari és el Ministeri de Finances marroquí), amb assegurança de la Compañía Española de Seguros de Crédito a la Exportación (CESCE). D'aquest import, 142 milions de dòlars es financien amb crèdits oficials d'Espanya al Marroc, a càrrec de l'Acord de Pesca, 31'2 milions més de dòlars amb crèdits del Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD),a 20 anys, amb 5 de carència i un interès del 5'55%, i la resta en préstecs acollits al consens OCDE (8'1% d'interès i a 8'5 anys d'amortització, a partir del període de 19 mesos de subministrament).

La tercera part de l'import d'aquest contracte es financia a càrrec dels subministradors i del sindicat de bancs format

1 El País,26-10-84.

per Aresbank (agent), Bilbao, Banco di Roma, Al Saudi Bank de Francia, Arab Banking Corp (ABC Bank) i Arab International Bank. Aquests bancs han aportat a l'operació 20 milions de dòlars amb condicions de l'Euromercat (1'25% de diferencial sobre el Libor, a 6 anys, amb tres de gràcia)[1].

La comanda de 1.645 jeeps de **Land Rover** es comença a satisfer durant el 1987[2]. La fàbrica d'aquesta empresa a Linares (Jaén) ha anat produint la major part del material que estipula el contracte, valorat en uns 3.900 milions de ptes., i ja s'han enviat vehicles per valor d'uns 2.800 milions de ptes. al llarg del 1987.[3] Els vehicles s'envien per vaixell, des del port de Màlaga, probablement per mitjà de la naviliera Líneas Marítimas Españolas, i actua Areshiping com a "broker"[4].

El mateix port, "broker" i naviliera han servit per enviar, des de Málaga, els elements òptics per a visió nocturna fabricats per l'**Empresa Nacional de Optica (ENOSA)** el 1987, per valor de 1.000 milions de ptes[5].

Pel que fa a l'exportació d'**INISEL**, valorada en uns 1.500 milions de ptes., es tracta de 420 radiotelèfons mitjans RTM-88 A, amplificadors de 50 W. per a vehicles i altres equips de comunicacions[6].

El contracte amb **ENASA**, finalment,es refereix a uns 4.000 o 5.000 vehicles, incloent-hi camions Pegaso Turbo Intercolin i vehicles blindats BMR-600 fabricats a Valladolid[7]. El valor del contracte podría ser d'uns 18.000 milions de ptes., dels quals 5.000 podrien correspondre al material enviat durant el 1987[8]. En el període de gener a novembre d'aquest any, ENASA va enviar 572 camions Pegaso 3.046 al Marroc[9]. La torreta del BMR és fabricada per **Santa Bárbara**, i són d'un valor de 25 milions de dòlars. Segons algunes fonts, durant l'any 1987 s'enviaren més de 1.500 camions[10]. Aquesta exportació ha donat sortida als 361 camions que s'havien fabricat per a Egipte i que no s'enviaren per problemes econòmics d'aquest país. Els vehicles han estat enviats des dels ports de Càdis

1 El País, 15-3-87, p.4.
2 El País, 5-12-86, p.15; 15-3-87, p.4; 12-7-87, p.19.
3 Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas, de gener a novembre 1987.
4 Aquests jeeps s'exporten sota el capítol aranzelari 87.02.231.
5 El País, 15-3-87, p.4; 12-7-87, p.19; Diario Vasco, 6-12-87, p.23.
6 El País, 15-3-87; El Diario Vasco, 6-12-87, p.23.
7 Expansión, 23-12-86, p.26; El País, 15-3-87, p.4; 12-7-87, p.19; 5-12-86, p.15; 19-8-87, p.4; Memoria INI 1986; ABC, 23-7-87, p.24.
8 La major part d'aquesta exportació es fa en el capítol 87.02.231 de l'aranzel.
9 Boletín Estadístico ANFAC, de gener a novembre 1987.
10 El País, 20-8-87.

i Màlaga fins a Casablanca[1], i s'han exportat com a material civil.

El 1986 s'empraren 252 milions de dòlars per finançar les compres militars del Marroc, dels 550 milions concedits com a línia de crèdit per adquisicions de béns d'equipament, pesca i finançament de projectes d'inversió. Aquesta prioritat dins la cooperació econòmica amb el Marroc ha provocat malestar en alguns ministeris, especialment al d'Afers Exteriors. A més, la major part de les exportacions s'han considerat com de caràcter civil, per tal d'evitar la preceptiva autorització de la Junta Interministerial que regula les exportacions d'armaments[2].

De tota manera, durant l'any 1987 s'han detectat nombrosos enviaments d'armes al Marroc, com per exemple, el del vaixell "Paul", de bandera alemanya i consignat per Vapores Suardíaz, que va partir el 4 de juny del port de València amb destinació Casablanca, carregat de 1.500 tm d'explosius, armaments i municions[3], i que podria referir-se a algun dels contractes esmentats anteriorment.

Finalment, i encara que sembli una anècdota, assenyalarem una negociació entre el Marroc i l'empresa alacantina **Aeronáutica Costa Blanca**, per a la venda de diversos avions ultralleugers "Bragg", petits aparells de vigilància fronterera que poden ser dotats de dos llençagranades. El cost de cada aparell és de 1'2 milions de ptes[4].

Per si encara hi hagués alguna reticència sobre aquests acords amb el Marroc, el ministre espanyol de Defensa, Narcís Serra, va manifestar al Congrés, l'octubre del 1987, que el seu Departament tenia gran interès a arribar a acords en matèria de defensa amb tots els països del Nord d'Africa, amb l'excepció de Líbia. Pel que fa al Marroc, el Governn també va desestimar una poposta parlamentària del Partit Comunista que pretenia congelar la venda d'armaments a aquests país. Pel Govern, Marroc ja no és un "enemic potencial".

El Marroc ha estat i és, doncs, un dels principals clients de la indústria bèl.lica espanyola. Durant el període 1980-1987, s'han fet tractes per valor d'uns 80.000 milions de ptes., a preus constants del 1987, cosa que significa un 18'1% del volum total de les exportacions espanyoles a aquest país. El volum real, com ja hem insinuat en diferents ocasions, pot ésser força superior. De tota manera, és clar que en els anys vinents es convertirà en un mercat privilegiat per als venedors de material militar espanyol. Als desitjos econòmics

---

1 Segons l'ABC del 27-3-87, p.24, el dia 23 de març del 1987 va sortir de Càdis el vaixell "Antonia Suardia", carregat de 200 d'aquests camions.

2 El País, 15-3-87, p.4.

3 Levante, 17-6-87, p.14.

4 Diario 16, 18-3-86, p.5.

d'aquestes empreses, s'hi suma, de manera decisiva, l'interès polític del Govern de mantenir bones relacions amb aquest veí conflictiu, tradicionalment considerat com a enemic potencial a causa del contenciós de Ceuta i Melilla. La política exterior actual procura, però, dificultar la sortida bèl.lica d'aquest contenciós precisament mitjançant una priorització de la cooperació militar amb el Marroc, venent-li el màxim possible de les armes que diu que necessita i així poder controlar els fluxos d'armament que es dirigeixen a aquest país. Aquesta és una estratègia que ja és coneguda en la política internacional i que comporta, com és evident, el risc d'acabar augmentant el nivell de militarització de la zona. Un risc que no existiria si es fes un altre tipus d'estratègia desmilitaritzada, no basada en les vendes d'armes sinó en l'enfortiment de les relacions culturals i econòmiques que possibilitessin el desenvolupament integral d'aquest país.

TUNÍSIA

Tunísia és l'únic país del Magrib amb el qual no s'han fet exportacions militars d'importància. Fins ara sols se li han venut explosius i armes curtes, i en quantitats insignificants (no signifiquen ni el 0'1% de les exportacions espanyoles a aquest país), encara que és probable que alguns dels jeeps exportats per **Land Rover** [1] en els darrers anys, hagin tingut utilització militar. En aquest cas, les exportacions pujarien a uns quants centenars de milions de ptes.

En els darrers temps, però, el Govern ha mostrat interès en establir acords de cooperació militar amb aquest petit pais. Una missió d'experts militars espanyols, encapçalats pel director general de Política de Defensa, T.Gral. Francisco Veguillas, va visitar Tunísia el novembre del 1987, i prepara la visita oficial que el ministre de Defensa, Narcís Serra, faria a aquell pais el mes de desembre següent, per tal de signar un acord de cooperació militar que inclou la cooperació bilateral per a la producció de material de guerra, possiblement per a la construcció de petits vaixells de guerra i la fabricació d'armament lleuger[2].

Els propers anys, doncs, és previsible un augment significatiu de les vendes d'armament a Tunísia, probablement per mitjà de la **Bazán** i **Santa Bárbara**.

---

1 Resumen Estadístico de Exportación, n. 18, 1987; Censo Oficial de Exportadores, 1983 i 1985.

2 Diario 16, 9-12-87, p.11.

EXPORTACIONS A L'ÀFRICA NO MAGRIBÍ

Àfrica no ocupa encara un lloc privilegiat en el mercat d'exportació d'armes espanyoles. El pes històric juga un paper important en aquesta activitat, per la qual cosa són França i Gran Bretanya, i no pas Espanya, els països que han establert una xarxa de cooperació militar amb les ex-colònies, monopolitzant una part important dels fluxos d'armaments que es dirigeixen a aquest continent.

Malgrat això, i si se'm permet l'exageració, en els darrers tres anys sembla com si Espanya hagués descobert Àfrica, almenys en el terreny militar, ateses les importants operacions que s'han començat a fer amb alguns països d'aquest immens continent. Ens trobem davant un nou mercat per a les indústries espanyoles d'armament; però val a dir també que es tracta d'un mercat inestable i perillós econòmicament, a causa de la manca de recursos financers de la quasi totalitat del països africans, cosa que podria agreujar el ja important deute que tenen algunes empreses del sector.

Com es pot constatar en el quadre següent, l'evolució de les exportacions militars ha estat espectacular a partir del 1985. Sols l'any 1986 es va vendre per un valor superior a l'exportat durant el quinquenni 80-84. En total, i a preus constants del 1987, s'han enviat materials valorats en més de 46.000 milions de ptes. entre 1980 i 1987. Això significa el 4% del valor total de l'exportació espanyola a l'Àfrica durant l'esmentat període.

Valor total de les exportacions militars espanyoles a l'Àfrica no magribí, en el període 1980-1987
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987	% /total exportac.
1987	4.323	4.323	3'1
1986	15.158	15.961	15'0
1985	9.487	10.863	6'7
1984	1.641	2.040	1'2
1983	4.918	6.822	4'1
1982	1.100	1.710	1'2
1981	1.876	3.338	2'4
1980	613	1.250	1'1
TOTAL		46.308	4'0

Val a dir també que durant els quatre primers anys de la dècada, és a dir, durant el període de gestió centrista, aquestes exportaciones sumaren uns 13.000 milions de ptes., mentre que els quatre anys següents, de responsabilitat socialista, depassen àmpliament els 33.000 milions, sempre a preus constants del 1987. Un cop conegudes amb major detall les vendes del 1987, pot ser que en el darrer quatrienni ens doni una xifra que tripliqui la del primer quatrienni.

Per països, les exportacions del període 1980-1987 s'han repartit entre 17 estats. El que ha establert operacions més importants és Somàlia, amb una quarta part del valor total del que s'ha exportat a l'Àfrica no magribí, seguit d'Angola, Zimbabwe, Nigèria, Sud-àfrica, Sudan i altres onze països.

Països receptors de les exportacions, 1980-1987
(preus constants del 1987)

	milions de ptes.	%
Somàlia	11.685	25'2
Angola	6.334	13'8
Zimbabwe	5.785	12'5
Nigèria	5.545	12'0
Sud-àfrica	4.150	9'0
Sudan	3.476	7'5
Guinea Equatorial	2.325	5'0
Gabon	1.684	3'6
Congo	1.655	3'6
Botswana	1.500	3'2
Djibouti	1.053	2'3
Mauritània	390	0'8
Burkina Fasso	278	0'6
Senegal	240	0'5
Zaire	101	0'2
Kenya	96	0'2
Malawi	11	0'0
	46.308	100'0

Pel que fa al pes d'aquestes vendes sobre el conjunt de les exportacions espanyoles a aquests països, en el període 1980-1987, podem diferenciar tres grups ben diferents:

a) un primer grup format per quatre països (Somàlia, Botwswana, Zimbabwe i Djibouti), en els quals el material militar és l'apartat més important de les exportacions espanyoles, i arriba a quotes realment incomparables. Cal recordar, però, que aquesta estadística s'ha de relativitzar enormement des del moment que algunes d'aquestes vendes no estan enregistrades en les estadístiques comercials, cosa per la qual resulta poc prudent establir percentatges. Si ho fem és sumant aquestes vendes "pirates" al total exportat oficialment, i a tall purament orientatiu.

Percentatge de les vendes de material militar sobre el conjunt de les exportacions espanyoles en el període 1980-87

	%
Botswana	(....)
Somàlia	(....)
Zimbabwe	68'2
Djibouti	65'0
Sudan	29'0
Gabon	10'8
Angola	10'1
Guinea Equatorial	9'8
Burkina Fasso	8'4
Congo	5'7
Sud-àfrica	3'1
Nigèria	2'2
Malawi	1'5
Kenya	1'0
Zaire	0'7
Mauritània	0'5
Senegal	0'4
Mitjana	4'0

b) un segon grup és el format per sis països (Sudan, Gabon, Angola, Burkina Fasso, Guinea Equatorial i la R.P.del Congo), amb percentatges elevats, que van del 5 al 28% del total exportat per Espanya.

c) el tercer i darrer grup el formen set països més que tenen un percentatje inferior al 4%, per sota doncs de la mitjana africana.

Per empreses, destaca de manera molt especial Construcciones Aeronáuticas (CASA), que ha venut avions valorats en uns 22.000 milions de ptes. és a dir, la meitat del valor total d'aquestes exportacions. La segueix Bazán, amb uns 8.500

milions (18'3%), Explosivos Rio Tinto (ERT), amb 3.200 milions (7%), Land Rover, ENASA, ENOSA, Astilleros Gondan, Talbot i altres empreses amb quantitats menors.

Empreses exportadores de material militar a l'Àfrica
Període 1980-1987

	milions ptes. de 1987
CASA	21.784
Bazán	8.488
E.R.T.	3.231
Land Rover	2.887
ENASA	1.642
ENOSA	1.377
Talbot	1.050
Santa Bárbara	554
Astilleros Celaya	240
Altres	5.053
TOTAL	46.308

Per sectors, i com pot deduir-se del quadre anterior, l'aeronàutic ocupa el primer lloc (46'9%), seguit del naval (21'2%) i vehicles (10'1%).

Exportacions militars a l'Àfrica, per sectors
Període 1980-87

	milions ptes. de 1987	%
Aeronàutic	21.700	46'9
Naval	9.800	21'2
Vehicles	4.700	10'1
Armes i municions	3.800	8'2
Explosius	3.300	7'1
Artilleria	1.600	3'5
Electrònica	1.400	3'0

ANGOLA

Les primeres exportacions de material militar a Angola no es van fer fins al 1985, any en què CASA fa entrega de 8 avions de transport C-212 encarregats el 1984. El cost de l'operació és de 25'7 milions de dòlars[1], pagats en la seva totalitat en el decurs de l'any d'entrega dels aparells, mercès a un crèdit sindicat del Banco Exterior de España al Banc Nacional d'Angola[2]. El 1983, el Banco Exterior ja havia concedit un altre crèdit de 4'8 milions de dòlars a aquest pais[3]. Dos dels vuit aparells estan preparats per a la guerra electrònica.

Fora d'aquesta exportació, hem de mencionar unes importants vendes, a partir del 1985, de jeeps fabricats per Land Rover, probablement per a ús militar, per un valor total de 10'3 milions de dòlars[4].

Tot plegat fa que s'hagin exportat productes per valor de més de 6.300 milions de ptes., a preus constants del 1987, des del 1985. En el període 1980-1987, aquestes vendes signifiquen el 10'1% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país de l'Africa Sud-tropical, amb un govern marxista que ha de fer front a la guerrilla d'UNITAR, un moviment amb el suport dels Estats Units i l'Africa del Sud, i que controla algunes zones de d'est i sud-est del país. El material militar venut per Espanya servirà, molt probablement, per afrontar els atacs d'aquesta guerrilla reaccionària que dirigeix un personatge realment estrambòtic. Val a dir que les vendes espanyoles s'efectuen poc després que Angola arribés a un acord amb Sud-àfrica (acord de Lusaka), pel qual es comprometia a controlar les activitats del moviment anti-apartheid SWAPO que opera des d'Angola.

BOTSWANA

Espanya no ha mantingut fins ara pràcticament cap tipus de relació comercial amb aquest país de l'Àfrica austral, caracteritzat també per enfrontar-se a l'Àfrica del Sud, donant suport al Congrés Nacional Africà (ANC).

---

1 SIPRI Yearbook 1986 i 1987; Memoria CASA 1985; Ideal de Granada, 15-5-85, p.8; Destino, 8-5-85, p.45; Mercado, 1-5-87, p.16.

2 Hi participaren els següents bancs: Banque Paribas, Lloyds International Ltd., Banco de Londres y América del Sur, Chase Manhattan Bank.

3 Memoria Banco Exterior de España, 1983.

4 Censo Oficial de Exportadores 1986, capítol 87.02 fonamentalment.

El 1986, se signa un contracte amb **CASA**, pel qual aquesta empresa li servirà a partir de final del 1987 dues unitats de l'avió de transport CN-235, per un valor d'uns 1.500 milions de ptes., cosa que constituirà la primera exportació important que Espanya fa a aquest país[1].

BURKINA FASSO

L'única exportació militar que es coneix a l'ex Alt Volta és la de 33 camions Pegaso 3045/20, d'**ENASA**, d'una comanda que data de fa uns quants anys[2], per valor de 263 milions de ptes. La venda es realitzà el 1986, i significa qüasi la tercera part del que es va exportar a aquest turbulent país de l'Àfrica saheliana, que ha viscut dos cops d'Estat militars al llarg de la dècada (el 1983 i el 1987), i que va mantenir enfrontaments armats amb el Malí durante el 1985, a causa d'un litigi fronterer. Atès el reduït volum d'intercanvis que Espanya manté amb aquest país, la venda d'aquests camions equival al 8'4% del total de les exportacions espanyoles a Burkina Fasso.

CONGO

Les vendes de material militar espanyol a la R.P. del Congo han estat, fins ara, de caràcter naval, i les ha subministrades per la **Bazán**.

El 1980 se signà un contracte per al subministrament de tres patrullers "Piraña", de 138 tm[3], construïts a les drassanes de San Fernando (Cadis), i que s'entregaren el juny de 1983, d'un valor de 1.193 milions de ptes.[4] Un any després, el 1984, la Marina congolesa va demanar a la Bazán que reparés els tres patrullers, atès que es trobaven en mal estat a causa de la manca de manteniment[5].

Des del 1984, la R.P. del Congo negocia amb la Bazán el subministrament de tres patrullers més, en aquest cas de la classe Cormorán, de 357 tm[6], sense que es tingui constància

1 Memoria CASA 1986; Revista Internacional de Defensa, agost 1987, p.109; El País, 19-9-87; Tiempo, 25-1-88, p.67.
2 Fisas, Vicenç, "El poder militar en España", Laia, 1979, p.207.
3 Defensa, n.44, desembre 1984, p.89, i n. 85, maig 1985, p,49; SIPRI Yearbook 1986; 5 Días, 15-9-81; Revista Internacional de Defensa, octubre 84, p. 1547 i desembre 1985, p.2011.
4 Memoria INI, 1980, p.168; Censo Oficial de Exportadores 1984; Estadísticas de Comercio Exterior 1983.
5 Revista Internacional de Defensa, octubre 1984, p.1547.
6 Id.

que s'hagin entregat al final del 1987. En el decurs del 1985, el ministre congolès d'Indústria va visitar les instal.lacions de l'INI, i podria ser que tractés d'aquesta qüestió i d'altres possibles vendes per part d'empreses públiques. Val a dir que el país travessava una difícil situació econòmica i mantenia un deute extern considerable.

Les exportacions globals d'Espanya a aquest país socialista no són gaire importantts, però sobresurten algunes vedes d'autobusos d'ENASA. Els tres patrullers entregats el 1983 van significar la tercera part de les exportacions espanyoles d'aquell any i, en conjunt, el 5'7% del volum exportat en el període 1980-87.

DJIBOUTI

Aquest petit país del nord-est d'Àfrica sols ha adquirit d'Espanya dues unitats de l'avió de transport C-212 fabricat per **CASA**. Els avions foren entregats el 1986, i no consten en les estadístiques de comerç perquè els va pagar França, mitjançant el programa d'ajuda militar que els francesos tenen establert amb Djibouti[1], país en el qual mantenen una guarnició militar. L'import de la venda pot estimar-se en uns 1.000 milions de ptes., xifra que equival a les exportacions espanyoles fetes a Djibouti en els darrers quatre anys.

GABON

Segons el SIPRI[2], Espanya ha venut al Gabon alguns patrullers, probablement fabricats per **Astilleros Gondan**. Deu ser una comanda que es va fer el 1981 de dos patrullers "Pelican" de 610 tm, potser entregada el 1982, i dos de 313 tm, sense que hi hagi hagut confirmació d'aquestes operacions. En cas que s'haguessin fet, segons les estadístiques de duanes s'haurien fet el 1983 i el 1985, amb un import global d'uns 1.000 milions de ptes[3].

Una altra exportació, aquesta ja més segura, és la venda de 10 llançacoets "Teruel" de **Santa Bárbara**, encomanats el 1983 i entregats entre el 1985 i el 1986[4]. Els llançacoets van

1 SIPRI Yearbook 1987, p.243, i 1986, p.376; Military Balance 1987-1988, p.96.

2 SIPRI Yearbook 1986; BRZOSKA, Michael & OHLSON, Thomas, "Arms Transfers to the Third World, 1971-1985", p.177.

3 Estadísticas de Comercio Exterior 1983 i 1985, capítol 89.01.

4 Revista Internacional de Defensa, maig 1985, p.773; Tecnología Militar, desembre 1987, p.34; El País, 15-7-84, p.17; Tiempo, 4-6-84.

muntats sobre camions Pegaso 3055. El cost de la venda podria aproximar-se als 500 milions de ptes. L'exportació podria haver-se fet per mitjà de la nau "Arlil", que sortí de Barcelona amb destinació Libreville amb un carregament especial de 38 tm, consignat per Cargomaster.

El 1981, CASA va vendre un avió C-212 al Gabón[1], però era per a usos civils.

Aproximadament, les exportacions de material militar a aquest país petrolier, un dels més rics de l'Africa Central, equivalen a un 10'8% del total de les exportacions fetes per Espanya al Gabon durant el període 1980-1987.

GUINEA EQUATORIAL

Les exportacions de material militar a aquesta ex-colònia espanyola s'han centrat, bàsicament, en la venda de tres avions de transport C-212 de CASA, que foren entregats el 1981,[2] i ben segur gratuïtament. Posteriorment, el 1984, fou entregat un altre exemplar, també gratuïtament[3].

Aquestes vendes aeronàutiques tenen un valor equivalent al 10% de les exportacions espanyoles a aquest país.

KENYA

Sols es té referència d'una exportació d'armament a aquest país, concretament el 1980, quan **Explosivos Alaveses (EXPAL)** va vendre-li municions per valor de 47 milions de ptes.[4] Això representa l'1% del total exportat a Kenya durant el període 1980-87.

MALAWI

Amb aquest país africà sols es coneix la venda de morters d'**Esperanza**, el 1987, per un petit import, equivalent a l'1'5% de les exportacions que s'han fet durant el període 1980-87.[5]

---

1 Memoria CASA 1981.
2 BRZOSKA, Michael & OHLSON, Thomas, op.cit., p.173.; Military Balance 1986-87.
3 SIPRI Yearbook 1986.
4 Censo Oficial de Exportadores 1981; Estadísticas de Comercio Exterior 1980.
5 El País, 31-3-88, p.2

El gener del 1988 va sortir vers aquest país un carregament de 10'2 tm de munició. Van ésser transportat pel vaixell "Dansus", de Dinamarca, seguin la ruta Raos (Santander) - Beira (Moçambic)- Malawi. La consignatària fou Cantabria de Silos.

MAURITÀNIA

Des que Mauritània es deslligà del conflicte del Sahara, el 1979, ha rebut poc material militar d'Espanya. Destaca la venda de tres patrullers de la classe "Barceló", construïts per la Bazán a partir d'una comanda del 1976. En el decurs de l'actual dècada se n'ha entregat una unitat, el 1982, valorada en uns 250 milions de ptes.[1], que no consten en les estadístiques de comerç.

En els darrers anys, i especialment des del cop d'Estat del 1984, Mauritània ha rebut diversos jeeps fabricats per Land Rover d'un valor superior als 100 milions de ptes., sense que se sàpiga si són per a ús militar o civil.

L'import del patruller lliurat el 1982 equival al 0'5% del valor de les exportacions espanyoles a aquest pais, ric en pesca però pobre i endeutat, amb el qual Espanya manté un comerç força actiu en els darrers cinc anys.

NIGÈRIA

Nigèria és, dins d'Àfrica, un país peculiar. Té, quasi, un milió de km2 i un centenar de milions d'habitants, i és un dels països africans amb què Espanya ha mantingut un volum comercial més considerable fins al 1983. Basat durant molts anys en la seva riquesa petroliera, ha d'afrontar actualment un deute extern de més de 20.000 milions de dòlars, que sumat a un difícil procés de reforma política, converteix a aquest gran país en un element clau del futur de l'Àfrica Negra.

Governat pels militars durant molts anys, aquests abandonaren el poder el 1980, en què donaren llum vert per iniciar un període democràtic que durà fins al desembre del 1983. Des d'aleshores tornen a manar els militars, amb un canvi en el comandament de l'Estat el 1985. L'equip militar actual prepara, però, el retorn a un esquema democràtic per al 1990. Abans, però, haurà de fer front a importants problemes polítics i socials, incloent-hi la reducció de la corrupció generalitzada que impera per tot el país. Aquesta corrupció

1 SIPRI Yearbook 1986; Revista Internacional de Defensa, desembre 1985, p. 2012.

ha facilitat que, durant força anys, Nigèria fos un dels països que han utilitzat les empreses europees per vendre armes a l'Iran. Aquesta realitat fa sospitar, doncs, que la destinació final d'alguns dels materials enviats per Espanya sigui l'Iran. Diversos vaixells que han sortit del port de Santander cap a l'Iran, han declarat que tenien certificats de darrera destinació dirigits a Nigèria. Per tot això, totes les exportacions que indicarem a continuació han de ser posades en qüestió, atesa l'alta probabilitat de que realment es tracti de vendes triangulars.

L'empresa protagonista de les exportacions a Nigèria és, justament, **Explosivos Rio Tinto (ERT)**, sens dubte una de les societats més "tocades" en les vendes triangulars. ERT ha venut materials per valor de més de 3.200 milions de ptes., a preus constants del 1987, a Nigèria al llarg de la dècada. El 1982 va exportar productes valorats en més de 250 milions (explosius i "recipients de xapa i acer")[1], 1.600 milions el 1983 per la venda d'una fàbrica de "slurries"[2], 39 el 1984 (municions), i 492 el 1985 (armes i municions)[3]. És probable que altres exportacions d'explosius i municions d'aquests anys, i que no estan personalitzades en els censos d'exportadors, hagin estat fetes per ERT. Val a dir que, el 1987, per exemple, s'han enregistrat exportacions per valor de gairebé 300 milions de ptes. en aquests conceptes[4], poden ser, repetim, de vendes triangulars a l'Iran.

Al marge d'aquestes exportacions, se sap que hi ha hagut la tramesa de 23 vehicles especials el 1980, per valor de 170 milions de ptes[5], que normalment sol ser de productes militars d'ENASA o Santa Bàrbara. L'any següent, **ENOSA** va exportar materials "d'ensenyament" valorats en uns 600 milions de ptes., i podria ser que es tractés de material d'ús bèl.lic i, fins i tot, d'una venda triangular.

Totes aquestes exportacions sumen uns 5.500 milions de ptes., a preus de 1987, que equival al 2'2% del valor total de les exportacions espanyoles a Nigèria durant el període 1980-1987.

SENEGAL

Totes les exportacions al Senegal tenen un caràcter naval. El

1 Censo Oficial de Exportadores 1983, capítols 73.23.100 i 36; Actualidad Económica, 23-6-83, p.45.
2 Memoria ERT 1983.
3 Censo Oficial de Exportadores 1986.
4 Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas, de gener a desembre del 1987.
5 Censo Oficial de Exportadores 1981, capítol 87.03.991; Estadísticas de Comercio Exterior de España 1980.

1979 ja se li entregaren quatre patrullers lleugers de 3'76 tm, construits per Astilleros Reunidos, d'Arenys de Mar (Barcelona), destinats a la policia marítima del país[1]. A la dècada dels vuitanta, Astilleros Celaya, de Bilbao, va entregar al Senegal dos patrullers més, valorats en 155 milions de ptes. del 1982.[2]

Atès l'augment de les vendes generals d'Espanya a aquest país, l'exportació d'aquests darrers patrullers no ha significat més que el 0'4% de les exportacions totals espanyoles.

SOMÀLIA

El fet més destacable de la política exterior de Somàlia és, probablement, la tensió amb què es desenvolupen les seves relacions amb Etiòpia, amb la qual mantè disputes territorials des de fa anys va entaular-hi una guerra el 1977. La URSS, que fins llavors li facilitava armes, va deixar de proporcionar-li material, i es va dirigir a Etiòpia, que té un govern marxista-leninista des del 1974. Actualment, Somàlia es forneix preferentment dels Estats Units. Econòmicament depèn de l'ajuda exterior procedent d'Aràbia, dels Estats Units i del Fons Monetari Internacional.

En els darrers anys, però, Espanya ha entrat de ple en el mercat armamentista de Somàlia, venent-li armaments valorats en més d'11.000 milions de ptes., cosa que converteix a aquest país en el principal importador africà d'armes espanyoles, llevat dels països del nord del continent.

Com veurem, algunes d'aquestes exportacions estan subjectes a dubtes i diferents interpretacions, que fan d'aquest mercat una qüestió poc aclarida, tant més si tenim en compte que Espanya pràcticament no ha exportat mai rés a aquest pais i que, malgrat les operacions que indicarem del 1986, en aquest any sols consten unes exportacions espanyoles de 18 milions de ptes[3].

La primera venda de la qual es té referència és la de 6 avions de transport C-212 Aviocar, fabricats per CASA, encomanats el 1984 i entregats entre el 1985 i el 1986[4]. Encara que aquesta venda no surt a les estadístiques de les

1 Tecnología Militar, gener/febrer 1987, p.14; La Vanguardia, 25 gener 1979, p.27.
2 Memoria INI 1980, p.40; Censo Oficial de Exportadores 1983, p.1246
3 Estadísticas de Comercio Exterior 1986. Vol.II.
4 SIPRI Yearbook 1987, p.263; SIPRI Yearbook 1986; El País, 17-5-84; Tiempo, 26-5-86, p.59; Military Balance 1987-88, p. 112.

duanes, hem de considerar-la d'un valor d'uns 3.000 milions de ptes.

El 1986 hi va haver, segons sembla, altres exportacions importants. Una és la venda de 10 tancs M-41 E "Cazador", muntats per Talbot per portar míssils contracarro. Foren demanats el 1984 i, probablement, s'entregaren el 1986[1]. El valor de la venda és difícil d'avaluar, però podria pujar als 1.000 milions de ptes.

Segons les mateixes fonts, però en aquest cas sense onfirmar-ho del tot, sembla que **ENASA** va facilitar també diversos vehicles BMR-600, però no s'especifiquen quantes unitats[2].

Més segur és ja la venda de dOs patrullers "Cormorán" fabricats per la **Bazán**[3], demanats el 1984 i armats amb míssils Harpoon[4]. El cost de l'operació és de 45 milions de dòlars (uns 6.000 milions de ptes.). Segons sembla, la meitat del financement devia correr a càrrec d'Aràbia Saudita, i l'altre meitat d'Espanya[5]. En principi, i segons les estadístiques comercials, aquests patrullers encara no s'han pagat.

En el camp del material de transport, cal esmentar la venda de 300 motos militars "Bultaco", fabricades per **CEMOTO**[6], i, el que sembla més important, és la venda el 1987, de 215 camions Pegaso fabricats per **ENASA**, d'un valor superior als 1.000 milions de ptes.[7], que aquest cop sí que ha estat enregistrat en les estadístiques comercials. Aquesta exportació ha estat articulada en la seva totalitat per **FOCOEX**, actuant com a intermediari Abdul Rahman el Assir, ex-cunyat d'Adnan Kashogui[8]. La venda ha gaudit d'un crèdit del Fondo de Ayuda al Desarrollo (FAD) per valor de 10 milions de dòlars, a tornar en 30 anys, amb 10 de gràcia i un interès del 2%.[9]

Ens trobem, doncs, davant un cas realment insòlit en l'historial de les exportacions espanyoles d'armament, puig entre el 1985 i el 1987 s'han concertat unes vendes militars a un país, Somàlia, per un valor 18 vegades superior al total exportat per Espanya a aquest país del Corn d'Africa durant el període 1980-86.

---

1 SIPRI Yearbook 1986, p.390; Military Balance 1987-88, p.112.
2 Id.
3 Tiempo, 26-5-86, p.59; Ya, 10-3-87, p.8.
4 SIPRI Yearbook 1985, p.417.
5 SIPRI Yearbook 1986, p.390.
6 El Periódico, 20-11-86, recollint una denúncia d'Enrique Curiel.
7 Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas, octubre 1987.
8 El País, 12-7-87, p.18.
9 El crèdit fou aprobat pel Consell de Ministres del 8 de maig del 1987.

SUD-ÀFRICA

Sud-àfrica està subjecte a un embargament d'armes per part de les Nacions Unides des del 1977, i amb un enduriment de l'embargament a partir de la decisió del Consell de Seguretat del juliol del 1985, però s'ho compon de diferents maneres per fornir-se d'armes de l'exterior. Un d'aquests trucs és comprar equipaments per a les seves forces policials i per les forces de defensa dels "homelands" de Bophuthatswana, Ciskei, Transkei i Venda, que no estan subjectes a embargament[1].

El Govern espanyol, però, no va decretar un embargament fins al setembre del 1986, i amb la salvetat d'autoritzar l'enviament de material de recanvi per a contractes signats amb anterioritat a la data de l'embargament. Durant molt anys, i especialment enla dècada passada, Espanya va ser notícia en molts mitjans de comunicació internacionals a causa d'enviar material bèl.lic a Sud-àfrica i, sobretot, perquè feia de pont a vendes triangulars procedents d'altres països. Com s'explica en un altre capítol, entre el 1976 i el 1980, per exemple, la naviliera **García Miñaur** va fer almenys nou transports d'armes belgues i holandeses a Sud-àfrica. El darrer enviament fou detectat el juliol de 1980, mitjançant el vaixell "Alalma".

Dels 4.150 milions de ptes. d'armes exportades en els darrers anys per Espanya, un 63% corresponen a armes curtes i municions, és a dir, a vendes realitzades per empreses basques. El capítol 93. de l'aranzel assenyala una mitjana de 200 milions de ptes. anuals d'exportacions en el període 1980-1986, encara que amb una forta davallada el 1987 (uns 60 milions de ptes.). Les principals empreses subministradores d'armes curtes (pistoles principalment), són **Astra Unceta**, de Gernika, **Esperanza y Cia.**, de Marquina, **Llama Gabilondo**, de Vitòria, **Star**, d'Eibar, i **Zabala Hermanos**, d'Elgeta. Les armes solen enviar-se per transport aeri o per Correos-Internacional[2].

Durant el debat sobre comerç d'armes celebrat al Congrés a l'abril del 1987, es va denunciar una venda del 1984, aprovada pel Govern, de 846 tm de municions. El material fou transportat pel vaixell "Tannembels", que sortí de Barcelona consignat per Sea Spain[3].

Els Censos d'Exportadors han especificat, algunes vegades, el nom de l'empresa i l'import d'algunes d'aquestes vendes., com una d'**Astra Unceta** el 1982[4], per valor de 76 milions, una de

1 SIPRI Yearbook 1987, p.203.
2 Egin, 9-10-85, p.8.
3 Diario 16, 3-4-87, p.8.
4 Censo Oficial de Exportadores 1983, p.1299; Actualidad Económica, 23-6-83, p.45.

Llama Gabilondo el 1983, per valor de 50 milions[1] per l'exportació de pistoles, o dues exportacions de revòlvers i pistoles fabricades per **Star**, el 1982 i 1983, per 120 milions de ptes.[2] Els mitjans de comunicació han fet esment, també, de l'enviament de 32 tm de morters i municions d'**Esperanza y Cia.** durant el maig del 1987, amb un avió canadenc que sorti de l'aeroport de Bilbao. L'empresa exportadora va negar el fet[3].

Fora d'aquestes vendes regulars de pistoles i municions, hi ha hagut diverses operacions aeronàutiques que també han despertat polèmica. En efecte, **CASA** ha venut a Sud-àfrica, des del 1985, sis avions C-212 Aviocar, seguint el truc que esmentavem en començar. El 1985, i servint una comanda feta el 1984, envià a la Força Aèria de Bhoputatswana una unitat d'aquests avions de transport[4], que es valorà i pagà, el 1985, amb 489 milions de ptes.

El 1986 sol.licità i rebè dues unitats més per al "homeland"[5] de Transkei,[6] i en pagà 740 milions de ptes. al llarg d'aquest any[7], en què es començà a negociar la compra de tres unitats més per a la Força Aèria de Bhoputatswana[8]; no hi ha constància que s'hagin enviat al llarg del 1987. Entre 1985 i 1987, doncs, CASA ha venut material aeronàutic a Sud-àfrica per un valor mínim de 1.400 milions de ptes.

Un dels fets més remarcables del comerç d'Espanya amb Sud-àfrica el constitueix l'oferta que va rebre la **Bazán** el 1983, per fer a Cartagena la reparació dels tres submarins que té l'Armada sudafricana. Segons sembla, el 1982 la Bazán ja havia enviat alguns recanvis francesos per als motors dels submarins[9]. L'import de l'operació proposada era de 300 milions de dòlars, i era suficient per contentar durant un temps la direcció d'aquesta deficitària empresa pública. El Ministeri d'Afers Exteriors, però, va desestimar la proposta sudafricana per motius de coherència política, i malgrat que les intencions eren, a llarg termini, d'acabar encarregant a la Bazán la construcció de diversos submarins del tipus Daphné i Agosta[10]. De tota manera, el fet de refusar aquesta important operació comercial és una lloança al Govern

1 Censo Oficial de Exportadores 1984.
2 Censo Oficial de Exportadores 1983, p.1299; Censo Oficial de Exportadores 1984; Actualidad Económica, 23-6-83, p.45.
3 Egin, 21-5-87, p.27; La Tribuna, 5-6-87, p.17.
4 SIPRI Yearbook 1986, p.398; Military Balance 1987-88, p.138.
5 Transkei és un dels "homelands" creats els anys setanta pel règim de Pretòria, per servir de residència a les diverses ètnies negres del país. Sols és reconegut com a Estat per Sud-àfriça.
6 Memoria CASA 1986; El Día, 14-2-87, p.14; Castilla, 13-5-87, p.29.
7 Censo Oficial de Exportadores 1987, capítol 88.02.
8 SIPRI Yearbook 1987, p.263.
9 El País, 11-2-87, p.14.
10 El País, 24-4-83, p.14.

socialista de la primera època, que va fer prevaler l'ètica política a l'interès comercial habitual en aquest negoci.

A més de les exportacions esmentades, també se sap l'enviament de remolcs fabricats per **TRABOSA**, de Mollet (Barcelona), durant el 1985, i que podrien tenir un ús militar, ja que així ha succeït en altres exportacions[1].

Finalment, **Land Rover** també ha exportat com a mínim 150 jeeps durant els anys 1981 i 1982, encara que no es té cap constància que siguin utilitzats per a finalitats militars[2]. En tot cas, les exportacions d'aquests vehicles sumarien uns 150 milions de ptes.

En conjunt, doncs, el material militar enviat per Espanya significa un 3% del total de les exportacions fetes des del nostre pais a Sud-àfrica, i han estat particularment importants durant el 1985 i 1986, és a dir, en època de govern socialista.

SUDAN

Si exceptuem unes exportacions de material d'òptica dutes a terme per **ENOSA** en començar la dècada, i d'un import superior als 300 milions de ptes.[3], a preus d'ara, i d'unes motocicletes **Bultaco** el 1984, l'única venda important i fiable que se sap d'aquest país de la Vall del Nil és la de 6 avions de transport C-212-200 de **CASA**.[4] Encomanats el 1984, s'en va servir dues unitats el 1985 i quatre el 1986. El valor de l'operació pot estimar-se en uns 3.000 milions de ptes., que no surten enregistrats, encara, en les estadístiques de les duanes, o sigui que es pot tractar d'un nou deute.

Segons el SIPRI[5], Sudan ha esstat negociant per tal de rebre diverss materials d'altres empreses esspanyoles, i curiosament coincideixen amb alguns dels materials que ha rebut Somàlia. O sigui que es parla de coverses per adquirir els tancs M-41 E "Cazador" construïts per Talbot, vehicles blindats BMR-600 d'ENASA, o dos patrullers "Cormorán" de Bazán[6]. Aquests productes no surten, però en el Military Balance de l'I.I.S.S. de Londres, i el més probable és que no

1 Censo Oficial de Exportadores 1986, p.1424 (capìtol 87.14).
2 Censo Oficial de Exportadores 1981 i 1982.
3 Censo Oficial de Exportadores 1981 i 1982; Estadísticas de Comercio Exterior 1980 i 1981.
4 SIPRI Yearbook 1987, p.264; SIPRI Yearbook 1986; El País, 17-5-84; Military Balance 1987-88, p.113.
5 SIPRI Yearbook 1986, p. 398 i 399.
6 Aquesta exportació també consta en el SIPRI Yearbook 1985, p.417, i en una referència de Mercado, 1-5-87, p.16.

s'hagin enviat, cosa per la qual no els inclourem en el nostre registre.

Les converses amb ENASA poden ser conseqüència que hi hagi tractes comercials d'aquesta empresa amb el Sudan, la qual li envià més de 150 vehicles, el 1982, per valor d'uns 1.000 milions de ptes. de llavors[1]. ENASA va establir posteriorment uns acords comercials de gran volada amb aquest país, consistents en un pre-contracte de 1.200 vehicles valorats en 17.000 milions de ptes., que es van començar a fabricar sense haver-se clos l'operació[2]. Operació que va resultar finalment frustrada després del cop d'Estat del general Sewar Al Dahab, l'abril del 1985, el qual va enderrocar el president Numeiry, que mantenia el poder des del 1969.

No hi ha certesa sobre el futur d'aquestes operacions negociades abans del cop d'Estat. El nou govern vol mantenir una posició de no-alineament i restar fidel als seus aliats tradicionals: els Estats Units, Arabia i Egipte, però el possible material militar que pugui menester per afrontar el conflicte intern en el sud del país, pot estar també supeditat a la insostenible situació econòmica del país, que pateix fam comparable a la d'Etiòpia i que ha d'atendre a una gran quantitat de refugiats procedents d'aquest país i del Txad, tot això emmarcat en un deute extern que supera els 11.000 milions de dòlars. Un panorama, en definitiva, poc segur per als comptes de les empreses espanyoles que voldrien fer exportacions a aquest país. Tot i així, a causa de l'escàs volum exportat al Sudan, les vendes de CASA i ENOSA signifiquen un 28% del total de les exportacions espanyoles a aquesta regió, en el període 1980-1987.

ZAIRE

Sols tenim coneixement d'una exportació de material militar el 1982, per valor de 65 milions de ptes., que significa el 0'7% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest immens país.

Val a recordar que el president de la República del Zaire, Mobutu Sese Seko, va venir a Espanya el desembre del 1983, va visitar la factoria de CASA. Es possible, per tant, que es negociï una compra d'avions de transport.

---

1 Censo Oficial de Exportadores 1983, p.1225; Estadísticas de Comercio Exterior 1982, capítol 87.02.030.

2 Ministerio Economia y Hacienda, "Informe Comercio Exterior", vol. IV, any 1985, p.739.

ZIMBABWE

Des que Zimbabwe (ex Rhodesia) va accedir a la independència el 1980, Espanya ha venut 12 avions de transport C-212 de **CASA** a aquest país africà, constitueix dues terceres parts del total de les exportacions espanyoles a Zimbabwe: tot un rècord.

El 1982 se signà el primer contracte, valorat en 17'5 milions de dòlars, pel subministrament de sis aparells de l'Aviocar, que es van enviar el 1982 (una unitat), 1983 (quatre) i 1984 (una)), i feien un valor en conjunt de .185 milions de ptes., a preus de 1987[1]. El preu inclou el subministrament de recanvis i la formació del personal de les forces aèries de Zimbabwe.

Al final del 1984, i arran d'una visita efectuada per una delegació d'aquest país, Espanya s'oferí per vendre un major nombre d'unitats de l'Aviocar, així com per construir una planta de reompliment de granades i bombes de mà, per valor de 4'9 milions de dólars[2].

Més tard, i durant la visita que els Reis d'Espanya van efectuar a aquest país el desembre del 1986, es va afirmar que Espanya prestaria cooperació militar a Zimbabwe per a instruir les seves forces armades, alhora que se li vendria materials de transport i nous Aviocar[3]. Diversos ministres de Zimbabwe van visitar les instal.lacions de l'INI al llarg del 1986. Aquell any se signà un nou contracte amb CASA, de la venda de sis nous C-212 valorats en 23 milions de dólars (uns 3.000 milions de ptes.).[4] Els avions es van entregar entre 1986 (tres unitats) i 1987 (tres el mes de febrer)[5]. El Banco Exterior de España financià el 60% de l'operació, amb un crèdit de 2.600 milions de ptes. gestionat amb el Barclays.

---

1 SIPRI Yearbook 1986; Revista Internacional de Defensa, novembre 1982, p.1497; El Periódico, 17-9-82; Censo Oficial de Exportadores 1985, p.1679; Censo Oficial de Exportadores 1983.

2 5 Días, 21-11-84, p.6.

3 Ya, 18-12-86, p.10

4 Memoria CASA 1986; Censo Oficial de Exportadores 1987; Ya, 18-12-86, p.10; La Vanguardia, 17-12-86, p.14; Expansión, 20-11-86, p.8; El País, 25-11-86.

5 Avances por partidas estadísticas, febrer 1987.

EXPORTACIONS A L'AMÈRICA DEL NORD

La quasi totalitat del material enviat a Amèrica del Nord correspon, com és de suposar, als Estats Units. Aquest país ha rebut exportacions espanyoles de caràcter militar per valor de 46.000 milions de ptes., a preus constants, del 1980 fins el 1987, mentre que el Canadà ha rebut material valorat en menys de 500 milions.

En conjunt, aquestes vendes signifiquen l'1'7% de les exportacions totals d'Espanya a aquesta zona en el període esmentat, i amb quantitats estabilitzades entre els 5 i els 8.000 milions de ptes. anyals.

Exportacions de material militar a Amèrica del Nord
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987	%/total export.
1987	5.370	5.370	1'4
1986	8.445	8.997	2'1
1985	6.086	6.968	1'3
1984	5.067	6.313	1'3
1983	4.130	5.727	1'8
1982	4.119	6.410	2'6
1981	2.617	4.655	1'8
1980	1.305	2.660	1'4
TOTAL		47.000	1'7

Per empreses, la meitat de les exportacions corresponen a CASA (50'8%). Una tercera part correspon a indústries armeres, i la resta, un 15%, queda repartida entre Marconi, Motor Ibérica, Chrysler, Talbot, INISEL i altres societats.

Empreses exportadores a Amèrica del Nord, 1980-1987
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
CASA	23.900
diverses armeres	16.140
Marconi	1.160
Motor Ibérica	820
Chrysler	630
Talbot	600
INISEL	100
Altres	3.650
TOTAL	47.000

Per sectors, com pot endevinar-se fàcilment, la meitat de les exportacions són del sector aeronàutic, una mica més de la tercera part corresponen al sector d'armes i municions, vora d'un 5% al de vehicles, i menys d'un 3% a l'electrònic.

Exportacions a Amèrica del Nord, per sectors, durant el període 1980-87
(preus constants del 1987)

	milions de ptes.	%
Aeronàutic	23.900	50'8
Armes i municions	16.140	34'3
Vehicles	2.050	4'4
Electrònica	1.260	2'7
Naval	-	-
Explosius	-	-
Artilleria	-	-
(no identificats)	3.650	7'8
TOTAL	47.000	100'0

Les perspectives pels propers anys estan condicionades per circumstàncies polítiques, més que no pas per ràons tecnològiques o econòmiques. Les comandes que el Pentàgon estigui disposat a fer a empreses espanyoles, poden estar

mediatitzades pel comportament del Govern espanyol en relació amb la seva participació en l'OTAN i, molt especialment, a les formes que vagin adquirint les relacions hispano-nord-americanes en matèria de defensa, actualment no gaire planeres.

ESTATS UNITS

Els Estats Units han estat, en les darreres dècades, el principals preveïdors de material militar a Espanya. Des de 1953, any en què es signà el primer acord de cooperació militar, els Estats Units han facilitat mils de milions de dólars en crèdits i donacions, com a pagament per mantenir quatre bases i diverses instal.lacions auxiliars al nostre país.

La situació de dependència política, econòmica i tecnològica d'Espanya respecte als Estats Units ha estat escandalosa al llarg d'aquests anys, i en proporcions tan elevades que obligà a establir un nou marc de relacions entre ambdós països, el 1982 i el 1987. Entre els canvis plantejats figura, evidentment, la recerca d'un major equilibri en la balança comercial de productes militars entre tots dos països.

És amb aquest propòsit que el Govern creà, el 1986, una Agregaduria d'Adquisicions i de Cooperació per a la Defensa , dins de l'Ambaixada espanyola a Washington, i "amb la finalitat d'aprofitar amb agilitat i rapidesa les oportunitats, i de donar suport a la indústria espanyola en els seus esforços de venda al Departament de Defensa".[1]

A aquesta Agregaduria no li a de faltar feina. En el quinquenni 1982-1986, Espanya ha comprat material de defensa nord-americà per valor de 3.332 milions de dòlars, mentre que els Estats Unists sols han comprat material espanyol per valor de 240 milions de dòlars. La proporció és, doncs, de 14'8 a 1 a favor dels Estats Units.

Segons fonts oficials[2], el desglossament de les vendes espanyoles al període esmentat és el següent:

Vendes de material de defensa als Estats Units
(en milers de dòlars)

	1982	1983	1984	1985	1986
Compres directes del DOD	4.545	29.428	24.081	21.700	24.572
Adquisicions subcontractades	-	3.813	892	18.473	34.744
Transferències tecnològiques	-	-	-	13.863	63.806
Total	4.545	33.241	24.973	54.306	123.122

1 Boletín Oficial Cortes Generales, 8 junio 1987.
2 Id.

Sense comptar les transferències tecnològiques, les exportacions espanyoles sumen, durant aquests cinc anys, un total de 162 milions de dòlars, és a dir, uns 34.000 milions de ptes. de 1987, un cop aplicat per a cada any el canvi monetari corresponent. Aquesta quantitat és semblant a la obtinguda inicialment en el nostre registre (uns 31.000 milions), per la qual cosa la considerarem com a fiable. De tota manera, no ens quadra la distribució anual, probablement per la clàssica diferenciació entre valor dels contractes i vendes reals de cada any. Per això, prefereixo mantenir la dada oficial de 34.000 milions de ptes. pel quinquenni 1982-1986, i afegir al nostre registre un suplement d'exportacions no localitzades, per valor de 3.300 milions de ptes, situant aquesta diferència a l'any 1986, que és el que presenta major diferència entre les nostres dades i les proporcionades pel Govern. De tota manera, insisteixo, el total acumulat ve a ésser el mateix.

A partir dels anys vuitanta, i especialmente després del 1985, les empreses espanyoles d'armament tenen més recolzament per part del Govern per tal d'aconseguir bons contractes als Estats Units. El cert, però, és que els fracassos s'han anat sumant. Els Estats Units no han comprat els avions de transport C-212 fabricats per CASA per al seu programa de transport militar, i l'empresa Esperanza y Cia. no ha estat l'adjudicatària d'un concurs per subministrar morters per valor de 100 milions de dòlars. L'únic projecte que resta encara a decidir és la contractació de remolcs fabricats per Trabosa, per un import de 20 a 40 milions de dòlars.

Les exportacions realitzades al llarg d'aquesta dècada sumen uns 46.600 milions de ptes., a preus de 1987, cosa que significa vora del 2% del total exportat als Estats Units. Això implica unes exportacions de l'ordre de 5.000 a 7.000 milions de ptes. anyals, tot i que no s'hagin produït vendes expectaculars.

La meitat d'aquest volum exportat correspon a les operacions de CASA, que ha venut als EUA material militar per un valor que estimo proper als 24.000 milions de ptes. per el període 1980-1987, amb una mitjana de 3.000 milions anuals.

CASA proporciona els Estats Units diversos materials, com a components per als helicòpters Chinook i Sikorsky i per als avions F-18, a més de revisar els avions F-15. Ha venut un bon grapat d'avions de transport C-212 a aquest país, però sempre per a finalitats civils, per la qual cosa no els inclourem en el registre.

L'altre bloc important és el format per les empreses armeres, que venen a aquest país per valor d'uns 2.000 milions de ptes. anuals (més de 15.000 milions en els vuit anys de referència, a preus constants de 1987). D'entre les empreses d'aquest sector destaca Dikar, Sdad. Cooperativa, que sol

exportar als Estats Units per valor d'uns 400 milions de ptes. cada any. **Star** y **Astra Unceta**, són dues empreses basques que també han venut a aquest país quantitats importants de revolvers i pistoles.

De la resta d'exportacions destaca especialment, per tractar-se de productes d'un alt nivell tecnològic i amb continuïtat en el futur, les portades a terme per **Marconi**, que ha aconseguit diversos contractes en els darrers anys. El 1987 signà un contracte negociat des del 1984 amb la Marina nord-americana, de manera que des de la factoria que Marconi té a Villaverde (Madrid) es fabricaran 118 components pels helicòpters Sikorsky Lamps II, concretament, consoles i sensors d'equipaments electrònics d'abord i determinats components de l'aviònica[1]. Aquesta comanda, valorada en un milió de dòlars, es realitzarà juntament amb IBM, i forma part del programa de compensacions per la compra dels helicòpters.

Marconi també ha estat l'adjudicatària d'un contracte de la Hughes Aircarft, per produir més de 135 fonts d'alimentació per als radars APG-65 dels avions F-18, per un valor de més de 8 milions de dòlars, dins del programa de compensacions per la compra d'aquests avions[2]. També ha estat contractada per la Aviation Suttplayth Office de l'Armada nord-americana, per construir mòduls de recanvi i per al radar AN-APG/85 dels F-18.[3] Aquests aparells solen exportar-se normalment sota el capítol 85.15.999 de l'aranzel, i el 1986 i 1987 poden haver significat unes vendes de 500/600 milions de ptes.

També en el terreny de l'electrònica militar és de destacar una exportació d'**INISEL** durant el 1987, per un valor que podria voltar els 100 milions de ptes[4]. INISEL participa en el programa de compensacions del FACA, subministrant materials a les empreses nord-americanes LSI (sistemes de control d'armaments i comunicacions), MCAIR (equipament de prova d'aviònica), Kaiser (pantalles de presentació de l'avió) i Hughes (enginyeria de desenvolupament del radar).

En el camp de l'automoció, Espanya ha fet tres exportacions que cal destacar. Una és la venda de 7.500 caixes de canvi fabricades per **Chrysler España**, per als vehicles dels serveis militars nord-americans, i que començaren a entregar-se el 1980[5], i tenen un valor que s'estima en 400 milions de ptes. Un altre contracte és el que han fet **Motor Ibérica** i **Seat** per a les forces aèries i l'Armada nord-americanes, venent-los 1.000 vehicles. Les primeres unitats foren entregades el novembre de 1986, a la Base de Torrejón, i la resta seran

1 El País, 11-3-85 y 15-4-85; Expansión, 17-11-87, p.8.
2 Ultima Hora, 8-6-87, p. 5.
3 Expansión, 7-10-87, p.8 y 20-10-87, p.44.
4 Resumen Estadístico de Exportación, n. 18, 1987.
5 El País, 14-10-79.

lliurades al llarg de cinc anys, fins al 1991.[1] El valor d'aquesta venda és de 10 a 15 milions de dòlars, cosa que significaria una mitjana de 400 milions de ptes. anuals.

El tercer contracte en el camp de l'automoció fa referència a una comanda que data del 1985, i que ja ha estat aprovada pel Senat dels Estats Units, relativa al subministrament, per part de **Talbot España**, de diversos components per a la torre del tanc M-1 "Abrahams". El valor d'aquesta exportació és de 3'5 milions de dòlars (uns 580 milions de ptes).[2]

Finalment, indicarem unes exportacions el 1986 i 1987 per part del **Ministeri de Defensa** (Exèrcit de l'Aire, concretament), referents a material aeronàutic[3], i a la venda de subfusells, fabricats per **Santa Bárbara**, a l'Exèrcit de Terra nord-americà[4], sense que es tinguin més informacions sobre aquesta venda, i exceptuant que la comanda data del 1985.

Pel que fa a les perspectives futures, pot dir-se que no sembla fàcil que la indústria militar espanyola pugui introduir-se en el mercat nord-americà més enllà del que ho està fent en l'actualitat. Això vol dir que, en els propers anys, el volum d'exportacions girarà al voltant de les xifres dels darrers anys, si no és que interessos polítics, més que no pas la capacitat tecnològica espanyola, facin possible que algunes empreses espanyoles puguin guanyar algun concurs milionari del Pentàgon. L'experiència dels darrers anys, però, no dóna peu perquè les empreses interessades en aquest mercat s'ho puguin prendre amb optimisme.

CANADÀ

Canadà és un país al qual sols s'ha exportat armes curtes (capítol 93), per un valor total de 420 milions de ptes., a preus de 1987, en el període 1980-1987, cosa que no significa més que el 0'1% de les exportacions espanyoles a aquest país, que són de gran magnitud.

Al marge d'aquestes vendes de la indústria armera basca, cal mencionar diverses exportacions de **CASA**, que fabrica estabilitzadors horitzontals per als avions CL-215 de Canadair[5]. Atès que aquest avió de transport és polivalent, i

1 La Voz de Galicia, 14-11-86, p.48.
2 Interviu, 25-6-85.
3 Censo Oficial de Exportadores 1987; Resumen Estadístico de Exportación, n. 13/87, cap.88.03.800.
4 El País, 10-6-85, p. 16.
5 Expansión, 23-12-86, p.21.

que les darreres exportacions canadenques d'aquest avió daten dels anys setanta (a Algèria, Sud-àfrica i Tailàndia, concretament), no hi incloc les exportacions de material aeronàutic que CASA sol fer cada any al Canadà, i que superen els 100 milions de ptes. anuals en els darrers anys.

EXPORTACIONS A L'AMÈRICA LLATINA

Amèrica Llatina és, després de l'Orient Mitjà i del Magrib, la zona que ha rebut major quantitat d'armes espanyoles, al llarg del període 1980-1987, i comprèn un 14% de la totalitat de les exportacions de caràcter militar.

Les xifres exactes del que s'ha exportat anualment és difícil de determinar, no sols per la tradicional confidencialitat de les dades referents a aquest tipus de comerç, sinó també per l'existència de diversos contractes de gran quantia que, segons sembla, no han estat cobrats del tot. A més a més, les vendes a dictadures, com ara la de Xile o abans la de l'Argentina, solen dur-se a terme amb gran sigil o amb la mediació de tercers països.

Segons les dades recollides en aquest estudi, Espanya ha exportat material militar a l'Amèrica Llatina per valor de 104.000 milions de petes., a preus constants del 1987, al llarg de la dècada dels vuitanta.

Més de la meitat d'aquesta xifra s'ha efectuat al llarg del trienni 1982-1984, amb un punt culnminant el 1982. Cal remarcar, en aquest sentit, que fou durant el govern d'UCD quan es realitzaren la major part dels contractes, o almenys els de major valor.

Exportacions d'armes a l'Amèrica Llatina
(en milions de ptes.)

	preus corrents	preus constants 1987	% / total exportacions
1987	20.043	20.043	11'0
1986	7.423	7.815	3'5
1985	2.394	2.741	1'0
1984	12.177	15.172	5'9
1983	12.500	17.386	6'8
1982	18.038	28.068	8'2
1981	3.638	6.473	1'8
1980	3.464	7.054	2'2
TOTAL		104.752	4'7

El 1987, però, les exportacions militars a l'Amèrica Llatina han tornat a prendre una magnitud considerable, amb operacions (vendes realitzades i contractes) de l'ordre dels 20.000 milions de ptes.

Un 42% de les exportacions d'armament del període 1980-1987 han anat dirigides a països clarament dictatorials, especialment durant els anys 1980-1983.

Per sectors, un 69% del valor del material enviat correspon al sector naval i aeronàutic, amb una xifra conjunta de 72.000 milions de ptes. Un altre 14% correspon a vehicles (material de transport), i el 17% restant a municions, artilleria, armament lleuger i electrònica.

Exportacions a l'Amèrica Llatina, per sectors
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
Naval	42.150
Aeronàutic	30.500
Vehicles	15.000
Municions i explosius	7.600
Armament lleuger	7.000
Artilleria	1.800
Electrònica	700
TOTAL	104.750

Quatre cinquenes parts d'aquest material ha estat exportat a un grup de quatre països, amb quantitats superiors als 10.000 milions de ptes. en cada cas. Per ordre d'importància, són: Xile (uns 31.000 milions de ptes.), Mèxic (uns 24.000), Veneçuela (17.000) i l'Argentina (12.000). Altres set països (Colòmbia, Hondures, el Perú, Panamà, el Paraguai, l'Uruguai i l'Equador) han rebut exportacions per damunt dels mil milions de ptes., sense arribar als 6.000 milions, i altres cinc han comprat armes per un valor inferior als 500 milions de ptes., sempre a preus del 1987.

Països receptors d'armes espanyoles, 1980-1987.
(a preus constants del 1987)

	milions de ptes.
Xile	30.938
Mèxic	23.750
Veneçuela	16.990
Argentina	12.066
Colòmbia	5.054
Hondures	3.290
Perú	2.960
Panamà	2.853
Paraguai	2.410
Uruguai	1.866
Equador	1.042
Altres	1.533
TOTAL	104.752

Pel que fa al pes d'aquestes vendes sobre el conjunt de les exportacions espanyoles a cada un d'aquests països llatinoamericans, cal destacat l'alt percentatge assolit per tres països (Hondures, Xile i Paraguai), depassant el 20% els dos primers, enfront d'una mithjana del 4'7% pel conjunt del continent. Es tracta, a més, de tres països no caracteritzats precisament per llurs qualitats democràtiques.

Percentatge del material militar sobre el conjunt de les exportacions espanyoles
(període 1980-1987)

	%
Hondures	22'7
Xile	21'2
Paraguai	14'3
Uruguai	6'2
Mèxic	5'6
Veneçuela	5'3
Argentina	4'9
Perú	3'1
Colòmbia	3'0
Panamà	2'9
Costa Rica	2'1
Equador	1'9
Nicaragua	1'5
Guatemala	0'3
Cuba	0'2
Brasil	0'0
Mitjana	4'7

Un 87% de les exportacions han estat efectuades per empreses de l'INI. **Bazán** hi figura en primer lloc, amb una tercera part del valor total, seguida de **Construcciones Aeronáuticas (CASA)** i, a més distància, d'**ENASA** i **Santa Bárbara**. Amb quantitats força inferiors hi figuren **Astilleros Celaya**, el grup **ERT** i **Sainco**.

Pel que fa a les dues primeres empreses, Bazán hi ha exportat 19 patrullers, dels quals onze són de la classe "Halcón" i quatre de la classe "Cormorán". Respecte a CASA, aquesta empresa ha exportat 85 avions (sencers o en peces), dels quals 43 són de transport (42 C-212 "Aviocar" i un CN-235), i 42 d'entrenament (el C-101 "Aviojet").

En resum, doncs, el sector d'armament espanyol ha dirigit a l'Amèrica Llatina un volum de material important, superior als 100.000 milions de ptes., que podria anar-se incrementant en els propers anys si fructifiquen algunes operacions recents, que comentarem posteriorment.

ARGENTINA

Les exportacions espanyoles de material de defensa per a l'Argentina han estat centrades, en els darrers anys, en la venda de municions i productes navals.

Dels 12.000 milions de ptes. exportats en el període 1980-1987, quatre cinquenes parts corresponen a la venda de cinc patrullers "Halcón", fabricats per la **Bazán** a instàncies de la Prefectura Naval Argentina. Es tracta d'uns guardacostes de 910 t i 67 metres d'eslora, dotats de plataforma per als helicòpters "Alouette III"[1].

D'aquests patrullers demanats el 1979, se n'entregà la primera unitat el 1982[2], les altres tres el 1983, i la cinquena el 1984[3]. El cost total ha estat avaluat en 75 milions de dòlars[4], tot i que altres fonts donen una xifra superior[5]. De les estadístiques de comerç es dedueix un import d'uns 9.700 milions de ptes., a preus constants del 1987, per al quadrienni 1982-1985, que podria correspondre al valor real de l'operació[6]. Segons alguns mitjans d'informació, la gestió de la venda la va fer personalment el Rei d'Espanya, en un viatge a l'Argentina[7].

El ministre de Defensa, Narcís Serra, visità l'Argentina el novembre del 1984. Poc abans havia viatjat a aquest país el cap de l'Estat Major de l'Armada, almirall Saturnino Suances, el qual tractà amb les autoritats argentines sobre la possibilitat que la Bazán construís un portaaeronaus per a l'Argentina, d'un cost de 100.000 milions de ptes[8]. El projecte, però, i atenent-nos al considerable retard amb què la Bazán ha construït el portaaeronaus "Príncipe de Asturias", no sembla que pugui reexir.

Una altra empresa de l'INI, **CASA**, ha venut a l'Argentina una unitat de l'avió de transport C-212 "Aviocar"[9]. Tot i que en la memòria de l'empresa, aquesta venda en figura realitzada el 1981, en les estadístiques de duanes no hi surt fins al

---

1 5 Días, 1-7-1981; Actualidad Económica, 3-11-79, p.55; SIPRI Yearbook 1986; Defensa, nº 85, maig 1985, p.49; Deia, 12-5-87, p.3; El País, 20-1-79.

2 Memoria INI 1982.

3 Tecnología Militar, desembre 1986, p.78; Revista Internacional de Defensa, desembre 1985, p. 2009-2012; Defensa, nº 23, març 1980, p. 67; Defensa, nº 71, maig 1984, p. 43.

4 La Vanguardia, 18-1-83.

5 CASTELLS, Manuel, "Nuevas tecnologías...", p. 770.

6 Censo Oficial de Exportadores, 1983 a 1986; Estadísticas de Comercio Exterior, anys 1982 a 1985.

7 Actualidad Económica, 23-6-83, p.45.

8 El País, 4-10-83

9 Memoria CASA 1981.

1984[1], amb un import de 200 milions de ptes. Al marge d'aquesta venda, l'Argentina negocia des del 1980 la compra de quinze unitats més d'Aviocar, de les quals quatre serien per a la Gendarmeria, cinc per a la Prefectura Naval i cinc per a l'Exèrcit de Terra, amb un cost global de 51 milions de dòlars[2]. Segons sembla, el govern britànic ha estat pressionant perquè no es dugui a terme aquest contracte.

Tenim comptabilitzades també altres exportacions de municions, explosius i armes; destaquen les d'**ERT**[3], **Santa Bárbara**[4] i **Explosivos Alaveses**[5], algunes de les quals foren utilitzades pels argentins en la guerra de les Malvines. També s'ha especulat alguna vegada amb algunes de les exportacions realitzades a l'Argentina que eren de caràcter triangular, i que en realitat eren armes o municions destinades a l'Iran.

En conjunt, les vendes d'armament en el període 1980-1987 han significat quasi el 5% de les exportacions totals d'Espanya a aquest país. El percentatge ha estat particularment alt en els dos darrers anys de la dictadura militar (13'3% el 1982 i 16'1% el 1983), a causa de la venda dels patrullers.

Les previsions de cara al futur depenen bàsicament de dos factors. El primer, de la capacitat argentina d'autosubministrar-se el material de defensa; de fet, la seva indústria bèl.lica és important, i exporta en quantitats apreciables. El segon, depèn de la seva capacitat per resoldre el problema del deute extern, que limita forçosament els plans d'adquisició de material a l'exterior. Amb tot, hi ha dades per pensar que Espanya podria tenir amb l'Argentina un tracte de favor en aquesta màtèria. La visita del ministre de Defensa argentí a les instal.lacions de l'INI, el 1985, i l'acord econòmic signat amb Espanya, el febrer del 1988, avalen aquesta hipòtesi.

BRASIL

Amb el Brasil no hi ha a penes relacions comercials de caràcter militar, exceptuant-ne petites quantitats d'explosius enviats el 1986.

Aquesta escassetat exportadora hauria estat diferent de dur-se a terme una gran operació que s'ha negociat fa poc. Aquesta operació consisteix en la venda de 24 avions Mirage

---

1 Estadísticas de Comercio Exterior, 1984 i 1985.
2 SIPRI Yearbook 1986; Deia, 12-5-87; Avui, 12-4-88, p.6
3 Censo Oficial de Exportadores, 1985 i 1987.
4 Expansión, 23-12-86, p.21; Censo Oficial de Exportadores 1987.
5 Tiempo, 26-5-86, p.59; Egin, 25-6-87, p.26.

III espanyols, per un import de 600 milions de dòlars[1]. Els avions formen l'Ala Estratègica de la base aèria de Los Llanos (Albacete). El 1987, però, el Ministeri de Defensa va decidir de modernitzar aquests aparells per tal d'allargar-los la vida deu anys més, i anul.lar així la possibilitat d'exportar-los. Segons sembla, França ha estat pressionant perquè l'operació no es dugués a terme (li prendria la possibilitat de vendre nous aparells al Brasil), en compensació de l'ajuda francesa contra ETA).

Cal esmentar també les relacions que **Bazán** té amb aquest país. El 1983 constituí una societat hispano-brasileira que, en col.laboració amb la Marina del Brasil, fabricarà vaixells de guerra destinats a l'exportació. La societat porta el nom de Construçóes Navais de Aratu[2]. També s'han fet comentaris sobre la possibilitat que Bazán construís un vaixell-escola per al Brasil, encara que no se'n tenen notícies recents[3].

Sintetitzant, doncs, fins al moment no s'han fet operacions importants militars amb el Brasil, però és possible que les activitats de Bazán en aquest país puguin derivar en futures comandes navals.

COLÒMBIA

Les exportacions espanyoles de material de defensa per a Colòmbia han estat centrades, al llarg d'aquests darrers anys, en dos tipus de productes: avions de transport i armes curtes.

Pel seu import, destaca la venda el 1984 de cinc avions C-212 "Aviocar", fabricat per **CASA**, a les forces aèries colombianes, d'un import de 14'5 milions de dòlars[4]. Aquesta exportació està probablement relacionada amb la concessió d'un crèdit, el 1983, del Banco Exterior de España al Banc de la República de Colòmbia, d'un valor de 15.000 milions de ptes. L'import de la venda dels avions, a preus constants del 1987, assoleix uns 3.000 milions de ptes.

La resta de material enviat a Colòmbia està format per importants vendes d'explosius i armes lleugeres. Cal destacar els elevats imports d'explosius (capítol 36.02 de l'aranzel) en els anys 1983, 1984 i 1985, així com l'important augment de les vendes d'armes i municions (capítol 93) en els anys 1986 i 1987, d'un import superior als 500 milions de ptes.

1 Cambio 16, 6-4-87, p.50; El País, 4-8-87.
2 El País, 26-3-83; Deia, 12-5-87, p.3
3 Diario 16, 5-1-80, p.20.
4 SIPRI Yearbook 1986 i 1987; El País, 17-5-84; Tiempo, 29-4-85, p.26; Revista Internacional de Defensa, novembre 1984, p.1739; Censo Oficial de Exportadores 1985.

per a cada un dels anys esmentats.

Recordem que en la dècada passada, Colòmbia va rebre un vaixell-escola construït per **Astilleros y Talleres Celaya**, de Bilbao. Pel que fa a d'altres projectes en negociació, destacaríem la probable venda d'un sistema de comunicacions tàctiques per part d'**INTELSA**[1].

En conjunt, durant el període 1980-1987, les exportacions de material bèl.lic a Colòmbia han significat el 3% del valor total de les exportacions espanyoles a aquest país.

COSTA RICA

L'única exportació destacable amb Costa Rica és la de dues unitats de l'avió de transport C-212 fabricat per **CASA**, en iniciar-se la dècada[2]. El cost de l'operació fou de 4'5 milions de dòlars, dels quals una part foren pagats el 1980 (240 milions de ptes. segons les estadístiques de duanes)[3]. En aquest any, l'exportació de CASA significà el 15% de les exportacions totals espanyoles a aquest país. Per al període 1980-1987, com que no hi va haver més vendes de caràcter militar, els productes del sector de defensa han significat el 2'1% del valor total de les exportacions d'Espanya a aquest país centramericà.

CUBA

Les exportacions d'armes espanyoles a Cuba es refereixen, exclusivament, a la tramesa d'armes curtes, principalment de la marca **Star**, d'Eibar. Sumen vora de 500 milions de ptes., i han estat enviades bàsicament en els anys 1985 i 1986.[4]

ENASA exporta habitualment camions a aquest país; particularment el 1985 (per uns 2.000 milions de ptes.). **Bazán**, per la seva banda, va exportar peces per a remolcs el 1984, valorades en més de 80 milions de ptes.[5] No se sap, però, si aquestes dues vendes tenen aplicacions militars.

Si no hi ha més trameses que les esmentades al· començament, les vendes d'armes espanyoles a Cuba sols signifiquen el 0'2%

---

1 Dinero, 3-6-86, p.43
2 Tiempo, 29-4-85, p.26; SIPRI Yearbook 1986.
3 Censo Oficial de Exportadores 1981; Estadísticas de Comercio Exterior 1980.
4 Censo Oficial de Exportadores 1986 i 1987; Estadísticas de Comercio Exterior 1985 i 1986.
5 Censo Oficial de Exportadores 1985, p.1677.

del total exportat per Espanya a aquest país durant el período 1980-1987.

EQUADOR

Amb l'Equador no és fins al 1986 que es comença a vendre material militar en quantitats importants. En aquest any es fa un contracte amb **ENASA** per al subministrament de deu vehicles blindats de transport de personal (BRL) per a la policia antidisturbis, valorats en uns 250 milions de ptes.[1]

El contracte és d'una magnitud major, ja que el 1987 s'envien a l'exèrcit equatorià 15 tanquetes BMR-600 i 10 embarcacions petites mitjançant el vaixell "Maringa", de bandera panamenya, que seguí la ruta Barcelona-Guayaquil[2]. Aquesta tramesa podria tenir un valor de 500 milions de ptes., atès que cada unitat costa uns 23 milions de ptes.[3] A més, durant l'any 1987, **DEFEX** envià a aquest país, especialment el mes de juny, diversos vehicles de transport, segurament d'**ENASA**, per valor de 243 milions de ptes.[4]

Aquestes exportacions es produeixen en un moment delicat de la vida del país, caracteritzada per una gran inestabilitat política (el març del 1986 va haver-hi un aixecament militar que deteriorà enormement la capacitat operatòria del president), i per una situació sòcio-econòmica complicada arran del terratrèmol del març del 1987.

Al marge d'aquestes exportacions d'ENASA, cal ressenyar l'inici de negociacions, el 1987, per al subministrament de diversos patrullers "Piraña", de 138 tm., construïts per la **Bazán**[5]. Aquest contracte forma part d'una operació conjunta amb **Astilleros Reunidos**, d'Arenys de Mar (Barcelona), que fabrica lanxes patrulleres de la classe GRP.

En síntesi, la indústria militar de l'INI ha obert una línia de venda de diversos productes a aqust país, fins al punt de significar el 3'4% de les exportacions espanyoles a l'Equador durant el 1986, i el 10'6% el 1987. Pel conjunt del període 1980-1987, significa vora del 2%.

---

1 SIPRI Yearbook 1987, p.243; Expansión, 23-12-86, p.26.
2 El País, 30-12-87.
3 Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas, desembre 1987, partida 87.03.
4 Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas, gener anovembre 1987, partida 87.02.231.
5 Expansión, 19-2-87, p.8.

GUATEMALA

Amb Gutemala, país on els militars juguen un paper preponderant en la conducció política, a penes hi ha hagut vendes d'armes al llarg d'aquesta dècada, exceptuant una dotzena de morters de 120 mm. d'**Esperanza y Cia.**[1], probablement el 1982[2]. El cost podria assolir els 40 milions de ptes. És justament el 1982 quan començà una campanya en massa de contrainsurrecció que desfà la unitat de les forces guerrilleres, i ocasiona nombroses víctimes civils i la destrucció de pobles sencers.

Aquesta i altres petites vendes signifiquen sols el 0'3% del valor total de les exportacions espanyoles a Guatemala, pel període 1980-1987.

HONDURES

L'única exportació important que s'ha fet a Hondures es la de diversos avions d'entrenament avançat C-101 "Aviojet", fabricats per **CASA**. El 1983 es féu una primera comanda de quatre unitats, que s'entregaren entre el 1984 i el 1985, d'un valor total de 2.500 milions de ptes.[3] Els dos primers aparells foren armats amb bombes i coets per a dur missions de lluita contraguerrillera[4].

Al final del 1987 s'entrega una altra unitat, d'una sèrie de quatre més, que s'espera que s'enviïn al llarg del 1988[5].

El govern d'Hondures, estretament controlat pels militars, ha de fer front al moviment de guerrilla existent en el país (Movimiento Popular de Liberación Chinchonero) i als atacs fronterers de l'exèrcit nicaragüenc, ja que a Hondures hi han estat les principals bases de la "contra". Aquest país, molt dependent dels Estats Units, té també problemes fronterers amb El Salvador.

Les escasses exportacions espanyoles a Hondures i l'elevat cost d'aquesta venda d'avions, explica que Hondures sigui el país d'Amèrica Llatina amb un major percentatge de productes militars venuts sobre el conjunt de les exportacions (22'7%),

---

1 Defensa, nº 118, febrer 1988.

2 Deducció feta a partir de la seva inclusió al Military Balance del 1983.

3 SIPRI Yearbook 1986, p.379; Revista Internacional de Defensa, setembre 1984, p.1199, i octubre 1987, p.1413; Defensa, nº 59, març 1983, p.49; Tecnòlogia Militar, desembre 1987, p. 61.

4 Revista Internacional de Defensa, setembre 1984.

5 SIPRI Yearbook 1986, p.379; Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas, novembre 1987.

en el període 1980-1987. En els propers anys, a més, és probable que es mantinguin aquests índexs tan elevats.

MÈXIC

Mèxic és, després de Xile, el país d'Amèrica Llatina que ha rebut exportacions d'armes espanyoles de major valor, assolint uns 24.000 milions de ptes. en el període 1980-1987. En aquest període s'enregistraren tres anys amb una forta incidència d'aquest tipus de productes: 1982, 1983 i 1986. En tots tres casos, les vendes de material militar espanyol significà més del 13% de les exportacions totals espanyoles a aquest país. Pel conjunt dels vuit anys de referència, els productes militars han significat el 5'6% de les exportacions espanyoles. Dues empreses públiques, Bazán i CASA són les protagonistes d'aquestes operacions.

L'exportació més destacada és la venda a l'Armada Mexicana de sis patrullers "Halcón" B-119H fabricats per Bazán. Es tracta d'uns patrullers de 1.060 tm i 67 metres d'eslora, amb una velocitat de 21'5 nusos. A la popa porten una plataforma per a un helicòpter SA.365 N.Dauphin[1].

La comanda fou realitzada l'octubre del 1980[2], i es van entregar quatre unitats el 1982 i dues més el 1983. Recordem, per la possible relació que hi pugui haver, que el juliol del 1981 visità Mèxic el president del Govern espanyol, Leopoldo Calvo Sotelo, i que el 1983, el Banco Exterior de España concedí un crèdit de 50 milions de dòlars al Banc Nacional de Comerç Exterior de Mèxic.

L'import de l'anterior operació ha estat avaluada en uns 100 milions de dòlars (uns 11.000 milions de ptes.). Aquesta quantitat no és comprovable per mitjà de les estadístiques de duanes, que sols n'inclouen una partida durant el 1982 (2.415 milions), i es refereixen a l'exportació d'una sola unitat.[3]

Els patrullers, que foren construïts a la factoria gaditana de San Fernando, van ésser modificats de com era el disseny original[4].

Amb relació a la Bazán cal també esmentar que, des del 1981, hi ha negociacions per a un possible subministrament de dues fragates F-30 a Mèxic, sense que hi hagin gaires possibilitats que aquest projecte es dugui a terme[5].

---

1 Revista Internacional de Defensa, n.85, maig 1985, p.49.
2 Memoria INI 1980, p.168
3 Estadísticas de Comercio Exterior 1982, partida 89.01.100
4 Revista Internacional de Defensa, juny 1982, p.684; Defensa, n.85, maig 1985, p.49; SIPRI Yearbook 1986; Diario 16, 24-12-82; 5 Días, 29-10-80; Defensa, n. 71, març 1984, p. 42-44.
5 SIPRI Yearbook 1983, p.324

Un altra material naval relacionat amb la defensa és l'exportació d'un vaixell-escola el 1982, construït per **Astilleros y Talleres Celaya**, de Bilbao[1]. El vaixell porta el nom de "Cuautemoc", desplaça 1.150 tm i té capacitat per a 275 persones. Es començà a construir el 1981, i s'entregà el juliol del 1982[2]. El seu valor és de 1.467 milions de ptes. del 1982[3], i consta en la partida 89.01.950 de l'aranzel.

En el tereny aeronàutic, **CASA** ha exportat recentment deu unitats de l'avió de transport C-212 "Aviocar" per a la Marina Mexicana.[4] S'entregaren dues unitats el 1985 i vuit més el 1986.[5] El seu valor s'estima en uns 35 milions de dòlars (uns 6.000 milions de ptes.), dels quals 3.825 foren abonats el 1986, i la resta sembla que estan pendents de pagament[6]. Sobre aquesta venda, recordem que el president de la Comissió de Marina de la Cambra de Diputats de Mèxic va desmentir inicialment, a finals del 1984, que es fes l'operació.[7]

Segons informacions del 1984, CASA té el projecte d'obrir una empresa mixta a Mèxic per produir l'Aviocar. La inversió espanyola seria de 70 milions de dòlars. CASA exportaria en vuit anys diversos aparells, valorats en 400 milions de dòlars, i fabricaria 60 C-212 i 90 CN-235[8]. Aquesta qüestió fou probablement tractada durant la visita que el president mexicà Lamadrid va fer, el 1985, a les instal.lacions de l'INI.

De la resta d'exportacions, destacarem la venda de diversos vehicles amfibis d'**ENASA** el 1981 i 1982, probablement dotze unitats, destinades a la Secretaria Naval Mexicana. Els vehicles, fabricats a Valladolid, foren transportats pel vaixell "Jalapa", que partí de Barcelona amb destí Veracruz. La consignatària del transport fou Suardíaz[9], i l'import de la venda, uns 360 milions de ptes[10].

Una altra exportació important és la realitzada per **SAINCO**, que va vendre a aquest país dos simuladors tàctics per als patrullers "Halcón"[11]. El primer fou venut el 1982, i el segon el 1986, amb un import total de 500 milions de ptes,

---

1 Memoria INI 1980, p. 40; 5 Días, 26-5-82.
2 Construnaves 1981, p. 121; Construnaves 1982, p.97
3 Censo Oficial de Exportadores 1983, p.1248
4 Revista Internacional de Defensa, agost 1985, p.1349; El País, 10-4-85; SIPRI Yearbook 1986, p.390; SIPRI Yearbook 1987, p.257.
5 Memoria CASA 1985 i 1986.
6 Censo Oficial de Exportadores 1987; Estadísticas de Comercio Exterior 1986, i avenços 1987.
7 Baleares, 18-2-84, p.16
8 El País, 6-12-84
9 La Vanguardia, 11-2-83
10 Actualidad Económica, 23-6-83, p.45
11 Revista Internacional de Defensa, setembre 1984, p.1392, i setembre 1986, p.1348 i 1350.

tot i que les estadístiques de duanes assenyalen quantitats menors[1].

De la resta d'exportacions detectades esmentarem una venda d'**Explosivos Alaveses (EXPAL)**, el 1986, per valor de 60 milions de ptes., que podria ser de mines o granades[2].

Per als propers anys no hi ha previsions sobre noves compres d'armes a Espanya. Com en el cas de l'Argentina, el deute extern acumulat per aquest país, actua de fre per a l'adquisició d'armaments pesats de cost elevat.

NICARAGUA

Al llarg d'aquests darrers anys, Nicaragua sols ha efectuat una compra relacionada amb material de defensa. Es tracta de dos avions de transport C-212 "Aviocar", venuts el 1983 per **CASA**[3], i els quals ha utilitzat les Forces Aèries Sandinistes. De fet, se'n vengueren quatre unitats, però dues són per a usos civils.

Considerant la meitat del valor de l'operació, el cost total per a Nicaragua fou de 246 milions de ptes. el 1983, més els recanvis corresponents en anys posteriors. Tot plegat suma 425 milions de ptes., a preus constants del 1987[4]

Durant l'any de la compra, el 1983, el Banco Exterior de España concedí un crèdit al Banc Central de Nicaragua, per valor de 3.750 milions de ptes.

L'ex-cap del Secretariat del Ministeri de Defensa a Nicaragua, Roger Miranda, exiliat actualment als Estats Units, va manifestar el desembre del 1987 que Espanya no ha venut cap tipus d'armament a Nicaragua, malgrat les repetides sol.licituds fetes per aquest país. Miranda precisà que l'únic que s'ha fet amb Espanya és aprofitar un crèdit civil que el govern espanyol concedí al nicaragüenc, per tal d'adquirir els quatre avions abans esmentats[5].

Aquesta venda aeronàutica significa el 8'8% de les exportacions espanyoles a Nicaragaua el 1983, i l'1'5% del total exportat durant el període 1980-1987.

---

1 Censo Oficial de Exportadores 1983 i 1987, capítol 90.28.597 i 90.28.589.
2 Censo Oficial de Exportadores 1987, partida 84.59.873 (màquines i aparells mecànics).
3 Memoria CASA 1986; El País, 15-7-84, p.17.
4 Estadísticas de Comercio Exterior, 1983 a 1986; Censo Oficial de Exportadores 1984.
5 El País, 16-12-87.

PANAMÀ

Les exportacions espanyoles de material de defensa per a Panamà han tingut, fins ara, un marcat caràcter aeronàutic, a causa de les vendes de CASA.

La primera comanda es realitzà el 1984, i era de tres unitats d'"Aviocar". La primera unitat fou entregada el 1981, i les tres restants el 1982[1]. L'import de la venda assolí els 642 milions de ptes.[2]

A partir del 1984, Panamà comença a negociar la compra de set unitats més, valorades en 22 milions de dòlars[3]. La comanda, però, no es fa efectiva fins al 1987, data en què s'arriba a un pre-acord de major fermesa i centrat en la venda de sols tres unitats d'"Aviocar"[4], per a l'aviació panamenya, i és d'un valor de 1.200 milions de ptes., a més d'una unitat de l'avió de transport CN-235, valorat en 500 milions de ptes., que serà entregat el 1988[5].

Probablement en relació amb aquestes darreres operacions, cal recordar que el maig del 1987, el Consell de Ministres concedí a Panamà un crèdit del Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD) per valor de 4'7 milions de dòlars (uns 600 milions de ptes.), destinats a finançar el 20% de la compra de material industrial. Anteriorment, el 1983, el Banco Exterior de España ja havia concedit al Panamà un crèdit de 10 milions de dòlars.

De la resta d'exportacions, destacarem l'entrega, el desembre del 1982, de diversos vehicles militars, que calculem d'un valor de 20 milions de ptes., i que foren transportats pel vaixell "Dana América", de Barcelona al port de Cristóbal[6].

En resum, les vendes esmentades signifiquen quasi el 3% del valor total de les exportacions espanyoles al Panamà en el període 1980-1987.

PARAGUAI

Igual que a Xile, la dictadura del general Stroessner ha fet negocis armamentistes amb la democràcia espanyola, i

1 SIPRI Yearbook 1986; Cambio 16, 31-12-84, p.47.
2 Censo Oficial de Exportadores 1983.
3 Tiempo, 29-4-85, p.26; SIPRI Yearbook 1986 i 1987.
4 Revista Internacional de Defensa, desembre 1987, p.1675.
5 Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Comisiones, 1987, p.7354; El País, 19-9-87; Revista Internacional de Defensa, octubre 1987, p.1413, i desembre 1987, p. 1675.
6 La Vanguardia, 11-2-83; Tecnología Militar, març 1988, p.72.

concretament, en el període del govern socialista.

L'exportació més important és la venda, el 1984, de quatre avions de transport C-212 "Aviocar", fabricats per CASA, al Ministeri de Defensa paraguaià[1]. El valor de l'exportació fou de 12 milions de dòlars, cosa que ha significat un desemborsament de més de 2.000 milions de ptes., a preus del 1987[2]. Val a dir, perquè pot haver-hi una relació, que el Banco Exterior de España concedí un crèdit de 10 milions de dòlars al Paraguai, el 1983. L'import equival, pràcticament, al valor dels avions.

Una altra exportació ha estat la venda, el 1986, de canons sense retrocés de 106 mm., morters de 80 i 120 mm., i granades fabricades per l'**E.N. Santa Bárbara** i per **Esperanza y Cia.** Segons els mitjans de comunicació, el valor dels canons era de 232 milions de ptes.[3], que no figuren en les estadístiques de comerç corresponents a aquell any.

Aquestes dues exportacions fan que un 14'3% de les exportacions espanyoles fetes amb el Paraguai, durant el període 1980-1987, hagin estat relacionades amb material bèl.lic, essent aquest percentatge especialment elevat en els anys d'entrega dels materials, 1984 i 1986.

Cal fer esment també que, el 1986, el govern espanyol decretà un embargament de les exportacions d'armament vers al Paraguai, cosa que probablement dificultarà la realització de nous contractes.

PERÚ

Fins ara fa poc, el Perú no havia negociat mai la compra de cap tipus d'armament espanyol. Fins al 1986, sols es tenen referències de la venda d'explosius d'**ERT**, a aquest país, per valor d'uns 70 milions de ptes., i de l'exportació d'armament lleuger, per un import superior als 100 milions de ptes.

El 1987, però, es començà a satisfer una comanda del 1984, consistent en la venda de 24 vehicles blindats BMR-600 i 53 camions militars fabricats per **ENASA**[4].

Els BMR-600 s'entregaren a finals del 1987, per encàrrec de

1 SIPRI Yearbook 1986; El País, 17-5-84; Tiempo, 29-4-85, p.26; Revista Internacional de Defensa, juny 1984, p.824, i novembre 1984, p.1739.
2 Censo Oficial de Exportadores 1985, p.1679.
3 Cambio 16, 27-4-87, p.161; Deia, 12-5-87, p.3; Ya, 10-3-87, p. 8; Diario de bURGOS, 10-2-87, P. 25.
4 SIPRI Yearbook 1987 i 1986; El País, 8-12-87 i 12-10-84; Deia, 12-5-87, p.3; Cambio 16, 31-12-84, p.48.

la Marina de Guerra del Perú, i es van embarcar a bord del vaixell "Kapprifol", que va anar fins al port d'El Callao. El valor dels vehicles és d'uns 12 milions de dòlars (uns 1.400 milions de ptes.).

Els camions militars, que partiren en el mateix vaixell, són d'una comanda de la Direcció General d'Armament del Ministeri de la Marina del Perú[1], i poden valer uns 1.000 milions de ptes.

Finalment, ressenyarem el subministrament recent de 10.000 pistoles fabricades per **STAR**, marca 30M de 9 mm., i destinades a les Forces Armades peruanes. El valor de la venda és d'uns 400 milions de ptes.[2], fet que explica l'important augment del capítol 93, l'any 1987, pel que fa a les exportaciosns amb el Perú.

Aquestes operacions han significat el 3'1% del total exportat per Espanya a aquest país, durant el període 1980-1987.

URUGUAI

L'exportació més destacada amb l'Uruguai és la de cinc avions de transport C-212 "Aviocar" construïts per **CASA**[3]. Els aparells foren entregats entre el 1981 i el 1982, en temps de la dictadura militar, i amb un import proper als 1.000 milions de ptes.[4] Els aparells estan equipats per patrullatge marítim i per transportar tropes paracaigudistes.

De la resta d'exportacions, mencionarem la venda de 80 motocicletes **Bultaco**-223 Commander, dotades de portafusell i suport de transmissions[5]. La comanda data del 1981, i podria haver-se satisfet durant el 1982. El cost estimat d'aquesta operació és d'uns 40 milions de ptes. del 1982.

També el 1982, **Instalaza** va vendre material per valor de 23 milions de ptes.[6], igualment que **Santa Bárbara**, que va exportar-ne per un valor de 67 milions de ptes.[7]

No es té constància de nous projectes d'exportació. En total, les exportacions de material militar del període 1980-1987, han representat el 6% de les vendes totals d'Espanya a l'Uruguai. La major part de les vendes han estat concentrades

1 El País, 8-12-87, p.19.
2 Revista Internacional de Defensa, gener 1988, p.83.
3 SIPRI Yearbook 1986; Cambio 16, 31-12-84, p.48; 5 Días, 6-5-81: Memoria CASA 1981 i 1982.
4 Estadísticas de Comercio Exterior, 1981 i 1982.
5 Defensa, novembre 1981, p.83.
6 Cambio 16, 31-12-84, p.48.
7 Id.

en el bienni 1981-1982, període en què van significar el 19% de les exportacions.

VENEÇUELA

Veneçuela és un país que manté una gran col.laboració amb Espanya en matèria militar. Al final del 1978, **CASA** signà un acord amb aquest país amb el qual es comprometia a prestar assistència tècnica als avions de la força veneçolana. Poc després, el gener del 1979, visità Espanya el ministre de Defensa de Veneçuela, general Fernando Paredes, per signar diversos acords de cooperació militar, que incloïen l'assistència tècnica i la venda de subministraments de recanvis per als tancs i vehicles blindats d'aquest país sud-americà, a més de l'assistència aeronàutica abans esmentada. També hi ha una col.laboració entre l'**E.N. Santa Bárbara** i la CAVIM (Compañía Venezolana de Industria Militar).

Ja en aquesta dècada, concretament l'abril del 1984, el ministre de Defensa de Veneçuela visità la factoria que CASA té a Getafe, on es realitza el muntatge dels avions C-212 "Aviocar". També visità la factoria de **Santa Bárbara** a Sevilla, on s'efectuen diverses millores en els tancs AMX-30. El 1986, finalment, visità també les instal.lacions de l'INI, el ministre d'Estat de Veneçuela, Hector Hurtado. Tot un conjunt de contactes que, com era de preveure, acaben en comandes de materials.

El contracte d'exportació de més vàlua és el que va fer, el 1986, **Santa Bárbara**, en rebre l'encàrrec de l'exèrcit veneçolà de modificar uns 75/81 tancs de combat AMX-30 des de la factoria sevillana[1]. El valor del contracte és de 100 milions de dòlars, i les entregues es faran en cinc anys, des de 1987 al 1991.[2] Les darreres negociacions per a la signatura del contracte s'efectuaren durant el viatge a Veneçuela de diversos representants d'empreses públiques i privades espanyoles, tots participants en la primera reunió hispano-veneçolana d'inversions[3].

Santa Bárbara substituirà el motor i el sistema de direcciió de tir dels tancs, i construirà a Veneçuela un taller per al manteniment dels tancs.

La segona operació important és la venda de quatre patrullers Cormorán, construïts per la **Bazán** en col.laboració amb

1 Revista Internacional de Defensa, juny 1984, p.823, i desembre 1985, p.2021; Tiempo, 1-12-86, p.59; Memoria INI 1986.

2 Es per aquest motiu que hem comptabilitzat, el 1987, la cinquena part del valor total del contracte.

3 Tiempo,, 1-12-86, p.59.

Astilleros Reunidos (ARESA). La comanda, de l'octubre del 1986, és de quatre unitats de 420 tm., valorades en uns 10.000 milions de ptes[1]. Les tres primeres unitats es construïran a la factoria que Bazán té a San Fernando (Cadis), i la quarta es construirà a DIANCA (Diques y Astilleros Nacionales), Veneçuela. Les primeres entregues podrien dur-se a terme a primers del 1988.

Tot i que és una operació pràcticament descartada, cal esmentar que, el 1979, Veneçuela negocià la compra de quatre fragates de la classe "Descubierta"[2].

També en el terreny naval, l'Armada veneçolana va rebre, el 1980, un vaixell de vela construït pels **Astilleros y Talleres Celaya**, de Bilbao. El vaixell, batejat amb el nom de "Simón Bolivar", va costar 8 milions de dòlars (570 milions de ptes.)[3]

En el camp aeronàutic, **CASA** també ha venut l'avió de transport C-212 "Aviocar".[4] La primera comanda data del 1980, i és de tres unitats que s'entregaren el 1981 i el 1982[5]. El cost d'aquesta operació fou d'uns 530 milions de ptes.

Posteriorment, el 1984, l'Aviació Naval de Veneçuela va fer una altra comanda de quatre unitats de l'Aviocar, per a missions de patrullatge marítim,[6] que s'entregaren en el decurs del 1985[7]. Aquests aparells disposen de dos pilons en els laterals de fusellatge que els permet carregar diversos tipus d'armament.

Segons la memòria de CASA corresponent a l'any 1985, CASA tenia pendents tres deutes de 4'6 milions de dòlars cadascun amb Veneçuela, amb venciments entre el 1986 i 1989.

Finalment, hem d'assenyalar que al llarg d'aquests anys s'ha venut armament lleuger i municions per valor d'uns 600 milions de ptes., a preus actuals, especialment en el decurs dels primers anys de la dècada.

Veneçuela ha passat a ésser un dels principals clients espanyols de l'Amèrica Llatina pel que fa a productes

---

1 Expansión, 23-12-86, p.25 i 19-2-87, p.8; Cinco Días, 3-11-86, p.16; Tecnología Militar, desembre 1987, p.18; Defensa, n.118, febrer 1988, p.67; Diari de Barcelona, 31-3-88, p.8.

2 Actualidad Económica, 3-11-79, p.55.

3 Memoria INI 1980, p.40; Memoria Construnaves 1980; Censo Oficial de Exportadores 1980 i 1981; Estadísticas de Comercio Exterior 1980, partida 89.01.

4 Defensa, octubre 1986, p.75; SIPRI Yearbook 1986; Censo Oficial de Exportadores 1983.

5 Memoria CASA 1981 i 1982.

6 Defensa, octubre 1986, p.75; El País, 23-12-85; SIPRI Yearbook 1987, p.269; Tiempo, 29-4-85, p.26.

7 Memoria CASA 1985.

militars. Si durant el període 1980-1986, aquestes exportacions no han estat més que el 1'2% del valor total de les exportacions, els projectes actuals fan pujar aquest percentatge per damunt del 5%.

XILE

Xile és el país d'Amèrica Llatina que ha rebut major volum de material bèl.lic d'origen espanyol. En el període 1980-1987 ha rebut armaments d'un valor mínim de 30.000 milions de ptes., a preus constants del 1987. De fet, la xifra real podría ésser força superior a l'esmentada.

Aquesta quantitat significa ja el 21'2% del total exportat per Espanya a aquest país sudamericà, un percentatge prou alt per mostrar amb claredat la importància de la cooperació militar que Espanya manté amb el règim del general Pinochet. Aquest percentatge ha mantingut quotes molt elevades fins al 1984, i ha disminuit sensiblement en els anys posteriors.

Les vendes d'armes a Xile han estat envoltades, com és lògic, d'una polèmica permanent. Xile ha estat sempre un client tradicional de la indústria bèl.lica espanyola, i les vendes al règim xilè no s'han aturat ni durant el període d'UCD ni durant els anys de govern socialista.

Com és lògic, es tracta d'un comerç incòmode perquè aixeca les protestes de l'oposició xilena i dels sectors polítics espanyols més responsables. L'exportació espanyola de material militar a Xile és un dels capítols més foscos, per a no dir vergonyosos, d'UCD. És també un dels temes pendents del PSOE. Els interessos comercials d'algunes empreses han estat per damunt dels criteris morals, ètics i polítics que es podia esperar d'un partit socialista que, abans de governar, va mantenir un criteri clar sobre la necessitat de donar fi a la tramesa d'armes espanyoles al règim de Pinochet.

En els darrers anys s'han succeït contínues declaracions governamentals assenyalant que Espanya no tenia compromisos armamentistes amb Xile. Aquestes declaracions han tingut com a nota permanent l'ambigüitat i la contradicció,i han fet palès el doble joc del Govern sobre la qüestió. De fet, no ha estat fins a l'agost del 1986 que el Govern decideix decretar l'embargament d'armes a Xile, i cursa instruccions a la Junta Interministerial perquè s'informin negativament totes les noves sol.licituds per exportar armes o municions a aquest país. La realitat, però, és que s'han continuat enviant materials militars, especialment aeronàutics, sobre la base de compromisos signats abans de la data de l'embargament.

El punt culminant d'aquest debat va ser al començament del 1987, en una sessió parlamentària dedicada expressament a les exportacions d'armament. El 4 de febrer d'aquell any, el Ministeri de Relacions amb les Corts envià al Parlament un informe, conegut com a "Informe Apolonio", en el qual s'assenya les vendes d'armes espanyoles a Xile durant el quadrienni 1983-1986, que tingueren l'import següent:

	Milions de ptes.
1983	2.377
1984	12.151
1985	491
1986	428
	15.449

Segons alguns mitjans de comunicació, les vendes autoritzades el 1982 assoliren uns 12.729 milions de ptes., dels quals 9.930 correspongueren a **Santa Bárbara**, 2.588 a **CASA**, 174 a **ERT** i 37 a **Esperanza y Cia.**[1], o sigui que des del 1982 s'haurien enviat armes per un valor superior als 28.000 milions de ptes. Altres fonts situen aquesta xifra al voltant dels 35.000 milions[2].

Aquestes informacions no es corresponen, però, amb les dades derivades de les estadístiques duaneres, especialment pel que fa al material aeronàutic (capítol 88 de l'aranzel), que indica unes exportacions totals de 4.600 milions de ptes pel quadrienni a que fa referència l'Informe Apolonio[3].

Aquestes importants diferències amb els 12.000 milions que l'informe atribueix a CASA pot interpretar-se de dues maneres: o l'informe Apolonio fa sols referència al cost teòric del contracte, independentment de si s'acaba realitzant o no, o bé si s'han fet exportacions d'amagat en un altre capítol o al marge de la comptabilitat de duanes. Aquestes dues darreres hipòtesis es poden descartar pel fet que el total de les exportacions espanyoles a Xile el 1984 no arriben als 15.000 milions de ptes. Per tant, tot sembla indicar que les exportacions fetes a Xile han generat un deute important, d'uns mils de milions de ptes., que probablement s'intenta compensar amb la compra de material aeronàutic xilè (els avions "Pillán") per part del Ministeri de Defensa espanyol.

1 Cambio 16, 31-12-84, p.48
2 Tiempo, 17-11-86.
3 Censo Oficial de Exportadores, anys 1981 a 1987; Comercio Exterior de España, anys 1980 a 1986; Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas, gener a desembre 87.

Les exportacions de Construcciones Aeronáuticas (CASA)

La venda de 37 avions d'entrenament C-101, fabricats per **CASA**, és l'exportació de material militar més important de les que s'han fet amb Xile[1]. Sobre aquesta exportació s'ha desencadenat una gran polèmica, en la qual s'han fet servir tot tipus de justificacions. Abans, però, hem de recordar que amb anterioritat a aquesta venda, el 1978 exàctament, CASA ja havia subministrat a Xile nou avions de transport C-212 "Aviocar", valorats en uns 27 milions de dòlars[2]. CASA també podria haver participat com a intermediària en la venda de 32 helicòpters alemanys BO-105, sol.licitats per Xile el 1985 i valorats en 28 milions de dòlars. Aquests helicòpters foren armats per ENAER a Xile[3].

Els 37 avions d'entrenament bàsic C-101 "Aviojet" lliurats a la Força Aèria Xilena (FACH), tenen un valor global de 150 milions de dòlars (més de 16.000 milions de ptes.)[4], dels quals uns 50 milions de dòlars correspondrien als 16 primers aparells (vuit d'ells muntats ja a Xile), i els 100 milions restants als altres 21 aparells, tots ells muntats a Xile.

Els setze primers aparells foren entregats en el període 1980-1982, és a dir, en el període de govern d'UCD, i la resta en el període 1983-1986, de govern socialista, a un ritme de sis unitats anuals.

Els avions no fabricats integrament a Espanya han estat muntats a les instal.lacions xilenes de l'Ala de Manteniment de la base aèria d'El Bosque. A Xile, els aparells porten el nom d'"Halcón T-36"[5], i poden portar míssils britànics "Eagle". Tenen capacitat per portar 2.000 kg. de bombes (especialment de les de raïm) i coets, amb un radi d'acció de 500 kg.

Segons va informar el president de CASA, Javier Alvarez Vara, en una compareixença davant la Comssió d'Indústria del Congrés, el passat 26 de novembre del 1987, *"les relacions entre CASA, l'Empresa Nacional Aeronàutica Xilena i la Força Aèria Xilena, són unes relacions de tipus industrial força àmplies, que es configuren al voltant de dos importants acords signats per CASA el 22 de març del 1980 i el 18 de juny d'aquell mateix any; el primer és un acord bàsic de cooperació industrial, i el segon és un acord marc d'un programa de cooperació industrial.*

Com a conseqüència d'aquests dos acords bàsics, se signà el

1 Memoria CASA 1981 i 1985; Revista Int. Defensa, novembre 1984, p.1739, i novembre 1982, p.1497; Defensa, n.82, febrer 1985, p.63, i n. 104, desembre 1986, p.74; La Vanguardia, 25-5-87.
2 El País, 12-4-87, p.16; BRZOSKA & OHLSON, p. 159
3 El País, 12-4-87, p.16; BRZOSKA & OHLSON, p. 159
4 Defensa, n. 104, desembre 1986, p.74
5 Revista Internacional de Defensa, novembre 1982.

més important, que és un contracte de llicència i transferència de tecnologia, el 19 de juny del 1980, i sobre la base d'aquest contracte, s'han subministrat un cert nombre d'avions C-101, entrenadors bàsics avançats per a la força aèria xilena, i posteriorment, l'any 1982, el que s'ha fet és un programa de transferència de tecnologia que ha permès, a aquestes altures, que l'Empresa Nacional d'Aeronàutica Xilena fabriqui, amb llicència de CASA, els avions d'entrenament.

Des dels distints acords que han anat complementant aquests tres acords bàsics de l'any 1980, ja acabats, i des que es produí l'embargament guvernamental de la venda de material de defensa a Xile, CASA no ha fet cap nou contracte sobre cap tipus de material susceptible d'utilització per la defensa".[1]

El 1984 se signà un acord complementari pel qual CASA subministra diferents peces per a la fabricació, a Xile, de les 21 unitats del C-101. En realitat, segons el president de CASA, des del 1982 sol s'han enviat parts soltes dels avions.

Les dificultats del govern xilè per pagar aquesta compra d'avions C-101 ha donat peu perque s'establexi una relació entre aquesta exportació i la compra per part d'Espanya de 40 avionetes d'entrenament "Pillán", fabricades per Xile sota llicència nord-americana, i valorades en uns 2.500 milions de ptes. Tant el govern espanyol com directius de CASA han negat, però, que es tracti d'una compensació, és a dir, d'un sistema de permuta sobre els avions espanyols venuts a Xile.

Com a resposta a una pregunta del senador Antonio Romero, formulada l'octubre del 1986, el Govern contestà que *"ni aquest Govern ni l'anterior han fet cap mena de contracte de venda d'armes al règim del general Pinochet. Tampoc no té constància que n'hagin venut executius anteriors. Per tant, no cal fer la rescissió de contractes no existents".*[2] Efectivament, no ha estat el Govern qui ha venut armes a Xile, però sí empreses públiques que estan sota el seu control. Aquesta és una manera vergonyosa d'escórrer el "bulto" i de no voler enfrontar-se amb l'evidència d'una política que ha estat protegida pel mateix Govern.

Finalment, hem d'assenyalar la presència de CASA a la cinquena Fira Internacional de l'Aire (FIDA), organitzada per la Força Aèria Xilena el març del 1988. Segons el vice-president de vendes de CASA, Xile ha demostrat en aquesta Fira, que està interessat en la compra d'avions CN-235, i que *"si ens deixen vendre'ls, els hi vendrem"*[3].

---

1 Cortes Generales. Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Comisión de Industria, any 1987, n. 202, p.7350

2 Boletón Oficial Cortes Generales, 4-11-86

3 El País, 18-3-88, p.15

Altres exportacions

Espanya també ha venut a Xile material antidisturbis, incloennt-hi diverses "lleteres" (camions Pegaso amb dipòsits d'aigua i mànegues per dissoldre manifestacions). **ENASA** ha venut diversos camions que, segons algunes fonts, podrien tenir ús militar[1]. Les vendes més importants séfectuaren el 1980, any en qué ENASA exportà a Xile 744 camions[2]. Entre el 1980 i el 1981 les exportacions d'aquesta empresa a Xile sumaren 4.400 milions de ptes.

El 1983, **Bazán** va vendre a Xile quatre patrullers, valorats en uns 342 milions de ptes[3]. Aquesta venda fou denunciada pel portaveu d'I.U., Enrique Curiel, el novembre del 1986. Se sap també l'interès de l'Armada xilena per comprar dues fragates F-30 a la Bazán. De fet, l'almirall Toribio Merino i altres autoritats militars xilenes celebraren una reunió el 10 de març del 1980 amb Gabriel Peña Aranda, aleshores responsable de la Divisió de Defensa de l'INI, per tal d'arribar a un acord sobre aquesta qüestió, que no ha prosperat fins ara[4].

Una altra empresa de l'INI, **ENOSA**, ha venut material òptic a Xile, segurament per a finalitats militars, i se sap que hi ha hagut exportacions el 1981 i el 1983, encara que de poca vàlua[5].

Santa Bárbara, en canvi, si que ha estat fortament implicada en la venda d'armes a aquest país. Fonts periodístiques l'han acusat d'exportar materials per un valor superior els 1.000 milions de ptes, sense especificar ni què ni com.[6] Es té constància de la tramesa de municions el 1980, per valor de 124 milions de ptes.[7], de la venda de 40 tanquetes antidisturbis el setembre del 1986[8], i de metralladores, canons i armes curtes[9]. De les dades facilitades al Congrés per l'"informe Apolonio", es dedueix que Santa Bárbara exportà a Xile per valor de 1.934 milions de ptes. el 1983 (canons de 106 mm., recanvis de les metralladores MG-3, i munició), per valor de 443 milions el 1984 (recanvis per als tancs AMX-30, metralladores MG-3, espoletes, detonadors i peces per a canons de 106 mm.). Sembla que va ser el 1982 que se signà el contracte més important, d'un valor superior als 9.000 milions de ptes. Basant-nos en aquestes dades, hem

1 El País, 24-5-87, p.15; Tiempo, 26-5-86, p.59 i 17-11-86, p.9; Censo Oficial de Exportadores, 1981 a 1987.
2 Memoria ENASA 1980
3 El País, 24-5-87, p.15; El Periódico, 20-11-86; Tiempo, 17-11- p.8; Estadísticas de Comerio Exterior 1983.
4 El País, 12-3-80, p.7; SIPRI Yearbook 1986.
5 Censo Oficial de Exportadores, 1982 i 1984.
6 Diario 16, 6-5-87, p.5
7 Censo Oficial de Exportadores 1981; Estadísticas de Comercio Exterior 1980.
8 Papeles para la Paz, n.22, 1987, p.11; El País, 12-4-87, p.16.
9 El País, 24-5-87, p.15

estimat unes entregues de material per valor de 3.000 milions de ptes. l'any 1982.

Explosivos Rio Tinto (ERT) ha venut municions i explosius a Xile en diverses ocasions, i se'n saben les vendes del 1982 i 1983, d'un valor mínim de 300 milions de ptes[1].

Una altra empresa que ha exportat a Xile és **International Technology**, coneguda perquè servia d'intermediària a d'altres societats armeres, i que el 1985 exportà per valor de més de 80 milions de ptes[2]. D'**Instalaza** hi ha una important exportació el 1982, per valor de 119 milions de ptes.

Finalment, assenyalarem la venda d'explosius i armes curtes de diverses empreses al llarg d'aquests darrers anys, al marge de les exportacions referides anteriorment, i que tenen un valor mínim de 44 milions de pessetes el 1980, 112 el 1981, 115 el 1982 (37 dels quals corresponen a **Esperanza y Cia.**), 300 el 1983, 300 el 1984, 27 el 1985, 160 el 1986, i un mínim de 43 milions el 1987.

El futur

En l'actualitat hi han en marxa dos projectes de col.laboració militar amb Xile. Es tracta d'una eventual venda de dos simuladors de vol del C-101, i de la instal.lació a Espanya de la fàbrica xilena d'armament **Cardoen**, especialitzada en bombes d'aviació.

Aquesta empresa xilena ha instal.lat a Pontejos (Cantàbria) una indústria destinada a la producció de coets i bombes de raïm, així com a la conversió d'helicòpters civils en helicòpters artillers per a usos militars. El nom de l'empresa és **Industrias Metalúrgicas y Estratégicas de Cantabria (IMECSA)**, propietat de l'industrial xilè Carlos Cardoen, en la qual el 40% del capital social pertany a la firma espanyola **AUDEXA** i a la britànica Covan Enterprises Ltd. Els terrenys on s'ha instal.lat la factoria pertanyien curiosament a **ERT**, i la gestió per a la seva instal.lació la va fer personalment Ricardo Laporta, president de la Sociedad para el Desarrollo de Cantabria (SORDECAN), entitat privada en la qual el principal accionista és la Diputació de Santander.

Com ja hem dit, la fàbrica produirà bombes i helicòpters, probablement del tipus "Bell Cobra", de patent nord-americana. Les destinacions principals de l'armament produït per aquesta fàbrica seran Xile i l'Iraq, tot i que la societat preté crear una "via europea" vers Amèrica Central, i desenvolupar nous productes aprofitant la proximitat del

1 Diario 16, 6-5-86, p.5; Censo Oficial de Exportadores, 1983 i 1984.

2 Censo Oficial de Exportadores 1986.

mercat de l'OTAN[1]. També és previsible que comerciï amb Sud-àfrica, atès que Industrias Cardoen de Xile actua com a intermediària de les espoletes que es produeixen al país de l'apartheid.[2]

El general Fernando Mathei, cap de la Força Aèria Xilena i membre de la Junta Militar, visita Madrid amb certa regularitat. A la visita que va fer el maig del 1987, intentà cercar recanvis per als avions C-101 adquirits a Espanya, i s'entrevistà amb el tinent general retirat Emiliano Alfaro Arregui, assessor de CASA i ex-cap de l'Exèrcit de l'Aire espanyol. Sobre aquest punt, la Força Aèria Xilena rep també el recolzament actiu d'Israel i de Sud-àfrica pel que fa a cronogrames d'entrenament i accessoris electrònics per millorar l'ús dels C-101 venuts per Espanya[3]. És probable que el general Mathei insistís també en una petició antiga que es refereix a l'adquisició d'altres sis avions de transport, valorats en més de 20 milions de dòlars[4].

ENAER s'ocupa del muntatge i manufactura de part dels C-101, designat com Halcón t/a-36 a Xile, i ha millorat aquest avió per a atacs contra objectius en terra i missions antivaixell[5].

En resum, doncs, Xile ha estat un mercat interessant per a la indústria bèl.lica espanyola, especialment fins al 1985, i en el terreny aeronàutic, que acapara la tercera part de les exportacions. En el període 1980-87 s'han exportat materials valorats en més de 30.000 milions de ptes., a preus del 1987, dels quals un 60% corresponen els tres primers anys, i la resta als cinc anys següents. No és fins l'agost del 1986, però, que les crítiques i pressions fetes des d'Espanya han pogut obligar el Govern a decretar un embargament sobre aquest tipus de material. Això ha fet disminuir notablement el flux de materials militars cap a aquest país, que en els propers anys no sembla que pugui depassar els 1.000 milions de ptes. anuals, sobre la base del subministrament de recanvis de contractes signats abans de l'agost del 1986.

---

1 Papeles para la Paz, nº 22, 1987, p.11; La Epoca, 7-6-87
2 La Epoca, 22-6-87
3 La Epoca, 22-6-87
4 SIPRI Yearbook 1986 i 1987; Tiempo, 29-4-85, p.26, i 17-11-86, p. 8.
5 La Tercera, 5-6-87.

EXPORTACIONS A OCEANIA

Espanya ha exportat alguns materials militars a Oceania en els darrers anys. Es tracta d'un avió C-212 de **CASA** a Austràlia, entregat el 1981, d'un valor de més de 500 milions de ptes., a preus actuals[1], de diversos components per als 75 F-18 australians, també subministrats per CASA[2], i d'un altre avió de transport C-212 a Tonga, que es lliurà el 1985, amb un valor de més de 400 milions de ptes[3].

A part d'aquestes exportacions de CASA, cal destacar unes vendes constants d'armes lleugeres a Austràlia, per valor de més de 400 milions de ptes. en el període 1980-1986.

Des de fa força anys es comenta la possibilitat que Austràlia encarregui a la **Bazán** la construcció d'un portaavions semblant el "Príncipe de Asturias". A començament d'aquesta dècada, fins i tot, diversos caps militars australians visitaren les drassanes d'El Ferrol, i directius de la Bazán es desplaçaren a terres australianes. Des d'aleshores no s'ha tornat a parlar d'aquesta qüestió, cosa que fa pensar que el projecte ha estat definitivament desestimat.

En conjunt, doncs, s'han exportat productes per valor de 1.328 milions de ptes., dels quals 922 corresponen a Austràlia i 406 a Tonga.

---

1 Memoria CASA 1981; Censo Oficial de Exportadores 1983 i 1982.
2 Expansión, 23-12-86, p.21; Diario Comercio 22-11-84.
3 Memoria CASA 1985; Ideal, 30-12-85, p.30

Exportacions a Oceania, per països
(a preus del 1987)

	milions de ptes.
Austràlia	922
Tonga	406
TOTAL	1.328

Aquestes exportacions representen el 0'9% del valor total de les exportacions espanyoles a Oceania en el període 1980-1987. Aquest percentatge sols ha estat significatiu (per damunt de l'1'5%) els anys en què es van enviar els avions de transport.

Exportacions militars a Oceania
(en milions de ptes.)

	a preus corrents	a preus 1987	% vendes milit/ total export.
1987	-	-	0
1986	56	59	0'4
1985	432	495	1'9
1984	74	92	0'4
1983	52	72	0'4
1982	200	310	2'3
1981	149	265	1'7
1980	17	35	0'3
TOTAL		1.328	0'9

Lògicament, el sector aeronàutic s'emporta la major part del que s'hao exportat (921 milions). 394 milions més corresponen a armes curtes i municions, i una petita quantitat a explosius.

Exportacions a Oceania, per sectors
(a preus constants del 1987)

	Milions de ptes.
Aeronàutic	921
Armes i municions	394
Explosius	13
Naval	-
Artilleria	-
Electrònica	-
Vehicles	-

Per als propers anys no es tenen notícies de nous projectes, o sigui que és previsible un estancament de les exportacions d'aquest sector a Oceania.

BIBLIOGRAFIA

A.C.D.A., "World Military Expenditures and Arms Transfers 1986", abril 1987, 161 pp.

AGUIRRE, Mariano, "El negocio de la muerte", El País, 31-3-88, p. 1 i 8.

ALONSO-MAJAGRANZAS, Félix, "España: Ayer y hoy de la industria de defensa", Economía Industrial, n. 253, gener/febrer 1987, pp. 51-61.

ALVAREZ VARA, Javier, "La industria de material para la defensa en España. Situación del grupo INI", Economía Industrial, n. 253, gener/febrer 1987, pp. 43-49.

ANFAC, Boletín Estadístico Mensual, del gener 1981 al desembre 1987.

BANCO DE BILBAO, Industria del armamento", Tablero de a Bordo, 20 març 1982, 16 pp.

BANCO EXTERIOR DE ESPAÑA, "Memoria Social 1983".

BARDAJI, Rafael Luis, "De la industria de armas a una nueva industria de defensa", Economistas, n. 22, octubre/novembre 1986, p. 6-14.

BLAY BIOSCA, Vicente, "Las unidades menores de Bazán", Revista Internacional de Defensa, desembre 1985, pp. 2009-2012.

B.O.C.G. (Boletin Oficial de las Cortes Generales), 25-10-83, 28-10-83, 21-11-83, 21-3-84, 25-9-84, 29-10-84, 25-5-85, 21-6-85, 30-5-86, 4-11-86, 20-2-87, 24-2-87, 8-6-87

BRZOSKA, Michael, "The Arms Trade-Can It Be Controlled?", Journal of Peace Research, n. 4, 1987, pp. 327-371.

BRZOSKA, Michael; OHLSON, Thomas, "Arms Transfers to the Third World, 1971-85", SIPRI/Oxford University Press, 1987, 383 pp.

CACHO, Jesús, "Un consorcio español vende a Marruecos material militar por 30.000 millones de ptas.", El País, 5-12-86, p. 15.

CACICEDO, Juan, "Las empresas españolas de armamento buscan clientes para salir de la crisis", Tiempo, 8 juny 1987, p. 64-73.

- "La exportación de armas escapa al control del Gobierno", Tiempo, 26 maig 1987, p. 56-61.

C.A.S.A., "Memoria", años 1986, 1985, 1981.

CASAMAYOR, Ramón, "Las armas españolas buscan mercado. Entrevista a Eduardo Serra", El Europeo, 14-11-85, pp. 17-20

CASTELLS, Manuel y otros, "Las nuevas tecnologías y la industria de la defensa", en "Nuevas tecnologías, Economía y Sociedad en España", vol. II, Alianza Editorial, 1986, p. 715-819.

CATALAN DEUS, José, "Tráfico ilegal de armas con escalas en nuestras costas:, Liberación, 15-2-85, pp. 2-3.

CERDAN, Manuel; VAZQUEZ, Pablo, "España, intermediaria en el tráfico de armas", Interviu, 16-7-1986, p. 26-33.

COMARIN, Elio, "L'Etat du Tiers Monde", Edit. La Découverte, 1987.

COMPAÑIA ESPAÑOLA DE SEGUROS DE CREDITO A LA EXPORTACION, "Memoria", 1986, 1985, 1984, 1983, 1980.

CONSTRUNAVES, "La industria naval en...", años 1987, 1986, 1985, 1984, 1983, 1982, 1981 y 1980.

CORTES GENERALES, Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados, Pleno y Diputación Permanente, any 1987, n. 32, 47.

- Comisiones, año 1986, n. 55

- Comisiones, año 1987, n. 114, 130, 169, 202

DANSOKO, David, "Armas y mercenarios: temas que pueden enfrentar a España con paises de Africa", Diario 16, 8-7-79, p. 12-13.

DE BOCK, Walter; DENIAN, Jean-Charles, "Des armes pour l'Iran", Gallimard, 1988.

DE BOCK, Walter; CUARTANGO, Pedro G., "Santa Bárbara truena en Irán", El Globo, 25-3-88, p. 6-12.

DIEZ, Luis, "El Gobierno español compra aviones a Pinochet", Interviu, 18-11-87, pp. 18-24.

DIRECCION GENERAL MARINA MERCANTE, "Lista Oficial de buques de España 1982-83", Madrid, 1984, 466 pp.

EKAIZER, Ernesto, "El Gobierno se deshace de Kashogui", Cambio 16, n. 810, 8-6-87, pp. 62-65.

EXPLOSIVOS RIO TINTO, "Memoria", años 1981 a 1986.

FISAS, Vicenç, "El poder militar en España", LAIA, 1979.

- "Armamento español: exportar la muerte", Prisma, desembre 1977, p. 17-21.

- "Magnitud del militarismo: los gastos militares mundiales y el comercio de armamentos", Información Comercial Española, desembre 1981, p. 59-65.

- "Una alternativa a la política de defensa en España", Fontamara, 1985.

FOMENTO DE LA PRODUCCION, "España 20.000", 1987, 643 pp.

- "Campeones de la exportaciòn", 1-6-87, 70 pp.; n. 898 (15-5-85), n. 878 (1-6-84), n. 875 (15-4-84), n. 858 (15-6-83), n. 857 (1-6-83), n. 855 (1-5-83), n. 837 (15-6-82), n. 816 (15-6-81), n. 814 (15-5-81), n. 812 (15-4-81).

GALVAN RUIZ, Jesús, "El subsector de electrónica para la defensa", Economía Industrial, n. 253, gener/febrer 1987, pp. 95-101.

GEZE, François, "El estado del mundo 1988", Akal, 1988, 636 pp.

GOMEZ, Carlos, "Armas para el desarrollo", El Pais, 15-3-87, p. 4.

GRASA, Rafael; MIR, Pere, "Aspectos tecnológicos de la política de defensa española", Economistas, n. 22, octubre/ novembre 1986, p. 17-26.

GUZMAN, Javier de, "Un negocio sin fronteras", Cambio 16, 15-2-88, pp. 20-21.

HARTUNG, William, "Nations vie for arms markets", Bulletin of Atomic Scientists, desembre 1987, p.27-35.

HERAS, Jesús de las, "La cuestión armamentista española", El País, 17 al 24 de novembre 1978.

I.I.S.S., "The Military Balance 1987-88", 1988.

I.N.F.E., "Censo Oficial de Exportadores", años 1981 a 1987.

I.N.I., "Memoria", años 1980 a 1986'

Intertransport, gener i febrer 1988.

KLARE, Michael T., "Las rebajas de la pólvora", El País, 31-3-88, p. 4-7.

LAND-ROVER SANTANA, "Memoria", anys 1980 al 1986.

LOOSE WEINTRAUB, Evamaria, "La nova política de defensa espanyola segons el SIPRI", En Peu de Pau, n. 3-4, octubre/desembre 1984, pp. 7-10.

MARIÑO, Eduardo; SALAZAR, Macarena, "Comercio de armas y derechos humanos", El País, 23-7-85, p. 14.

MARTIN, Concha, "Guerra en el Gobierno por ventas a Marruecos", Dinero, 24-6-86, pp. 19-21.

MAS, Fernando; GUZMAN, Javier, "España vende armas a los dictadores", Cambio 16, 13-12-84, pp. 44-48.

MINISTERIO ECONOMIA Y HACIENDA, "Resumen Estadístico de Exportación", (suplement trimestral a l'ICE-setmanal), anys 1987, 1986. (nº 1 al 18).

- "Estadísticas de Comercio Exterior de España", anys 1980 a 1987.

- "Estadística mensual de comercio exterior. Avance por partidas estadísticas", del gener al novembre 1987.

MIR, Pere, "Aproximación a la industria militar española", En Peu de Pau, n. 5, gener/febrer 1985, pp. 6-9.

MIR, Pere; OLIVERES, Arcadi, "Industria y comercio de armamentos en España", a "Anuario sobre Armamentismo en España", Fontamara/CIP, 1986, p. 117-156.

- "La indústria espanyola d'armaments: el disseny d'una estratègia", juliol 1985, 23 pp.

MISSE, Andreu; VIDAL-FOLCH, Xavier, "España exporta actualmente municiones a Irán y a Jordania, aliada de Irak, desde el puerto de Barcelona", El País, 10-5-87, p. 19

MOLERO, José, "Foreign Technology and Local innovation: some lessons from Spanish defense industry experience", setembre. 1987, 45 pp.

MONTANCHEZ, Enrique, "España vende armas a Chile, aunque el Ministro Narcís Serra lo niegue", Tiempo, 17-11-1986, p. 1-4.

MORALES, Jose Luis, "Kashogui, socio con españoles en el tráfico de armas", Interviu, 3-6-1987, p. 6-12.

- "España vende armas a Irán", Interviu, 4-2-1987, p. 6-13.

- "Descubrimos a los traficantes de armas españolas", Interviu, 18-2-1987, p. 24-30.

- "Viajamos por España en los camiones que transportan armas", Interviu, 18-2-1987, p. 6-12.

- "Armas españolas a la contra", Interviu, 22-4-87, pp. 36-42.

- "Sepharad, la conexión sionista en el tráfico de armas", Interviu, 20-5-87, pp. 38-43.

NAVARRES, Jesús, "Una tarta de un billón de pesetas", Mercado, 1-5-1987, p. 12-16.

NIETO, MIguel Angel, "El mercado de las armas en España", Papeles para la Paz, nº 22, 1987, 16 pp.

NIETO, M.A.; SOHR, R., "Las armas que España vendió a Pinochet", El País, 12-4-87, p. 16.

OHLSON, Thomas; SKONS, Elisabeth, "The trade in major conventional weapons", SIPRI Yearbook 1987, pp. 181-193.

ORTEGA, Andrés, "Stock de coque", El País, 21-11-87, p. 8-9.

PASAMONTES, Juan Carlos, "...y España vendió su fusil", Destino, 8-5-85, pp. 44-46

PEREDA, Ana I., "Especial Defensa", Expansión, 23-12-86, pp. 11-33

- "Las armas que se exportan", Actualidad Económica, 23-6-83, p. 44-47.

- "Egipto: el gran contrato", Actualidad Económica, 2-9-82, p. 12-17.

- "El negocio de las armas", Actualidad Económica, 6-5-82, pp. 14-18.

- "Industria bélica", 5 Días, de l'11 al 21 de setembre 1979.

RUEDA, Fernando, "Armamento. Escrupulos aparte", Futuro, octubre 1986, p. 36-46.

SACRISTAN, Carmen; OTERO, Luis; AGUIRRE, Mariano; "Por un control de la exportación de armas", El País, 2-7-85, p. 18.

SALES, Ferràn, "La venta fraudulenta de armas españolas a Irán supiso el 20% de la exportación total del sector", El País, 15-10-87, pp. 20.

SEMPRUN, Alfredo, "Un negocio en alza: armas made in Spain", Tiempo, 16-3-1987, p. 34-39.

SIERRA, Cruz, "Armas españolas en la guerra del Golfo", Cambio 16, 15-2-88, pp. 18-24.

S.I.P.R.I., "World Armaments and Disarmament Yearbook", años 1987, 1986, 1985, 1984, 1983, 1982, 1981 y 1980.

S.L.M.M., "¡Boicot al transporte de armas!", 17 pp.

SPAS, "International Connections of the Bofors Affair", The Swedish Peace Arbitration Society, desembre 1987, 52 pp.

TECMIL, "Innovación tecnológica y nuevos desarrollos en la industria para la defensa española", Tecnología Militar, desembre 1986, p. 73-100.

TIZON, Alvaro, "El puzzle de la defensa", El País, 22-3-88, p.48.

TORREJON, Antonio, "Asociación de empresas suministradoras de material de defensa en España, AESMIDE", Tecnología Militar, gener/febrer 1987, p. 12-23.

TORRES-GALERA, Miguel, "Innovación tecnológica y menos desarrollo en la industria para la defensa española", Tecnología Militar, 12/86, pp. 73-100.

TORRES-GALERA, Miguel; MAZARRASA, Javier de, "La industria española de armamento", Defensa, nº 85, maig 1985, pp. 44-51.

TULLBERG, Rita, "El mercado mundial de armamentos, ¿más armas significa más manteca?", a "América Latina y Europa en el debate estratégico mundial", Legasa/EURAL, Argentina, 1987, pp. 149-176.

UDALUITZ, Daniel, "Euskadi, productor y exportador de material bélico", Egin, juny 1987.

URIOL, Ester, "Armas, un negocio entre sombras", 5 Días, 5-12-86, pp. I-II.

WULF, Herbert, "Le commerce des armes avec le Tiers-Monde", Suplemento Bulletin PXI, n. 49-50, hivern/primavera 1985, pp. 75-80.

YARNOZ, Carlos, "El Gobierno varía su postura por la acumulación de pruebas sobre ventas de armas a Irán e Irak", El País, 12-5-87, p. 15.

- "Defensa y Exteriores discrepan sobre la conveniencia de modificar la legislación sobre ventas de armas", El País, 25-11-86, p. 13

- "España venderá a Egipto armamento valorado en más de 100.000 millones de pesetas", El País, 13-1-86, p. 10.

- "El Gobierno reconoce que no controla el destino final de las exportaciones de material bélico español", El País, 7-4-85, p. 15.

- "Los buitres de la guerra", El País, 31-3-88, p. 2-3.

- "El Gobierno socialista potencia la fabricación de armas", El País, 15-7-84, pp. 16-17.

ZAMARRO, Pedro, "España quiere vender armas", Dinero, juliol 1983, p. 60-67.

Varios, "La trama española en la venta de armas que amenaza a Reagan", Tiempo, 15-12-86, pp. 38-42.

Varios, "El armamento español, apto para Oriente Medio", Alminar, 1985, pp. 10-16

ANNEX I

PAISOS RECEPTORS DE MATERIAL MILITAR
ESPANYOL PER UN VALOR SUPERIOR ELS
1.000 MILIONS DE PTES. DURANT EL
PERIODE 1980-1987

ANGOLA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	8 avions transport C-212		155	2.868						3.447
Land Rover	jeeps	100	700	1.790						2.887
TOTAL armaments		100	855	4.658						
(en milions ptes. de 1987)		100	900	5.334						6.334
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		7.697	6.237	13.876	14.912	6.786	2.286	4.179	6.696	62.669
% armaments/total		1'3	14'4	38'4	0	0	0	0	0	10'1

ARÀBIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	6 Remolcadors			1.370						1.568
CASA	4 Avions transport CN-235	3.124								3.124
EMASA	140 Vehicles BMR-600		(1.800)	(3.000)	(4.000)					10.314
Esperanza	Munició per a morters		(50)	(100)	(100)					292
Int.Tech.	700 tm. bombes i municions	(700)								(700)
Plásticos Oramil	Granades i munició	65	65	50	90	25				337
Santa Bárbara	Municions		(1.800)	(2.000	(2.000)					6.467
Trabosa	Remolcs					100	120	(25)		369
Diversos	Explosius i armes curtes		16	17	1	5	10	12	31	142
TOTAL armaments		3.890	3.531	6.537	6.191	130	130	37	31	
(en milions ptes. de 1987)		3.890	3.718	7.485	7.714	180	202	66	63	23.318
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		43.951	52.522	88.914	114.965	114.550	94.041	83.954	68.749	661.646
% armaments/total		8'1	7'1	8'4	6'7	0'1	0'2	0'1	0'1	3'5

ARGENTINA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	5 Patrullers "Halcón"			800	1.100	3.015	2.100			9.736
CASA	1 Avió transport C-212			111	87					235
E.E.T.	Explosius		223		448		112		35	1.038
Explosivos Alaveses	Bombes				...		22			34
Santa Bárbara	Explosius		260				124			467
Varios	Armes i explosius		11	21	8	13	169	71	50	556
TOTAL		-	494	932	+ 1.643	3.028	2.527	71	85	
(en milions ptes. de 1987)		-	520	1.067	+ 2.048	4.200	3.932	127	173	12.066
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		19.041	23.817	19.843	21.055	26.070	29.500	50.335	54.584	244.245
% armament/total		0	2'2	5'4	9'7	16'1	13'3	0'2	0'3	4'9

BÈLGICA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	1 Avió transport C-212	3	291							310
Diverses	Armes curtes	(80)	85	57	55	68	76	54	118	852
TOTAL armaments		(83)	376	57	55	68	76	54	118	
(en milions ptes. de 1987)		(83)	397	65	68	94	118	96	241	1.162
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		126.475	112.124	118.177	116.823	99.374	82.787	80.039	81.513	640.298
% armaments/total		0'1	0'3	0	0	0'1	0'1	0'1	0'3	0'2

BOTSWANA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	2 avions transport CN-235	(1.500)								(1.500)
TOTAL armaments		(1.500)								
(en milions ptes. de 1987)		(1.500)	-	-	-	-	-	-	-	(1.500)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		22	29	93	17	144	34	16	18	373
% armaments/total		(...)	0	0	0	0	0	0	0	(...)

BULGARIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Star	Armes curtes					99	196			442
Diverses	Armes curtes					10	130	21	288	840
TOTAL armaments		-	-	-	-	109	326	21	288	
(en milions ptes. de 1987)		-	-	-	-	151	507	37	567	1.282
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)			4.402	8.704	8.926	7.668	5.050	6.557	5.587	46.894
% armaments/total			0	0	0	2'0	10'0	0'6	10'5	2'7

COLÒMBIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	5 Avions transport C-212		10	38	2.296					2.904
Diverses	Armes i explosius	(600)	605	214	159	161	60	50	27	2.150
TOTAL armaments		(600)	615	252	2.455	161	60	50	27	
(en milions ptes. de 1987)		(600)	647	288	3.059	223	93	89	55	5.054
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		16.509	21.848	23.684	18.425	19.683	23.570	18.210	23.320	165.249
% armaments /total		3'6	3'0	1'2	16'6	1'1	0'4	0'5	0'2	3'0

CONGO

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	3 patrullers "Piraña"					1.193				1.655
	3 patrullers "Cormorán"	...								...
TOTAL armaments						1.193				
(en milions ptes. de 1987)		-	-	-	-	1.655	-	-	-	1.655
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.614	3.377	4.726	5.034	5.064	2.827	1.847	1.415	29.004
% armaments/total		...	0	0	0	32'7	0	0	0	5'7

DJIBUTI

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	2 avió transport C-212		(1.000)							(1.053)
TOTAL armaments			(1.000)							
(en milions ptes. de 1987)		-	(1.053)	-	-	-	-	-	-	(1.053)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		192	157	327	318	207	176	123	118	1.618
% armaments/total		0	(...)	0	0	0	0	0	0	(...)

EGIPTE

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	2 Fragates				37.156					46.296
ENASA	700 Autobusos 5063				(50)	(1.000)	(2.100)	(1.400)	(400)	8.021
	10.650 Camions 3046				(9.500)	(16.200)	(18.900)	(2.900)		68.856
	600 Vehicles BMR-600			(2.000)	(2.000)	(2.000)	(2.000)	(2.000)		14.226
E.E.S.A.	Espoletes			(50)						(57)
Land Rover	(2.000) Vehicles LR 209			135	3.220					4.166
Trabosa	Remolcs				102	(76)	168	227		896
Diverses			8	2	86	9	8	53	23	282
TOTAL armaments		-	8	2.187	52.114	19.285	23.176	6.580	423	
(en milions ptes. de 1987)		-	8	2.500	64.934	26.748	36.050	11.700	860	142.800
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		20.854	27.470	84.534	125.072	84.851	84.741	58.803	36.881	523.206
% armaments/total		0	0	2'9	51'9	31'5	42'5	19'9	2'3	27'3

EMIRATS ARABS UNITS

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	2 Avions transport CN-235	1.750								1.750
	4 Avions transport C-212		22	56	36	57	1.186			2.056
Control Aplicac.	(Material óptic)		83							(87)
ERT	Municions						437			680
Santa Bárbara	(Municions)						373			580
Diverses	Explosius i armes curtes					5	20	15		67
TOTAL armaments		1.750	105	56	36	62	2.016	15	-	
(en milions ptes. de 1987)		1.750	110	64	45	86	3.138	27	-	5.220
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		11.426	8.885	13.861	13.073	9.963	12.202	10.967	2.987	83.364
% armaments/total		15'3	1'2	0'5	0'3	0'8	25'7	0'2	-	6'2

EQUADOR

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	Patrullers de 138 tm	...								...
DEFEX	Vehicles transport	243	16							260
ENASA	10 BLR		(250)							263
ENASA	15 Tanquetes i 10 embarcac.	(500)								(500)
Diverses	Armes curtes				1		9	1	1	15
TOTAL armaments		(743)	(266)		1		9	1	1	
(en milions ptes. de 1987)		(743)	(280)	-	1	-	14	2	2	1.042
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		6.979	8.128	7.258	5.181	5.807	7.618	6.735	6.865	54.571
% armaments /total		10'6	3'4	0	0	0	0'2	0	0	1'9

ESTATS UNITS

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Astra Unceta	Pistoles						150	87		+ 390
CASA	Material aeronàutic	(2.000)	(2.000)	(3.500)	(2.500)	(3.000)	(2.800)	(1.300)	(930)	(23.900)
Chrysler España	7500 caixes de canvi				(80)	(80)	(80)	(80)	(80)	(630)
Dikar	Pistoles	(400)	380	400	380	350	380	(333)	(240)	3.890
INISEL	Electrònica	(100)								(100)
Marconi	Electrònica	(600)	535							(1.160)
Ministeri Defensa	Material aeronàutic	(50)	42							(95)
Motor Ibérica/SEAT	1.000 Vehicles	(400)	(400)							(820)
Santa Bárbara	Subfusells	...	...							...
Star	Pistoles						200			+ 310
Talbot	Peces tanc M-1	(280)	(300)							(600)
Diverses	Armes curtes i munició	1.470	1.434	2.100	2.040	670	490	800	50	11.130
(Diferència amb les dades del BOCG)			(3.319)							(3.495)
TOTAL armaments		5.300	8.410	6.000	5.000	4.100	4.100	2.600	1.300	
(en milions ptes. de 1987)		5.300	8.860	6.870	6.230	5.685	6.380	4.625	2.650	46.580
Total exportacions espanyoles (en milers de milions ptes. de 1987)		341,6	367,2	467,1	443,1	286,5	221,6	225,8	161,8	2.514,9
% armaments/total		1'6	2'4	1'5	1'4	2'0	2'9	2'0	1'6	1'8

FRANÇA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Aeron. Industrial	Material aeronàutic		37	13			56	(100)		(319)
CASA	Material aeronàutic	(3.200)	(2.100)	(2.400)	(3.100)	(3.700)	(3.800)	(1.700)	(1.300)	(28.740)
ELBASA	Circuits impresos	(300)	246	344	225	(200)	80	(100)		(1.813)
Equipos Electrónicos	Electrònica i espoletes	(100)	87	125	283	283	122	174	148	(1.879)
Exper. Industriales	Material aeronàutic	...	74	...			1.943	81		+ 3.245
INISEL	Radiotelefonia	(50)								(50)
	Material aeronàutic	(100)								(100)
Marconi	Aviònica		59					(12)		(83)
Ministerio Defensa	Material aeronàutic	(400)	86			109	1.287	324		3.221
Santa Bárbara	Remolcs			256						292
Diversos	Armes curtes i explosius	(530)	538	462	385	361	295	284	256	4.091
TOTAL armaments		(4.680)	(3.227)	(3.600)	(3.993)	(4.653)	(7.583)	(2.775)	(1.704)	
(en milions ptes. de 1987)		(4.680)	(3.397)	(4.122)	(4.974)	(6.453)	(11.798)	(4.936)	(3.473)	(43.833)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		786.868	723.120	729.226	692.596	617.846	572.601	481.477	502.843	5.106.577
% armaments/total		0'6	0'5	0'6	0'7	1'0	2'1	1'0	0'7	0'8

GABON

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
(Astilleros Gondan)	4 patrullers			(855)		(109)				(1.130)
Santa Bárbara	10 llançacoets Teruel		(200)	(300)						(554)
TOTAL armaments			(200)	(1.155)		(109)				
(en milions ptes. de 1987)		-	(211)	(1.322)	-	(151)	-	-	-	(1.684)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.205	2.046	3.018	2.940	2.170	1.526	1.464	1.238	15.607
% armaments/total		-	10'3	43'8	0	6'9	0	0	0	10'8

GRÈCIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CESELSA	Simulador	(600)								(600)
ERT	Explosius	780	1.393							2.245
Santa Bárbara	....						301			468
Diverses	Armes curtes		12	18	32	44	22	36	17	268
TOTAL armaments		(1.380)	1.403	18	32	44	323	36	17	
(en milions ptes. de 1987)		(1.380)	1.478	21	40	51	502	64	35	3.581
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		27.469	27.461	18.488	27.287	20.232	13.397	15.833	16.703	139.401
% armaments/total		5'0	5'4	0'1	0'2	0'3	3'7	0'4	0'2	2'1

GUINEA EQUATORIAL

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	3 avions transport C-212							(1.000)		(1.780)
	1 avió transport C-212				(400)					(500)
Diverses	armes curtes i municions								22	45
TOTAL armaments					(400)			(1.000)	22	
(en milions ptes. de 1987)		-	-	-	(500)	-	-	(1.780)	45	(2.325)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.701	1.253	1.248	1.706	1.201	4.282	4.374	7.938	23.703
% armaments/total		0	0	0	(29'3)	0	0	(40'7)	0'6	(9'8)

HONDURES

Empresa	Producto	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	5 Avions entrenam. C-101	110		185	2.351					3.251
Diverses	Armes curtes		4	22	1	4		1	1	39
TOTAL armaments		110	4	207	2.352	4	-	1	1	
(en milions ptes. de 1987)		110	4	237	2.930	5	-	2	2	3.290
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.339	1.253	2.986	4.518	1.158	764	1.124	1.340	14.482
% armaments /total		8'2	0'3	7'9	64'8	0'4	0	0'2	0'1	22'7

ÍNDIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
E.R.T.	Explosius						171		215	704
Sainco	Simulador tàctic	(1.000)								(1.000)
Diverses	Armes curtes i explosius					15	26	67		180
TOTAL armaments		(1.000)	-	-	-	15	197	67	215	
(en milions ptes. de 1987)		(1.000)	-	-	-	21	306	119	438	1.884
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		17.553	23.008	25.429	21.569	24.396	19.418	19.704	10.855	161.932
% armaments/total		5'7	0	0	0	0'1	0'2	0'6	4'0	1'2

INDONÈSIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	Avions C-212 i CN-235	(600)	(1.010)	(2.370)	(2.540)	(2.140)	(3.460)	(1.400)	(770)	19.954
Diverses	Armes curtes						1	7	5	23
TOTAL armaments		(600)	(1.010)	(2.370)	(2.540)	(2.140)	(3.461)	(1.407)	(775)	
(en milions ptes. de 1987)		(600)	(1.063)	(2.714)	(3.165)	(2.968)	(5.385)	(2.502)	(1.580)	19.977
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		4.872	6.069	17.966	15.433	30.612	24.617	14.153	7.189	120.461
% armaments/total		12'3	17'5	15'1	20'5	9'7	21'9	17'7	22'0	16'6

IRAN

Empresa		Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
ENOSA		Material òptic					11				15
Land Rover	12.000	Vehicles jeep		1.720	4.880	4.600	4.580	690	390		21.250
Trabosa		Remolcs			276	3.846					5.108
Diverses (*)		Municions i explosius	8.000	13.300	18.340	3.210	720	1.285	-	-	49.927
TOTAL armaments			8.000	15.020	23.496	11.650	5.311	1.975	390	-	
(en milions ptes. de 1987)			8.000	15.800	26.900	14.500	7.300	3.100	700	-	76.300
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)			12.548	24.946	53.860	57.300	81.312	57.041	56.028	48.620	391.655
% armaments/total			..	..	..	..	..	..	..	..	(19'5)

IRAQ (directament o des de Jordània)

Empresa		Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	24	Helicòpters BO-105			115		1.190	1.560			4.200
ENASA	200	Vehicles BMR-600			(200)	(200)	(200)	(200)			1.000
Esperanza		...						3.051			4.750
EXPAL		...						986			1.530
Land Rover		Vehicles jeep						800	682		2.400
Santa Bárbara		...						1.686			2.620
Diverses (I.T. + ERT + EDB)		Armes i municions	(1.500)	(1.800)	(385)	(5.800)	(110)	(200)	(168)	(147)	(12.200)
TOTAL armaments			1.500	1.800	700	6.000	1.500	8.483	850	147	
(en milions ptes. de 1987)			1.500	1.900	800	7.500	2.000	13.200	1.500	300	28.700
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)			2.140	8.979	18.883	23.897	18.415	45.800	46.517	28.419	193.050
Total Iraq + Jordània			9.745	12.779	27.603	33.923	26.552	60.098	56.568	35.235	262.503
% armaments/total			(15/70)	(15/21)	(3/4)	(22/31)	(7/10)	(21/28)	(2/3)	(1)	(10/14%)

ITÀLIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Aeron. Industrial	Material aeronàutic	10	6	3						20
E.R.T.	Explosius					54	195			370
Exper. Industriales	Radiotelefonia	(40)		467						575
Marconi	Direccions de tir antiaèri						650			1.010
	Radiotelefonia	(60)								(60)
Ministeri Defensa	Material aeronàutic	(100)								(100)
Diversos	Armes curtes i explosius	(180)	173	182	146	112	87	89	155	1.525
TOTAL armaments		(390)	179	652	146	166	942	89	155	
(en milions ptes. de 1987)		(390)	188	746	182	230	1.450	158	316	3.660
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		371.852	318.787	330.001	277.105	208.890	197.996	192.149	237.892	2.134.672
% armaments/total		0'1	0'1	0'2	0'1	0'1	0'7	0'1	0'1	0'2

JORDÀNIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	16 Avions entren. C-101	(15.000)								15.000
	2 Avions transport CN-235	900								900
	1 Avió transport C-212	450								450
CESELSA	1 Simulador de vol	600								600
TOTAL armaments		(16.950)	-	-	-	-	-	-	-	
(en milions ptes. de 1987)		16.950	-	-	-	-	-	-	-	16.950
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		7.605	3.800	8.720	10.026	8.137	14.298	10.051	6.816	69.455 (*)
% armaments/total		(**)	-	-	-	-	-	-	-	(24'4)

(*) En aquest total s'inclouen uns 5.600 milions de ptes., procedents de productes enviats realment a l'Iraq.
(**) No pot donar-se un percentatge, atès que no s'han acabat d'entregar i pagar els avions. En tot cas, el percentatge previst per al 1988 serà molt elevat.

KUWAIT

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Trabosa	Remolcs					73	623	410	186	2.178
TOTAL armaments		-	-	-	-	73	623	410	186	
(en milions ptes. de 1987)		-	-	-	-	101	969	729	379	2.178
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		7.552	8.511	13.732	18.423	14.469	14.833	15.246	13.327	106.093
% armaments/total		-	-	-	-	0'7	6'5	4'8	2'8	2'0

LÍBIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Explosivos de Burgos	.....						4.559	115		7.300
E.N.T.	Pólvora		875	3.110						4.484
Explosivos Alaveses	.....								52	106
Santa Bárbara	Canons i munició				(4.000)	(4.000)	(4.000)	(5.000)	(1.500)	28.700
Trabosa	Caravanes							120	1.150	2.562
Diverses	Explosius i municions			1.013					625	2.436
TOTAL armaments		-	875	4.123	(4.000)	(4.000)	(8.559)	(5.235)	(3.327)	
(en milions ptes. de 1987)		-	921	4.721	(4.984)	(5.548)	(13.318)	(9.313)	(6.783)	45.588
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		15.981	18.321	34.526	53.169	55.700	45.432	71.215	52.659	347.003
% armaments/total		-	5'0	13'7	9'4	10'0	29'3	13'1	12'9	13'1

MALÀISIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	4 Avions transport C-212	...								...
Santa Bárbara	Armament			19						22
Diverses	Armes curtes i explosius		3	23		8	934	1		1.495
TOTAL armaments		...	3	42		8	934	1		
(en milions ptes. de 1987)		...	3	48	-	11	1.453	2	-	1.517
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.222	1.295	2.732	3.351	6.426	3.824	1.612	1.743	22.205
% armaments/total		...	0'2	1'7	0	0'2	38'0	0'1	0	6'8

MÈXIC

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Astilleros Celaya	Vaixell-escola						1.467			2.283
Bazán	6 Patrullers "Halcón"					5.000	6.000			16.270
CASA	10 Avions transport C-212		3.825							4.028
ENASA	Vehicles anfibis						200	160		596
Explosivos Alaveses	Munició		60							63
Sainco	2 Simuladors tàctics		107				228			468
Diverses	Explosius i armaments						3	17		42
TOTAL armaments		-	3.992	-	-	5.000	7.900	177		
(en milions ptes. de 1987)		-	4.206	-	-	6.936	12.292	316	-	23.750
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987))		21.630	30.137	47.290	41.180	50.323	85.350	88.352	61.896	426.158
% armaments /total		0	13'6	0	0	13'8	14'4	0'3	0	5'6

MARROC

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	6 Patrullers	12.465								12.465
	4 Patrullers "Barceló"						(2.500)	(2.500)		(8.335)
	1 Corbeta "Descubierta"					14.500				20.110
EMASA	Camions "Pegaso" i BMR	(5.000)								(5.000)
EMOSA	Optica visió nocturna	(1.000)								(1.000)
Equipos Electrón.	Espoletes proximitat									...
E.E.T.	Explosius					35	156			290
Esperanza	...						1.291			2.005
Explosivos Alaveses	...				...		142			220
INISEL	Equipament comunicació	(1.500)								(1.500)
Land Rover	Jeeps	(2.800)	(600)	(700)	(300)	(2.000)	(1.310)	(1.200)	(800)	(13.185)
Santa Bárbara	Torretes BMR i metrallad.	(3.200)								(3.200)
	Llançacoets "Teruel"		...	...	...					...
	Canons 105 mm., morters		...	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(9.150)
.....	Explosius i armaments	(1.000)	1.724							2.815
Diverses	Municions i explosius			10	56	37	38	32	47	345
TOTAL armaments		26.965	2.324	1.710	1.356	17.572	6.437	4.732	1.847	
(en milions ptes. de 1987)		26.965	2.445	1.958	1.690	24.370	10.010	8.417	3.765	79.620
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		55.758	44.237	55.224	68.515	56.035	54.762	50.819	54.231	439.581
% armaments/total		(48'3)	1'4	3'5	2'5	43'5	13'8	16'6	6'9	18'1

NIGÈRIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
ENOSA	Material òptica							591		1.051
E.R.T.	Explosius			492	39	(1.600)	257			3.231
.....	Vehicles especials								170	347
Diverses	Explosius i armes curtes	(288)	22	130	152		3	67	70	916
TOTAL armaments		(288)	22	622	191	(1.600)	260	658	240	
(en milions ptes. de 1987)		(288)	23	712	238	(2.220)	404	1.170	490	5.545
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		15.593	18.040	19.508	20.361	50.500	40.568	42.660	40.197	247.427
% armaments/total		1'8	0'1	3'6	1'2	4'4	1'0	2'7	1'2	2'2

PANAMÀ

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Millones ptes. 87 TOTAL
CASA	3 Avions transport C-212			6	29	53	646			1.122
CASA	3 Avions transport C-212	(1.200)								1.200
CASA	1 Avions transport CN-235	(500)								500
---	Vehicles militars						(20)			31
TOTAL armaments		(1.700)	-	6	29	53	666	-	-	
(en milions ptes. de 1987)		(1.700)	-	7	36	74	1.036	-	-	2.853
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		6.585	10.617	11.180	9.061	30.437	12.479	11.348	5.338	97.045
% armaments /total		25'8	0	0	0'3	0'3	8'3	0	0	2'9

PARAGUAI

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	4 Avions transport C-212		11	5	1.724					2.165
Santa Bárbara + ECIA	Canons, morters, granades		+ 232							+ 245
TOTAL armaments		-	+ 243	5	1.724					
(en milions ptes. de 1987)		-	+ 256	6	2.148					2.410
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.147	814	1.790	5.297	2.060	2.614	1.740	1.427	16.889
% armaments /total		0	+ 31'4	0'3	40'5	0	0	0	0	14'3

PERÚ

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
ENASA	24 BMR-600	(1.400)								(1.400)
ENASA	53 Camions Pegaso	(1.000)								(1.000)
Star	Pistoles	(400)								(400)
Diverses	Armes i explosius		2		24	6	41	26	5	160
TOTAL armaments		(2.800)	2	-	24	6	41	26	5	
(en milions ptes. de 1987)		(2.800)	2	-	30	8	64	46	10	(2.960)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		8.812	9.623	7.940	16.846	8.298	23.221	13.734	6.270	94.744
% armaments /total		31'7	0	0	0'2	0'1	0'3	0'3	0'1	3'1

PORTUGAL

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	2 Avions transport C-212		30	60	80	392				744
E.R.T.	Explosius		35							37
Motor Ibérica	500 Camions Ebro						(400)	(600)	(600)	2.912
Diverses	Armes curtes	(200)	204	176	146	133	180	82	198	1.813
TOTAL armaments		(200)	269	236	226	525	(580)	(682)	(798)	
(en milions ptes. de 1987)		(200)	283	270	282	728	(902)	(1.213)	(1.628)	(5.506)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		189.893	135.909	102.523	110.471	75.426	96.716	99.342	83.079	893.359
% armaments/total		0'1	0'2	0'3	0'2	1'0	0'9	1'2	1'9	0'6

REGNE UNIT

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Aguirre Aranzabal	Armes curtes			90			112			277
Aeron. Industrial	Aviònica		19							20
CASA	Material aeronàutic				135					168
CESELSA	Simulador tàctic	...	...							...
Ministeri Defensa	Meterial aeronàutic	(830)	21							(852)
Santa Bàrbara	Armes			57	67		174			420
Diverses	Armes curtes	(500)	426	491	520	420	229	279	288	4.180
TOTAL armaments		(+1.330)	466	638	722	420	515	279	288	
(en milions ptes. de 1987)		(+1.330)	490	730	900	582	802	496	587	5.917
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		398.029	353.968	399.022	418.736	306.040	244.348	232.472	214.731	2.567.346
% armaments/total		0'3	0'1	0'2	0'2	0'2	0'3	0'2	0'3	0'2

R.F. ALEMANYA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	5 Avions transport C-212	2.800								2.800
	Material aeronàutic					95				132
D.G.Guardia Civil	Material aeronàutic		(15)							(16)
Plásticos Oramil	Detonadors		(10)							(10)
Santa Bárbara	Armes curtes				67		50			161
Star	Armes curtes					148				205
Diverses	Armes curtes	(300)	286	279	269	306	109	100	172	(2.379)
TOTAL armaments		(3.100)	311	279	336	549	159	100	172	
(en milions ptes. de 1987)		(3.100)	327	320	419	761	247	178	351	(5.703)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		503.380	469.647	448.303	437.914	359.936	282.963	290.608	311.706	3.104.457
% armaments/total		0'6	0'1	0'1	0'1	0'2	0'1	0'1	0'1	0'2

SOMÀLIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Bazán	2 patrullers "Cormorán"		(6.000)							(6.318)
CASA	6 avions transport C-212		(1.500)	(1.500)						(3.300)
ENASA	vehicles blindats BMR-600		...							...
	215 camions Pegaso	1.017								1.017
Talbot	10 tancs M-41-E "Cazador"		(1.000)							(1.050)
TOTAL armaments		1.017	(+8.500)	(1.500)	-	-	-	-	-	
(en milions ptes. de 1987)		1.017	+8.950	1.718	-	-	-	-	-	+11.685
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.582	18	158	65	36	101	183	153	2.296
% armaments/total		(64'3)	(...)	(...)	0	0	0	0	0	(...)

SUD-ÀFRICA

Empresa	Producte	1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
		Import aproximat (milions de ptes. corrents)								
Astra Unceta	armes curtes						152			236
Bazán	motors per a submarins						(80)			(125)
CASA	1 avió transport C-212		36	489						598
	2 avions transport C-212	20	740							800
	3 avions transport C-212	...								...
Esperanza i Cia.	morters i municions	(40)								40
Llama Gabilondo	armes curtes					50				69
Star	armes curtes					64	57			178
Trabosa	resolcs			50						57
Diverses	armes curtes	57	296	186	500	66	47	200	159	2.165
TOTAL armaments		117	1.072	725	500	180	336	200	159	
(en milions ptes. de 1987)		117	1.130	830	620	250	523	356	324	4.150
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		12.150	12.578	17.413	23.428	18.604	16.091	21.118	13.971	135.353
% armaments/total		1'0	9'0	4'8	2'6	1'3	3'2	1'7	2'3	3'1

SUDAN

Empresa	Producte	1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
		Import aproximat (milions de ptes. corrents)								
Bultaco	300 motocicletes				60					75
CASA	6 avions transport C-212		(2.000)	(800)						(3.022)
ENOSA	material òptic							18	144	326
Diverses	---						34			53
TOTAL armaments			(2.000)	(800)	60	-	34	18	144	
(en milions ptes. de 1987)		-	(2.106)	(916)	75	-	53	32	294	3.476
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		391	1.076	1.404	1.263	2.304	3.701	1.206	1.074	12.419
% armaments/total		0	(...)	(...)	5'9	0	1'4	2'6	27'4	28'0

SUÈCIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	3 Avions transport C-212	87	1.020							1.161
Intelsa	Sistema de comunicacions	...								...
Diverses	Armes curtes	(60)	57	96	81	70	41	14	23	(564)
TOTAL armaments		(147)	1.077	96	81	70	41	14	23	
(en milions ptes. de 1987)		(147)	1.134	110	101	97	64	25	47	1.725
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		46.628	44.322	44.105	39.559	28.998	32.372	31.171	30.660	297.815
% armaments/total		0'3	2'5	0'2	0'2	0'3	0'2	0'1	0'1	0'6

TAILÀNDIA

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	3 Avions transport CN-212	(1.800)								(1.800)
Santa Bàrbara	Llançacoets Teruel			...						...
Diverses	Armes curtes		1	2	2	6	2	1	3	25
TOTAL armaments		(1.800)	1	2	2	6	2	1	3	
(en milions ptes. de 1987)		(1.800)	1	2	3	8	3	2	6	(1.825)
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		4.142	3.684	4.778	4.793	5.064	2.933	3.063	1.508	29.965
% armaments/total		43'4	0	0	0	0'1	0'1	0'1	0'4	6'1

URUGUAI

Empresa		Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	5	Avions transport C-212					21	353	584		1.618
CEMOTO	80	Motocicletes Bultaco-224						40			60
Instalaza		Bombes						23			36
Santa Bárbara		Armament						67			104
Diverses		Armes i explosiuss		4				6	10	8	48
TOTAL armaments			-	4	-	-	21	489	594	8	
(en milions ptes. de 1987)			-	4	-	-	30	760	1.056	16	1.866
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)			3.552	2.625	2.671	3.071	3.336	3.487	5.992	5.444	30.178
% armaments /total			0	0'1	0	0	0'9	21'8	17'6	0'3	6'2

VENEÇUELA

Empresa		Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Astilleros Celaya	1	Vaixell-escola								570	1.162
Bazán	4	patrullers Cormorán	10.000								10.000
CASA	4	Avions transport. C-212	8	334	279	273					1.019
CASA	3	Avions transport C-212						236	291		885
Santa Bárbara		Modificació AMX-30	(3.360)								3.360
Diverses		Armes i explosius		32	35	9	24	140	87	36	564
TOTAL armaments			13.368	366	314	282	24	376	378	606	
(en milions ptes. de 1987)			13.368	385	360	351	33	586	672	1.235	16.990
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)			26.783	27.120	34.658	32.972	32.124	57.351	54.115	55.012	320.135
% armaments /total			49'9	1'4	1'0	1'0	0'1	1'0	1'2	2'2	5'3

XILE

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes. 1987 TOTAL
Bazán	4 patrullers					342				474
CASA	37 Avions C-101	(637)	890	8	2400	1300	2558	80	30	10.601
ENASA	Camions Pegaso		253	218	462			2121	2280	9.514
ENOSA	.. Material òptic					40		26		102
E.R.T.	Explosius					72	134			308
Esperanza	Munició						37			57
Instalaza	Armes						119			185
Internat.Technology	Armament			80						92
Santa Bárbara	Munició i armes			10	443	1934	3000			8.165
Diverses	Armes i explos.	(43)	160	25	300	300	78	112	44	1.440
TOTAL		723	1303	341	3605	3988	5848	2339	2478	
(en milions ptes. de 1987)		723	1372	390	4492	5531	9100	4161	5052	30.938
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		14.562	11.882	11.795	18.079	12.746	23.875	31.187	21.921	146.047
% armaments /total		5'0	11'5	3'3	24'8	43'4	16'7	13'3	23'0	21'2

XIPRE

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
Diverses	Armes curtes		13	314	293	188	22	11	9	1.071
TOTAL armaments			13	314	293	188	22	11	9	
(en milions ptes. de 1987)		-	14	360	365	261	34	19	18	1.071
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		7.693	6.337	9.716	6.853	7.545	4.503	5.178	3.605	49.931
% armaments/total		0	0'2	3'7	5'3	3'4	0'7	0'3	0'5	2'1

ZIMBABWE

Empresa	Producte	Import aproximat (milions de ptes. corrents) 1987	1986	1985	1984	1983	1982	1981	1980	Milions ptes.1987 TOTAL
CASA	6 avions transport C-212			27	488	1.836				3.185
	6 avions transport C-212	1.290	1.242							2.600
TOTAL armaments		1.290	1.242	27	488	1.836				
(en milions ptes. de 1987)		1.290	1.310	31	608	2.546	-	-	-	5.785
Total exportacions espanyoles (en milions ptes. de 1987)		1.712	1.525	259	1.033	2.870	398	576	108	8.481
% armaments/total		75'3	85'9	12'0	58'8	88'7	0	0	0	68'2

ANNEX 2

EXPORTACIONS D'ARMES A L'IRAN DES D'ESPANYA

Any	Mes	Dia	Empresa	tn	Productes	Transport	Ruta teòrica	Font
1982								
	-	-	ERT		pólvora			1
	juny	9	-	677		Nicotto	Barcelona-Qadimah	2
	juny	18	-	72		Danica Green	Barcelona-Qadimah	3
	octubre	8	-	600		Danica Green	Barcelona-Qadimah	4
1983								
1984								
	-	-	ERT	(centenars)	cargues propulsió canons 155 mm.		Via PORTUGAL	5
	juliol	21	I.T.(EMSB)	(3.000)	munició 105 i 155 mm. cargues, espoletes, granades 81 i 120 mm.	Lindelbels	Barna-Las Palmas-LÍBIA	6
1985								
	gener	-	-	4.000	explosius	Tribels	Barna-València-Las Palmas LÍBIA-SÍRIA-Bàndar	7
	gener	-	Ganesa - ERT		explosius	Golden Glory	Cherbourg-Bilbao-TAILANDIA-LÍBIA-FILIPINES	8
	febrer	28	I.T. (EMSB+ERT)	(3.000)	munició 105 i 155 mm. cargues, espoletes y granades 81 i 120 mm.	Angelique	Barna-Las Palmas-LÍBIA	9
	(març	20)	-			Panther	Cherbourg-Barcelona-Iran	10
	abril	22	-			Danica Green	València-Iran	11
	juny	7	I.T. (EMSB+ERT)	(3.000)	munició 105 i 155 mm. cargues, espoletes y granades 81 i 120 mm.	Tribels	Barna-Las Palmas-LÍBIA	12

juny	8	ERT + Ganesa + Sta.Bárbara + Coteco	5.584	explosius, municions i armes	Atlas	Sant.-FILIPINES-SÍRIA-LÍBIA	13
juliol	9	Ganesa - ENSB		armes i municions	Barenbels	Santander-Las Palmas-NIGÈRIA-LÍBIA-SÍRIA-SINGAPUR	14
agost	-	Ganesa - ERT	4.788	explosius i munició	Merapi	Santander-Las Palmas-FILIPINES-LÍBIA-SÍRIA	15
agost	-	Ganesa + ENSB	(2.000)	explosius	Nicole	Cherbourg-Santander-Setúbal-Las Palmas-INDONÈSIA-SÍRIA-LÍBIA	16
agost	-	Ganesa+ERT+ENSB	5.000	explosius i municions	Atlas	Setúbal-Santander-Las Palmas-SÍRIA-LÍBIA	17
octubre	2	Ganesa	2.000	municions i explosius	Trautenbels	Santander-Las Palmas-NIGÈRIA-LÍBIA-PAKISTAN	18
octubre	-	Ganesa		municions i explosius	Antenbels	Santander-Las Palmas-NIGÈRIA-LÍBIA-PAQKISTAN	19
novembre	-			armes, explosius i mun.	Rio Venture	Las Palmas-SINGAPUR-LÍBIA	20

1986

gener	19	Ganesa	569	granades	Nicole	Cherbourg-Sant.-INDONÈSIA	21
			1.419	detonadors	"	Cherbourg-Sant.-SÍRIA	
			1.566	explosius i munició	"	Cherbourg-Sant.-LÍBIA	
gener	30	RDB	142	engegades	Erria	Santander-NIGÈRIA	22
febrer	19/28	Ganesa	51	projectils	avions RACR	Barcelona - SÍRIA	23
febrer	25				Karen Klipper	Cherbourg-Santander-Iran	24
febrer	-			armes	Elisa Dyo	...-Las Palmas-SINGAPUR	25
març	10				Karen Klipper	Cherbourg-Sant.-Cadis-Iran	26
març	18	Ganesa	2.612	explosius	Elefhteria	Santander-Las Palmas-LÍBIA-SÍRIA-TAILÀNDIA	27
maig	12				Ersus	Cherbourg-Castelló-Iran	28
maig	16	ERT	394	munició	Elisab.Clipper	Zeebrugge-Santander-ARGENTINA-GRÈCIA	29
maig	28	Ganesa			-	...- LÍBIA-Iran	30

juny	17	ERT	53	munició	Jotun	Zeebrugge-Santander-Cadis--ARGENTINA	31
juny	-	-		armes, explosius i mun.	Rio Venture	Las Palmas-SINGAPUR-LÍBIA	32
juliol	2	ERT	5	munició	Jotun	Santander-ARGENTINA	33
juliol	22	Ganesa (ENSB + Star + etc.)	2.400	explosius	Nicole	Cherbourg-Sant.-LÍBIA-GRÈCIA	34
agost	-	Ganesa+ENSB+ECIA	2.446	engegades i espoletes	Nicole	Santander -TAILÀNDIA-GRÈCIA-INDONÈSIA-SÍRIA	35
agost	12	ERT	7	engegades i espoletes	Gritt Clipper	Zeebrugge-Santander-GRÈCIA	36
agost	-	Ganesa		municions i explosius	Trautenbels	Santander-Las Palmas-NIGÈRIA-LÍBIA-PAKISTAN	37
agost	-	Ganesa		municions i explosius	Antenbels	Santander-Las Palmas-NIGÈRIA-LÍBIA-PAKISTAN	38
set.	23	ERT	37	municions	Nórdica	Zeebrugge-Santander-GRÈCIA -ARGENTINA	39
set.	26	Ganesa (ERT+Expal+ Star+ECIA)	168	explosius	Vindersley-Holm	USA-Israel-Santander-PORTUGAL-INDONÈSIA-LÍBIA-TAILÀNDIA	40
set.	-				Iran Bahonar		41
set.	-				Arastou		42
oct	-	Ganesa	(2.000)	explosius	Eleftheria	Santander-Las Palmas-LÍBIA-SÍRIA-TAILÀNDIA	43
oct	17	Ganesa	270	munició morters 60 i 81mm.	Louise A	Santander-PORTUGAL	44
nov	4	Ganesa	351	munició 122 mm.	Sea Trader	Santander-PORTUGAL	45
nov	6	Ganesa		-			46
nov	7	-			Rise Kilde	Cherbourg-Bilbao-Iran	47
nov	28	Ganesa	171	projectils 122 mm.	Sea Trader	Santander-PORTUGAL	48
des.	13	Santa Bárbara		detonadors obús	Age	Cherbourg-Santander-Iran	49

1987

gener 9	ERT - EDB	6.900	municions	-	Santander-Iran	50
gener -	ERT - EDB	4.000	munició, explos. i granades	Adonis	Sant.-Barcelona-SÍRIA	51
gener 13	Gamesa	1.766	munició i explosius	Atlantic Island	Barcelona-PORTUGAL	52
gener 29	-			Morsoe	Cherbourg-Bilbao	53
febr 14	Gamesa	1.200	munició morters 122 mm.	Sea Star	Barcelona-INDONÈSIA	54
març 18	Gamesa	1.466	projectils i subfusells	Urrida	Barcelona-PORTUGAL	55
(març 20)	-		munició	Panther	Cherburg-Barcelona-	(10)
des. 11	(ERT)	800	munició	La Paix	Tarragona-GRÈCIA	56

1988

gener 8	ERT	800	munició	Unique	Tarragona-GRÈCIA	57
febr. 23	-	257	munició	Rijnmond	Santander-GRÈCIA	58
març 30	-	757	munició	Marja-B	Santander-GRÈCIA	59

Fonts

1 - Actualidad Económica, 23-6-83, p.45; Censo Oficial de Exportadores 1983, capítol 36.01. El valor total és de 458 milions.

2 - La Vanguardia, 11-2-83. Els vaixells són danesos. Foren consignats per Cargomaster.

3 - Id.

4 - Id.

5 - El País, 10-2-87, p.13.

6 - El País, 3-4-87, p.13; 9-5-87, p.14; 11-5-87, p.15. Els carregaments procedien de Burgos, Toledo, Granada i Palència, cosa que indica que es tracta molt probablement de material de Santa Bàrbara i del grup ERT. El "Lindenbels" és de bandera grega, té 24.000 tm de desplaçament i 16.641 tm de càrrega. Pertany a la companyia Sealift, de Nigèria. La consignatària fou Sea Spain, representant de la societat estatal Islamic Republic of Iran Shipping Lines.

7 - Interviu, 11-2-87, p.24.

8 - Interviu, 4-2-87, p.11; 11-11-87, p.14. Segons sembla, el vaixell carregà més d'un miler de barrils de pólvora per a canons.

9 - El País, 3-4-87, p.13; 9-5-87, p.14; 11-5-87, p.15. L'"Angelique" desplaça 24.567 tm i porta bandera panamenya. Pertany a la companyia European Navigation. El carregament esmentat s'ha avaluat en 25 milions de dòlars. Fou consignat per Sea Spain, representant de la IRISL, i el material procedia de les fàbriques de Santa Bàrbara i del grup ERT.

10 - El País, 12-11-87. La major part de les armes eren franceses. Es dóna per descomptat que carregà material a Barcelona. El llibre de Bock & Denian parla d'aquest carregament, però amb data del 20 de març del 1987, i no del 1985 com diu El País.

11 - Destino, 8-5-85, p.46. El vaixell és danès.

12 - El País, 3-4-87, p.13; 9-5-87, p.14; 11-5-87, p.15. El "Tribels" desplaça 18.564 tm, és de bandera grega i pertany a la naviliera Athens Sky. Fou consignat per Sea Spain, representant de la IRISL iraniana. El material procedia de les factories de Santa Bàrbara i del grup ERT.

13 - El País, 21-11-87, p.8; Alerta, 6-6-85, p.17. El carregament procedia de Burgos i Vitòria. De Santander anà a Setubal (Portugal). El material estava format per 86 tm d'explosius d'ERT, 3.500 tm de munició i 1.200 tm d'armes de Gamesa, 92 tm d'explosius de Santa Bàrbara, i 706 tm de COTECO.

14 - Interviu, 4-2-87, p.12

15 - Interviu, 4-2-87, p.13. El "Merapi" és de bandera grega. Fou consignat per Cantabria de Silos, de Santander. Carregà 4.700 tm de Gamesa i 88 Tm. d'ERT (pólvora per munició de 106 mm).

16 - Interviu, 4-2-87, p.10 i 11-11-87, p.14; Diario 16, 7-4-87, p.8; El País, 12-11-86. El "Micole" fou contractat per la IRISL iraniana

17 - El País, 4-2-87, p.17; Interviu, 4-2-87, p.12. L'"Atlas" és de bandera grega. Consignats per Flick Canarias i Sea Spain, representants de la Islamic Republic of Iran Shipping Lines. Carregà projectils amb càrrega explosiva, espoletes, càrregues propulsores per a canons, cartutxos i càpsules detonants.

18 - Interviu, 4-2-87, p.10-11, i 11-11-87, p.16; Bock & Denian, "Des armes pour l'Iran", p. 153. Carregà municions i peces d'artilleria, explosius, projectils, espoletes,etc.

19 - Interviu, 4-2-87, pp. 10-11, i 11-11-87, p.16.

20 - Interviu, 4-2-87, p. 10-12. El "Rio Venture" és de bandera liberiana.

21 - Interviu, 4-2-87, p.10 i 11-11-87, p.14; Diario 16, 7-4-87, p.8; El País, 12-11-86. El carregament era de material procedent de Santa Bàrbara, Star i altres empreses. El vaixell passà per Las Palmas. Contractat per la IRISL iraniana.

22 - Interviu, 11-2-87, p.24; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5.

23 - El País, 3-4-87, p.13; Alerta, 11-2-87, p.24. Exportació denunciada pel diputat Enrique Curiel al Congrès. Els avions eren RACE 425 i RACE 5PA, de la companyia luxemburguesa Race Aviation. L'empresa transportista fou Atlántida Lineas Aéreas Sudamericanas, de Montevideo (Uruguai), actuant com a consignatària The Sirian Arab Republic. El material (105 caixes de projectils per a canons), anava dirigit a les forces armades siries.

24 - El País, 12-11-87.

25 - Interviu, 4-2-87, p.9.

26 - El País, 12-11-87.

27 - Interviu, 4-2-87, p.9-10; Diario 16, 7-4-87, p.8. El carregament incloía fòsfor blanc. El vaixell fou consignat per Flick Canarias, que a Las Palmas representa a Sea Spain.

28 - El País, 12-11-87.

29 - Interviu, 11-2-87, p.24; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5

30 - Interviu, 18-2-87, p.26

31 - Interviu, 11-2-87, p.25; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5. El "Jotun" és de bandera danesa.

32 - Interviu, 4-2-87, p. 10-12. El "Rio Venture és de bandera liberiana".

33 - Interviu, 11-2-87, p.25; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5

34 - Interviu, 4-2-87, p. 10 i 11-11-87, p.14; El País, 12-11-86; Diario 16, 7-4-87, p.8. El vaixell estava contractat per la IRISL iraniana.

35 - Interviu, 18-2-87, p.26. El vaixell va recollir altres armaments a Grècia i Iugoslàvia.

36 - Interviu, 11-2-87, p.25

37 - Interviu, 4-2-87, p.10-11 i 11-11-87, p.16.

38 - Id.

39 - Interviu, 11-2-87, p.25; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5.

40 - Interviu, 11-2-87, p.25; Tiempo, 15-12-86, p.39-40; Hoy, 31-5-87, p.4. El vaixell "Vinderslev-holm" és de bandera danesa. Fou consignat per Cantabria de Silos, i carregà 7.000 bombes d'aviació a Santander. Aquesta exportació fou denunciada per Angel Agudo, del Partit Comunista de Cantàbria.

41 - Interviu, 4-2-87, p.10 i 18-2-87, p.26.

42 - Id.

43 - Interviu, 4-2-87, p.9-10; Diario 16, 7-4-87, p.8. El vaixell fou consignat per Flick Canarias, representant a les illes Canàries de Sea Spain.

44 - Interviu, 11-2-87, p.25; El País, 14-2-87, p.14 i 15-10-87, p.20; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5. Segons sembla, els intermediaris varen cobrar un 10% de comissió. El Govern de Lisboa va negar haver comprat armes a Espanya. Segons sembla, part del material podria haver quedat a Setúbal, on avions de la Southern Air els hauria transportat a Hondures, per a la "contra" de Nicaragua.

45 - El País, 15-10-87, p.20. El carregament fou valorat en un milió de dòlars, Les autoritats portugueses negaren haver comprat armes a Espanya.

46 - El País, 15-10-87, p.20

47 - El País, 12-11-87

48 - Interviu, 11-2-87, p.25; El País, 14-2-87, p.14 i 15-10-87, p.20; D.M. (Santander), 14-2-87, p.5. El carregament ha estat valorat en 0'53 milions de dòlars, i estava format per càrregues propulsores completes i engegades de 122 mm. El Govern português va negar estar implicat en l'afer. Segons sembla, part del material podria anar a parar a la "contra".

49 - El Globo, 25-3-88, p.8

50 - La Vanguardia, 15-1-87, p.13. El material procedia de Valladolid, ciutat on Santa Bàrbara disposa d'una factoria, i fou transportat a Santander per 500 camions matriculats a Vitòria. Aquesta exportació fou denunciada per Izquierda Unida.

51 - La Vanguardia, 15-1-87, p.15; Alerta, 17-1-87, p.5; Avui, 17-5-87, p.3; Hoy, 31-5-87, p.4. El vaixell "Adonis" és de bandera panamenya, i fou consignat per Cantabria de Silos. El carregament procedia de Granada, Palència i Burgos, i fou transportat fins a Santander per un conboi de 130 camions. El material procedent de Burgos podria correspondre a una factoría d'E.D.B., segons pot deduir-se d'una informació facilitada pel diari Norte de Castilla, del 12 de febrer del 1987. La Delegació del Govern a Cantàbria va afirmar que el vaixell anava a Síria, cosa que fou desmentida per l'Ambaixada Síria a Madrid (Alerta, 17-1-87). El Ministeri d'Afers Exteriors ratificà que el vaixell anava a Síria (La Vanguardia, 15-1-87).

52 - El País, 10-5-87, p.19; 11-5-87, p.15; 15-10-87, p.20. El vaixell fou consignat per Sea Spain, agent de la naviliera oficial iraniana IRISL, i carregà 41.153 engegades de 122 mm, 13.944 càrregues propulsores completes i 70.000 espoletes amb detonadors i multiplicadors. Segons dades facilitades pel diari Norte de Castilla (12-2-87), podria tractar-se d'una tramesa d'E.D.B. La llicència d'exportació fou tramitada fraudulentament a Lisboa.

53 - El País, 12-11-87

54 - El País, 10-5-87, p.19 i 11-5-87, p.15. El vaixell fou consignat per Sea Spain.

55 - El País, 10-5-87, p.19; 11-5-87, p.15; 15-10-87, p.20; 14-11-87, p.15. El vaixell "Urrida" és de bandera xipriota, i fou consignat per Sea Spain. Va carregar 0'5 tm de subfusells i 1.465 tm d'engegades.

56 - El vaixell, de bandera francesa, va carregar 800 tm de beines procedents de Burgos, que foren transportades per 30 camions. La càrrega del vaixell anava destinada, teòricament, per Limassol (Xipre), Mersin (Turquia), Beirut (Líban) i Pahi (Pireu), a Grècia. Les municions anaven dirigides, amb tota seguretat, a l'Orient Mitjà, però existeix alguna possibilitat que la destinació final fos l'Iraq, i no l'Iran.

57 - El vaixell carregà 798 tm de projectils buits (1.680 pallets), 610 kgs. d'espoletes (19 pallets) i 494 kgs. de detonadors (un contenidor amb 18 caixes). El material procedia de Burgos i Galdácano, on hi ha les fàbriques d'ERT. El vaixell sortí de Tarragona amb destinació Pahis-Rodes (Grècia). Com en el cas anterior, el país destinatari podria ésser l'Iraq, i no l'Iran.

58 - Segons els treballadors del port de Santander (Raos-1), el vaixell portava bandera de Sant Vicenç i Granadinas, amb certificat de darrer destí dirigit a El Pireo (Grècia). La consignatària fou Cantabria de Silos.

59 - Segons els treballadors del port de Santander (Raos-1), el vaixell era de bandera xipriota, i també es dirigí al port d'El Pireo (Grècia). La consignatària fou Cantabria de Silos.

ANNEX 3

EXPORTACIONS D'ARMES A IRAQ DES D'ESPANYA

Any	Mes	Dia	Empresa	Tones	Productes	Transport	Ruta teòrica	Font
1980								
	-	-	-	180	explosius	-	(directament a Iraq)	1
1981								
	-	-	-	-	*explosius i municions*	-	*(directament a Iraq)*	2
1982								
	juliol	10	-	672	-	Rosell	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	3
	-	-	-	177	bombes aviació	Sarah James	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	4
	-	-	ERT	-	explosius (165 milions ptes)	-	..... - NIGERIA	5
	-	-	-		*(total armes i municions: 1.982 milions de ptes.)*			6
1983								
	gener	28	(EDB)	332	explosius	Platessa	Barcelona - ...	7
1984								
	-	-	Int. Technology	-	*(total valor: 760 milions ptes.)*			8
	-	-	E.D.B.	99	-	Alice M.	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	9
	-	-	E.D.B.	442	-	Uffe	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	10
	-	-	E.D.B.	717	-	Sigrid	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	11
	-	-	E.D.B.	818	-	Alice M.	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	12
	-	-	E.D.B.	393	-	Uffe	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	13
	gener	12	E.D.B.	803	-	Danica Reed	Barcelona - Kudhaima (IRAQ)	14
	gener	31	(E.D.B.)	693	-	Danica Green	Barcelona - Aqaba - Kudhaima	15
	abril	25	E.D.B.	900	-	-	Barcelona - Kudhaima	16
	maig	8	E.D.B.	617	-	Platessa	Barcelona - Kudhaima	17

octubre	3	(E.D.B.)	890	-	Ardua	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	18
octubre	30	(E.D.B.)	600	-	Arktis Star	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	19
-	-	-	-	-	(5 avions d'Iraqui Airways)	Madrid/Getafe - Iraq	20

1985

-	-	*Int.Technology*	-	*(total valor: 10 milions)*	-	-	21
-	-	-	-	*(total armes i municions: 107 milions)*		-	22

1986

octubre	30	Int. Technology	431	munició	Dien	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	23
novembre	19	Int. Technology	311	munició	Calypso	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	24
desembre	31	Int. Technology	1.400	munició	Calypso	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	25
-	-	*Int. Technology*		*(total valor: 125 milions)*	-	-	26

1987

febrer	14	ERT / E.D.B.	400	munició	Jotun	(Nantes + Burgos) - Santander - JORDÀNIA	27
febrer	14	Int. Technology	689	bombes	Frauke	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	28
març	2	Int. Technology	430	munició	Sea Baltic	Barcelona - Aqaba (JORDÀNIA)	29
-	-	Int. Technology	-	(total valor Jordània: 63 milions)		-	30
desembre	11	ERT	800	munició	(La Paix)	(Tarragona - GRÈCIA)	31

1988

gener	8	(ERT)	800	munició	(Unique)	(Tarragaona - GRÈCIA)	32
febrer	8	ERT	1.415	munició	Arktis Star	Santander - JORDÀNIA	33
març	11	ERT	1.835	munició	Arktis Carrier	Santander - JORDÀNIA	34
març	21	MEXSA (ERT)	957	munició	Zihni Isik	Barcelona - GRÈCIA	35
abril	13	ERT	1.198	munició	Danica Rainbow	Santander - JORDÀNIA	36
juny	7	ERT		munició	Danica Sumbean	Santander - JORDÀNIA	37

Fonts

(1) Estadísticas de Comercio Exterior de España 1980, capítol 36.04, amb valor de 37 milions de ptes. (75 milions a preus 87)

(2) Estadísticas de Comercio Exterior de España 1981, capítol 36.04.(44 milions ptes.) i 93 (14 milions) (103 milions del 87)

(3) La Vanguardia, 11-2-83. El "Rosell" és de bandera danesa.

(4) La Vanguardia, 11-2-83. El "Sarah James" és de bandera anglesa. L'empresa consignatària fou Bergé y Cia.

(5) El País, 5-6-84, p. 13. Aquesta exportació va fer-se amb la participació de Nigèria pel que fa al certificat de darrera destinació. Ha estat inclosa en l'apartat de l'Africa no magribí.

(6) Estadísticas de Comercio Exterior de España 1982, capítol 93. Significa uns 3.084 milions, a preus d'ara.

(7) La Vanguardia, 11-2-83. El vaixell fou consignat per Cargomaster. La font no indica el destí, però és molt probable que fos l'Iraq.

(8) Censo Oficial de Exportadores 1985, relatives a Jordània, cap. 73.40.332. (381 milions), 84.19.923 (169 milions), 84.21.940 (100 milions) i 85.11.322. (110 milions). Són partides aranzelàries adients per amagar espoletes, mines i granades, com les que fabrica Expal, per exemple.

(9) Documentació de la consignatària Cargomaster. L'"Alice M." carregà 89 pallets. Segons el Censo Oficial de Exportadores corresponent a l'any 1984, E.D.B. sols declarà que enviava productes a l'Iraq per valor de 86 milions de ptes., concretament en aparells electrònics (capítol 90.28.597).

(10) Documentació de la consignatària Cargomaster. L'"Uffe" carregà 326 pallets.

(11) Documentació de la consignatària Cargomaster. El "Sigrid" carregà 455 pallets i 2 containers.

(12) Documentació de la consignatària Cargomaster. L'"Alice M." carregà 2.289 pallets.

(13) Documentació de la consignatària Cargomaster. L'"Uffe" carregà 1.100 pallets.

(14) Documentació de la consignatària Cargomaster. El "Danica Reed" carregà 2.159 pallets.

(15) Documentació de la consignatària Cargomaster. No consta el nom de l'empresa subministradora, encara que tot apunta a E.D.B. Foren carregats 269 pallets (378 tm) per Aqaba, i 881 pallets (315 tm) per Khudaima.

(16) Documentació de la consignatària Cargomaster. Foren carregats 2.517 pallets al Moll de Ponent.

(17) Documentació de la consignatària Cargomaster. El "Platessa" carregà 1.726 pallets.

(18) Documentació de la consignatària Cargomaster. No consta el nom de l'empresa subministradora, encara que podria tractar-se d'E.D.B. L'"Ardua" carregà 2.728 pallets.

(19) Documentació de la consignatària Cargomaster. No consta el nom de l'empresa subministradora, encara que podria tractar-se d'E.D.B. L'"Arktis Star" carregà 1.841 pallets.

(20) Exportació denunciada pel diputat Enrique Curiel al Congrès.

(21) Censo Oficial de Exportadores 1986, capítol 73.21.

(22) Estadísticas de Comercio Exterior de España 1985, capítol 93.

(23) El País, 10-5-87, p.19 i 28-6-87, p.16. El "Dien", de bandera xipriota i consignat per Cargomaster, carregà 400 tn de carcasses buides, 22 tn d'espoletes i 9 tn d'accessoris.

(24) El País, 10-5-87, p.19. El "Calypso" és de bandera alemanya, i fou consignat per Cargomaster. Carregà 305 tn de carcasses i 6 tn d'accessoris.

(25) El País, 10-5-87, p.19. Consignat per Cargomaster.

(26) Estadísticas de Comercio Exterior de España 1986 Es refereix a les vendes declarades oficialment a l'INFE. Corresponen a les partides 84.22., 84.45., 85.11., 87.02. i 90.16.712.

(27) El País, 17-2-87, p.18; La Voz de Asturias, 17-2-87, p.22; Santander, 14-2-87, p.5. El carregament provenía d'El Páramo de la Masa (Burgos), localitat on el grup ERT té factories de la seva filial EDB. Part del material carregat al vaixell "Jotul" provenia de la ciutat francesa de Nantes. De Burgos a Santander, el material fou transportat per 44 camions, almenys dos dels quals transportaven bombes de 500 kgs.

(28) El País, 10-5-87, p.19; 11-5-87, p.15, i 28-6-87, p..16. El "Frauke" és de bandera alemanya, i fou consignat per Cargomaster. El valor del carregament s'estimà en uns 300 milions de ptes.

(29) El País, 9-5-87, p.13, 11-5-87, p.15, i 28-6-87, p.16. El "Sea Baltic" és de bandera panamenya, i fou consignat per Cargomaster.

(30) Resumen Estadístico de Exportación, nº 18, 1987, capítol 73.32.990.

(31) És probable que la tramesa sigui per a l'Iran, i no per l'Iraq, tot i que la consignatària sembla que era Cargomaster. El cert és que 30 camions transportaren les 800 tn de beines des de Burgos.

(32) Com en el cas anterior, el material sembla que anés dirigit a l'Iran, més que a l'Iraq. Les 800 tns. procedien de les factories que ERT té a Burgos i Galdácano.

(33) Segons els treballadors del port de Santander (Raos), el vaixell de bandera danesa fou consignat per Cantabria de Silos amb destinació Aqaba.

(34) Ib.

(35) El Globo, 1-4-88, p.15. El vaixell és de bandera turca. Fou consignat per Cargomaster. El material fou transportat per 42 camions de l'empresa Parte, de Reinosa.

(36) Segons els treballadors del port de Santander , el vaixell de bandera danesa portava com a destinació el port d'Aqaba.

(37) Treballadors del port de Santander.

Vaixells implicats en el transport d'armes des d'Espanya

Nom	Bandera(*)	Destinació
Adonis	Panamá	Iran - Síria
Age	Xipre	Iran
Alalma	Nav.Garcia Miñaur	Sudàfrica
Alfer	Nav.Garcia Miñaur	Sudàfrica
Alice	Suècia	Iran
Allul	Nav.García Miñaur	Sudàfrica
Almas (ex-Tannenbels)	Xipre	Sudàfrica
Alonso de Ojeda	Nav.Costa Vasca	
Alraigo	Nav.García Miñaur	Sudàfrica
Altenbels	Xipre	Iran
Angelique	Panamà	Iran
Antonios Dyo	Xipre	(Iran o Iraq)
Arastou (ex-Merbabu)	Xipre	Iran
Ardua	Dinamarca	Iraq - Jordània
Argonaut	Estats Units	Estats Units
Arktis Carrier	Dinamarca	Iraq
Arktis Star	Dinamarca	Iraq - Jordània
Arlil	Dinamarca	Gabon - Ghana
Aroi	Dinamarca	Paraguai
Astral(New Venture)	Itàlia	(Iran o Iraq)
Atlantic Island	Xipre	Iran
Atlas	Grècia	Iran - Síria
Barenbels	Grècia	Iran
Bella Donna II		Sudàfrica
Benifaraig	Nav.Export.Agrícolas	Líban
Brazilian Sky	Liberia	(Iran o Iraq)
Breezand	Holanda	Sudàfrica
Brilliant Sky	Panamà	(Iran o Iraq)
C.R.Kobe(ex-Chevalier)	Libèria	Taiwan
Calypso	R.F.A.	Iraq
Catalina del Mar	Contenemar	
Cuzco	Perú	Perú
Dana América (Stjerneborg)	Panamà	Panamá
Danica Black	Dinamarca	Libia
Danica Brown	Dinamarca	Libia
Danica Four	Dinamarca	Libia
Danica Green	Dinamarca	Iran
Danica Rainbow	Dinamarca	Iraq
Danica Red	Dinamarca	Iran
Danica Sumbean	Dinamarca	Iraq
Darsus	Dinamarca	Malawi
Diek Zee	Xipre	Sudàfrica
Dien	Xipre	Iraq
Eleftheria (Andros)	Panamà	Iran
Elisa Dyo	Xipre	Iran
Elisabeth Clipper	Dinamarca	Iran ó Iraq
Else Kilde	Dinamarca	Iran
Erria	Panamà	Iran
Ersus	Dinamarca	Iran

Export Patriot	Estats Units	Estats Units
Export Freedom	Estats Units	Estats Units
Fast Three	Líban	Egipte
Fauna	Grècia	Líbia
Frauke	R.F.A.	Iraq
Giorgios	Grècia	(Iran o Iraq)
Golden Glory	Japó	Iran
Gritt Clipper (Fokion)	Panamà	
Hanni	Panamà	
Ionnis Dyo	Xipre	(Iran o Iraq)
Iran Adalat	Iran	Iran
Iran Bahonar	Iran	Iran
Iran Besat	Iran	Iran
Iran Behesnti	Iran	Iran
Iran Elham	Iran	Iran
Iran Ershad	Iran	Iran
Iran Salam	Iran	Iran
Jalapa	Mèxic	Mèxic
Jen Clipper	Dinamarca	R.U.
Jotun	Dinamarca	Iraq - Jordània
Jytte Dania (Julia A)	Dinamarca	Iran
Kaprifol	Panamà	Perú
Karen Clipper	Dinamarca	Iran
La Paix	Panamà	(Iran o Iraq)
Lindenbels	Grècia	Iran
Logo Riñihue	Xile	Xile
Louise	Xipre	Iran - Portugal
M.S. Romeo	(Filipines)	Sudàfrica
Magag Signe (Ida G)	Itàlia	
Maringa	Panamà	Equador
Marja B	Xipre	(Iran)
Maroka		Grècia
Merapi	Grècia	Iran
Mexican Sea	Filipines	(Iran o Iraq)
Monet	França	Paquistà
Morsoe	Dinamarca	Iran
New Forest	Filipines	(Iran o Iraq)
Nicole	Bahamas	Iran
Nicotto (Iceland Saga)	Dinamarca	Iran
Nordica	Xipre	Iran
Panther	Dinamarca	Iran
Paul	R.F.A.	Marroc
Pegasus	(RFA o Dinamarca)	(Iran o Iraq)
Pilar del Mar	Contenemar	Marroc
Platessa	Dinamarca	
Pola Dyo	Xipre	(Iran o Iraq)
Puerto de Amberes	Nav.García Miñaur	
Reefer Trader	Panamà	Sudàfrica
Renate II	Panamá	
Resolute	Estats Units	Estats Units
Rijnmond	Holanda	(Iran)
Rio Calchaqui	Argentina	Argentina
Rio Venture	Libèria	Iran
Rivainfanzón	Vapores Suardíaz	Egipte
Roline	Roline	Egipte

Rosell	Dinamarca	Jordània
Salem	Egipte	Egipte
Sarah James	R.U.	Jordània
Sea Baltic	Panamà	Arabia - Iraq
Sea Star	(Xipre o Dinamarca)	Iran
Sea Trade	(Pan. o Guyana o Din.)	Iran - Portugal
Sea Victory	Libèria	(Iran o Iraq)
Signe Danielser	Itàlia	Xile
Sigrid (Nicolás)	Panamà	Iraq - Jordània
Sirius	(R.F.A.o Espanya)	Marroc
Sirt	Líbia	Líbia
Tannenbels (Almas)	Xipre	Sudàfrica
Tinamaru		Sudàfrica
Titan	(Grècia o Espanya)	(Iran o Iraq)
Trautembels	Xipre	Iran
Tribels	Xipre	Iran
Tucuman	Argentina	Argentina
Uffe	Guyana	Iraq - Jordània
Unique	Xipre	(Iran o Iraq)
Urrida	Xipre	Iran
Ville d'Aurore	R.F.A.	Líban
Vinderslevholm	Dinamarca	Iran

(*) En els vaixells de bandera espanyola, s'indica el nom de la naviliera propietària.

ANNEX 4

MEMBRES DEL CONSELL D'ADMINISTRACIO DE LES PRINCIPALS EMPRESES EXPORTADORES D'ARMAMENT.

CASA

Aguirre Castillo, Eugenio	1980 al 1982
Alas-Pumariño Cima, Armando de	1980 al 1986
Alfaro Arregui, Emiliano José	1980 al 1986
Andrés Jimenez, José A.	1986 i 1987
Angulo Barquín, Jose Luis	1980
Azqueta Brunet, Luis	1980 al 1986
Bantrota Aranda, Manuel	1985
Bautista Aranda, Manuel	1984
Borrero García, Juan Manuel	1986
Caralt Cera, Fernando de (president)	1983 al 1985
Caso Zabala, Enrique	1983
Castellanos Pinedo, Frederico	1980
Cerón Ayuso, José Luis	1980
Cruz Jimenez, Gabriel	1987
Deffebach, M.W.	1987
Ecenarro Balparda, Luis M.	1980 al 1987
Eguidazu Mayor, Santiago	1984 i 1985
Escudero Igartua, Luis	1986 i 1987
Fernandez-Mazarambroz, Francisco	1980 i 1981
Fuchshber, Joseph	1980 al 1987
García García, José	1986
Gondra Lazúrtegui, Fernando de	1980
Guzmán Ozámiz, Enrique (presidente)	1980 al 1982
José Antonio Zamora Rodriguez, José A.	1986
Lara Crevillén, Juan	1980
Marín Jimenez-Ridruejo, Carlos	1980 al 1983
Mateos Villegas, Eduardo	1985 al 1987
McDougall, Thomas A.	1980 al 1983
Moscoso del Prado y del Alamo, Jose Ig.	1987
Ornia Alvarez, Florencio	1983 al 1985
Peña Aranda, Gabriel	1980 al 1982
Pérez del Puerto, Guillermo	1980 al 1983
Ruiz Martínez, Manuel	1980 al 1987
Verdeja Lizama, Isabel	1986 i 1987
Wolsey Deffebach, Harry	1983 al 1986
Zamora Rodriguez, J.Antonio	1987

BAZAN

Aguirre de Carcer, Javier	1980 al 1982
Alarcón Montoya, Juan	1983 al 1987
Alvarez-Maldonado Muela, Ricardo	1982 al 1984
Arsuaga Echevarría, José	1987
Benitez Carrasco, José Antonio	1987

Blanco González, Mariano	1980 i 1981
Bonet Moner, Bartolomé	1982 al 1986
Campillo Morenza, Andrés	1986
Cerrolaza Ajenjo, José Angel	1985 al 1987
Correa Ojeda, Manuel	1982 i 1983
Cruz Requejo, Ricardo	1982 al 1984
Cuenca Valdivia, Miguel	1985 i 1986
Fernandez Ruiz, Juan	1985
Fernandez Campos, Sabino	1980 al 1987
García Revuelta, Francisco	1983 al 1986
Lacalle Leloup, Alvaro de	1980
Maceira Vidán, Ernesto	1981
Morales Martinez, Angel	1980
Morgado Aguirre, Miguel	1981
Moscoso del Alamo, Juan Ignacio	1985 al 1987
Palacios Rodrigo, Jesús	1981 al 1984
Peña Aranda, Gabriel	1980 i 1981
Pieltain Moreno, Manuel	1980
Pimentel Gállego, José Joaquín	1980 al 1984
Prego García, Antonio	1980 al 1985
Querol Bellido, Vicente	1980 al 1982
Rodriguez Andia, Antonio	1987
Salgado Alba, Jesús	1980 i 1981
Sanchez Carrasco, Carlos	1983
Sodupe Roure, Jaime	1986 i 1987
Uriarte Zulueta, Manuel María de	1981 al 1984
Vallori Benajar, Jaime	1984 i 1985
Vicente Navarro, José Ramón de	1982 al 1984
Villena Ruiz, Juan	1985 al 1987

SANTA BARBARA

Alvarez Suarez, Eduardo	1986
Andrés Gimenez, J.A.	1980 al 1982
Aramburu Topete, José	1984 al 1987
Bartolomé Gironella, Juan Ignacio	1986
Bonal Sánchez, José	1980
Bonet Moner, Bartolomé	1980 al 1986
Bonhome Sanz, Luis	1987
Conde de Saro, Rafael	1985 i 1987
Elorza Cavengt, Javier	1981 i 1982
Fernandez Campo, Sabino	1980, 83,86 i 87
Fernandez Rodriguez, Telesforo	1980 al 1984
Ferrandiz Alarcón, José	1985
Flos Bassols, Antonio	1984 al 1987
Gabeiras Montero, José Manuel	1981 al 1984
García Lozanno, Manuel	1986 i 1987
García Ventura, Laureano	1980 al 1985
Gomez Montejo, Ignacio	1985 i 1986
Gutierrez Benito, José Luis	1980 al 1983
Iglesia, Juan Pablo de la	1983
Laina García, Francisco	1980 al 1982

López Zatón, José Antonio	1980
Manrique López, Alejandro	1980
Martín SDerrano, Pedro	1986
Moscoso del Alamo, José Ignacio	1985
Nava Calvo, Mariano	1987
Ornia Alvarez, Florencio	1983 al 1985
Peña Aranda, Gabriel	1980 i 1981
Quintas Bermudez, Jesús	1987
Rovira Astorga, José Luis	1983 al 1985
Sanchez-Terán Hernandez, Pablo	1984 i 1985
Tejada González, Luis	1981
Urrutia García, Gustavo	1987
Zamora de la Figuera, Enrique	1981 i 1982

E.R.T.

Aguirre Gonzalez, José Mª	1982
Arana Ibarra, Luis Ignacio	1982 al 1986
Arbona Talens, Angel	1982
Benjumea Puigcerver, Javier	1982 i 1983
Cabello de Alba y Gracia, Rafael	1982
Cabrera Llorente, José Ignacio	1982 al 1985
Davignon, Etienne	1986
Gandarias Urquijo, Pedro P.	1982 al 1985
García-Moncó Fernández, Faustino	1982
Gil Pérez-Andujar, Arturo	1986
Lafuente Hernéndez, Eusebio	1982
Lanz, Kurt	1986
Miró Chavarría, Juan	1982 al 1986
Moreno Torres, José	1982
Naharro Mora, José Mª	1982 al 1986
Ochoa O'Shea, José Manuel	1982 al 1985
Serra Echevarría, Pedro	1982
Sundheim Díaz-Trechuelo, Carlos	1982 al 1986
Torres Espinosa, Antonio de	1982 al 1986
Urquijo y Eulate, Ignacio	1982 al 1986

Fundació Jaume Bofill / Centre UNESCO de Catalunya

Edicions de la Magrana